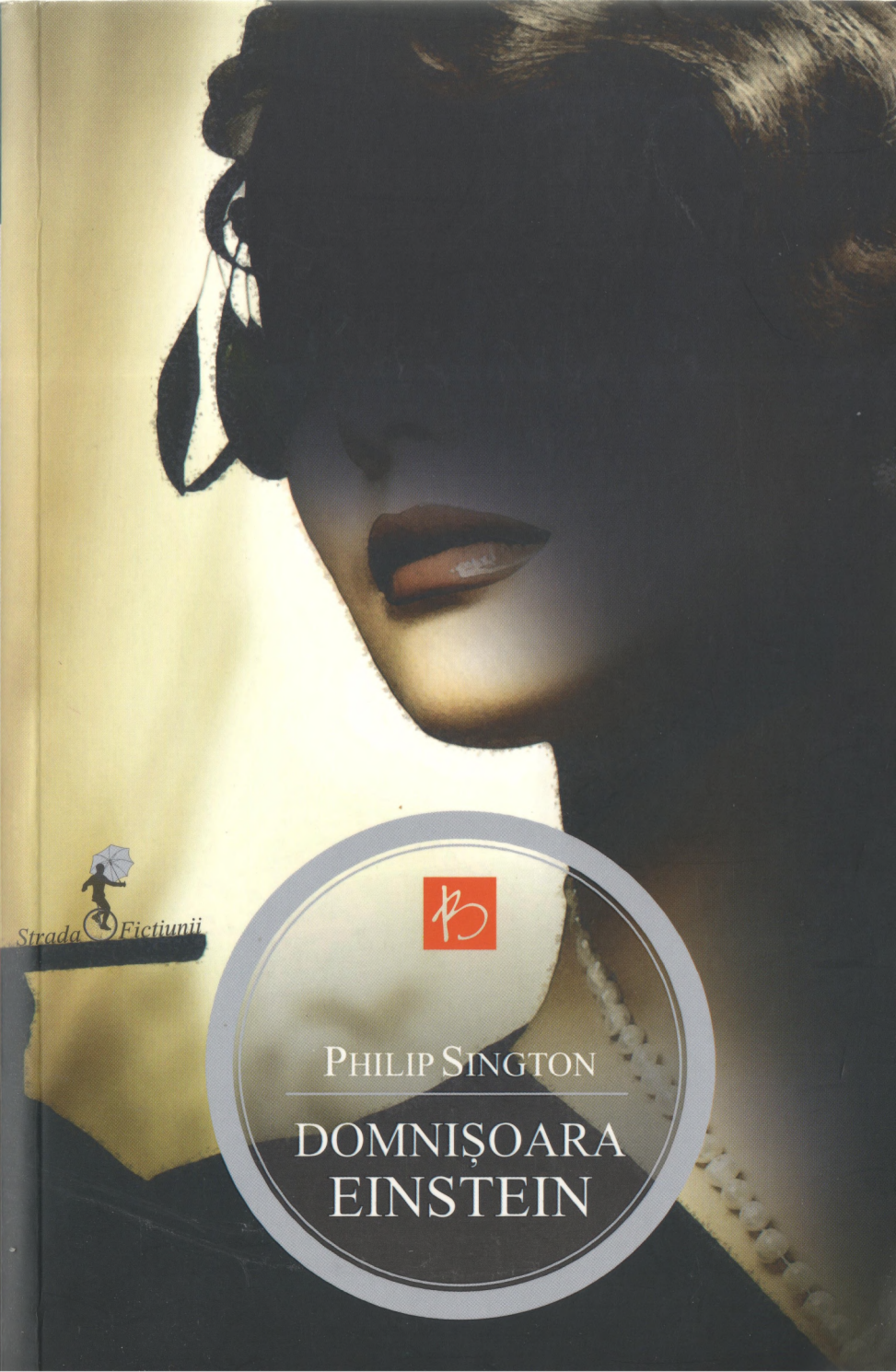
Strada Fictiunii
PHILIP SINGTON
DOMNIȘOARA EINSTEIN

EDITURA ALLFA

Strada Ficțiunii - Contemporan

În 1933, cu două luni înainte de ascensiunea lui Hitler, o femeie este găsită inconștientă într-o pădure din apropierea Berlinului. Amnezică, tânăra ajunge într-o clinică de psihiatrie, în grija doctorului Martin Kirsch, care se luptă cu fantomele trecutului de chirurg militar pe frontul Primului Război Mondial. Parcurgând un drum anevoios, Kirsch face tot ce-i stă în putință pentru a afla identitatea femeii și, în cele din urmă, descoperă o legătură surprinzătoare cu cel mai celebru om de știință al vremii.

Vocea editorului Suspansul bine dozat, dublat de o atmosferă apăsătoare – emanație și traumă a Primului Război Mondial –, alături de presentimentul unui viitor primejdios și nesigur transformă romanul lui Sington într-o experiență cu totul specială. Geniul, nebunia și căutarea identității se suprapun într-un caleidoscop delirant, în timp ce imaginea lui Einstein își pune amprenta fascinantă și strivitoare asupra existenței personajelor.

„Un thriller stilat... Fire de istorie și imaginație
minunat împletite laolaltă."
The Times

„Sington creează un sentiment de neliniște încă din prima pagină."
Herald

„Un thriller de primă clasă...
Stilul lui Sington este bogat și strălucitor."
Guardian

www.all.ro
ISBN 978-973-724-415-4

PHILIP SINGTON

Philip Sington s-a născut în Cambridge. A studiat istoria la Trinity College, Cambridge, apoi a lucrat ca ziarist pe teme de business și a fost redactor de revistă vreme de nouă ani. Între 1993 și 2001, sub pseudonimul Patrick Lynch, a participat la scrierea a șase volume, în colaborare cu Gary Humphreys, autor de romane *mystery*, vânzând mai mult de un milion de exemplare în toată lumea. Primul lui roman, *Zoia's Gold* (*Aurul Zoiei*), a fost publicat în 2005 și a fost urmat de *The Einstein Girl* (*Domnișoara Einstein*, 2009). Cel mai recent roman, *The Valley of Unknowing* (*Valea neștiinței*), a apărut în 2012. Până în prezent, romanele sale au fost publicate în douăzeci și una de limbi. Locuiește la Londra, împreună cu soția sa de origine germană, Uta, și cei doi copii, Leo și Katja.

Vocea autorului „*Domnișoara Einstein* este un roman istoric. Am fost inspirat să-l scriu pentru că, în timp ce făceam cercetări, am început să văd niște paralelisme fascinante între obsesiile intelectuale ale lui Einstein și viața lui intimă deosebit de neobișnuită."

Philip Sington

PHILIP SINGTON

DOMNIŞOARA EINSTEIN

Traducere din limba engleză şi note de
Ioana Pricop

EDITURA ALLFA

THE EINSTEIN GIRL
Philip Sington
Copyright © Philip Sington 2009

DOMNIȘOARA EINSTEIN
Philip Sington
Copyright © 2012 Editura **ALLFA**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SINGTON, PHILIP
Domnișoara Einstein / Philip Sington; trad.: Ioana Pricop. - București: Allfa, 2012
ISBN 978-973-724-415-4

I. Pricop, Ioana (trad.)

821.111-31=135.1

Toate drepturile rezervate Editurii **ALLFA**.
Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALLFA**.
Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside Romania, without the written permission of **ALLFA**, is strictly prohibited.
Copyright © 2012 by **ALLFA**.

Editura **ALLFA**: Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3, sector 6, cod 060512 – București
Tel.: 021 402 26 00
Fax: 021 402 26 10

Distribuție: Tel.: 021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro
www.all.ro

Redactare: Ioana Opaiț
Tehnoredactare: Niculina Ionescu
Corectură: Anca Tach
Design copertă: Alexandru Novac

Pentru Uta și Leo

„Acela care nu poate ori nu are trebuință să se întovărășească în societate din cauza suficienței sale nu este membru al statului, ci ori o fiară, ori un supraom."

Aristotel, *Politica*

„Suntem cu toții de acord că teoria dumneavoastră este nebunească. Problema care ne desparte este dacă e suficient de nebunească încât să aibă vreo șansă de a fi corectă."

Niels Bohr,
Răspuns la o prezentare susținută de Wolfgang Pauli

Zürich, 18 octombrie

Scumpă Elisabeth,

Aici, legat în acest pachet, se află manuscrisul cărții mele, pe care am încheiat-o în ziua următoare celei în care ai venit să-ți iei rămas-bun.

Îi spun „carte", deși nu este decât un teanc de hârtii, fără să aibă măcar un titlu. Și nici nu mă aștept ca asta să se schimbe cât sunt în viață. Nu îndrăznesc să caut un editor, din temeiuri care-ți vor fi limpezi înainte de-a ajunge la finalul povestirii. Și totuși, o numesc „carte" nu din îngâmfare, ci pentru că momentul în care o carte devine ceea ce este greu de surprins, asemenea clipei în care o succesiune de note muzicale devine o melodie. E nevoie de o minte umană pentru a-i desluși caracterul, tot așa cum e nevoie de o minte umană ca să distingi o melodie.

Cu toate astea, te rog să-l iei cu tine înainte de a pleca. Știu din proprie experiență cât de lungă e călătoria ce ți se-așterne în față și nădăjduiesc ca povestea să fie, cel puțin o vreme, un prilej de a-ți abate atenția de la huruitul roților, de la aerul închis și de la caracterul iscoditor al funcționărimii. Cu alte cuvinte, sper să scurtez atât durata, cât și distanța, așa încât să rămânem cât mai aproape unul de celălalt.

Nădăjduiesc, totodată, că această carte te va ajuta să te pregătești pentru misiunea care te așteaptă la Berlin, un loc de care nu-mi aduc aminte fără un oarecare sentiment rău prevestitior. Poate că ar fi trebuit să-ți spun personal mare parte din poveste, însă clipele petrecute împreună n-au fost niciodată suficient de lungi pentru a fi întunecate de temeri și avertismente. În plus, am descoperit că în literatură omul e mai liber să spună adevărul, chiar și numai din pricină că lumea nu caută și nici nu se așteaptă să găsească

adevărul în ea. Acesta poate fi deghizat cu ușurință, astfel încât să fie recunoscut mult mai târziu, când povestirea și personajele vor fi fost mistuite de întuneric.

Mai am o ultimă speranță, chiar mai egoistă decât cele de dinainte: aceea că, după ce vei fi terminat de citit, îmi vei spune părerea ta referitoare la un titlu. Dacă acest aspect va rămâne nehotărât (aceasta a fost dorința mea până acum), atunci un titlu va fi ales în numele meu doar după ce voi muri. Lucru de care voi avea oroare, chiar dacă, mort fiind, nu mă voi mai afla în postura de a urî ceva.

Dar toate astea rămân pentru capătul călătoriei tale. Deocamdată, cartea va rămâne fără nume, și vei descoperi că în aceste vremuri de spaimă și frământări, așa este cel mai sigur.

FĂRĂ NUME

1

Berlin, mai 1933

La trei zile după dispariția logodnicului ei, Alma Siegel traversa orașul aglomerat până la marginea cartierelor răsăritene, pentru a privi fotografiile morților anonimi. Acestea erau expuse pe un coridor din sediul poliției, aliniate în vitrine, sub fiecare dintre ele aflându-se un petic de hârtie cu informații despre locul și data descoperirii trupului: groapa de gunoi din Danziger Strasse, 24 ianuarie; toaleta publică de la stația Anhalter, 7 februarie; canalul Landwehr de lângă podul Kottbuser, 15 aprilie. Coridorul era aglomerat. Oamenii veneau la cartierul general al poliției din tot felul de motive: să se prezinte la Biroul de Înregistrare a Străinilor, să obțină o viză, să caute bunuri pierdute sau să raporteze un furt. Aceștia o îmbrânceau trecând pripiți pe lângă ea, cu toții având un scop și o grabă eficiente, fără să se oprească niciun moment pentru a privi la șirurile de chipuri care se holbau la ei prin geam.

Vechiul ei prieten, Robert, insistase să o însoțească. Chiar el îi făcuse cunoștință cu logodnicul ei. Cei doi bărbați erau colegi la Clinica de Psihiatrie Charité și fără îndoială că Robert se simțise dator să-și ofere sprijinul. În orice caz, o asigurase el, călătoria până la sediul poliției era doar o formalitate. Era puțin probabil ca logodnicul ei să se regăsească printre chipurile din vitrine. Acestea erau fețe de muncitori, imigranți, servitoare și „femei de consum", expresie prin care, de bună seamă, făcea aluzie la prostituate. Un bărbat aflat în poziția lui Martin, doctor în psihiatrie, nu întreținea relații cu un asemenea anturaj. Ceea ce s-a și dovedit. Gulerele albe și apretate ale claselor profesionale se găseau rareori în jurul gâturilor cadavrelor anonime. Cămășile acestora aveau gulerele descheiate și erau de nuanță

închisă, pentru a ascunde mizeria. Acei morți aveau ceva grosolan, o zdrențuială dincolo de condiția veșmintelor lor.

Oamenii erau fotografiați la locul morții, întorși pe spate atunci când era nevoie, luminați de strălucirea blițului cu magneziu, cu pielea de un alb intens pe fundalul umbrelor întunecate și profunde. Gravitația le trăgea pometii și părul, făcându-i pe mulți să pară că înfruntă o vijelie, având ochii mijiți sau pe jumătate închiși și gurile deschise într-o ultimă răsuflare. Încă de la începutul anului, peste o sută fuseseră adunați de prin tot Berlinul.

Identificarea era singurul țel al expunerii. Biletelele de hârtie nu făceau nicio deosebire între crimele nerezolvate, sinucideri și decesele prin expunere la frig, deși uneori diferența era cât se poate de limpede: un firicel de sânge prelins pe chipul unui bărbat, un garou de piele strâns legat în jurul gâtului întins al unei femei. Înecații erau cei mai groaznici: plini de mâl, cu carnea umflată și pielea plesnită, ca și cum și-ar fi devorat propriile trupuri până își dăduseră duhul. Cadavrele erau ținute la morgă vreme de câteva săptămâni, după care autoritățile se descotoroseau de ele. De fapt, cei mai mulți dintre morții fără nume încetaseră deja să mai existe în orice aspect fizic. Tot ce mai rămânea din ei, singura dovadă că trăiseră vreodată erau instantaneele fotografilor poliției, prinse cu bolduri pe panourile din coridor. Chiar și această politețe era trecătoare. După câteva luni, imaginile erau date jos și expediate la subsol, fără să mai vadă vreodată lumina zilei.

Alma adusese o fotografie în care Martin avea o înfățișare neobișnuit de agreabilă, îmbrăcat într-un costum la trei rânduri, cu părul ceva mai lung ca de obicei, astfel încât îi cădea bărbătește pe frunte, zâmbind și mijind ochii din cauza luminii. Polițiștii cercetară imaginea și declarară că nu îl văzuseră nicicând.

— Poartă ochelari, spuse ea. Pentru citit.

Însă oamenii continuau să dea din cap în semn că nu.

Revenea la fiecare câteva zile, singură. Polițiștii se obișnuiseră s-o vadă și-i zâmbeau când intra. Nu era ca celelalte femei cu care aveau de-a face de obicei; avea bucle blond-aurii și nasul cârn, sacourile făcute la comandă și eșarfe cu picățele. Totul la

ea răspândea o aură de lux: tenul, picioarele zvelte și gleznele delicate, ținuta ei dreaptă, țăcănitul melodios al tocurilor. O însoțeau curtenitor la vitrine. Uneori îi permiteau să vadă fotografii care încă nu erau făcute publice și își așteptau etichetarea birocratică. Ba chiar îi arătau și pozele considerate de regulă nepotrivite pentru a fi expuse: trupuri tăiate în două, aflate pe șine de cale ferată, incinerate în incendii domestice sau zăcând în gropi puțin adânci, rânjind prin carnea descompusă.

„Ei bine, astea nu-s plăcute la vedere", îi spuneau ei deschizând dosarele.

Și o priveau îndeaproape în timp ce masele întunecate, coagulate, se întrupau sub privirile ei, devenind carne și oase, devenind treptat umane. În ciuda ezitărilor afișate de polițiști, femeia avea senzația că le face plăcere să-i arate toate acele orori, așa cum seducătorii se delectează corupând inocenții. Exista un spirit tovărășesc în înfruntarea extremelor distrugerii trupești fără a întoarce privirea. Sau poate că le plăcea să o vadă clătinându-se pe piedestalul ei social. Ca și cum faptul că era complice la propria ei degradare, întorcându-se mereu acolo ca pentru a-și satisface un viciu, îi făcea pe toți mai dornici să se arate amabili.

Unul dintre sergenții mai în vârstă avea o cicatrice de țesut lucios și neted care se întindea în jos, pe-o parte a feței, și o pleoapă care nu stătea niciodată deschisă pe de-a-ntregul.

— Ce vă face să credeți că acest doctor Kirsch al dumneavoastră e mort? o întrebă acesta într-o zi, pe când stăteau în fața vitrinelor.

De la ultima vizită a Almei avuseseră loc niște schimbări în ceea ce privește aranjarea fotografiilor. Avu nevoie de o clipă ca să se adune. Una dintre femeile înecate migrase către rândul de jos, ca și acum ar fi fost trase în jos de propria greutate, iar pe rândul de sus rămăsese un spațiu gol.

— Urma să ne căsătorim, răspunse ea.

— Bine, Fräulein, dar a spus ceva? Ceva care să fi fost o pricină de îngrijorare? Avea dușmani, de pildă?

Alma negă cu o mișcare a capului. Se gândise la acest aspect, avea anumite intuiții, dar nimic ce s-ar fi putut explica. Era ceva legat de una dintre pacientele lui Martin, o tânără de origine

slavă. Cazul apăruse în gazete săptămâni la rând, fiind subiectul multor speculații îngrozitoare. În calitate de medic al femeii, Kirsch fusese fotografiat și se scrisese despre el, lucru de care Alma se bucurase la acea vreme. Însă atunci Martin începuse să se schimbe. Se părea că acest caz avusese asupra lui efectul unui drog. Fusese sedus, otrăvit. Robert se plânsese de răceala și secretomania lui. Bănuia că dezvoltase o fixație. Nu mai era acel Martin pe care-l cunoșteau Alma sau ceilalți.

Superiorii lui ezitau să discute cazul respectiv. Nu puteau spune dacă avea legătură cu dispariția lui Martin. Se fereau cât mai politicos să fie de ajutor, ca și cum ar fi vrut să acopere vreo rușine profesională. Însă lipsa lor de îngrijorare trăda convingerea că Martin dispăruse din proprie voință. Sau, în cazul în care căzuse victimă unei fapte criminale – un jaf de stradă care degenerase, o răpire, un asasinat –, era o crimă pe care nu intenționau nicidecum să o investigheze.

Martin închiriase câteva cămăruțe pe Schönhauser Allee, la doi kilometri distanță de spital. Alma nu trecuse pe acolo prea des – intrase o singură dată, pentru scurtă vreme –, dar știa că nu e un cartier decent. În partea de nord se aflau locuințele din Pankow, iar în sud localurile de noapte jerpelite, adunate ca o spuzeală în jurul stației Alexanderplatz. Zona era ieftină, explicase el, și convenabilă pentru muncă. Dar când ea îi găsise un loc mai nimerit în partea de vest, în apropiere de Charlottenburg, se cam codise.

— M-am obișnuit cu locul ăsta. În plus, dacă la anul ne mutăm din oraș, ce rost mai are?

Ea îi pusese șovăiala pe seama inerției și nepăsării față de aparențe, specifică burlacilor. N-avea nevoie decât de suficient spațiu pentru cărțile lui și de liniște ca să poată lucra. Dar în zilele care au urmat dispariției sale, femeia a fost silită să pună la îndoială acea presupunere. S-a întrebat dacă ce spunea lumea e adevărat – că în acea parte a orașului se găsesc atracții pe care ea le trecuse cu vederea.

Părinții ei nu pricepeau de ce se tot ducea acolo. În ceea ce-i privea, cu cât îl uita mai repede pe Kirsch, cu atât era mai bine.

Închiriaseră o casă la Marea Baltică pe timpul verii și insistaseră să vină și ea. Alma obținuse o slujbă cu jumătate de normă ca recepționistă, doar ca părinții să n-o mai piseze la cap cu plecarea.

După serviciu, călătorea cu tramvaiul care hurducăia la înălțime pe străzi, afundându-se în clădiri pustii, strecurându-se pe lângă blocuri de locuințe atât de apropiate încât femeia își vedea propria reflecție dansând de-a lungul ferestrelor. Parcurgea traseele pe care obișnuia să meargă logodnicul ei, hotărâtă să vadă orașul prin ochii lui. Din tramvai vedeai lucruri care din stradă erau invizibile: un cireș singuratic înflorit într-o curte, copii spălându-se într-o cădiță de tablă, o tânără agățând o rochie turcoaz în balconul unui apartament închiriat. Șina trenului era parțial bisturiu, parțial aparat de proiecție, spintecând orașul, expunându-i măruntaiele cu cincizeci de cadre pe secundă. În tramvai simțea cel mai puțin sentimentul de abandon, ca și cum actul de a călători ar fi dat înapoi acele ceasornicului și ar fi adus-o mai aproape de viitorul pierdut.

Uneori mergea cu tramvaiul dincolo de Alexanderplatz, îndreptându-se către locuri care înainte erau doar niște nume pentru ea, cartiere de emigranți, teoretic lipsite de interes pentru orice vizitator de ocazie. După război, capitala se mărise și devenise mai murdară. Se întinsese, formând metastaze peste câmpuri și păduri, masele proletare umflându-se cu hoarde sosite de la răsărit: ruși și polonezi, țigani și evrei. În comparație cu orice alt oraș german, nu era o adevărată metropolă nemțească, așa obișnuia să spună tatăl ei.

Alma privea țintă străzile bizare și străine, cu mulțimile lor vigilente, piețele și templele acoperite, bântuită de gândul că erau locuri știute de logodnicul ei, în care probabil el încă era cunoscut. O dată îl văzuse stând în fața vitrinei unui magazin, aplecat să-și aprindă o țigară. Coborâse din tramvai și traversase strada înainte să-și dea seama că făcuse o greșeală.

— Mă scuzați, vă rog...

Străinul zâmbise ducându-și mâna la pălărie, rostind în același timp niște vorbe într-o limbă pe care ea nu o înțelegea.

Alma se duse la Librăria Națională Prusacă pentru a citi rapoartele apărute în gazetele mai vechi. Un grup de tineri studenți înfocați, purtând blazere, ajutau la reorganizarea mormanelor de cărți, împingând cărucioare în sus și-n jos pe coridoare, vorbind și glumind cu voce tare. Berlinul se fălea cu zeci de ziare. Alma ședea în Sala Periodicelor, parcurgând pagină după pagină, inspirând duhoarea uleioasă a cernelii tipografice, degetele și palmele înnegrindu-i-se încet. Undeva pe-acolo, printre vociferările actuale, se găseau negreșit câteva boabe de adevăr, câteva semne prevestitoare ale dezastrului ei intim.

Pacienta lui Martin fusese găsită în zona împădurită de lângă Potsdam, la douăzeci de kilometri depărtare, în partea de vest a orașului. Doi băieți care se plimbau cu bicicletele făcuseră descoperirea. Era înfățișați în *Berliner Morgenpost*: Hans și Ernest Waise, stând bățos alături de biciclete și privind direct în obiectiv. Plecaseră dis-de-dimineață în acea sâmbătă de octombrie târziu, intenționând să ajungă în localitatea Caputh, aflată pe marginea lacului, unde auziseră că locuia și se plimba cu barca marele Albert Einstein. Însă în acea dimineață se lăsase ceața și cei doi se rătăciseră. În cele din urmă, cel mai mic dintre ei zărise ceva zăcând la marginea apei.

AU VENIT ÎN CĂUTAREA UNUI GENIU ȘI AU DESCOPERIT O CRIMĂ SEXUALĂ

Așa începea articolul. Fata era pe jumătate goală și udă fleașcă. Picioarele îi erau tăiate și zgâriate. Pe restul trupului, atât de palid încât băieții au crezut că e moartă, s-au găsit alte urme de violență, despre care nu s-au dat detalii. Când i-au găsit pulsul slab în zona gâtului, au acoperit-o cu hainele, în vreme ce Hans, băiatul mai mare, a plecat pedalând repede pentru a cere ajutor. S-a întors cu poliția, un ceas mai târziu.

Un foileton fantezist din *Berliner Illustrierte Presse* meditase asupra chinului îndurat de Ernest Waise, un copil de opt ani lăsat singur în pădurea învăluită în ceață, alături de o frumoasă femeie muribundă, având capul doldora de povești cu fantome și spirite malefice, îndrăznind cu greu să respire de teamă că

acestea îl vor observa. Mai târziu, copilul susținuse că fata rostise ceva înainte de a leșina din nou, însă nu putuse reda cuvintele. A și sărutat-o, după spusele lui, gândindu-se că astfel ar putea s-o țină cumva în viață.

N-a mai durat mult până când detaliile reale ale sorții fetei au ieșit la iveală. Alma a găsit majoritatea amănuntelor în hebdomadarele locale, publicații îndrăznețe, tipărite în două culori, pline de fotografii alb-negru pătate, genul de ziare pe care Hans-Peter, șoferul tatălui ei, le citea în timp ce aștepta la volan. Femeia inconștientă fusese dusă mai întâi la un post de prim ajutor în Caputh, unde se găseau doar pături, bandaje și dezinfectant, apoi la un sanatoriu din Potsdam. Angajații de acolo erau, de asemenea, lipsiți de experiență, majoritatea clienților sanatoriului fiind tuberculoși sau suferinzi de boli de plămâni. Temându-se de hipotermie, scufundaseră fata într-o baie fierbinte pentru a-i crește temperatura corpului, soluție despre care doctorii de la Charité sugeraseră că se prea poate să fi înrăutățit și mai mult lucrurile. Valul brusc de căldură ar fi fost motivul pentru care vasele de sânge din brațe și picioare se dilataseră, în timp ce înainte fuseseră îngustate, susțineau ei. Sângele rece, prins în extremități, năvălise înapoi în centrul trupului și în creier, reducând și mai mult temperatura. Același sânge ar fi purtat cu el și nivelul crescut de toxine și acizi. Probabil că acidoza îi provocase coma.

Fata avusese un scurt episod convulsiv. Personalul medical reușise s-o împiedice să-și înghită limba, apoi pupilele i se dilataseră și se prăbușise într-o stare de inconștiență profundă. Cum pulsul îi era din ce în ce mai slab, capelanul fusese chemat din sala de mese, cu speranța că fata era romano-catolică. Se citiseră ultimele rugăciuni. În cele din urmă, pe la ora două, în timp ce o furtună se năpustise asupra orașului, o ambulanță sosise și plecase în goană, ducând fata către șoseaua Avus, în direcția Berlinului. Când s-a trezit în sfârșit, memoria ei era un blanc complet. Nu știa nici măcar cum o cheamă.

În ziua următoare fusese organizată în pripă o percheziție. Colonii de corturi pline de bărbați șomeri și familiile acestora apăreau frecvent în pădurile din jurul capitalei – o parte infimă

din milioanele de oameni fără slujbe care pluteau, asemenea unor epave, de la o aglomerare urbană la alta. Presa specula cum că adevărul avea să fie aflat tocmai într-o asemenea „enclavă a disperării". Supravegheați îndeaproape de jurnaliști, șaisprezece ofițeri se târâseră prin pădurea de lângă Caputh, în căutare de dovezi. Ediția de marți a ziarului *Berliner Morgenpost* înfățișa o fotografie a bărbaților aplecați sub greutatea impermeabilelor sau ghemuindu-se pentru a cerceta adâncituri în pământul acoperit cu frunze. Dar nu găsiseră nicio colonie de corturi, nici vreo dovadă că ar fi existat una vreodată. Din punct de vedere judiciar, operațiunea scosese la iveală puține informații: câteva fragmente de țesătură, o agrafă de păr, o gheată acoperită de noroi, care părea aproape nouă. De asemenea, polițiștii recuperaseră resturile ude ale unei broșuri care făcea reclamă unei conferințe publice ținute la Amfiteatrul Filarmonicii. Conferința se numea *Starea actuală a teoriei cuantice*. Lector principal era profesorul Albert Einstein.

Biblioteca închidea la șase. Alma ieși în Unter den Linden, ferindu-și ochii cu palma de soarele care apunea. Plouase cât timp stătuse înăuntru. Pavajul era întunecat și lucios. De la un megafon din apropiere se auzea muzică, voci masculine și orchestre de marș reverberând printre fațadele imperiale acoperite de funingine.

Robert Eisner o aștepta în noua lui mașină Daimler. Ieși îndată ce o văzu, zâmbindu-i plin de speranță în timp ce-i deschidea portiera din dreapta.

Studenții se mutaseră cu lucrul în afara bibliotecii, împingând cărucioare pline de cărți către un camion care-i aștepta. Unul dintre ei îi făcu Almei cu ochiul în timp ce ea cobora scările. Zâmbetul îi era alb, asemenea triunghiului batistei care-i ieșea din buzunarul de la piept al sacoului. Alma se încruntă în timp ce el începu să arunce încărcătura de cărți în camion, cu grija unui muncitor care mută saci cu cărbuni.

— Ce fac? întrebă ea.

— Se distrează, după câte se pare, spuse Robert.

Își puse o mână pe umărul ei. Grija lui pentru ea era surprinzătoare. Fusese dintotdeauna vesel, însă nicio clipă nu-l crezuse capabil de tandrețe autentică. Faptul că amândoi erau năuciți de evenimentele recente, că amândoi se chinuiau să se împace cu dispariția lui Martin Kirsch, îi apropiase mai mult.

În timp ce treceau cu mașina de piațeta din fața operei, Alma zări din nou cărțile. Stiva avea deja doi metri înălțime. Abia atunci înțelese: urma să fie arse.

2

Octombrie 1932

Martin Kirsch se afla în spălător când auzi un țipăt scrâșnit, metalic. Părea că urcă pe orificiul scurgerii, un țipăt înspăimântător de durere și groază. Înlemni în fața lavoarului, cu apa picurându-i de pe mâini, holbându-se în obscuritatea orificiului ruginit.

Kirsch venise mai devreme ca să termine în liniște și pace rapoartele. Toată săptămâna, camioane pline cu agenți electorali și paramilitari traversaseră Schönhauser Allee într-un du-te-vino neîncetat, sunând din goarne, cântând și făcând glume batjocoritoare. Când poliția nu veghea, izbucneau lupte. Dinți sparți și oase rupte. Proprietăreasa lui, Frau Schirman, ținea ușa de la intrare zăvorâtă și încuiată zdravăn. Fusese obligat s-o trezească doar ca să poată ieși din casă.

Afară aproape că nu se luminase. La ora aceea, pacienții dormeau mereu. Oricum, saloanele se aflau pe cealaltă latură a clădirii. Cu toate acestea, rămase țintuit locului, ascultând, în cazul în care țipătul ar izbucni din nou. Însă nu auzea decât apa picurându-i de pe degete pe porțelanul alb și crăpat.

Țevile, erau doar țevile. Un boiler care se încălzea. O supapă. Ce prostie. Se îndreptă și întinse mâna după un prosop. Clădirile alea vechi scârțâiau și gemeau mai ceva ca niște oameni bătrâni.

Iarăși răzbi un glas, de data asta unul diferit, mai grăbit și mai delicat. Gâfâia sau suspina? Se aplecă ținându-și respirația.

— Nu nu nu nu nu nu nu.

Probabil era doar apa care se scurgea pe undeva. Se golea supapa. Nu era deloc o voce umană.

Își puse ochelarii la loc și privi încordat sub șirul de chiuvete. Instalația era veche de cincizeci de ani: fier puternic galvanizat,

băşici de rugină străpungând stratul de vopsea cenuşie. După separatorul de apă, scurgerea făcea un mic cot către standuri înainte de a dispărea în podea. Sub spălător se aflau birourile de la parter. Sub acestea era pivniţa, golită parţial pentru experimentele directorului-adjunct. Şi acolo erau nişte lavoare, îşi aminti el, în vechea spălătorie. Instalaţiile erau legate între ele, asemenea unei uriaşe centrale telefonice.

Îşi privi ceasul de mână: era şapte. Se aplecă din nou în faţă şi, cu băgare de seamă, îşi apropie urechea de scurgere.

Acum se auzeau doar şoapte, un bolborosit îndepărtat. Un „poc, poc, poc". Apoi iarăşi glasuri, urcând prin tuburile metalice – voci de femei.

— Porc respingător.

Tresări violent. Vocea se auzise foarte clar.

Un răpăit de lovituri. Apa şuierând prin sistemul de ţevi.

Uşa se deschise în spatele lui. În încăpere intră directorul-adjunct, cu flecurile ţăcănind pe dalele pardoselii: doctorul Heinrich Mehring, cu guler înalt şi o chelie dichisită, purtând sub braţ, ca de obicei, un exemplar din *Kreuz-Zeitung*.

— Bună dimineaţa, doctore Kirsch. Kirsch se ridică. Iar v-aţi uitat halatul?

Toate cadrele medicale trebuia să poarte halate în timp ce erau de serviciu. Directorul insistase asupra acestui aspect. Era important, considera el, să se menţină o distanţă profesională între pacient şi medic.

— Nu, Herr Doctor. Astăzi n-am de gând să consult pacienţi.

Mehring deschise uşa uneia dintre cabine şi se ridică pe vârfuri. Îi plăcea să cerceteze vasul de toaletă de la o distanţă sigură înainte de a purcede la treabă.

— Dar ar putea să te vadă *ei* pe *dumneata*. Cred că acesta-i scopul, nu? Am un halat de rezervă în cabinetul meu, dacă ai nevoie.

Se părea că vasul de toaletă trecuse inspecţia. Mehring închise uşa cabinei şi o încuie. Kirsch îl auzi cum deschide gazeta.

Nu mai coborâse la subsol de când Mehring şi-l însuşise. Îşi aduse aminte de un labirint de cămăruţe pentru depozitare, o magazie de texte medicale de prisos, un boiler antic întreţinut

de un om de serviciu grijuliu care scotea puține vorbe și avea chiar și mai puțini dinți. Mehring preferase subsolul în locul odăilor de la parter în sus. Dorea să-și realizeze experimentele în condiții de izolare științifică, de parcă intersectarea cu restul clinicii i-ar fi putut anula descoperirile.

Punctul central al muncii sale era un tratament nou, aplicat prima dată la sanatoriul Lichterfelde, aflat la câțiva kilometri depărtare. Un psihiatru de acolo, pe nume Manfred Sakel, injectase insulină unor foști dependenți de opiu, insulina fiind un hormon utilizat pentru a reduce glicemia din sânge. Agonia sevrajului lor – tremuratul, episoadele de vărsături, anxietatea – părea să se diminueze. Dar Sakel obținuse cele mai bune rezultate când doza era atât de mare încât îi aducea pe dependenți în șoc hipoglicemic. Cu creierele înfometate de zaharoză, aceștia intrau într-o comă din care puteau fi treziți la viață numai cu doze mari de glucoză. Sakel nu explicase clar dacă aspectele-șoc ale tratamentului sau comele se dovediseră eficiente, însă declarase că observase o îmbunătățire deosebită a comportamentului pacienților. Erau mai puțin certăreți, mai puțin ostili și necooperanți. Își continuase munca la Universitatea din Viena, aplicând aceleași tehnici pacienților diagnosticați cu *dementia praecox* – sau schizofrenie, termen sub care ajunsese să fie cunoscută. Deși încă se aștepta publicarea unei lucrări oficiale, se zvonea că rezultatele erau la fel de impresionante. Pacienții cărora li se inducea coma de cinci sau șase ori pe săptămână nu mai erau chinuiți de gânduri psihotice. Halucinațiile dispăreau sau cel puțin nu păreau să-i mai afecteze. Și, deși erau predispuși la dezorientare și pierderi de memorie, pacienții deveniseră mai puțin retrași și cu un risc considerabil mai mic de manifestări nepotrivite ale emoțiilor. După cum afirmase Sakel, deveniseră mai puțin „complicați".

Doctorul Mehring urmărise cu interes munca lui Sakel. De îndată ce se eliberase un post de asistent medical, recrutase imediat un membru al vechii echipe a lui Sakel, de la Lichterfelde. Avea propriile teorii cu privire la modul de a continua abordarea-șoc. Era de părere că schimbările în activitatea electrică

cerebrală se aflau în spatele efectelor declarate de Sakel, deschizând perspectiva unor noi tratamente incitante.

Kirsch citise rapoarte ale acestei proceduri. Subiectul era trezit în fiecare dimineață la ora șase și dus imediat într-o încăpere fără ferestre. Acolo, îl așezau pe un pat și-i sprijineau capul pe perne. Apoi îi introduceau un tub de cauciuc prin nara stângă, pe esofag în jos, până în stomac. De celălalt capăt al tubului, suspendat în spatele patului, era atașat un rezervor de sticlă plin cu apă amestecată cu zahăr. Zahărul folosea la a-l scoate din comă la momentul stabilit. Într-o tăviță era așezat echipamentul pentru intervenție rapidă: flacoane sigilate conținând soluție de glucoză cu o concentrație de treizeci și opt la sută și seringi.

La ora șapte se injecta insulină într-o venă din brațul stâng al subiectului, doza crescând de la o zi la alta, de la 20 de unități la 48, până când se instala coma. Unii pacienți prezentau o rezistență neobișnuită la insulină. Se luptau să rămână treji, zvârcolindu-se și tremurând din mâini și din picioare, ca și cum pierderea conștiinței ar fi însemnat coborârea într-un soi de tărâm al terorii. Pe măsură ce trupurile lor intrau în șoc, părul li se zbârlea pe brațe, începeau să asude, gurile li se umpleau de salivă, așa încât era necesar să fie întorși pe o parte pentru a nu se îneca.

Kirsch solicitase ca pacienții lui schizofrenici să fie scutiți de experimentele lui Mehring. Era sigur că supunerea la astfel de probe i-ar fi distrus tratamentul, care depindea de câștigarea încrederii acestora. Discutase problema cu directorul, doctorul Bonhoeffer, iar când acea abordare nu dăduse rezultate, discutase problema cu familiile pacienților. Din câte-și putea da seama, Mehring nu-i observase manevrele.

Liftul de serviciu se opri. Kirsch lăsă ușa deschisă și se îndreptă către coridorul central. De tavan fuseseră atârnate becuri electrice. Acestea pulsau când mai intens, când mai slab, odată cu fluctuația tensiunii produse de generatoarele spitalului. Aerul era dens, impregnat de un miros acru de vopsea.

Cărțile dispăruseră toate. Magazia și vechea spălătorie fuseseră transformate în camere de tratament. Recent, se instalaseră

uși grele, cu autoînchidere. Împinse cea mai apropiată ușă, o întredeschise. Două dintre asistentele lui Mehring stăteau în picioare, deasupra unui pat de fier. Una dintre ele avea un burete în mână, cealaltă o planșetă cu observații. Între ele era întins un pacient ale cărui picioare diforme se iteau goale de sub o pătură de lână.

Picioarele erau întoarse unul către celălalt, cu degetele strâns încleștate, asemenea unor pumni. Rigiditatea de prindere, după cum o numeau, era de obicei un simptom al spasticității sau al leziunilor pe creier.

Picioarele se smuciră.

— Îl cureți mai târziu. O să facă din nou.

Sora Regina Honig fusese recrutată de la sanatoriul Lichterfelde. Nu primea ordine de la nimeni altcineva decât de la doctorul Mehring. Era înaltă și butucănoasă, cu un ten palid care părea mereu ars de soare. Cealaltă soră se numea Ritter. Era o femeie subțire, agitată, cu ochi de insomniac, adânciți în orbite. Kirsch nu o auzise vorbind niciodată, cel puțin nu în cadrul unor conversații. Avea senzația că e îngrozitor de timidă.

Sora Honig privi ceasul de buzunar și făcu o notă pe foile de observații. Pacientul începu să intre în convulsii. Pătura fu aruncată pe podea. Kirsch își recunoscu unul dintre pacienți, pe Andreas Stoehr. Din gâtlej îi izbucni un sunet gâlgâit, sugrumat.

Sora Ritter se aplecă asupra lui.

— Credeți c-ar trebui să-l întoarcem?

Kirsch nu putu să stea și să privească. Păși în încăpere.

— Ce se întâmplă?

Sora Honig își ridică privirea, se încruntă, apoi porni hotărâtă către el, cu o mână ridicată.

— Doctore Kirsch, suntem în mijlocul unei proceduri. Dacă nu vă supărați...

Fusese avertizată în legătură cu intervențiile lui.

Își făcu loc pe lângă ea. Stoehr era legat de pat. De la încheietură și până la umeri, brațele îi erau vinete de la injecțiile cu insulină, cercuri negre și purpurii, asemenea progresiei unei boli. Chipul lui avea expresia suptă a unui om care urma să

moară. Părul stufos și țepos era presărat inegal cu smocuri albe și cenușii. Din pijamalele proaspăt murdărite se înălța o duhoare de urină.

Capul lui Stoehr se clătina dintr-o parte-n alta, iar gura i se schimonosea în timp ce încerca să vomite tubul de cauciuc vârât pe esofag.

— Așa face el, explică sora Honig. Se opune comei. E doar o etapă de tranziție.

— Se înecă, o contrazise Kirsch.

Sora Honig se propti în fața lui.

— Nu se poate îneca, doctore Kirsch. N-are cu *ce* să se înece.

Fălcile lui Stoehr se mișcau din greu dintr-o parte în alta. Încerca să muște tubul, să-l aducă în gură. Un fir de salivă i se scurse pe obraz.

Sora Ritter privea agitată, răsucind în permanență un inel pe deget.

— Să-l așezăm pe-o parte, soră? întrebă ea din nou.

Stoehr scoase un sunet scrâșnit. Clipi.

— C-c-câini negri!

Urlă, smucindu-și chingile.

— Are o criză, spuse medicul. Scoateți-l din ea.

Spuma se scurgea din gura lui Stoehr ca dintr-o cratiță care dă în foc. Sunetul scrâșnit era îngrozitor.

— Soră?

Asistenta Ritter părea îngrijorată.

— Totul e sub control. Sora Honig își așează mâinile pe umerii lui, încercând să-l îndepărteze. Directorul adjunct va apărea cât de curând. Nu cred că va...

Un sunet violent, gâtuit, o făcu să se repeadă înapoi la pat.

— Ridică-i capul.

Aruncă planșa de observații și împinse un recipient sub bărbia lui Stoehr, în timp ce sora Ritter întoarse capul bărbatului către stânga, folosindu-și podul palmelor. Brațele i se smuciră în chingi.

Kirsch privi rapid căruciorul cu instrumentar, căutând injecțiile subcutanate. Acolo ar fi trebuit să se afle doze de glucoză, pregătite pentru situații de urgență. Injecțiile intravenoase

ajutau substanța să acționeze mai rapid asupra creierului decât prin ingerare.

Văzu două seringi, una lângă alta, pregătite și gata să fie folosite.

Tot trupul lui Stoehr se zgâlțâia. Picioarele patului de fier scrâșniră pe podea. Sora Ritter se dădu înapoi, clătinându-se.

— Ține-l! Sora Honig îi aruncă lui Kirsch o privire dușmănoasă, ca și cum totul era din vina lui. Nu știu de ce se prostește așa.

Kirsch luă seringa, scoțând aerul din ea.

— Vă rog să vă îndepărtați.

— Domnule doctor, nu puteți face asta. Suntem în mijlocul...

— Îmi asum întreaga responsabilitate.

— Dar *programul* doctorului Mehring...

Luă mâna lui Stoehr, îndreptându-i brațul. Venele de la suprafață fuseseră străpunse de atâtea ori încât nu mai rămăsese niciun loc bun.

Deodată, mâna lui Stoehr se încordă, strângând-o pe-a lui. Strânsoarea era surprinzător de puternică pentru un bărbat atât de slăbănog.

— M-au găsit. Se uita țintă la Kirsch, cu ochii căscați. Tu le-ai spus. *Tu*.

— Încearcă să te relaxezi.

Trupul lui Stoehr intră în convulsii. Se prăbuși înapoi pe pat, gemând. Kirsch se chinui să-i dezlege cureaua din jurul încheieturii. Era nevoit să-i facă injecția în antebraț, ca pentru un vaccin.

— Domnule doctor, nu v-aș sfătui. Chipul sorei Honig era stacojiu. Fără curele, ar putea...

— Să fugă? Îl puteți învinovăți?

— Doctorul Mehring a dat instrucțiuni clare ca glucoza să nu fie administrată până când...

Femeia îl înșfăcase de braț. El se scutură.

— Doctorul Mehring nu-i aici.

— Chiar și așa...

Sora Ritter țipă. Stoehr își întinsese brațul și o înșfăcase de păr, trăgând-o către el.

— Câini negri!

Boneta asistentei căzu în timp ce bărbatul îi trăgea capul în jos, părul brunet și lung revărsându-se peste amândoi.

Gura lui Stoehr se căscă. Kirsch zări canini și incisivi crăpați și îngălbeniți, și o limbă bolnăvicios de albă. Ochii pacientului erau deschiși, dar privirea era ațintită în gol, de-o inexpresivitate animalică.

— *N-n-negri.*

Înainte ca cineva să poată ajunge la el, Stoehr își înfipse dinții sub urechea sorei Ritter. Se auzi un zgomot supt și-un rontăit. Un jet de sânge îi împroșcă bărbia.

Când doctorul Mehring intră în grabă în încăpere, sora Ritter era pe podea, ținându-și strâns rana însângerată și urlând.

3

Kirsch avea un interes special față de Andreas Stoehr. Cazul era dificil – cu siguranță, niciunul dintre colegii lui nu se grăbise să-l preia –, însă Kirsch știuse din clipa în care citise dosarul că trebuie să preia acel caz.

Stoehr avea treizeci și patru de ani, fost sergent în Regimentul 140 de infanterie. Fusese arestat în fața Operei, având asupra lui două grenade și o canistră de parafină, cu care declarase că avea de gând să distrugă clădirea. În timpul interogatoriului, insistase că Opera tăinuia intrarea unui tunel secret care făcea legătura dintre suprafața Pământului și al nouălea cerc al iadului, acolo unde erau încarcerați trădătorii și cei care complotaseră ca să-l distrugă pe bunul Dumnezeu. Acele suflete răzbunătoare, susținea el, fuseseră recrutate de Satana și se întorceau prin clădirea Operei pentru a coloniza Pământul. Stoehr fusese trimis pentru evaluare psihiatrică la Clinica de Psihiatrie Charité, unde fusese diagnosticat cu *dementia praecox* de subtip paranoid.

Stoehr avea vise în care se îneca. Groaza de sufocare îl bântuia zi și noapte. Nu mergea cu metroul pe vreme ploioasă de teamă să nu fie prins în tuneluri. Traversarea unui pod îl făcea să tremure de frică la gândul apei întunecate curgând sub picioarele lui. Se trezea în toiul nopții urlând după aer.

Kirsch mai întâlnise fobii de acel fel în rândul veteranilor Marelui Război. Acestea afectau bărbații care suferiseră atacuri cu gaz otrăvitor sau care fuseseră îndeaproape martorii efectelor lui, văzând cum gazul cu clor jupuia căptușeala internă a plămânilor, făcând ca victimele să se înece cu propriile fluide.

Stoehr se înscrisese voluntar în armată la vârsta de cincisprezece ani. Îl mințise pe ofițerul de la biroul de recrutare în legătură cu vârsta lui și fusese trimis în vest, tocmai la timp pentru a lua parte la bătălia de la Verdun. Kirsch pusese cap la cap

faptele cât de bine putuse, deși amintirile lui Stoehr erau adesea confuze. În Franța căzuse răpus de dizenterie după ce băuse apă dintr-o groapă de obuz plină de cadavre. La un moment dat, fusese decorat pentru fapte de vitejie și promovat în grad de sergent. Fusese împușcat în șold în timpul unui asalt asupra fortului Souville și zăcuse fără îngrijiri, delirând, o jumătate de zi sau chiar mai mult, ascultând tânguielile și țipetele răniților.

După război se întorsese în orașul său natal, Bremen, unde lucrase vreme de un an ca însoțitor de vagon, înainte de a se muta cu sora lui, în Berlin. Acolo avusese tot felul de slujbe temporare, înainte de a-și asigura un post ca paznic de noapte la depozitul de îmbrăcăminte al fraților Sklarek. Slujba părea să i se potrivească de minune. Pentru prima dată, nu era criticat pentru absența din post sau pentru insubordonare. Dar apoi, după câțiva ani, frații Sklarek dăduseră faliment la începutul unui scandal financiar, lichidându-și stocurile și închizând depozitul. După spusele surorii lui, în acea perioadă comportamentul lui Stoehr devenise ciudat și din ce în ce mai îngrijorător. Femeia bănuia că ucisese câinele unui vecin. După o ceartă cu cumnatul lui, Stoehr se mutase într-o locuință cu chirie, în Pankow. Apoi, familia nu mai avusese vești de la el până când fusese arestat în fața clădirii Operei.

Dacă priveai cu atenție, exista un tipar în nebunia lui Stoehr. În mintea lui, epicentrul întregii groaze, al tuturor ororilor se afla sub tălpile lui, în pământul fremătând și în apele fetide. Gropile sfredelite de obuze ascundeau cadavre, afirma el, însă nu era nimic bizar în legătură cu asta. La Verdun, zece luni de război de artilerie semănaseră pământul cu mii de tone de carne umană. Sergentul Stoehr respirase duhoarea trupurilor, se târâse printre și luptase peste rămășițe, își umpluse stomacul cu sângele lor putrezit. Carnea lor devenise carnea lui.

Colegii lui Kirsch erau uluiți de interesul arătat de medic față de ideile delirante ale sergentului. În opinia lor, diferite tipuri de boli neurologice cauzau tipuri diferite de simptome. Natura nebuniei unui pacient era un mijloc de identificare a bolii acestuia, conform unui sistem de clasificare. Însă modul prin care nebunia se exprima, delirurile și fanteziile specifice care

puneau stăpânire pe mintea unui pacient erau lipsite de importanță. Treaba psihiatrului era să găsească un leac, prin încercare și eroare dacă era nevoie, astfel încât pacientul să-și reia locul în societate. Cum se putea autonumi psihiatria „medicină" dacă nu avea legătură cu găsirea de tratamente?

Dar ce însemna „tratament" în cazul lui Andreas Stoehr? Ce aspect al minții lui, al gândirii sau al comportamentului trebuia schimbat pentru a-i fi mai bine? Unde era localizată cu exactitate boala lui, dacă într-adevăr era bolnav? La rădăcina necazurilor sale erau experiențele din timpul războiului. Cel puțin varianta asta părea probabilă. Dar trecutul nu poate fi schimbat, ci doar uitat. Și, din câte știa Kirsch, inducerea amneziei nu era o formă recunoscută de tratament în nicio școală de psihiatrie.

Au dus-o pe sora Ritter la spitalul principal într-un scaun cu rotile. Tremura prea tare pentru a putea merge. De îndată ce glicemia lui Stoehr a revenit la nivelul normal, a fost legat într-un ham de siguranță și încuiat în aripa sudică, într-una dintre celulele destinate pacienților periculoși. Kirsch îl verifica la fiecare ceas, însă Stoehr nu părea să-l mai recunoască. Ședea pe saltea, cu genunchii strânși sub bărbie, holbându-se la perete.

Kirsch își petrecu restul dimineții în biroul lui, așteptând apariția doctorului Mehring. În agitația de după rănirea sorei Ritter, nu avusese nicio ocazie să-și explice acțiunile, motivul pentru care îndepărtase chingile de pe brațul lui Stoehr, de ce se simțise constrâns să întrerupă tratamentul. Nu se aștepta ca Mehring să-i accepte explicația, dar se aștepta să-i ceară una.

Și apoi, purtarea lui nu era singura care merita să fie cercetată. La urma urmei, Mehring fusese absent în timpul unei proceduri periculoase. Asistentele pe care le lăsase singure or fi fost competente, însă nu te puteai aștepta să ia decizii critice. Mehring crescuse de la o zi la alta doza de insulină administrată pacienților lui, inducând come din ce în ce mai lungi și mai profunde. Era nevoie de supraveghere atentă în fiecare etapă. Ar fi îndrăznit să dispară la toaletă (cu un ziar, nici mai mult nici mai puțin) în altă zi decât duminica, atunci când în jur se afla mai puțin personal medical care să-i remarce neglijența?

Ceasurile se scurgeau și Mehring nu apărea. Afară începuse să se întunece. Picuri de ploaie loveau ușurel fereastra îngustă și murdară. Kirsch aprinse lumina, însă îi venea greu să se concentreze asupra lucrului. Se hotărî să plece în căutarea lui Mehring. Probabil că diferența de rang cerea acest lucru, însă când Kirsch încercă să intre în biroul acestuia, îl găsi încuiat. Nu avu mai mult succes nici în secții sau în zonele recreaționale. Când întrebă de sora Honig, i se spuse că plecase acasă.

La urma urmei, Mehring nu se grăbea să discute incidentul, cel puțin nu cu el.

Kirsch se întoarse în grabă în biroul lui. Avea nevoie de cineva care să-i susțină propria versiune a evenimentelor, să confirme faptul că acea criză a lui Stoehr fusese o cauză reală de îngrijorare. Și trebuia să discute cu persoana respectivă înaintea lui Mehring.

Ajuns în birou, ridică receptorul telefonului. Telefonista îi făcu legătura cu secția de urgențe.

— Voiam să mă interesez în legătură cu sora Ritter.

— Acum doarme. I-am dat Luminal. Avea dureri mari. La celălalt capăt al liniei, vocea doctorului Oswald Brenner era ușor exasperată. Are doar cinci copci, dar sunt adânci și are multiple contuzii. Cât despre infecție, e prematur să spunem dacă avem o problemă.

Kirsch își aminti ruptura de cartilaj și jetul de sânge – sânge surprinzător de închis la culoare pentru o femeie cu înfățișarea atât de anemică.

— Are nevoie de ceva? Ceva ce-aș putea...

— Odihnă, de asta are nevoie. O să mai facem o evaluare mâine dimineață.

Kirsch își aduse aminte de chipul sorei Ritter când Stoehr începuse să facă spume la gură: era speriată. Exista o fărâmă de speranță ca ea să aibă aceeași părere ca el.

— Bănuiesc că n-a spus nimic despre incident.

— Am întrebat-o despre împrejurări. E procedura standard.

— Și?

— A fost mușcată, din câte înțeleg. De un nebun.

— Da, de un pacient. Deși nu era... nu cred că știa ce face.

Doctorul Brenner mormăi.

— O să lăsăm detaliile pentru mai târziu. I-am recomandat să rămână aici peste noapte.

— Chiar e necesar?

— Doar o precauție. Rănile provocate de mușcături sunt adesea murdare și, prin urmare, predispuse la infecții. Mai ales în acest caz. Pe fundal se auziră glasuri și sunetul unor pași grăbiți. Acum vă rog să mă scuzați...

— Încă ceva: Doctorul Mehring a fost în vizită? Am încercat să dau de dumnealui.

— A fost aici cu ceva vreme în urmă. I-am spus ce vă spun și dumneavoastră: dacă doriți să discutați cu sora Ritter, va trebui să așteptați orele de vizită de mâine.

4

Era trecut de ceasurile cinci când trenul opri în Alexanderplatz. O oră de ploaie alungase mulțimea de oameni de pe străzi. Majoritatea agenților electorali își încheiaseră activitatea pe ziua aceea, lăsându-și urmele muiate ale materialelor informative lipite pe ziduri și pe stâlpii de iluminat. La ieșire, un grup singuratic de fete distribuiau foi volante și strigau „Germania, trezește-te!" într-un unison răgușit. Păreau nelalocul lor, cu părul blond împletit și chipurile arse de soare. Cele mai multe foi volante erau aruncate în șanțuri.

Tramvaiul numărul 69 își croi drum spre partea de nord, către Schönhauser Allee, însă Kirsch trecu de stație și continuă să meargă. N-o luă pe cel mai scurt drum către casă, ci făcu un ocol pe Grenadierstrasse – pe timpul zilei, un loc de trecere aglomerat, plin de mici prăvălii, iar noaptea promenadă pentru vagabonzi și pisici în căutare de mâncare.

Kirsch se simțea în largul lui pe Grenadierstrasse. În lunile de iarnă, aerul mirosea a castane coapte și a zahăr ars. În prăvălii se vindeau obiecte pe care nu le găseai nicicând în magazinele mari: schelete de animale, medicamente vândute pe bază de rețetă, pepite de ambră și aur roșu. Bărbați bărboși se adunau la adăpostul marchizelor, probabil pentru a sta la taclale, deși nu părea flecăreală, după felul în care își scuturau capetele și se încruntau, ca și cum ar fi vorbit despre moartea prematură a unui prieten. Pe firmele și plăcuțele prăvăliilor, scrisul ebraic era zimțat și monumental, ca și cum ar fi purtat însemnătatea legilor divine sau a codurilor unei societăți secrete. Nimeni nu-l știa acolo, iar posibilitatea de a se întâlni cu vreun coleg sau cu altcineva din cercul lui de cunoscuți era foarte redusă. Cartierul era prea ponosit și străin pentru așa ceva.

La capătul îndepărtat al străzii, vizavi de un hotel ieftin, se afla un colț în care se strângea întotdeauna apa de ploaie, formând o baltă uriașă lângă caldarâm. Acela era locul în care o văzuse pe Elisabeth pentru prima dată, într-o zi de luni, cu o săptămână în urmă.

Se întorcea pe jos de la tramvai, pe la ora cinci. Tocmai cumpărase salvarsan de la furnizorul lui obișnuit și se oprise în fața unei prăvălii care vindea plăci de gramofon. Cerceta prin geam discurile răsfirate pe o bucată boțită de catifea roșie când i-a surprins reflecția în timp ce ea mergea prin fața vitrinei. I-a văzut chipul doar în trecere – buze pline, întredeschise, ochi de culoare închisă –, însă când și-a dat seama că se uitase la el (sau poate la discuri?), inima i-a tresărit ușor. S-a întors. Ea se îndrepta către marginea caldarâmului, calea fiindu-i blocată de balta imposibil de trecut. Femeia purta o pălărie cloș simplă, de culoare maro, și o haină prea mare pentru a fi la modă. Arăta ca o fată sărmană de la țară, tocmai coborâtă din tren, venită să lucreze ca menajeră în marele oraș. La subsuoară ținea un plic alb, gros, pe fața căruia era notată o adresă.

Oricine altcineva ar fi ocolit balta. Dar ea a întins un picior peste apă – Kirsch încă avea în fața ochilor pantofii grei, negri, cu șireturi – și a sărit de partea cealaltă, aterizând cu grația unei balerine. Iar când piciorul rămas în urmă a ajuns chiar pe marginea bălții, făcând să sară câțiva stropi, a început să râdă în loc să se necăjească ori să blesteme.

Și-a continuat drumul, iuțind pasul în vreme ce un taxi trecea pe Hirtenstrasse. Kirsch a urmărit-o absorbit, sperând ca saltul acela de balet să-i fi fost adresat lui și că ea va privi în urmă, chiar și numai pentru a observa efectul produs. Însă în câteva clipe dispăruse, înghițită de mulțime și trafic, lăsând în urmă doar un ușor vârtej de noroi în apă.

Acum stătea în același loc, privindu-și reflecția întunecată în apă, în contrast cu strălucirea străzii.

În cele din urmă, proprietarul magazinului îl remarcă și deschise special pentru el. Lui Kirsch îi veni greu să se concentreze ce anume să cumpere. Până la urmă, luă o înregistrare cu muzică de pian interpretată de Arthur Schnabel, pentru că așa îi

recomandase negustorul, apoi plecă spre casă. Poate din cauza întunericului care se lăsa din ce în ce mai mult, poate că pur și simplu nu se concentra, dar după o vreme se trezi pe o stradă necunoscută.

În jur nu era nimeni de la care să poată cere îndrumări, așa încât merse mai departe, trecând pe lângă o stație de pompare și o sinagogă înainte de a coti pe o uliță despre care bănuia că-l va scoate într-o stradă principală. Tocmai ajunsese la colț, reușind să deslușească zidurile unui cimitir aflat în față, când deasupra lui se deschise o fereastră. Atunci o văzu din nou.

Avea un mic balcon de fier, suficient cât să încapă un cadru pentru haine ori câteva ghivece cu flori. Ea se aplecă și luă o sticlă de lapte, apoi îi scoase dopul și o duse la nas. Nu mai purta pălăria, dar chiar și în semiîntuneric știa că e ea. Avea o înfățișare sud-europeană, un chip de o vulgaritate familiară și sprâncene pe care orice berlineză le-ar fi pensat până ar fi devenit niște arcuri nefirești. Se gândi că fugise afară doar ca să pună la poștă scrisoarea pe care o ducea și că se întorsese acasă în timp ce el se afla în prăvălie.

Femeia închise fereastra.

— Iertați-mă! Schönhauser Allee? E în partea asta?

Fu surprins de propria-i îndrăzneală. Inima îi bătea cu putere. Toate neliniștile unui licean care invită o fată la o primă întâlnire.

Șovăielnic, fereastra se deschise din nou.

— Fräulein?

Ea își iți capul peste balustrada balconului. La etajul de deasupra se aprinse o lumină.

Kirsch își scoase pălăria.

— Se pare că m-am rătăcit. Încotro e Schönhauser Allee? Mă iertați că vă deranjez.

Îl studie preț de o clipă, apoi arătă în susul uliței.

— O sută de metri. Mergeți drept înainte, apoi o luați la stânga.

Vorbea cu accent străin.

— Mulțumesc. Mulțumesc tare mult.

Îi văzu zâmbetul în timp ce-l privea de sus. Pentru câteva secunde – imposibil să fi fost mai mult, deși așa părea –, amândoi rămaseră nemișcați. Apoi femeia închise fereastra.

Stând pe colț la Grenadierstrasse, se gândea la purtarea lui din acea seară. *Chiar* se rătăcise. Era logic să ceară îndrumări, dar nu din pricina asta făcuse ceea ce făcuse. Ceva se schimbase în fața magazinului cu plăci de gramofon. Intensitatea trăirilor fusese o revelație, însuflețită și tulburătoare deopotrivă. Îi era teamă – ba nu, *știa* – că e o intensitate pe care n-o simțea alături de logodnica lui, în ciuda nenumăratelor ei virtuți. Încetase cu multă vreme în urmă să mai creadă că *putea* simți așa ceva.

De atunci, mergea pe același drum. O privire aruncată pe harta străzilor scosese la iveală greșeala, cotitura ratată. Trecea pe lângă stația de pompare și pe lângă sinagogă, apoi se îndrepta către cimitir și cotea pe ulița din colț cu Wörtherstrasse. Un drum pe care mergea în majoritatea zilelor – era mai sănătos decât să se înghesuie într-un tramvai plin cu oameni care tușeau și strănutau. Și, ca în fiecare zi, se opri în fața clădirii cu camere de închiriat, pentru a privi fereastra fetei.

În ultimele trei zile nu văzuse lumină la fereastră.

Cafeneaua Tanguero avea mulți clienți pentru o zi de duminică, dar fetele care ședeau în jurul ringului de dans nu vedeau niciun folos în asta. Mesele erau ocupate de cupluri care se adăposteau de ploaie. Mirosul de lână și piele umedă se combina cu fumul îmbâcsit de țigară și cu cel al berii vărsate.

Kirsch se așează la bar. În capătul îndepărtat al încăperii, sub o frescă pastorală care se cojea, un bătrân îmbrăcat cu o cămașă dungată cânta la armonică. Melodia era lentă și tristă, dar chiar atunci una dintre fete se aplecă și-i scutură genunchiul, iar el porni imediat să cânte o polcă. Pe atunci își zicea Carmen, deși Kirsch știa din surse demne de încredere că numele ei adevărat era Ludmila și că venise din Varșovia. De curând își schimbase înfățișarea, renunțând la tunsoarea scurtă, care nu mai era la modă, în favoarea stilului latino, cu părul bine întins către spate și prins la ceafă. Era un stil care-i completa rochia neagră și ghetele înalte, cu șireturi.

Femeia îi surprinse privirea și veni la bar.

— Iar te-ai întors? Înseamnă că-ți place aici. Își făcu loc cu umărul lângă el și-și lăsă o mână pe încheietura lui. Hai să dansăm.

Era un proces obișnuit: pentru dansuri, clienții plăteau cu un rând de băuturi, de obicei din cele scumpe, cocteiluri sau coniac, eventual un kümmel[1], dacă erau strâmtorați cu banii. Era câștigul localului. Mai apoi, după băutură și dans, exista opțiunea unei tranzacții mai puțin eufemistice, care implica o incursiune într-o odaie sau într-un hotel ieftin, undeva în apropiere.

Kirsch dădu din cap.

— Nu dansez.

— Bineînțeles că dansezi. Toată lumea dansează.

Două alte fete urcaseră pe ringul de dans și se învârteau reciproc, încercând să atragă atenția. Impermeabilele și umbrelele își picuraseră apa pe scânduri, astfel că fetele alunecau și se rostogoleau, râzând strident și forțat.

— Eu nu.

Barmanul îi puse în față paharul cu bere. Carmen se bosumflă. Mâna ei se afla în continuare pe brațul lui. O strecură către cot și apoi iar în jos.

— N-ar trebui să spui minciuni. Nu-i frumos.

Respirația îi mirosea a băutură. Era deja amețită.

— Minciuni?

— Te-am *văzut* dansând.

— Aici?

— Nu te preface c-ai uitat. Ți-a luat ceva timp să prinzi curaj.

Era adevărat. Cu o săptămâna în urmă, într-o zi aglomerată de joi, a trecut pe la Tanguero pentru un pahar înainte de culcare. Fata din Grenadierstrasse stătea acolo, în colț, îmbrăcată cu aceeași jachetă lăbărțată și încălțări țărănești, naturalețea și inocența ei împletindu-se asemenea capetelor șireturilor sale. În clipa în care o zărise, a simțit cum îi crește pulsul. Se uita la dansatori, cu un pahar în față, stând singură la masă. În cele

[1] Lichior incolor, dulce, cu aromă de chimen.

din urmă, a invitat-o la dans. Fără o vorbă, fata s-a ridicat și i-a oferit mâna.

Încă nu-și amintea prea multe despre ce se-ntâmplase atunci. Nu-și aducea aminte muzica, mulțimea sau pe ceilalți dansatori. Își amintea umărul fetei, țesătura închisă la culoare de sub platca rochiei, aroma dulce de vanilie a părului, felul în care trupul ei părea ușor – atât de ușor, încât ar fi putut s-o învârtă cu un singur braț, sau cel puțin așa credea el. De câteva ori s-a împiedicat, sprijinindu-se de el. Părea că pașii nu-i erau cunoscuți și că avea nevoie să se concentreze.

„Ne așezăm?" a întrebat-o el, după ce fata s-a împiedicat a doua oară.

Ea a dat din cap în semn că nu, refuzând să se dea bătută.

„Ești singură aici?" s-a interesat el, în timp ce melodia se apropia de final.

Fata a dat afirmativ din cap.

„Și eu."

Și-au menținut poziția, fiecare privind peste umărul celuilalt.

„Nu ești de pe-aici?" a întrebat ea.

„Ba da."

„Atunci de ce ce ai venit singur?"

Nu a știut ce să răspundă. În jurul lor, cuplurile se destrămau sau se închegau, plecând de pe ringul de dans sau tocmai venind. Înainte ca el să poată spune „Nu știu", muzica a pornit din nou. Își aminti că atunci fata l-a privit, chiar înainte ca încăperea să se cufunde în întuneric.

O altă pană de curent. S-a auzit un murmur amestecat cu urale ironice. Angajații, obișnuiți cu astfel de întreruperi, au început să aprindă felinare deasupra barului. Orchestra a luat melodia de la capăt, mai neglijent decât prima dată. Kirsch simțise fruntea fetei atingându-i ușor obrazul.

A sărutat-o în întuneric.

A durat doar o secundă, poate două. A simțit cum ea se desprinde de el, speriată sau dezgustată. Se simți nătâng și rușinat. Dar chiar atunci, înainte să îngaime vreo scuză, se sărutau din nou, mai îndelung și mai apăsat. În brațele lui, trupul fetei emana o fierbințeală întunecată și blândă.

Luminile au pâlpâit și s-au aprins. Mulțimea de la bar era chiar mai numeroasă decât înainte. Acolo, croindu-și drum cu ajutorul umerilor, se afla Robert Eisner, alături de una dintre asistentele medicale de la Charité. Tocmai el, dintre toți oamenii.

Einser l-a zărit și i-a făcut semn cu mâna. Kirsch i-a răspuns în aceeași manieră.

„Iartă-mă, te rog", i-a spus fetei. „Trebuie să... mă întorc imediat."

Fata a părut că înțelege. A dat din cap și s-a întors. Kirsch avu răgaz doar s-o întrebe cum o cheamă. Ea a ezitat înainte de a-i răspunde, ca și cum problema necesita oarece reflecție, apoi a răspuns „Elisabeth". El a bănuit îndată că nu e numele ei adevărat, ci doar unul inventat pe loc.

S-a dovedit dificil să scape de Eisner, care nu părea nerăbdător să rămână singur cu fata cu care avea întâlnire. Cu coada ochiului, o urmărea pe Elisabeth dansând cu un alt bărbat, și apoi cu altul. Amândoi erau beți și stăruitori, trăgând-o mai aproape decât ar fi vrut ea. În sfârșit, Eisner s-a urcat pe ringul de dans, dar deja Elisabeth se făcuse nevăzută.

Kirsch a revenit la Tanguero a doua zi și în ziua următoare, și în fiecare seară de după, însă nu a mai văzut-o. Poate că se întorsese de unde plecase. Mult mai probabil, întâlnise pe cineva care o dusese la o viață mai bună, într-o parte mai respectabilă a orașului.

„Poate că e mai bine așa", își spuse el. Interesul lui nu fusese decât o manifestare a panicii dinaintea căsătoriei, un episod care trebuia dat uitării.

Privi în paharul din fața lui. Carmen se juca cu unul dintre cerceii ei mari de argint.

— Carevasăzică, erai aici în seara aia, zise el.

— Eu sunt mereu aici.

— Îți amintești de fata cu care am dansat?

Carmen privi peste umărul lui, în direcția unui bărbat care tocmai intrase pe ușă.

— Nu chiar.

— Ia încearcă.

— O să dansezi cu mine?

— Încearcă să-ți aduci aminte. Zicea că o cheamă Elisabeth.

Carmen îi cercetă chipul preț de o clipă.

— A, *ea*. Bruneta.

— Exact.

Carmen chicoti.

— Arăta de parcă și-ar tunde singură părul.

— Spune-mi cum o cheamă, numele complet.

— De ce? Vrei s-o cauți?

— Poate.

— Păi, nu pot să te-ajut. Nu e... Carmen își coborî glasul. Nu lucrează pe aici.

— Știu. Am crezut că ai putea vorbi cu ea. De vreme ce ești mereu aici.

O expresie șireată brăzdă chipul lui Carmen. Se întinse și-i scoase ochelarii.

— Uite cum facem: dansezi o dată cu mine și-ți spun tot ce știu.

Dar, din felul în care rostise vorbele, era limpede că nu știa nimic.

5

Robert Eisner se afla în fața cancelariei, alături de două dintre asistentele medicale de psihiatrie începătoare. De-ndată ce-l zări pe Kirsch la capătul coridorului, porni grăbit spre el. Era evident, din tresărirea nervoasă a sprâncenelor sale, că veștile despre sora Ritter se răspândiseră.

— Iată-te. Mi-era teamă că n-o să apari.

Kirsch avusese de gând să vină devreme, dar o noapte neliniștită pusese punct acestui plan.

— De ce să nu vin? Nu-s bolnav.

Își dădu seama că se ținea de brațul stâng. Injecția cu salvarsan produsese o durere surdă, pe care nici alcoolul nu izbutise s-o acopere. Merse mai departe, către cabinetul lui.

— Vorbesc despre ziua de ieri, continuă Eisner. Era cu cinci ani mai tânăr decât Kirsch, dar, datorită tenului neted și a ochilor de un albastru limpede, putea trece ușor ca având douăzeci de ani. Ce Dumnezeu te-a apucat?

Kirsch nu era sigur dacă era cazul să se simtă jignit de curiozitatea lui sau să o considere bine-venită.

— Nu m-a apucat nimic. Treceam pe lângă camera de tratament...

— La subsol?

— Pacientul avea un atac și Mehring nu era acolo.

Eisner tăcu în timp ce urcau treptele, ridurile neobișnuite ale sprâncenelor adâncindu-i-se.

— Uite ce e, știu că procedurile astea cu insulină nu-ți sunt pe plac, dar...

— Zece procente dintre pacienți intră în comă ireversibilă. Pentru restul, efectul e cam același cu cel al unei lovituri puternice la cap.

— Da, da. Dar ceea ce nu pricep eu e de ce tu și sora Honig... Eisner ridică neajutorat din umeri. De ce ai atacat-o?

Kirsch se opri.

— Asta susține? Că eu am *atacat-o*?

— Așa am auzit.

Kirsch rememoră confruntarea: chipul stacojiu și durduliu al sorei Honig aproape de al lui, cu ochii înroșiți și ieșiți din orbite. În cel mai rău caz, o îmbrâncise într-o parte.

— Mehring a pus-o să zică așa ceva.

— Mehring? Eisner își înfipse mâinile adânc în buzunarele hainei. Deci n-ai...?

— E invenția ei.

Eisner zăbovi un pic când ajunseră pe coridor.

— Păi, desigur, ea și cu Mehring se au ca frații.

— Întocmai. Datorită lui are slujba asta.

Eisner dădu cu fermitate din cap.

— Atunci sora Ritter n-a fost...

— Pesemne că eu am mușcat-o. Asta ai auzit?

— Nu. Sergentul Stoehr a mușcat-o, după ce tu... Eisner se apropie de el și-i puse mâna pe umăr. Întreabarea importantă e dacă cineva poate să-ți confirme varianta?

Porni în grabă către spitalul principal, urmat de Eisner. Nu erau ore de vizită până după-amiază, așa încât se hotărâră să încalce formalitățile, intrând prin secția de triaj.

— Doctor Brenner ăsta e tipicar în privința procedurii, spuse Eisner în timp ce traversau șoseaua. Și e de părere că psihiatrii sunt niște șarlatani. Sigur o să ne trimită la plimbare.

În fața intrării parcase o ambulanță. Un bărbat rănit era purtat înăuntru. Avea cămașa sfâșiată și de-a lungul unui umăr, carnea de culoare negru-violet era foarte umflată. Intrară după el, bărbatul rănit holbându-se la ei cu o expresie șocată întipărită pe chip.

La departamentul de urgențe, toate paturile erau ocupate. Echipe de medici și asistente lucrau pe ambele laturi ale încăperii, vorbind toți deodată, încercând să-și stabilizeze pacienții: curățând căi respiratorii, oprind hemoragii, administrând morfină. Linoleumul cenușiu era stropit cu sânge. Peste noapte, bătă-

ile de stradă izbucniseră din nou în Friedrichshain și Neukölln. Se trăseseră focuri de armă într-o berărie din Pankow. Eisner povestea că unele dintre echipajele de ambulanță refuzaseră să ia răniții înainte de prima geană de lumină.

La capătul îndepărtat al încăperii, cineva începu să țipe. O soră ieși iute din spatele unui paravan, izbindu-se de Kirsch. O tăviță sterilă și instrumentarul se împrăștiară pe podea.

— Ah! Măi... *sch-schwein*[1]!

Vocea izbucni cu furie demonică.

Asistenta se aplecă pentru a strânge obiectele. O șuviță de păr i se strecurase de sub bonetă și-i atârna inert peste frunte. Printr-un spațiu gol din paravan, Kirsch zări două picioare îmbrăcate în pantaloni maronii ponosiți, care se zbăteau cu disperare.

Doi infirmieri se căzneau să-l țină pe pacient. Era tânăr, avea cel mult douăzeci și cinci de ani, și purta din cap până-n picioare însemnele pseudomilitare ale miliției SA[2]. Privea fix, cu o furie buimacă, la resturile cămășii, ale maioului, și la bandajul plin de sânge legat în jurul stomacului.

Kirsch îi privea pe doctori și pe asistente muncind. Poate doar din cauza gravității rănii, a rapidității cu care pierdea sânge, însă păreau încordați, cuprinși de agitație. În urmă cu două săptămâni, un membru al miliției SA fusese dus în grabă la un spital din Lichterfelde, cu răni la cap. Fusese pocnit cu o bară de fier și murise câteva ceasuri mai târziu. În ziua următoare, un detașament format din camarazii lui se prezentase la spital, acuzând chirurgul rezident că-l lăsase intenționat să moară. Îl ciomăgiseră până căzuse pe jos și îl aruncaseră de la o fereastră aflată la etajul al doilea. Și-ar fi aflat sfârșitul dacă dedesubt n-ar fi fost parcat un automobil cu capotă de prelată. Cel puțin zece inși fuseseră martori ai atacului, dar nu se efectuase nicio arestare.

Toată lumea de la Charité cunoștea povestea, deși acel subiect nu se discuta prea des. Politica, ba chiar și violența politică

---

[1] „Porc" (germ. în original).

[2] *Sturmabteilung* (SA) – „batalioane de asalt", organizație paramilitară a Partidului Nazist. Datorită uniformelor de culoare maro-deschis, membrii ei erau supranumiți „cămășile brune".

erau considerate subiecte de conversație nepotrivite, ca și cum discuțiile ar fi dus doar la certuri și scindări, și în acest timp ar fi înrăutățit și mai mult lucrurile. Dacă ar fi fost acceptabilă exprimarea vreunei opinii politice, aceasta era doar consensul claselor profesionale, în general: republica se destrăma, violența politică era un simptom al propriului eșec și, mai devreme sau mai târziu, ceva trebuia făcut.

Membrul SA deveni palid. Clipea încet, apoi capul îi alunecă pe pernă. În jurul lui, ritmul activității deveni frenetic, în timp ce îl pregăteau pentru operație.

Kirsch simți mâna lui Eisner pe braț.

— Nu-i problema noastră, nu?

La ieșirea din triaj cotiră greșit și se treziră într-o zonă de depozitare. Pe trei dintre paturile mobile se aflau cadavre. O frunte murdară și o țeastă cu păr neîngrijit se zăreau la capătul unui cearșaf.

La etajul următor era mai liniște. Tavanul era înalt, pereții albi, peste tot se auzea ecoul constant al pașilor măsurați și voci șoptite. Kirsch începu să aibă dubii în legătură cu șansele pe care le avea să o atragă pe sora Ritter de partea lui. Chiar *nu se supusese* instrucțiunilor și din cauza asta femeia *fusese* rănită. Poate că cel mai bun lucru era să se ducă la director și să-și justifice acțiunile, dar Eisner nu era deloc de acord.

— Atacul este cea mai bună apărare. Prinde-l pe nemernic cu minciuna și ai scăpat.

Un infirmier împingea un coș cu rufe în josul coridorului. Îl întrebară pe acesta unde se aflau pavilioanele pentru femei. El arătă absent în spate, în direcția din care veniseră ei.

— Acolo se află o soră medicală adusă ieri, spuse Kirsch. O cheamă Ritter. Avea o rană?

Bărbatul arătă locul, la câțiva centimetri în spatele urechii.

— E tânără, cu păr brunet. Infirmierul duhnea a tutun. Avea pielea ciupită de vărsat de vânt și părul vopsit. Știu pe cine căutați, spuse el.

Stăteau aplecați asupra ei asemenea unor patologi care studiază un cadavru interesant. Doctorul Brenner îi lumină globii oculari cu o minilanternă, în timp ce asistenta de salon lua notițe pe fișele de observație. Ceva nu era în regulă. Sora Ritter zăcea nemișcată, aparent inconștientă. La încheietură avea fixată o perfuzie.

Brenner avea cincizeci de ani, era neîngrijit și miop, iar fața lui durdulie făcea cute din cauză că mijea ochii în permanență. Era destul de cunoscut la clinica de psihiatrie. De-a lungul anilor avusese mai mulți pacienți în comun cu doctorul Bonhoeffer, majoritatea cazuri neurologice, produse de răni la cap. Dar aceasta nu era un caz neurologic, și nici psihiatric. Era un caz de rănire obișnuită, o rană deschisă.

Chipul lui Kirsch se făcu alb ca varul. Când discutaseră ultima dată, doctorul Brenner era îngrijorat cu privire la infecție. Mușcăturile erau răni pline de mizerie, însă ar fi durat mai multe zile până la instalarea infecției. Nici măcar o mușcătură de câine turbat n-ar fi declanșat atât de repede o stare comatoasă.

Brenner oftă și se aplecă mai mult. Brațele palide ale sorei Ritter erau întinse de o parte și de alta a trupului, cu palmele întoarse în sus.

— Reflex pupilar prezent, spuse el. Măcar avem funcțiile de bază ale trunchiului cerebral.

Trunchiul cerebral. Fărâma aceea de materie cenușie, de dimensiunea unei nuci, care menținea funcționarea organelor vitale: bătaia inimii, pomparea plămânilor. Acesta realiza o sumedenie de sarcini esențiale, fără ca vreuna dintre ele să necesite starea de conștiență sau gândirea.

— O să trecem mai departe, la reflexele profunde ale tendoanelor.

Brenner se îndreptă, dându-și seama că el și asistenta nu mai erau singuri.

— Vă pot ajuta, domnilor?

Kirsch se apropie de pat. În mintea lui, nu vedea decât rana provocată de mușcătură. O văzu deschizându-se asemenea petalelor unei flori, încordându-se sub rețeaua de copci, purpurie, umflată și supurând: o mușcătură a Cerberului, o fărâmă din universul interior al sergentului Stoehr.

— Nicio problemă, doctore Brenner, răspunse Eisner. Greșeala noastră.

Kirsch rămase țintuit locului. Acum vedea pentru prima dată chipul femeii, însă nu era fața sorei Ritter.

Eisner se înclină către el.

— E altă pacientă, Martin. Hai să mergem.

Brenner se încruntă și își reluă munca, scoțând un ciocănel de lemn din buzunarul halatului. Asistenta pavilionului dădu pătura la o parte. Urma să testeze reflexele, verificând afectarea nervilor.

— Martin? Ce s-a întâmplat?

Pielea îi era ca de ceară, buzele palide erau crăpate și umflate, iar pleoapele tumefiate. Dar era ea – Kirsch n-avea nicio îndoială: fata din Grenadierstrasse. O îmbrăcaseră într-un halat de spital, genul de halat legat cu șireturi la spate, asemenea unei cămăși de forță. Gâtul îi era pătat de vânătăi negre, difuze.

Era ultimul loc în care se aștepta s-o găsească. Simți un val de panică, iar respirația i se tăie brusc. O zonă mai bună a orașului. Ar fi trebuit să ajungă într-o zonă mai bună a orașului.

Brenner întoarse mâinile fetei.

— Sunteți angajații doctorului Bonhoeffer, nu-i așa? El v-a trimis?

Eisner îi aruncă o privire sarcastică.

— O căutam pe Fräulein Ritter. Ni s-a spus...

— Sorei Ritter i s-a făcut externarea azi-dimineață, rosti asistenta. A plecat acasă.

Kirsch stătea în picioare, la marginea patului. Nemișcarea fetei era înfiorătoare. Era o încremenire ca de moarte.

— Ce s-a întâmplat cu ea?

Brenner lovi ușor cu ciocănelul încheietura fetei. Nicio reacție.

— Nu se știe. A fost găsită inconștientă. Leziunea lobului temporal nu pare gravă, așadar suspectez că hipotermia i-a provocat coma.

— Comă? De cât timp e...

— Nu suntem siguri. Cam de patruzeci și opt de ore. Poate mai mult.

Brenner folosi iar ciocănelul. Antebrațul tresări.

— Reflex brahioradial prezent, dar slab.

Asistenta notă. Brenner se aplecă deasupra patului și repetă testul cu brațul stâng.

— Dar o să iasă din comă. *O să iasă?*

— E greu de spus. Depinde de amploarea afecțiunilor cerebrale. Din experiența mea, cu cât coma are o durată mai mare, cu atât prognosticul e mai negativ.

Brenner continuă să lucreze, lovind ușor și palpând brațele fetei de la umeri până la degete, verificând deteriorarea sistemului nervos central cu precizia unui violonist care-și acordează instrumentul muzical.

— Probabil nu va supraviețui.

Kirsch înlemni la capătul patului, surprins de intensitatea propriei reacții. Era disproporționată, nefirească. Fizică. Abia dacă o cunoștea.

Brenner flexă unul dintre picioarele fetei și-l puse peste celălalt, legănând piciorul în timp ce lovi tendonul lui Ahile. Degetele de la picioare erau vinete. Părea că-și fracturase un deget. Sub unghii avea sânge uscat.

— Știți cum o cheamă?

Brenner ridică halatul până la genunchii fetei. Căzuse, judecând după julituri și vânătăi.

— Încă nu, răspunse Brenner. Poliția speră ca cineva să furnizeze informația.

— Stați așa. Eisner se afla lângă el. A fost în ziare, am citit eu. Doi băieței au găsit-o în pădure, lângă Caputh. Asistenta se încruntă la el, pe deasupra foilor de observație. N-au găsit decât un program al unei conferințe de fizică.

— O conferință de fizică? întrebă Kirsch. Ești sigur?

— N-ai citit despre caz? Era o conferință de-a lui Albert Einstein.

Eisner își încrucișă brațele în timp ce o studia din cap până-n picioare, asemenea unui bărbat care cercetează apariția unei mașini noi în curtea vecinilor.

— De-asta i se spune „domnișoara Einstein".

CUANTE

6

Doctorul Oswald Brenner se trezi brusc. Încă se afla la birou, având desfășurate în față estimările bugetare ale secției pentru anul următor, cifre care, după ce le tăiase și le redusese toată seara, tot nu ajunseseră la valorile cerute. Scotoci după ochelari, conștient de pașii grăbiți răsunând afară, pe coridor. Își agăță pripit ochelarii în spatele urechilor și miji ochii către ceas. Era aproape unsprezece. Dormea de...

Se trânti o ușă. Auzi glasuri care păreau să se certe. Sunetele pașilor deveniră mai puternice, oprindu-se în fața biroului său.

— Ce Doamne iartă-mă...

Cineva bătu scurt la ușă, apoi una dintre surorile începătoare își iți capul de după ușă.

— Domnule doctor Brenner? Ar fi bine să veniți.

Asistenta Friedrich: *foarte* începătoare, foarte încordată și cu o educație nepotrivită.

— Soră Friedrich, vă rog să nu alergați în acest spital. Nu va fi deloc benefic pentru pacienții noștri ca dumneavoastră să dați peste ei.

— Îmi cer scuze, domnule doctor. Este pacienta în comă. Domnișoara Einstein... Sora Friedrich se corectă. Pacienta pe care-au găsit-o în...

Fata avea respirația atât de sacadată, încât abia dacă putea vorbi.

— Am înțeles ce vreți să spuneți. Ce-i cu ea?

O altă persoană alerga pe coridor. Pașii străbăteau apăsat treptele către saloanele de femei.

— E... Sora Friedrich își îndoi genunchii, ca și cum s-ar fi chinuit să-și domolească vezica plină. Cred că ar fi bine să veniți.

Cineva vânduse un pont ziarelor. Reporterii începuseră să sosească la spital chiar înaintea poliției, deși doctorul Brenner le interzisese accesul. Câteva ceasuri mai târziu, aceștia încă dădeau târcoale, încercând să descoasă pe oricine părea să aibă informații. Stând în picioare la fereastra cancelariei, Kirsch îi privea mergând încoace și-ncolo pe lângă mașina inspectorului de poliție: bărbați subțiri, cu înfățișare hămesită și purtare vicleană, asemenea câinilor care așteaptă o lovitură.

Robert Eisner îi relatase povestea pe care o auzise la rândul lui de la asistente. Domnișoara Einstein se trezise brusc din comă, țipând. O soră de gardă se grăbise către ea, dar fata părea isterică. Izbise un pahar de tăblia patului și încercase să i-l azvârle asistentei în față. Aceasta alergase după ajutor, dar până la întoarcerea ei, pacienta dispăruse. După o zarvă generală, în cele din urmă o găsiseră pe scara de incendiu. Nu era clar, îi spusese Eisner, dacă se ascundea sau intenționa să sară. Fusese nevoie de doi infirmieri și de o injecție cu fenobarbital ca s-o aducă înapoi. De atunci rămăsese sedată.

Eisner se afla acum în cancelarie, tolănit într-un fotoliu de piele, cu nasul vârât în *Neue Berliner Zeitung*. Prima pagină era plină de relatări despre rezultatele alegerilor. În ceea ce privește Reichstagul, nu era decât un alt punct mort. Cu excepția comuniștilor, majoritatea partidelor politice își pierduseră din locuri. Dar în acel moment, de vreme ce președintele Hindenburg pornise să-și numească miniștrii fără să ia în considerare reprezentanții aleși ai poporului, asta nu prea mai conta.

— Se pare că von Papen[1] nu mai are viață lungă, spuse Eisner. Armata s-a săturat de el.

Unul dintre reporteri umbla de colo-colo prin spatele unui camion parcat și începu să urineze pe roata acestuia.

— Îl preferi pe Hitler?

— Drept Cancelar?

Eisner întoarse o pagină.

---

[1] Franz von Papen, politician și diplomat german cu rol decisiv în sprijinirea lui Adolf Hitler pentru ocuparea postului de Cancelar al Germaniei, în 1933.

— Hindenburg și-ar tăia mai degrabă gâtul. Hitler e mult prea plebeu.

— Atunci pe cine?

— Generalii sunt precum urzicile. Elimini unul, răsare altul în loc. Armata va alege pe cine vrea. Întotdeauna există cineva.

Viitorul socru al lui Kirsch fusese un susținător reținut al lui Franz von Papen, Cancelarul în funcție al Reichului, și al „cabinetului său de baroni", după cum îi numea în bătaie de joc presa berlineză, fapt ce dăduse naștere unor momente tensionate la masa familiei Siegel. Sub pretextul reinstaurării ordinii și unității naționale, fostul ofițer de cavalerie și jocheu amator, al cărui chip lung semăna izbitor cu cel al unui cal, se folosise de armată pentru a suprima guvernarea de stat din Prusia. În mod limpede, acesta era primul pas către distrugerea totală a republicii disprețuite. Însă economia continuase să se degradeze, iar violențele se întețeau din ce în ce mai mult.

Respirația lui Kirsch se izbea de sticla rece. Bărbații în uniformă luau din nou toate deciziile, întocmai ca în timpul războiului. Părea că nimeni nu consideră situația nefirească, în ciuda urmărilor acelui conflict. Și de ce ar fi considerat-o astfel? Instrucția cazonă și lustruitul bocancilor erau premisele principale pentru o bună guvernare. Toată lumea știa asta.

În afara spitalului avu loc o mișcare, o izbucnire de lumină stridentă și umbră. Reporterii se grăbiră într-acolo, aruncându-și țigările în lături.

Inspectorul de poliție era abătut și sfrijit. Părea că toată energia îi fusese absorbită de mustața groasă și lucioasă. Se încruntă în vreme ce un alt bliț i se declanșă în față și refuză întrebările, clătinând irascibil din cap. Kirsch se ridică pe vârfurile degetelor când inspectorul ajunse la bordură.

— Ce s-a întâmplat? îl iscodi Eisner, aruncând o privire pe după ziar.

Ajuns la mașină, inspectorul de poliție se întoarse și dădu ochii cu reporterii. Până la urmă, părea că va răspunde la întrebări.

Kirsch își îndesă mâinile în buzunare.

— Cred că am nevoie de o gură de aer proaspăt, spuse el.

Începea să plouă. Picături mari, dar rare, se izbeau de borurile pălăriilor și de paltoane. În vreme ce Kirsch traversa strada în grabă, șoferul poliției aprinse farurile automobilului.

— Am primit asigurări de la doctorul Brenner că pacienta nu se află într-un pericol imediat. Din punct de vedere fizic, pare cât se poate de sănătoasă.

Inspectorul își drese glasul și privi nemulțumit către cer.

— Totuși, deocamdată încă este dezorientată.

— Ce înseamnă asta? strigă un reporter. Că a înnebunit?

— *Înseamnă* că este dezorientată.

Un alt reporter zâmbi afectat în timp ce-și lua notițe. Părea să se bucure de un oarecare statut profesional; când vorbea, ceilalți reporteri tăceau și ascultau.

— Domnule inspector Hagen, ați progresat *vreun pic* în ceea ce privește identificarea atacatorului?

Inspectorul se încruntă.

— *Domnule* Lehnert, nu avem nicio dovadă clară că a fost *într-adevăr* atacată. Rănile ei sunt minore și pot fi provocate de o căzătură.

— În pădure? De unde a căzut, inspectore? Dintr-un copac?

Ceilalți reporteri izbucniră în râs.

— Încă n-a depus nicio plângere, răspunde Hagen. De niciun fel.

Reporterilor nu le venea să creadă. Fu ca un semnal și toți începură să strige.

— Nu-i limpede că a fost răpită? întrebă Lehnert. Altminteri, unde-i sunt hainele?

— Nu le-am găsit. Dar asta nu înseamnă că...

— Ipoteza poliției este că victima ieșise să înoate?

Ceilalți reporteri râseră iarăși, de data asta mai zgomotos.

— Sau punctul dumneavoastră de vedere este că făcea băi de soare în acest copac ipotetic?

Reporterii abia se mai puteau stăpâni. Inspectorul Hagen clătină dezgustat din cap, regretând evident hotărârea de a face declarații. În anii din urmă, puterea de investigație a poliției civile devenise un subiect de batjocură pentru presa germană. Rezultatele lor slabe în ceea ce privește prinderea criminalilor

în serie erau în mare parte responsabile pentru atitudinea ziariștilor. Mai întâi fusese Karl Denke, un slujbaș minor de biserică și furnizor de pastramă de porc din Münsterberg, ale cărui însemnări meticuloase inventariau treizeci de crime, și în a cărui pivniță se descoperiseră butoaie cu carne umană afumată, oase, piele conservată și oale cu grăsime umană. Chiar în Berlin existase Carl Grossman, fost măcelar și comis-voiajor, care mărturisise uciderea a douăzeci și patru de femei tinere, toate emigrante ajunse recent în oraș, pe care le angajase ca menajere înainte de a le ucide, dezmembrându-le și vânzându-le carnea în pachete discrete de hârtie. Mai era și Georg Haarmann, informator al poliției, originar din Hanovra, care se împrietenea la gară cu tinerii muncitori emigranți. Îi lua acasă, îi molesta sexual și apoi îi ucidea smulgându-le gâtlejul cu dinții, o atrocitate pe care o comisese de cel puțin douăzeci și cinci de ori, vreme în care craniile umane erau purtate de valuri pe malurile râului Leine. Ca și ceilalți, Haarmann nu găsise niciun temei să facă risipă de trupuri, așa că le dezmembrase în mod meșteșugit, fierbând carnea și vânzând-o pe piața neagră drept carne conservată de vițel sau de porc. Tot ca în celelalte cazuri, se spunea că arestarea lui fusese însoțită de multe cazuri de vărsături prin oraș.

Ce-l interesa pe Kirsch era lipsa de remușcări a criminalilor. Încă se dezbătea dacă erau sau nu nebuni. Neputința lor de a empatiza cu victimele sau cu familiile acestora era o certitudine. Examinările scoseseră la iveală faptul că acești indivizi puteau simți doar o gamă restrânsă de emoții. Se aflau într-o stare de sărăcie emoțională și izolare în comparație cu restul ființelor umane. Un psihiatru american pe nume Partridge propusese ca acești indivizi să fie numiți „sociopați", în temeiul faptului că boala lor avea cauze sociale, concluzie la care medicul ajunsese după studierea delincvenței juvenile.

Kirsch era interesat să afle dacă boala lor e reversibilă, dar presa se orientase pe problemele imediate. În relatările și editorialele ziarelor, tema principală era incompetența poliției civile. În mod voit sau nu, efectul constase în oferirea unei justificări pentru existența grupurilor paramilitare, care luau adesea legea în propriile mâini.

Lehnert și ceilalți reporteri încă râdeau. Roșu la față, inspectorul se întoarse, apoi reveni iar la poziția anterioară, ridicând un deget furios.

— Puteți nutri orice fantezii doriți, domnilor. Eu mă voi ocupa de fapte. Tânăra femeie a trecut printr-o grea încercare, oricare ar fi ea, însă *nu* e evident că au fost implicate și alte părți.

Se urcă pe bancheta din spate a mașinii, refuzând să mai răspundă la alte întrebări. Geamul pasagerului de pe partea îndepărtată era parțial deschis.

Kirsch bătu în geam.

— Cum o cheamă, domnule inspector? Ați aflat numele ei?

Inspectorul îl privi pe Kirsch, remarcă halatul alb, înțelegând că nu e doar un alt reporter. Expresia i se îmblânzi.

— Mi-e teamă că nu, domnule doctor. Zice că nu-și amintește. Șoferul înjură când interiorul mașinii fu luminat de un bliț orbitor. Dacă mă-ntrebați pe mine, e...

Însă Kirsch nu mai auzi cine era ea din punctul de vedere al inspectorului, deoarece mașina deja o luase din loc.

Mai târziu în acea seară, în sala de mese a clinicii izbucni o bătaie. Nu era prima. De la începutul campaniei electorale, pacienții clinicii dăduseră semne de agitație crescândă. Asprimea luptei și vehemența retoricii îi inflamaseră întrucâtva, în ciuda faptului că aveau doar legături sporadice cu lumea de-afară.

Îndeosebi propaganda național-socialistă parcă răspândise o vrajă. Mai mulți pacienți se autoproclamaseră membri marcanți ai partidului (deși contrariul era cât se poate de clar) și cereau ca ceilalți pacienți să se supună în fața autorității lor. Alții îi denunțaseră pe aceia dintre ei care, pretindeau ei, erau trădători, solicitând purificarea și pedeapsa. Aproape în fiecare zi, Franz Scheck, un stomatolog maniaco-depresiv, stătea în capătul scărilor și se autoproclama Führer, luându-și angajamentul să se răzbune pe diavolii și pe evreii cu averi uriașe care orchestrau ruinarea Germaniei; o dată își încheiase remarcile urinând nepăsător pe chipurile audienței sale. Unii pacienți se încăieraseră, făcându-și apariția la ora mesei cu buze sparte și

chipuri umflate, însă identificarea părților vinovate era imposibilă. Kirsch suspecta că erau implicați și unii dintre infirmieri. De mai multe ori fusese nevoit să-i mustre pentru că urlaseră sau făcuseră abuz de forță. Încercase să-l dea afară pe un bătăuș notoriu, pe nume Jochmann, însă cererile înaintate directorului în acest sens rămăseseră fără răspuns. Celulele de izolare se umpleau, dozele de sedative se dublau, dar chiar și așa, nopțile erau marcate de izbucniri îndrăcite de delir, însoțite de fluierături și de urlete ale căror ecouri se răspândeau în toată clădirea. Iar fiindcă directorul era răpus de gripă și adjunctul obsedat de experimentele lui cu insulină, senzația de dezintegrare era de-a dreptul palpabilă.

Trecuse mai mult de o săptămână, iar Kirsch încă nu auzise vești despre situația sorei Ritter, nici despre presupusul atac asupra sorei Honig. Începu să-și facă speranțe că toată tevatura se stinsese, că, la urma urmei, era posibil să nu fie dat afară. Până în acel moment nu povestise nimănui despre situația lui precară: nici familiei, nici Almei. Știa că își vor face griji. Și ce rost avea, când se putea dovedi că nu era niciun motiv de îngrijorare?

Își petrecea zilele analizându-și cazurile, notând progresul făcut sau lipsa acestuia, planificându-și următorii pași. Atmosfera amenințătoare afecta pe toată lumea. Chiar și pacienții mai docili îl tratau cu neîncredere, ca și când s-ar fi temut să-și dea gândurile pe față. Se trezea gândindu-se iar și iar la domnișoara Einstein, zăcând în patul ei de spital. Ar fi putut grăbi investigația poliției dezvăluindu-le ce știa, inclusiv adresa ei aproximativă din Wörtherstrasse. Cel puțin în felul acesta i-ar fi putut stabili identitatea. Dar cum ar fi putut explica faptul că se află în posesia unor astfel de informații? Ce-ar spune ziarele, fără a-i mai pune la socoteală pe logodnica lui și familia ei? Nu erau lucruri de genul pe care se presupune că un bărbat aflat în poziția lui le cunoaște.

Nădăjduia ca fetei să-i revină memoria, și asta cât mai curând. Nădăjduia – deși încă nu era pregătit să admită – că-și va aminti de el. Și dacă-și aducea aminte de el, ce însemna asta? Ce-ar fi putut să se întâmple în continuare? Nimic, desigur. Nimic bun. Era un om de carieră, care urma să se căsătorească

în curând. Viitorul lui alături de Alma era bine pus la punct. Era șansa lui pentru un nou început, pentru a avea o viață de familie și copii; în principiu, perspective minunate care să-l ajute să se descotorosească de trecut. Cum se putea compara domnișoara Einstein cu așa ceva, această străină ale cărei nenorociri își croiseră cumva drum către paginile jurnalelor?

Cu sau fără amintirile ei, nu însemna nimic pentru el: o amantă închipuită, lipsită de orice substanță – în afara clipelor în care închidea ochii și se gândea la ea, iar atracția și dorul pe care le simțea păreau aievea, mai imperioase și mai reale decât orice altceva.

7

O mutaseră din secțiile de femei într-o odaie de la ultimul etaj al clădirii, cu gratii la fereastră și o ușă care se putea încuia. Era un loc rezervat pacienților foarte contagioși sau celor considerați o amenințare pentru bunul mers al spitalului, din orice alt motiv.

— Domnul doctor Brenner a considerat că așa e cel mai bine, explică asistenta în timp ce-l conducea pe Kirsch în odaie, având în vedere cele întâmplate. Oricum, o să plece în curând.

— Unde o să plece?

Sora dădu din umeri.

— Domnul doctor Brenner spune că nu mai putem face nimic.

Pereții erau acoperiți cu vopsea cenușie, scorojită, și cu desene anatomice decolorate. La capătul patului era agățat un mic crucifix de lemn, înconjurat de o coroniță de flori vechi, uscate și de culoarea paiului. Un bec stingher era înșurubat în tavan. Pașii asistentei se auzeau îndepărtându-se pe coridor.

Fata dormea în pat, cu spatele la ușă. Îi tăiaseră părul, astfel că în acea clipă avea o înfățișare tinerească, de băiat, o frumusețe specială, androgină. Buza spartă se vindecase aproape complet și juliturile de pe față se vindecaseră în mare parte, lăsând urme întunecate în jurul pomeților și sub ochi. Părea mai fragilă ca oricând.

„Rănile ei sunt minore și seamănă cu cele provocate de o căzătură." Așa afirmase inspectorul Hagen.

Kirsch mai înaintă un pas. Fata scoase un suspin brusc și îngrozit. Întregul trup îi săltă și i se contorsionă, ca și cum ar fi fost legată în lanțuri și încerca disperată să se smulgă din strânsoarea lor. Din gâtlej i se înălță un suspin, apoi, la fel de brusc, se liniști.

Știa totul despre terorile nocturne. De curând, mai mult sau mai puțin întâmplător în același timp cu cazul Stoehr, acestea reapăruseră: viziuni oribile, pe care cu greu și le amintea în timpul zilei, dar pe care le simțea pândindu-l noaptea. Începuse să stea treaz din ce în ce mai târziu – citind, bând, bătând străzile din bar în bar –, încercând să amâne momentul în care acestea se vor întoarce. Cel mai bun somn, în care uita de toate, era cel provocat de extenuarea totală.

Se așeză pe pat, lângă ea, și o luă de mână: era netedă și moale, nu ca a unei menajere sau a unei muncitoare în fabrică. Și nu avea nici juliturі, ci doar câteva zgârieturi, iar încheietura era un pic umflată. Îi căută pulsul, surprins de răceala pielii. În odaie era prea frig. Având paltonul pe el, nu-și dăduse seama. Ridică pătura mai sus, îndoind-o sub bărbia fetei. Apoi îi luă iar mâna, își privi ceasul și începu să numere, întrebându-se, în timp ce înregistra bătăile neregulate, cum de permisese doctorul Brenner ca acelei paciente să i se injecteze barbiturice, oricare ar fi fost împrejurările. Ar fi putut intra iar în comă. Era chiar posibil să nu se mai trezească niciodată, să moară fără ca cineva să-i afle identitatea.

Avea vânătăi pe brațe. Cateterele îi iritaseră venele în asemenea măsură încât acestea ieșeau în evidență, întunecate, asemenea ramificațiilor unei tumori invadatoare.

Șaptezeci și două de bătăi pe minut: un pic cam mult, dar nu un prilej de îngrijorare. Mai neliniștitor era pulsul neregulat. Îi privi chipul, dându-și seama că pleoapele nu mai erau cu totul închise. În spatele genelor închise la culoare se observa o mișcare în punctișoarele de lumină reflectată.

Pleoapele îi tremurară, apoi se deschiseră.

— Bună seara, o salută el.

Fata se ridică brusc în capul oaselor, își duse mâinile la gură, își pipăi grăbită buzele pe dinafară și pe dinăuntru, împingând degetele printre dinți. Era îngrozită.

— A fost doar un vis urât, continuă el. Acum ești în siguranță.

Ea își retrase mâinile, se uită la ele, apoi la el. O privi în ochi, căutând un semn că l-ar recunoaște, dar nu deslușì nimic.

— Știi unde te afli?

Se îndepărtă de lângă el, trăgându-și așternuturile până sub bărbie.

— Dacă vrei cartea, e prea târziu.

— Prea târziu?

— N-o mai am. Am trimis-o înapoi.

— Despre ce carte vorbești?

Deschise gura să spună ceva, dar nu se auzi niciun cuvânt. Dădu încet din cap.

— N-a fost decât un vis.

— Ești sigură?

Fata nu spuse nimic. Privirea îi alunecă spre fereastră, cu fața golită de orice expresie, o încremenire din ce în ce mai pronunțată, pe care Kirsch o observase adesea la pacienții cu demență și la cei aflați în ghearele psihozei. Atracția gravitațională către lumea interioară; în anumite stări, devenea irezistibilă, tulburând geometria gândirii conștiente, liniile și unghiurile ei drepte. Amintirile se derulau în cercuri, incapabile să ajungă în punctul de destinație. Fără disciplina cronologiei, acestea se întretăiau și se dublau, desființând logica indispensabilă cauză-efect. Era ca o trecere de la prezență la o prezență înjumătățită, apoi la absența totală a prezenței – sau nebunia generalizată: un fel de părăsire. Cei dragi o resimțeau la fel. Pacientul rămânea prezent fizic, dar mintea lui rătăcea pe alte cărări, care nu puteau fi urmate de nicio altă ființă umană, nici măcar de cea mai apropiată.

Trebuia să o reconecteze la lumea de afară, să o aducă în prezent.

— Dă-mi voie să mă prezint. Mă numesc doctorul Kirsch, Martin Kirsch. Lucrez la Clinica de Psihiatrie Charité. Făcu un gest din cap înspre fereastră. Cea de vizavi.

— Kirsch. Ea privea în continuare cerul care devenea albastru în lumina amurgului. O ambulanță părăsi spitalul, cu alarma răsunând. Nu ești cum mă așteptam.

— Mă așteptai?

— Apari în carte. Credeam că ești mai în vârstă.

În mod limpede, era confuză.

— Ne-am întâlnit o dată, pentru scurt timp, spuse el. Nu mă recunoști?

Ea se încruntă, apoi înghiți.

— Mi-am pierdut mințile?

Kirsch surprinse iarăși accentul: să fi fost slav? Sau de undeva din sud: din Grecia poate, sau din Italia?

— Sigur că nu. În împrejurările de față, e firesc să fii un pic... Bărbatul bâjbâi după un termen liniștitor. ... dezorientată. Știi cum ai ajuns aici?

— Într-o ambulanță. Îmi aduc aminte sirenele.

— Și înainte de asta?

— Mi-au spus că am fost găsită. În pădure.

— Dar nu-ți amintești asta?

Ea scutură din cap.

— Amnezie. Nu așa se cheamă?

— Pierderea memoriei, așa-i.

Ea dădu afirmativ din cap.

— Am amnezie.

În timp ce rostea cuvintele, își ridică bărbia, ca și cum boala ar fi fost un soi de izvor de alinare.

— Poți să mă faci bine?

Îl privi cu o luciditate intensă.

— Adevărul e că... Sinceritatea privirii ei fixe era dezarmantă. Nu sunt doctorul tău. Nu ești pacienta mea. Doctorul Brenner se ocupă de tine. Eu eram doar ...

Fata se încruntă.

— Doar ce?

— Curios.

Kirsch se gândi la reporterii de afară și-și dori să fi spus altceva. Fata se uita în jos, la păturile ei. Degetele i se plimbau absente pe conturul gâtului.

— Probabil ți-e sete, spuse el. Vrei niște apă?

Fără să mai aștepte răspunsul, plecă să aducă un pahar de jos. Când se întoarse, ochii ei erau închiși. Un picior era descoperit, ițindu-se de sub pătură în aerul rece. Glezna încă era umflată, iar în jurul unghiilor se vedea sânge închegat. Își aduse aminte de prima dată când o văzuse, cu piciorul întins peste o băltoacă întunecată de pe Grenadierstrasse, râzând când atinsese apa, împroșcând-o. Se ducea să pună o scrisoare la poștă. Dar cine era

destinatarul? Un iubit, probabil? Dar atunci, unde era respectivul iubit? De altfel, unde era familia ei? De ce nu veniseră s-o ia acasă? Cum de era singură?

Cu grijă, trase pătura și o vârî sub saltea.

— Dormi, zise el, dar ea deja adormise.

Îl găsi pe doctorul Brenner în secția de anatomie.

— Amnezia ei e retrogradă. Își amintește tot ce i s-a întâmplat de când a ieșit din comă, inclusiv ce i-a spus personalul medical de dimineață. Nu are acces la amintirile de dinainte să intre în comă. Când am întrebat-o despre trecutul ei, părea că nu poate să răspundă.

— Sau că nu vrea să răspundă, făcu Brenner în timp ce expira, dacă e să rămânem deschiși posibilităților.

Ezită, apoi porni către magazie.

— Nu vrea?

Brenner scutură din cap.

— Nu contează. Cred că vă datorez mulțumiri pentru că v-ați interesat. Bănuiesc că ar trebui să-i solicit doctorului Bonhoeffer o evaluare psihologică. E limpede că nu văd niciun traumatism cranio-cerebral sau vreo altă formă de tulburare, în afara amneziei. Am cerut să i se facă niște teste ale facultății mintale și, cât de cât, rezultatele au fost mai degrabă peste medie.

— Există vreo dovadă de alcoolism?

— Nu. Am luat o probă de sânge când a ajuns aici, dar e clar că trecuse ceva vreme. Nu putem elimina cu totul posibilitatea.

— Am remarcat o ușoară bâlbâială, deși e posibil s-o fi avut dinainte.

— Așa e. În orice caz, e ceva de așteptat după o comă. Vorbirea este prima care are de suferit.

Kirsch se întrerupse brusc la vederea unui creier uman întreg, conservat în formaldehidă într-un borcan mare de sticlă, așezat pe o bancă. În încăperea slab luminată se găseau pretutindeni rafturi pline cu recipiente similare, fiecare conținând un specimen de un anumit fel: creiere, fetuși, plămâni sau alte organe interne. Pe doctorul Brenner îl interesau creierele. Scrisese

mai multe articole despre traumatismul cranio-cerebral și despre tiparul efectelor acestora.

— De asemenea, a avut vise intense, adăugă el. Coșmaruri. Probabil unele cu răniri în zona gurii, ceea ce poate fi un detaliu semnificativ.

— Într-adevăr? Cum așa?

— Am descoperit că sunt asociate cu problemele tăcerii forțate, cu imposibilitatea de a te face auzit. Sau, alteori, cu sentimente intense de vinovăție.

— Mă rog. Brenner se încruntă. Nu mă interesează visele ei. Aprinse o lampă de pe masă.

Dar sunt de acord cu observațiile dumitale palpabile. După cum știți, cred că răul a fost făcut când a intrat în comă. În astfel de cazuri, simptomele neurologice pot lua aproape orice formă. Făcu o pauză pentru a-l admira pe cel mai mare dintre cele două creiere aflate în fața lui, mijind ochii dincolo de sticla groasă. Ultimele urme de culoare dispăruseră din țesut, care acum era de un alb catifelat și fibros. În orice caz, pacienta nu pare să se afle într-un pericol imediat. De fapt, e refăcută aproape complet-din punct de vedere fizic.

— Înțeleg că aveți de gând s-o externați.

— Doar dacă starea ei nu se deteriorează. O mai ținem sub observație câteva zile. Dar n-are niciun sens să stea aici dacă nu putem obține vreo îmbunătățire.

— Dar n-are unde să se ducă.

— Cineva va veni după ea, în cele din urmă. Persoane dispărute și așa mai departe. Sunt convins că ziarele vor fi încântate să publice o fotografie de-a ei. Între timp, există cămine pentru femeile nevoiașe, nu-i așa?

Existau câteva, unele sub oblăduirea unor organizații bisericești, altele aflate în subordinea autorităților municipale. Majoritatea funcționau pe lângă închisori sau linii de luptă, rezidentele fiind nevoite să se întrețină singure. Sinuciderile erau la ordinea zilei. Majoritatea femeilor cu care vorbise Kirsch preferau să trăiască pe stradă.

Nu putea face decât un singur lucru.

— Aș vrea să analizez posibilitatea ca sursa amneziei să fie de origine psihiatrică, spuse el, nu doar una pur neurologică.

Brenner păru ușor insultat.

— N-am auzit niciodată de vreo tulburare psihiatrică al cărei efect să fie inducerea unei come. Poate mi-a scăpat ceva din literatura de specialitate.

Se întoarse către al doilea exemplar de creier, mult mai mai mic. Ridică borcanul, cercetând ceea ce părea a fi un țesut tumoral aflat deasupra lobului temporal.

— E posibil ca ceea ce vedem să fie efectele șocului.

Brenner roti borcanul în mâini. Creierul se legănă.

— N-a fost violată. Știți asta, nu? De fapt, n-am observat nicio dovadă care să indice activitate sexuală recentă.

Kirsch nu se putu abține să-și imagineze examinarea: pacienta așezată inconștientă pe masă, Brenner privind pieziș între picioarele ei ridicate, în timp ce pipăia și sonda cu degetele lui butucănoase.

— Acestea fiind spuse, adăugă Brenner, cu siguranță nu e fecioară. Aproape sigur a născut la un moment dat. Și nu poartă verighetă.

— Un atacator ar fi putut să i-o fure.

— Verigheta ar fi lăsat o urmă, dar n-am găsit niciuna.

Deodată, îi fu mai ușor să priceapă indiferența lui Benner: în ochii acestuia, domnișoara Einstein nu era o femeie respectabilă. Aparținea unei clase de femei predispuse întâmplărilor nefericite, de obicei pricinuite de bărbați, dar pe care ele singure le provocau.

— În orice caz, spuse el, e limpede că a suferit o experiență traumatizantă.

— Nu sunt sigur că există ceva *limpede*, doctore Kirsch. Poliția n-a găsit nicio dovadă a vreunei infracțiuni.

— Atunci cum explică...

— Au o teorie cum că femeia este pur și simplu alienată mintal și că așa a fost mereu.

Spun că au mai văzut cazuri similare. O femeie alienată poate foarte bine să hotărască să înoate într-un lac la sfârșitul lui octombrie. În sinea ei ar putea crede că e mijlocul lui iulie.

Brenner surâse cu un aer de superioritate. Desigur, această teorie este foarte convenabilă, căci înseamnă că nu mai au ce să investigheze.

Brenner scoase un stilou din buzunar și începu să scrie în registrul de ieșiri. Nimic nu putea fi scos din secție fără să fie înregistrat. În cele din urmă, își ridică privirea.

— Ar mai fi ceva?

— Dacă nu aveți nicio obiecție, aș dori să solicit ca pacienta să fie transferată în clinică, pentru a fi ținută sub observație.

Stiloul lui Brenner rămase nemișcat preț de o secundă.

— Vă înțeleg interesul, doctore Kirsch. Pacienți atât de lipsiți de obligații sunt greu de găsit. Aveți mână liberă, mai mult sau mai puțin.

— Vă asigur că nu am de gând...

— Desigur, nu știm că ar dispune de mijloace financiare. Nu avem informații despre vreo modalitate de plată.

— Se va renunța la plata consultației.

— Cu aprobarea directorului, presupun.

— Ar putea fi un caz foarte interesant. Sunt încredințat că directorul va fi de acord.

Brenner îl privi pe Kirsch pe deasupra ochelarilor, apoi se reapucă de treabă.

— Prea bine, voi solicita o trimitere. De îndată ce văd semnătura lui pe documente.

După vizita din pavilionul principal, Kirsch se întoarse în biroul lui de la clinică, unde găsi plicul sigilat așezat pe hârtia sugativă. Plicul conținea o scrisoare de la doctorul Bonhoeffer, care-l informa de întoarcerea sa lunea următoare și-l convoca la o ședință la prima oră a dimineții.

8

Oranienburg, 2 noiembrie

Dragul meu Martin,

Tocmai ce-am auzit de greva transporturilor din Berlin, și nădăjduiesc că asta nu înseamnă că nu vei primi scrisorile mele sau că acestea vor zăcea prin vreun depozit săptămâni la rând, netrimise. Tata mă sfătuiește să bag de seamă ce-ți scriu, căci, mai devreme sau mai târziu, greviștii vor deschide plicul, în căutare de bani, mai ales dacă toată tevatura asta continuă. Crezi că greviștii vor citi corespondența? Nu suport gândul că aceste cuvinte, care-ți sunt menite numai ție, ar putea ajunge să fie date din mână-n mână, ca distracție pentru astfel de indivizi groaznici. E stupid din partea mea, dar nu pot scăpa de gândul ăsta. Nu-mi închipui că vorbele mele pentru tine sunt atât de speciale. Îndrăznesc să spun că toate au mai fost folosite de milioane de ori până acum, însă sunt speciale pentru mine, deoarece izvorăsc chiar din inima mea, și sunt vorbe pe care nu le-am mai spus nimănui și sper să nici nu le mai spun altcuiva în afară de tine – poftim! Vezi, deja sunt atentă la ce spun. Nu-i nevoie să sper. Știu că nu te-aș putea înlocui vreodată în inima mea, orice-ar fi... Iar acum mă cufund în tot soiul de speculații când n-am niciun motiv s-o fac, ba dimpotrivă, ar trebui să fiu fericită. Și totul din pricina unei greve stupide!

Așa încât, iubitule, dă-mi de știre cât mai repede cu putință că ai primit scrisoarea aceasta, să stau liniștită. N-am primit vești de la tine de mai mult de o săptămână și avem atâtea de discutat, atât de multe lucruri în privința cărora trebuie să hotărâm până-n iunie. Știu că încă pare timpuriu, dar dacă nu ne hotărâm, întregul eveniment va fi stabilit de alții. Deja mă cam chinui s-o împiedic pe mama să preia frâiele. Are niște idei atât de rigide în legătură cu felul în care ar trebui să fie o nuntă (o tot numește „nuntă de

societate", deși, în opinia mea, conceptul este oarecum respingător, nu crezi?), însă mi-e teamă să o tot refuz fără să mă consult și cu tine mai întâi. Deja întocmește o listă de reviste pe care le socotește adecvate pentru a relata recepția, și va cere negreșit sprijinul tatei pentru a se asigura că nu e dezamăgită. Îți dorești cu adevărat un ceas întreg de operă înainte de dineu? Mama este atât de nerăbdătoare să se laude cu faptul că face parte din cercul de cunoștințe al lui Ruth Jost-Arden, despre care știu că într-adevăr cântă minunat, dar un ceas? Și vrei ca sărmana ta mireasă să se chinuiască să meargă spre altar cărând o trenă, ca ditamai regina? Bănuiesc că nu e ceva despre care tu să-ți faci griji, bărbat fiind, dar mă îngrijorează pe mine. Cred că mama urmărește prea multe buletine de actualități.

Probabil te gândești să mergem la Reinsdorf pe 13 și, desigur, voi fi acolo duminică, așa cum sugerezi. Nu i-am văzut pe mama și pe tatăl tău de multă vreme. Spune-le că aștept cu nerăbdare să-i revăd. Cred că ideea memorialului de război este extraordinară și sunt încredințată că fondurile necesare vor fi disponibile.

Acum trebuie să închei, altminteri ratez plecarea poștei. Hans-Peter va merge cu mașina într-acolo. Să-mi scrii când poți, dragule, sau când sărmanii tăi nebuni îți oferă un răgaz. Îmi displace profund când nu primesc nicio scrisoare de la tine. Mama zice că-mi dă o dispoziție nesuferită toată ziua.

A ta, cu drag (și aici mă abțin din nou, căci ar trebui să scriu cu dragoste!)

Alma

9

Obișnuia să-l vadă pe Max când se apropia toamna, când ceturile se prelingeau în zori, alcătuind halouri în jurul felinarelor cu gaz, pârâind de-a lungul cablurilor electrice de tramvai, îndulcind silueta semeață a blocurilor de apartamente din Schönhauser Allee. Își aminti de fratele lui mai mic atunci când capetele bulevardului se pierdură în nori, astfel încât își putea imagina strada ca fiind mică și incompletă, o aschie plutind într-un neant cenușiu – plină de detalii, pătată și roasă din pricina trecerii timpului, și cu toate acestea izolată, asemenea unui fragment de friză sau a unei imagini rupte dintr-o carte ilustrată.

Cel mai bine își amintea vacanțele petrecute la Mecklenburg, pe când erau copii. El și Max se duceau pe malul lacului și priveau pâcla ridicându-se din luciul apei, răsucindu-se către cer în fuioare argintii. Apoi stăteau în picioare, cu spatele către desișul pădurii, în timp ce ceața se rostogolea către pământ, până când lumina albă îi cuprindea, iar ei nu mai puteau vedea nimic. Era jocul lor secret. Se trezeau devreme, înaintea tuturor, și scoteau o barcă cu vâsle (lucru pe care primiseră instrucțiuni clare să nu-l facă fără supraveghere). Max dădea întotdeauna la vâsle, alunecând de-a lungul apei până când ajungeau în cea mai adâncă zonă a lacului. Acolo unde nimeni nu putea să-i vadă pluteau în tăcere, simțindu-se aidoma exploratorilor aflați la marginea lumii.

Descoperiseră că dacă stai culcat pe spate în barcă, te simți de parcă te-ai fi ridicat, plutind desprins de toate și înălțându-te în văzduh. Nu mai aveai legătură cu lumea, dar totodată erai mai aproape de inima Creației, ca niște suflete la poarta Paradisului. Iar când pâcla începea să se risipească și malul se zărea iarăși, era ca și cum ar fi plutit înapoi pe Pământ.

Lui Max îi plăcea enorm astronomia. Când împlinise doisprezece ani, unchiul lor, Stefan, îi dăruise un vechi telescop

de alamă. În nopțile senine se uita prin el ceasuri la rând, ba chiar îl lua cu sine în excursiile lor la țară, deoarece, zicea el, acolo aerul e mai curat și stelele mai strălucitoare. Părinții lor l-îl încurajaseră. Mama preda franceza la liceul din localitate, iar tatăl administra afacerea familiei, construind instrumente matematice: compasuri, divizoare, raportoare. Aveau un mare respect pentru învățătură, în special pentru știință. Religia abia dacă merita pomenită. Era un subiect care stârnea oftaturi nerăbdătoare sau bombăneli părintești de respingere, venite din spatele jurnalului. Pur și simplu bisericile greșiseră de prea multe ori în ceea ce privește universul. Contrar aparențelor, Pământul nu era plat, iar soarele nu se rotea în jurul lui în fiecare zi. În ciuda tuturor pretențiilor de apropiere față de Ființa Supremă, oamenii Domnului nu făcuseră decât să bată în cuie percepțiile omenești de zi cu zi. Fusese nevoie de imaginație, scepticism și de metodele riguroase ale științei pentru a scoate la iveală faptul că aceste percepții erau false.

Ani mai târziu, în timpul războiului, au mers la Mecklenburg pentru ultima oară. Au fost zile de distracție forțată și presimțiri nerostite. Max primise ordinul de înrolare în infanterie și doar câteva zile îl mai despărțeau de plecarea în Franța. Sora lor mai mare, Frieda, tocmai se logodise cu Julius, locotenent în marină. Martin era în permisie din campania din România, unde era ofițer medical în Armata a IX-a. Pe atunci, mâinile lui erau destul de ferme pentru chirurgie. Toată lumea a fost prezentă – pentru ultima dată, după cum s-a dovedit mai apoi.

A fost ideea tatălui lor: o vacanță printre lacurile din apropiere de Schwerin, așa cum obișnuiau să facă. Mai bine decât să lâncezească acasă, a spus el. Kirsch era convins că avusese alte motive: despărțirile ar fi fost mai puțin solemne la sfârșitul unei vacanțe, mai puțin hotărâtoare. Era un fel de a face teama mai ușor de înfruntat, mai ales pentru mama lor; un fel de a instaura optimismul. Pădurile și lacurile erau neschimbate. Aveau să fie acolo întotdeauna. La Mecklenburg au putut să creadă în posibilitatea de a trăi după propria măsură a timpului.

Cu toate astea, se observa o anumită fragilitate a sărbătoririi. Chiar și delicatesele erau artificiale: limonadă dreasă cu tărie în

loc de șampanie, trabucurile dăruite de logodnicul Friedei, care s-au dovedit a fi din frunze de varză uscate și muiate în nicotină. Toată lumea încerca să nu aducă vorba de război, dar veștile despre Rusia au dat buzna. Kirsch și-o amintea pe sora lui mai mică, Emilie, alergând cu un ziar la micul dejun. Violențele izbucniseră la Sankt Petersburg și Moscova. Țarul fusese forțat să abdice. În mod limpede, asta însemna că războiul avea să se sfârșească în curând și că băieții puteau rămâne acasă. Toți s-au îngrămădit să citească articolul, dar Kirsch a surprins privirea tatălui său. Țara nu era într-o dispoziție pacifistă, chiar dacă pacea era la ofertă. Lumea avea poftă de victorie cu orice preț, măcar așa oamenii n-ar fi murit în zadar. Pe străzi s-au auzit urale când submarinelor li s-a ordonat să scufunde navele neutre din apele Aliaților, deși asta ar fi determinat negreșit intrarea Americii în război.

Familia Kirsch nu a sărbătorit declanșarea conflictului. Cu paradele și fanfarele care mărșăluiau și cântau pe străzi era ca și cum avea ar fi avut loc o petrecere imensă, iar ei nu fuseseră invitați. Când Martin și-a declarat nerăbdarea de a lupta, maică-sa l-a plesnit peste față și a ieșit fugind din casă. În cele din urmă, s-a dovedit că avea vederea prea slabă pentru linia întâi, însă asta n-a îndepărtat semnul rău prevestitor așternut peste casă. Erau în continuare îngrijorați pentru Max, cu părul lui blond și cu ochii asemenea jadului, băiatul care nu înceta vreodată să pună întrebări, deși părea că știe totul. Băiatul care-i făcea pe toți să râdă. Nu avea nimic care să-l facă invulnerabil.

Pe toată durata pregătirii de ofițer, băiatul a citit lucrările lui Albert Einstein. A apărut în Mecklenburg cu cea mai nouă carte a profesorului. Era nerăbdător să discute despre ea – deoarece nimeni din barăci nu era interesat de subiect, bănuia Kirsch, sau poate pentru că-i împiedica să vorbească despre alte lucruri, mai importante.

Dintre toți marii oameni de știință, Einstein se bucurase întotdeauna de un loc special printre preferințele lui Max. În copilărie, se năpustea asupra oricărei cărți sau oricărui articol care încerca să explice activitatea lui Einstein, chiar dacă acele calcule matematice erau peste puterea lui de înțelegere. Oaspeții casei erau chestionați cu privire la cunoștințele lor în domeniul calculului diferențial și erau rugați să-l ajute să-l descifreze, dacă puteau

(lucru care nu se întâmpla prea des). Pe atunci, ceea ce părea să-l încânte cel mai mult pe Max era felul în care Einstein demola ideile preconcepute – cu cât mai inviolabile, cu atât mai bine. Pentru Max, Einstein era un iconoclast, nimicind idolii falși ai înțelepciunii acceptate, indiferent de ardoarea cu care erau apărați.

Una dintre primele ținte ale lui Einstein fusese eterul, un concept sacru pentru teologi și oameni de știință deopotrivă, încă de pe vremea lui Aristotel. Se presupunea că eterul se află peste tot în univers, invizibil și imposibil de detectat, tot așa cum Dumnezeu e pretutindeni. Din punctul de vedere al științei, era mediul prin care trec razele luminoase, la fel cum undele sonore traversează aerul și undele marine traversează apa. Trebuia să existe, pur și simplu pentru că experimentele simple demonstraseră, fără urmă de îndoială, că lumina nu e un element material, ci o ondulare, o perturbare care trece prin altceva. Când din două fante înguste erau emise fascicule de raze luminoase, ele interferau una cu cealaltă, generând alte benzi cu intensitate luminoasă mai mare, în care vârfurile și depresiunile coincideau, și zone întunecate, în care vârfurile se intersectau cu depresiunile. Era un efect pe care doar undele îl puteau produce. Dar Einstein era sceptic în legătură cu misteriosul eter. Era științific să accepți existența unui fenomen care eludează toate încercările de a fi observat?

„Două mii de ani de religie și două sute de ani de știință." Kirsch încă avea vie în minte încântarea de pe chipul lui Max. Demolați cu o singură ecuație.

Nimic nu-i plăcea mai mult lui Max decât să vadă cum se dovedește că oamenii măreți și buni nu au dreptate. Pentru el, asta însemna libertate, ca și cum i s-ar fi luat o greutate de pe suflet. Era liber să-și imagineze orice.

Ecuația lui Einstein afirma că lumina nu este o undă, ci un flux de particule de energie pe care el le numea „cuante". Asemenea unei salve de gloanțe minuscule, o rază de lumină putea călători foarte bine prin neanturile spațiului, fără să fie nevoie ca eterul s-o transporte. Și, spre deosebire de o undă, aceste cuante aveau masă, întocmai ca obiectele care le emiteau,

prin urmare, erau influențate de gravitație în același fel. O rază de lumină care trece pe lângă un obiect masiv cum e Soarele va avea o traiectorie schimbată, dând unui observator impresia falsă cu privire la sursa ei.

La momentul respectiv, toate aceste lucruri i se păreau lui Martin Kirsch de-a dreptul fantastice. Cum era posibil ca lumina – cea mai pură formă de energie – să aibă greutate? Masa și energia erau două entități diferite, una materială și permanentă, cealaltă intangibilă, o calitate, și nu un lucru. Un obiect poate fi fierbinte, dar căldura în sine nu poate avea substanță, are nevoie de masă pentru a exista, la fel cum un gând are nevoie de o minte. Însă Einstein susținea că masa e pur și simplu energie, dar în altă formă. El îi nega soliditatea și permanența deopotrivă, ba chiar și deosebirea clară de spațiul înconjurător. Masa e doar energie cu o concentrație extrem de mare. Așa cum explicase Max, universul material putea fi gândit ca nefiind altceva decât lumină înghețată. În esență, toată materia era imaterială.

Ceea ce nu știa Max era că aceste *cuante* ambigue ale lui Einstein aveau să schimbe lumea. Sau că Einstein avea să-și deteste creația și să se dedice distrugerii ei. Toate acestea încă nu se întâmplaseră.

În orice caz, Martin nu împărtășea entuziasmul lui Max față de știința luminii. Se simțea nătâng atunci când vorbeau despre subiect, și un frate mai mare nu-și dorește să se simtă așa în prezența fratelui mai mic. Asculta și cântărea doar cât să nu fie nevoie ca Max să repete și să-l facă să se simtă și mai prost. Ba chiar se întreba, din când în când, dacă nu asta era adevărata intenție a lui Max, impulsul din spatele curiozității sale neînduplecate: o nevoie secretă de a-l surclasa pe primul născut.

Mai târziu, Kirsch și-a dat seama că se înșelase. Adevărul i s-a înfățișat când l-a văzut ultima oară pe Max în viață: viziunea lui Einstein nu era doar o sursă de fascinație pentru fratele lui. Era ceva mult mai important.

În ultima dimineață au ieșit cu barca pe lac, doar ei doi. Fusese ideea lui Max.

„Ne furișăm în zori, ca pe vremuri. Am găsit deja o barcă."

Fără nicio explicație. Era ceva ce Martin ar fi trebuit să înțeleagă, deși era începutul lui aprilie și vremea era rece. Ca și cum încă ar fi fost copii și nimic – nici timpul, nici războiul – nu separa trecutul de prezent.

Kirsch presupunea că Max voia să-l întrebe la ce anume să se aștepte pe front. Cu siguranță îi era teamă. Noilor recruți le era întotdeauna teamă, deși se străduiau din răsputeri s-o ascundă. Dar se dovedise că Max nu voia să discute decât despre cartea lui Einstein. Tot sfârșitul de săptămână purtase volumul asupra lui, asemenea unui predicator care are mereu o biblie cu sine. Era pe punctul de a înțelege, zicea el. Era foarte aproape de a vedea limpede cum totul în univers – materie, energie, spațiu și timp – e cu adevărat un singur lucru, asemenea unui șarpe uriaș care se răsucește și se învârte în timp ce-și înghite propria coadă.

„La asta te gândești? La șerpi uriași?"

Max a zâmbit în timp ce privea întinsul apei. Soarele urcase pe cer. Lumina gălbuie străpungea norii.

„Păi, la ce bun să ai minte dacă nu te gândești la nimic?"

„Iar a ta se precocupă de Einstein, chiar și acum."

„Da." Max s-a încruntat în timp ce vâslea. Lumina reflectată îi dansa pe chip, poleindu-i tenul palid. „De fapt, sper să mă mai gândesc la el o vreme de-acum înainte."

Kirsch își dorea să fi insistat să vâslească el. Poate că s-ar fi încălzit. Își dorea să fi înțeles ce căutau ei acolo.

„Nu e ca și cum ar fi multe de învățat", a continuat Max. „E mai degrabă vorba despre a *dez*văța – despre a uita, dacă preferi. Asta e mult mai greu. Trebuie să renunți la intuiție. Trebuie să accepți ceea ce pare imposibil."

Kirsch își amintea că-și sufla în pumni ca să se încălzească.

„Cum ar fi?"

Max s-a oprit din vâslit și a căutat într-o raniță.

„Uite aici."

Era cartea *Teoria relativității generale și restrânse, pe înțelesul tuturor.*

Kirsch a râs.

„Doar nu te aștepți s-o citesc acum!"

„Nu acum. După ce plecăm de aici. E un cadou."

Max i-a întins cartea. Kirsch a privit-o și zâmbetul i-a pierit încet.

„Păstreaz-o. Ai risipi orzul pe gâște."

„Cum poți să spui așa ceva când nici n-ai citit-o?"

„Putem să vorbim despre toate astea când te întorci. O să avem suficient timp."

Pentru o clipă s-a lăsat tăcerea, un răstimp suficient de mare încât Kirsch să-și dea seama că fratele lui nu se aștepta să se mai întoarcă și că acea carte, pe care o prețuia atât de mult, era un dar de adio.

„Sigur, sigur", a răspuns Max. „Și totuși." A aruncat volumul în poala fratelui său și a apucat iarăși vâslele. „O să mă amuz gândindu-mă cum îți bați capul cu ea. O să am nevoie de ceva de care să râd când voi fi plin de noroi până la gât."

Era prima dată când aducea vorba de ceea ce-l aștepta, prima recunoaștere a faptului că ceva îl neliniștea.

— Și, când o să ne-ntoarcem – exact așa cum spui –, ne vom putea certa pe seama non-existenței timpului.

Kirsch nu a citit cartea decât câțiva ani mai târziu. Atunci, teoriile lui Einstein erau strălucit confirmate de observațiile asupra luminii stelare în traiectoria ei pe lângă masa solară, observații posibile doar în timpul unei eclipse totale. Acestea îl transformaseră pe omul de știință german în cel mai celebru personaj din întreaga lume.

Însă orice prilej de dispută cu Max a dispărut. La două luni după incursiunea lor pe lac, în 7 iunie, armata britanică a detonat patruzeci și cinci de tone de explozibil în sânul pozițiilor germane de pe dealul Messines. Locotenentul-secund Max Kirsch s-a numărat printre cei zece mii de oameni morți în explozie, al cărei sunet a fost auzit de la 482 de kilometri depărtare, până în apropiere de Mecklenburg. Nu s-a mai găsit nicio rămășiță din trupul lui.

10

Odaia lui Max se afla la ultimul nivel al casei din Reinsdorf. Toate lucrurile erau exact așa cum le lăsase, excepție făcând unele dintre obiectele lui, care se întorseseră de prin alte părți ale clădirii: un pieptăn din baga cu numele lui gravat pe laterală, o cochilie de nautilus alb-perlată, o figurină de porțelan înfățișând un terrier cu ochelari, pe care o primise în dar și nu-i plăcuse niciodată. Deasupra dulapului, aflată în unghi față de oglindă, astfel încât reflexia să se vadă din ușă, era agățată o fotografie înrămată înfățișându-l pe Max, făcută cu câteva luni înainte de a pleca pe front, pozând în uniforma de cadet – țeapăn, dar cu o expresie evidentă de autoironie. Fotografia se decolorase în timp, astfel încât pielea îi era la fel de albă ca și uniforma, iar trăsăturile chipului păreau gravate cu tușe sepia șterse. Și oglinda se mai întunecase în timp, așa încât în imaginea reflectată, Max se pierduse deja sub un văl de ceață.

Nimeni nu plănuise să creeze un altar. Se întâmplase treptat. Din pricină că trupul lui Max nu putuse fi găsit – nici măcar un singur obiect personal de-al lui –, îl declaraseră „dispărut în misiune". Mai sperau că s-ar putea întoarce într-o bună zi, că poate fusese luat prizonier de către inamic, sau că, aidoma fetei de la Charité, zăcea într-un spital pe undeva, lovit de amnezie și incapabil să-și aducă aminte cum îl cheamă. Din când în când, cei dispăruți se întorceau acasă. Ziarele scriau despre asemenea întâmplări, relatări despre soldați care rătăceau departe, în est, care luptaseră împotriva cazacilor sau deveniseră prizonierii Armatei Roșii. Pentru familie, nu exista niciun moment în care speranța să fie cu totul pierdută, nicio criză din care ar fi putut să-și revină și să o ia de la capăt. O stare de suspendare, undeva între jale și viață normală, durase ani întregi.

În tot acest răstimp, camera lui Max rămânea camera lui Max. Așternuturile erau schimbate din când în când, deși nimeni nu dormea în ele, iar lămpile cu gaz fuseseră înlocuite cu becuri electrice, ca în toată casa. Dar asta era tot. În cele din urmă, devenise de neconceput ca vreun obiect să fie mutat de la locul lui. Emilie avea în continuare odaia cât o cutiuță în care dormise în copilărie, deși camera era mult prea mică pentru o femeie adultă. La un moment dat, Kirsch încercase să sugereze ca ea să se mute la etaj, dar femeia scuturase vehement din cap: era cât se poate de mulțumită așa. În plus, îi spusese că mama lor încă mai petrecea o parte din timp în odaia lui Max – după-amiezile, în special când ploua.

Emilie, blondă și aproape ciudat de mlădioasă, nu plecase niciodată din Reinsdorf. Lucrase ca învățătoare în Wittenberg, ca și mama ei odinioară, mergând cu bicicleta până acolo și înapoi, zi de zi, în loc să risipească banii pe tren. În loc de franceză, ea preda geografie și matematica de bază.

Câțiva ani înainte de război, Kirsch fusese foarte apropiat de Emilie, mai apropiat decât față de Frieda – cea mai în vârstă dintre frați –, ba chiar și față de Max, care stătea tot timpul cu nasul în cărți. În copilărie, era foarte isteață și curioasă cu privire la lumea înconjurătoare. Când adulții veneau la cină, Emilie se așeza în colțul sufrageriei, cu mâinile vârâte sub picioare, ascultând atentă conversația. Totuși, acea curiozitate se consumase, cumva. În locul ei se instalaseră sobrietatea și rezerva, precum și o austeritate aproape intenționată a veșmintelor și înfățișării, ca și cum orice semn de vanitate ar fi fost o pricină de dispreț. Cu tenul ei tern și palid și părul prins în coc, era greu de crezut că pe vremuri lumea o considera o frumusețe.

Apropierea ei de Martin se stinsese odată cu frumusețea ei. La un moment dat, probabil în acei ani lungi de după război, când el era mai mult plecat, hotărâse probabil că fratele ei nu mai reprezenta un confident potrivit. Kirsch se întreba dacă nu cumva ajunsese să-i poarte pică; dacă nu cumva ea simțea că o abandonase, lăsând-o să crească într-o casă plină de durere.

Cu totul, paisprezece tineri din satul Reinsdorf și din cătunele învecinate căzuseră în Marele Război. Familia Keil își pierduse

ambii fii – pe Erich în 1917 și pe Fritz în 1918 –, întâmplător, amândoi la vârsta de douăzeci și unu de ani și trei luni. O placă de fier din biserică le purta numele. Dar zece ani mai târziu, se plănuia crearea unei statui memoriale în centrul satului. Era un proiect complicat. Necesita strângerea de fonduri, achiziționarea unui loc și aprobarea unui design. Mama lui era membru în comitetul de organizare, ocupându-și timpul cu evenimente de strângere a banilor și cu menținerea relațiilor cu artiștii. Treburile acelea îi consumau cea mai mare parte din energie. Când Kirsch se întoarse acasă, cele mai noi progrese erau mereu discutate îndelung. Sfârșitul acela de săptămână era unul important pentru monumentul memorial: duminică după-amiază urma să aibă loc un concert de muzică de cameră în vechea școală, susținut de un ansamblu al Conservatorului din Leipzig, venit special pentru eveniment.

— Bach, Beethoven și o transpunere după Wagner, spuse tatăl lui de dimineață, în timp ce se îndreptau către biserică. *Siegfried*, cred.

— O selecție aleasă, răspunse Kirsch.

Se hotărâse să relateze familiei despre evenimentele de la Charité, precum și despre foarte probabila lui concediere. Însă prilejul de a aduce vorba despre subiect nu se ivise încă.

— A, da, foarte aleasă, spuse tatăl lui. Ansamblul a sugerat să înceapă cu Rossini. Un fel de uvertură. Dar comitetul...

Clătină din cap, abătut.

— Prea superficial?

— Prea italian. Italienii au luptat în tabăra greșită. Nici chiar Mozart n-a fost acceptat, aparent pentru că nu e neamț *pe de-a-ntregul*.

Mai demult, ar fi ironizat astfel de judecăți simpliste, dar nu mai era cazul. După nenorocirile războiului, ale căror amintiri încă mai stăruiau, efuziunile de patriotism erau ireproșabile, indiferent cât de stupide. Doar cei care făcuseră sacrificiul suprem aveau dreptul să critice. În mod bizar, aceștia n-o făcuseră niciodată.

— Nu sunt sigur că van Beethoven a fost *pe de-a-ntregul* neamț, se aventură Kirsch. Familia lui nu era de origine flamandă?

— Posibil.

Tatăl lui se opri și privi neliniștit în josul cărării. Femeile veneau în urma lor, amândouă sub aceeași umbrelă. Mama lui Kirsch mergea bățoasă, ca și cum povara hainelor de iarnă era prea grea pentru ea.

Tatăl lui reluă drumul, subiectul fiind închis.

— E păcat că Frieda nu poate fi aici. N-o vedem suficient de des. Nici pe Julius, desigur.

Kirsch consimți, deși adevărul era că nimeni nu-l prea mai vedea pe Julius zilele acelea. În același an în care murise Max, nava lui fusese lovită în plin de un crucișător britanic, și cu toate că supraviețuise, doar la atât i se limita norocul. Explozia îi smulsese brațul drept și îl desfigurase atât de cumplit, încât refuza să se arate în public. În Franța, auzise Kirsch, statul înființase locuințe speciale pentru soldații bătrâni cu *gueule-cassées* – fețe distruse –, astfel încât nimeni să nu fie obligat să-i privească. Însă, din câte știa el, în Germania nu exista niciun stabiliment similar. Desfigurații își asumau riscuri pe străzi sau, asemenea lui Julius, trăiau ca niște fantome, în umbră, preferând ca oamenii să se gândească la ei doar la timpul trecut, din memorie, mai degrabă decât să fie văzuți așa cum erau în realitate.

Modelul aprobat pentru monumentul comemorativ era prezentat în fața bisericii, pictat în acuarelă și sprijinit pe un șevalet. Obeliscurile și blocurile de calcar fuseseră evitate în favoarea unei lespezi de granit. O cruce malteză – versiunea militară simplificată – era săpată cu dalta în piatra întunecată, deasupra cuvintelor PENTRU DUMNEZEU ȘI PATRIE.

Noul pastor era scund și supraponderal, cu tenul rumen. Având în vedere monumentul comemorativ, tema predicii lui din acea dimineață era sacrificiul: sacrificiul lui Hristos, sacrificarea de către Abraham a fiului său, sacrificiul unui băiat care salvase Roma, sacrificiul celor căzuți în luptă. Sacrificiul era la fel de vechi asemenea Creației și aducea cu sine reînnoire, spunea el, la fel cum frunzele căzute toamna îmbogățesc pământul și fac posibilă venirea primăverii – o analogie care îl încântase nespus, judecând după felul în care zâmbise atunci

când o pronunțase, bâțâindu-se în sus și-n jos pe călcâie. Kirsch se zgâi la desen, auzind doar apa picurând din tavan și scârțâitul scos de pantofii pastorului. Își imagină numele lui Max sculptat în granit, loialitatea și țelul morții sale fiind stabilite fără echivoc, pentru totdeauna, în caz că ar mai fi existat vreo îndoială. Monumentul anunța cu mândrie că Max și ceilalți muriseră chiar pentru pământul de sub tălpile Germaniei. Își vărsaseră sângele la temelia ei, aidoma unor numeroase tone de ciment uman, iar pământul, la rândul lui, își arătase recunoștința.

„Pentru Dumnezeu și pentru Patrie." Se gândea cum se împacă mama lui cu acea afirmație. Prima iubire a lui Max fusese fizica. Îl venerase pe Albert Einstein, un pacifist convins, care disprețuia și ridiculiza toate lucrurile cazone. Oricum, era dificil de înțeles cum de era Dumnezeu beneficiarul sacrificiului, sau cum un război european general ar fi putut să-i urmărească interesele, într-un fel sau altul. Unele monumente aveau suficient bun-simț încât să nu-l pomenească pe Dumnezeu. Cei căzuți la datorie muriseră pur și simplu „pentru patrie", o afirmație mult mai rațională, deși chestiunea alegerii prepoziției rămânea discutabilă. Având în vedere că majoritatea bărbaților de pe front fuseseră mobilizați, n-ar fi fost mai corect să se spună că ei căzuseră „la datorie" pentru patrie? Sau chiar „din ordinul patriei", de vreme ce tocmai ea îi adusese în calea nenorocirii, fără să le dea de ales?

Kirsch privi dincolo de culoar, la rândurile de chipuri muncite de griji, la Frau Kiel și la fermier, Herr Kehlitz, al căror băiat murise la Mons, în prima lună de război, și își dădu seama că de fapt nu amintirea era scopul. Monumentul nu îi va ajuta să-și aducă aminte. Cel mai mult își doreau să fie mândri, iar pentru asta aveau nevoie ca fiii lor să fie recunoscuți drept eroi care-și oferiseră viața într-un act conștient și necesar de sacrificiu de sine. Nu puteau fi mândri de niște victime, oricât de nevinovate ar fi fost acestea. Moartea unei victime nu avea sens, nici scop. Iar acest lucru, dintr-un anume motiv, era imposibil de suportat.

Într-o seară, când modelul fusese livrat și aștepta să primească aprobarea, Kirsch îi împărtășise aceste reticențe lui Emilie.

Nu putea vorbi în numele altor morți, spusese el, dar monumentul nu se potrivea deloc cu firea lui Max. Nu și-ar fi dorit niciodată ceva atât de brutal și de sforăitor în inima satului. Emilie îi spusese pe loc să vorbească încet, de dragul mamei lor:

— Asta își dorește ea. Nu te amesteca.

Încurajat de două pahare de coniac, Kirsch își făcuse punctul de vedere cunoscut și acasă.

— Îți spun eu, n-aș vrea ca numele meu să fie scris pe nenorocita aia de piatră.

Emilie venise la el și-i smulsese paharul din mână, vărsându-și pe rochie jumătate din băutură.

— Păcat că *nu e* numele tău pe ea, zisese ea, în locul numelui lui Max. Atunci, nimănui nu i-ar mai păsa.

După o tăcere îngrozitoare, Emilie își ceruse scuze, asigurându-l că nu dorise să spună așa ceva, că furia o orbise. El îi acceptase scuzele, alungându-i îngrijorarea cu un zâmbet.

N-a mai adus vorba niciodată de monumentul comemorativ.

După slujbă, se grăbiră cu toții acasă și se pregătiră pentru prânz. Kirsch înșfăcă o umbrelă și ieși în grabă să întâmpine taxiul Almei, descoperind cu surprindere că ploaia se oprise și soarele răzbătea printre nori. Fu nevoit să-și pună palma pavăză la ochi în timp ce ea cobora din automobil.

Sub pelerina de ploaie, femeia purta un costum elegant de tweed și o pălărie în trei colțuri împodobită cu o pană, aidoma unei vânătorese dintr-o operetă pastorală. Părul blond era proaspăt ondulat. Puse o mână pe umărul lui și-i întinse obrazul. Pielea ei mirosea a trandafiri.

— De ce nu mi-ai spus de ziar? întrebă ea, strângându-l de braț.

— Despre ce vorbești?

— N-ai văzut fotografia? Vârî mâna în geantă și scoase un exemplar al ziarului *Die Berliner Woche*. Ieri a apărut. Hans-Peter a dibuit articolul.

Era genul de ziar pe care Alma nu-l cumpăra pentru sine, un hebdomadar ilustrat, încărcat cu istorisiri despre crime și scandaluri. Întoarse câteva pagini și i-l dădu. Titlul era: DOMNIȘOARA

EINSTEIN – MISTERUL SE ADÂNCEȘTE – POLIȚIA ÎN ÎNCURCĂTURĂ. Sub acesta se afla o fotografie. Fata ședea într-un pat, surprinsă de strălucirea blițului, cu o mână strângând pătura la piept. Fotografia era veche de cel puțin câteva zile, pentru că părul nu-i fusese încă tuns. Zgârieturile și vânătăile de pe față erau întunecate și urâte, dar nimic nu putea ascunde țuguierea drăgălașă a buzelor și sclipirea întunecată a ochilor.

— Nu aici, *acolo*.

Degetul înmănușat al Almei arătă către două fotografii din josul paginii. Amândouă cadrele erau surprinse în afara spitalului: inspectorul Hagen, ținând conferința de presă improvizată, cu gura căscată și mâinile ridicate, ca într-o capitulare ticăloasă; apoi, Hagen pe bancheta din spate a mașinii de poliție, discutând pe geamul pasagerului cu un bărbat în halat alb. Chipul bărbatului era parțial ascuns de o lampă de bliț, reflectat în ochelarii lui. Legenda fotografiei titra: „Inspectorul Hagen consultându-se cu doctorul Martin Kirsch, eminentul psihiatru care se ocupă de caz."

— Nu e minunat? întrebă Alma. Logodnicul meu e *eminent*. Și toată lumea o știe.

Kirsch scutură capul a neîncredere.

— De unde mi-au aflat numele?

Felul în care își vârâse capul pe geamul deschis îl făcea să pară un vânător de autografe.

— N-ar trebui să fii atât de modest, îi zise Alma. O simți cum îl urmărește îndeaproape, în timp ce el parcurgea articolul. E destul de frumoasă, nu?

— Cine?

— Cine crezi?

Kirsch ridică din umeri.

— Dacă-ți plac femeile vinete. Bărbatul împături ziarul. Pot să împrumut ziarul?

— Păstrează-l. Îl luă de braț în timp ce se îndreptau către casă. Trebuie să recunosc: am crezut c-o să fii mai satisfăcut.

Kirsch se gândi la viitoarea întrevedere cu Bonhoeffer și scutură din cap.

— Îmi pare rău.

— Ce s-a întâmplat?

— Aiurelile de felul ăsta nu sunt deloc de ajutor.

— Pentru pacientă, vrei să zici, sau...? Dacă e adevărat ce se spune, că sărmana fată și-a pierdut memoria și nu știe cine e, e limpede că e de ajutor.

Înainte să-i poată explica, mama lui apăru în ușa bucătăriei, cu brațele deschise în semn de bun-venit.

Masa din sufragerie era acoperită cu cea mai bună față de masă din dantelă. Argintăria, pe care n-o mai folosiseră de ani de zile, strălucea în lumina palidă a soarelui de iarnă. Masa era un pretext pentru un interogatoriu amical. Mama lui Kirsch voia să afle totul despre pregătirile de nuntă și abia dacă-i lăsase Almei răgaz să mănânce.

— V-ați gândit unde veți locui? întrebă mama lui.

— Nu v-a spus Martin?

— Martin nu-mi spune nimic. Doar sunt mama lui.

— Ei bine, am găsit un loc drăguț în Zehlendrof, nu departe de Wannsee. Alma zâmbi în timp ce tăia un cartof. Încă nu e de vânzare, dar am discutat cu proprietarii. Bănuiesc că, între timp, va trebui să ne luăm un apartament în centru.

— Martin a lucrat dintotdeauna în Berlin, spuse mama lui. Eu nu înțeleg farmecul orașului ăstuia. Din câte am citit, pare atât de mizerabil și de periculos. Tatăl dumitale ce părere are?

Alma îl privi pe Kirsch cu părere de rău.

— Mi-e teamă că e de acord cu dumneavoastră, Frau Kirsch. Mereu spune că orașul are nevoie de o curățare minuțioasă.

— Un doctor trebuie să meargă unde e nevoie de el, Klara, zise tatăl lui, nu unde îi place peisajul.

Maică-sa ridică din umeri.

— Chiar nu sunt oameni nebuni în Wittenberg? Sau în Leipzig? Sau felul lor de nebunie e prea plicticos și provincial?

Kirsch se întinse după paharul de vin, în timp ce toată lumea izbucni în râs. Tatăl lui dezgropase o sticlă de riesling adusă din pivniță, dintr-o cutie achiziționată probabil pentru o sărbătoare, în urmă cu multă vreme, și care acum expirase.

— Nu sunt posturi, răspunse Kirsch.

— Dar la universitate? N-ai putea preda?

Alma îi puse mâna pe braț.

— Întotdeauna am fost de părere că Martin e un dascăl înnăscut.

Mama lui aprobă din cap.

— A fost un chirurg grozav cât a lucrat în armată. Încă mai am o scrisoare de la ofițerul lui superior, colonelul Schad. Spunea că Martin e cel mai bun om din unitatea lui. Se întoarse către fiul ei. Niciodată n-am înțeles de ce ai renunțat la meseria asta, Martin. Întotdeauna e cerere de chirurgi buni.

Kirsch nu explicase niciodată familiei motivele reale pentru care abandonase medicina convențională. Ei știau doar că urmase o nouă pasiune, așa cum bărbații din familia Kirsch făcuseră dintotdeauna, fără să aibă în vedere urmările de ordin financiar.

— El însuși este cel mai sever critic al său, spuse Alma.

El scutură din cap.

— Nicidecum.

— Dar sunt convinsă că nu va mai trebui să stea la clinică multă vreme, decât dacă așa poftește, desigur. Alma rosti vorbele de parcă ar fi fost o condamnare la închisoare. Începe să devină faimos. Lucrarea pe care a scris-o, de pildă...

— Asta nu-i nimic, spuse el, pentru că *era* o nimica toată, sau cel puțin nu mare lucru.

Singura lui contribuție la literatura psihiatrică era publicată în *Analele Medicinei Psihiatrice*, o publicație nouă cu tiraj mic, tipărit la München.

— Păi, tata a spus...

— Tatăl tău a mi-a citit lucrarea?

Alma îi strânse brațul.

— *Bineînțeles* că l-a citit. A fost foarte impresionat. De fapt, a spus că o va arăta unor persoane.

Părinții lui schimbară priviri satisfăcute.

— Ce fel de persoane? întrebă Kirsch.

Alma zâmbi și ridică din umeri.

— Unor medici, bănuiesc. Compania lui produce medicamente, știi asta, dragule. Privi în farfurie și începu să ciuguleas-

că delicat din porția de carne. Și sprijină tot felul de instituții din domeniul medical.

Kirsch tocmai era pe punctul de a le mărturisi că nu avea nicio intenție să plece de la Charité, că doctorul Karl Bonhoeffer era probabil cel mai distins psihiatru din Germania și că nu existau mulți alți mentori cu experiență. Dar apoi cugetă la convocarea primită pentru a doua zi și ideea nu i se mai păru atât de atrăgătoare.

— E bine că Martin te are pe tine, care-i porți de grijă, Alma, zise mama lui. E foarte interesat de cărțile lui. Dar când vine vorba să se descurce în lume...

Tatăl lui Martin vru să-i mai toarne Almei vin, dar ea acoperi paharul cu mâna, zâmbind.

— Ciudat e că în copilărie Max era gânditorul, zise el. Martin era cel practic. Am crezut c-o să ajungă inginer sau om de afaceri. Întotdeauna demonta lucrurile ca să vadă cum funcționează. Chicoti în timp ce-și mai turnă un pahar de vin. Încă mai avem prin casă ceasornice care afișează ora cât se poate de excentric, datorită *intervențiilor* din copilărie ale lui Martin. Nu-i așa, Klara?

Dar se părea că mama lui nu mai asculta. Privea fix dantela feței de masă, îndreptând-o cu degetele, absentă. Tatăl făcu o grimasă, ca și cum și-ar fi dat seama dintr-odată că spusese ce nu trebuia. Preț de o clipă, nimeni nu zise nimic. Apoi mama lui inspiră adânc și-și ridică privirea către tavan, în direcția odăii lui Max.

Comitetul se străduise din răsputeri să transforme vechea școală într-un loc primitor. În unghere ardeau lămpi cu parafină. De ambele părți ale ușii și în colțurile încăperii erau așezate buchete de iarnă, din răchită și iasomie. La baza podiumului stăteau înșirate lumini de rampă, astfel încât umbrele muzicienilor să se proiecteze pe peretele din spatele lor, unde atârna un vechi drapel imperial. Dar în timp ce oamenii din ansamblu își acordau instrumentele, cele mai multe locuri din sală erau încă goale.

Mama lui Kirsch era mâhnită.

— Probabil că vremea îi face să întârzie, spuse ea, deși nu mai ploua de un ceas. Spune-le să nu înceapă încă.

Stătea lângă ușă, ținând în mână programele, refuzând să intre. Răsplata pentru stăruința ei a fost un întârziat singuratic, care a sosit pe bicicletă și apoi a plecat fără să plătească. Când, în cele din urmă, s-a lăsat convinsă să intre și să se așeze, n-a stat, ci s-a ridicat la sfârșitul fiecărei piese și a ieșit iarăși să vadă dacă nu cumva mai erau oameni care așteaptă afară.

Muzica în sine părea ciudat de nepotrivită. Majoritatea interpreților erau bărbați subțiri, cu ochelari, genul care de obicei era respins la inspecția pentru recrutare în serviciul militar, din pricina fragilității generale, dacă nu din pricina problemelor de vedere, iar felul lor de a cânta avea o melancolie și un rafinament care nu aminteau nicidecum de o paradă, cu atât mai mult de câmpul de luptă. Publicul, un amestec de veterani, săteni și demnitari locali, ședeau nemișcați pe scaunele pliante, holbându-se inexpresiv la ce se derula în fața lor, conștienți că asemenea exemple de cultură rafinată constituiau dovada supremă a superiorității civilizației germane, dar dorindu-și totodată ca ariile să fie mai melodioase. Având în vedere toate aceste lucruri, cugetă Kirsch, o fanfară s-ar fi potrivit mai bine în situația respectivă, doar că Max detestase întotdeauna fanfarele și-și acoperea de fiecare dată urechile dacă se întâmpla să mărșăluiască vreuna prin preajmă.

După ce muzicienii se înclinară, publicul se ridică în picioare și cântă imnul național, ceea ce păru să-i ia pe nepregătite pe membrii ansamblului. Unii dintre ei începură să-i acompanieze la instrumente, alții stăteau drepți și nemișcați, iar alții rămăseseră pe scaune, clipind în bătaia luminii. După intonarea imnului, publicul ieși pe rând din școală, oamenii fiind vizibil ușurați să-și părăsească locurile. O cutie de colectă fusese amplasată la ușă pentru donații suplimentare în fondul monumentului, dar pentru că plătiseră deja biletele, majoritatea spectatorilor păreau să considere că făcuseră suficiente sacrificii.

Pastorul, care se strecurase înăuntru fără să încerce măcar să cumpere un bilet, era singurul care părea indiferent față de starea de dezamăgire.

— Un prilej minunat, Frau Kirsch, zise el, țopăind la final. Ar trebui să devină un eveniment anual.

— Am sperat mai degrabă că un singur eveniment va fi suficient, spuse tatăl lui. Va trebui să ne mai gândim.

— Dar *a fost* minunat, zise Alma. Nu-l voi uita niciodată.

Mama lui Martin o privi surprinsă, apoi zâmbi recunoscătoare.

— Atunci înseamnă că a meritat. Altceva nu mai contează.

Se îndepărtară de clădirea școlii și se plimbară prin sat, în lumina asfințitului. Trecură pe lângă locul în care urma să fie amplasat monumentul, un triunghi de iarbă pe care, în copilărie, cei doi frați obișnuiau să-l folosească pe post de finiș pentru întrecerile cu bicicleta.

Alma îl luă din nou de braț.

— De câți bani mai au nevoie? întrebă ea încetișor.

— Pentru monument? De câteva sute de mărci imperiale. Dar cu cât durează mai mult să strângă banii, cu atât suma crește.

Alma îl trase mai aproape de ea.

— Spune-i mamei tale să nu-și facă griji. Este o cauză atât de dreaptă. O să strângă banii, sunt sigură.

11

Ajuns înapoi în odaia lui închiriată, Kirsch trase draperiile. Își scoase jacheta, puloverul și cămașa și se întoarse către fereastră. Pe brat, ceea ce la început fusese doar o vânătaie mică se adâncise și se înnegrise între timp, iar stratul de piele din jurul înțepăturii devenea uscat și lucios. Mușchiul îl durea, ca și cum o așchie de piatră rece ar fi pătruns înăuntru. Lucrul de care se temuse se adeverea: țesutul subcutanat începea să moară. Era un pericol în cazul salvarsanului, la fel ca la orice alt compus pe bază de arsenic. În afară de orele de greață, crampe și vomă, se mai punea și problema că lichidul trebuia injectat integral în pereții venei. Orice fluid scurs în țesutul înconjurător provoca necroză. Apoi, mai era și vena în sine: salvarsanul provoca cheaguri de sânge în locul injecției, făcând ca vena să se umfle și să se irite, creând astfel riscul unei infecții. Poate că asta era problema. Mijindu-și ochii în lumina electrică difuză, urmări cu degetele vena bazilică, pipăind zona sensibilă, dar era greu să simtă ceva prin masa amorfă de durere.

În acel stadiu, cei mai mulți medici treceau la administrarea medicamentului prin branulă intravenoasă. Injecțiile erau prea periculoase. Dar pentru Kirsch, parcurgerea canalelor medicale normale prezenta oarecare dificultăți. Se putea ca un alt medic să nu fie de acord să prescrie medicamentul și, cu siguranță, nu la cerere. Nici pe confidențialitate nu se putea baza. Un bărbat din domeniul medical care se trata pentru o boală transmisibilă gravă, chiar și în fază latentă, era prilej de bârfă. Zvonuri despre asemenea lucruri aveau obiceiul să răzbată; dacă nu chiar de la medici, atunci de la surorile medicale sau de la secretare. În plus, unele persoane din această breaslă considerau că este de datoria lor să raporteze autorităților cazurile de infecție, în special când credeau că riscul de răspândire e ridicat. Alții erau

de părere că pacienților infectați ar trebui să li se interzică să se căsătorească, pentru a limita transmiterea bolii, până când analizele serologice ar fi fost negative timp de mai mulți ani la rând. Una peste alta, era mai simplu și mai sigur să se ocupe singur de problemă, chiar dacă asta însemna să cumpere pudra de la negustori fără autorizație și să-și pregătească singur injecțiile, la fel și pomezile cu mercur și bismut pe care le ținea ascunse în spatele chiuvetei, pentru situațiile în care rănile sau leziunile ar fi reapărut.

Becurile electrice erau prea slabe. Aprinse lampa cu parafină și se dezbrăcă de restul hainelor. În cazul lui, primul semn de infecție apăruse în timpul războiului, sub forma unor mici umflături circulare pe interiorul degetelor. Erau maronii și tari, ceva între o urticarie de urzică și o bășică. Duraseră câteva săptămâni și apoi se vindecaseră înainte ca Martin să se poată îngrijora pentru ele. Trecuseră câteva luni înainte ca celelalte simptome să-și facă apariția: febră, dureri în încheieturi și o iritație roșie agresivă la subraț și pe tot pieptul. Nici chiar atunci nu-și dăduse seama că este atacat de o boală mortală, că micile spirale de *Treponema pallidum*, asemenea unor viermișori, se aflau în tot trupul lui, înmulțindu-se, crescând în mănunchiuri și agățându-se de glandele și vasele lui de sânge, penetrând sistemul nervos și asediindu-i creierul.

Sute dintre bărbații tratați de el la spitalul de campanie suferiseră de aceeași infecție, chiar și ofițerii austrieci aduși în baza unor ordine speciale venite de la Înaltul Comandament, din pricină că nu aveau încredere în propriii lor chirurgi. Bolile venerice erau răspunzătoare de cele mai mari pierderi umane de pe front, depășite doar de pneumonia din lunile de iarnă. Dar simptomele principale și secundare ale sifilisului difereau de la o persoană la alta și erau ușor confundabile cu alte boli mai puțin grave. În orice caz, cu atât de mulți soldați morți din cauza rănilor, tratarea bolilor care se dovedeau fatale, uneori chiar și după douăzeci de ani, nu era o prioritate militară. Nici chiar răniții cu erupții specifice stadiului secundar – ulcerații umede în care colcăiau bacterii –, nu erau izolați sau tratați cu deosebită grijă. Nu era suficient timp pentru așa ceva. Kirsch habar n-avea

când anume ajunsese boala în sângele lui sau de la care dintre pacienți se transmisese. Tăieturile de bisturiu erau ceva obișnuit în sălile de operație, iar igiena era adesea sacrificată în favoarea unei intervenții rapide. Însă asta nu-l împiedica să se gândească la subiect. În vis vedea până și chipul purtătorului: era unul dintre cei care supraviețuiseră pe masa de operații doar ca să moară mai târziu, pe front. Știa asta datorită uniformei pe care o purta și sângelui care-i acoperea fața.

Era posibil să se fi îmbolnăvit altundeva, în situații mai convenționale, dar șancrele – termenul medical pentru acele umflături mici și maronii, după cum și-a dat seama mai târziu – ar fi trebuit să apară în apropiere de locul infecției. Din cauza asta, majoritatea începeau în vintre sau în zona genitală. Dar în cazul lui, făcuseră erupție pe pielea moale a mâinilor.

Stadiul secundar al bolii aducea cu el dureri de cap și febră. Acestea îl chinuiau în puseuri de mai multe zile, apoi dispăreau, astfel încât putea funcționa din nou, ca de obicei. Odată cu febra apăruseră și visele rele, viziuni izbitor de limpezi, încât și după aceea păreau mai reale decât orice amintire din perioada de trezie. În acele vise, pacienți ale căror chipuri le crezuse uitate îl așteptau oriunde s-ar fi dus, cu sângele scurs, cu răni căscate și parțial cusute. Îl priveau lucrând la masa de operații; îl țintuiau cu privirea din capetele coridoarelor. Noaptea și în zorii zilei stăteau de pază prin spital. Trebuia doar să șteargă condensul format pe vreun ochi de fereastră sau pe oglinda în care se bărbierea, ca să-i apară chipul unui mort. Chiar și treaz îi era frică de ei. Evita încăperile întunecate sau scările pustii. Stătea mereu aproape de lumină și, pe cât posibil, în compania altora, deși participarea lui la conversații devenise vizibil sporadică și forțată.

Uneori, îl vedea pe Max în vis. Stătea în picioare, pe latura îndepărtată a canalului de scurgere care traversa suprafața complexului. Pe atunci încă mai avea chip, deși întotdeauna de o paloare cadaverică. Odată au adus pe o brancardă un om ale cărui picioare fuseseră smulse de o explozie, iar Kirsch a știut pe loc că nu poate fi salvat. Și, preț de o clipă, acel om a fost Max.

Mâinile au început să-i tremure: mai întâi la masă, apoi când se bărbierea cu briciul în mână, pe urmă în sala de operații. Tremuratul apărea și dispărea, în mod imprevizibil. Nu-și dădea seama dacă era un alt efect al bolii sau dacă pur și simplu nervozitatea lui era de vină, dacă avea cauză neurologică sau psihologică; dar pierderea controlului l-a înspăimântat chiar mai mult decât viziunile, întrucât era un simptom pe care nu-l putea ascunde. Atunci a început să se trateze, luând dozele necesare din magaziile spitalului și preparându-le noaptea, târziu, în intimitatea odăii sale: amestecuri de potasiu, iod, bismut, mercur, arsenic.

Cele mai grave simptome ale stadiului secundar au dispărut la câteva luni după Armistițiu. Era posibil să se fi vindecat complet. Însă mai probabil intrase în ceea ce manualele numeau „perioada de latență", care putea dura undeva între câteva săptămâni și treizeci de ani. Atunci, un pacient din patru intra în stadiul terțiar, caracterizat prin tumori și leziuni care-l sluțeau, prin distrugerea treptată a organelor interne, paralizie progresivă, nebunie, orbire și moarte. Tratamentul în stadiul terțiar era cel mai drastic și cu cele mai mici șanse de reușită.

N-avea cum să știe dacă se vindecase ori nu. În diferite momente, testele pentru boală îi ieșiseră când pozitive, când negative. De curând, începuse să fie din ce în ce mai tulburat. Simțea din nou în încheieturi o rigiditate familiară. Puseuri scurte de febră apăreau și dispăreau, astfel încât noaptea se trezea uneori din coșmaruri ud leoarcă de transpirație. De jur-împrejurul taliei și al stomacului îi apăruseră pe piele pete roșu-brune, fiecare de mărimea unei urme lăsate de degetul mare.

Stând în acea clipă în strălucirea verzuie a lămpii cu parafină, urmărea cu degetele tiparul decolorării, întorcându-se când într-o parte, când în cealaltă. Petele erau mai multe decât ultima dată, în special pe laterale. Se suprapuneau, devenind mai întunecate și mai roșii. Unele erau ușor umflate. Doar spinarea și umerii scăpaseră neafectați, deși contururile mușchilor și oaselor păreau exagerate, amintind de un mulaj anatomic. Slăbea, grăsimea subcutanată topindu-se de la o zi la alta.

Alma remarcase acest lucru în seara aceea. În momentul în care trebuia să-și ia rămas-bun, îl îmbrățișase în gara din Berlin.

— Nu trebuie să muncești prea mult, îi spusese ea mângâindu-l pe spate. Nu trebuie să te extenuezi. Promiți?

Îi promisese.

— Să vezi după ce ne căsătorim. O să te îngraș ca pe un purcel de concurs. O să te pun să mănânci biftec și găluște de două ori pe zi.

Apoi îl sărutase cu o insistență neobișnuită, agățându-se de el până când ultimul tren de Oranienburg aproape ieșea din gară, ca și cum ar fi ezitat dacă să se urce sau nu și, procedând astfel, să-și petreacă noaptea în oraș.

12

Doctorul Bonhoeffer stătea în picioare lângă fereastră, privind prin ceață fațada acoperită de iederă a spitalului. Acea parte a clădirii, aripa în care omologii lui din medicina convențională își aveau birourile, era orientată către sud-vest, iar iedera, care creștea compactă, căpătase o culoare auriu-roșiatică. Fiind mai înalt decât clinica, spitalul atrăgea lumina soarelui în amurg, spectacolul făcându-i pe trecători să se oprească din drumul lor. Se încercase atenuarea aspectului sever al fațadei clinicii prin plantarea mai multor specii de plante agățătoare, dar aspectul fusese nefavorabil, iar lujerii care ajunseseră pe ziduri nu izbutiseră să imprime ceva mai mult decât o impresie sporadică de frunziș. Ba mai rău, umezeala permanentă din partea nordică deformase cadrele ferestrelor, așa încât, chiar și cu geamuri duble, era mereu curent.

— Am vrut să te avertizez dinainte, spuse directorul, așa încât să ai timp să cauți un alt post. Se încruntă la propria reflecție din geam. Avea șaizeci și patru de ani, riduri adânci îi brăzdau fruntea lată, iar părul, întotdeauna aranjat, era de un alb fantomatic. Îmi pare rău că nu-ți pot oferi un răgaz mai lung. Dar am prea puțină libertate de acțiune în această privință.

Nici măcar nu-i dădeau ocazia să se justifice.

— Suntem de acord ca termenul să fie de Crăciun? Ar trebui să ai suficient timp pentru a face aranjamentele cu privire la pacienții existenți. Desigur, ai face bine să te abții să tratezi alții noi.

Kirsch își dădu seama că fusese naiv. Directorul nu-și dorea câtuși de puțin aplicarea unor proceduri disciplinare formale. Astfel de lucruri erau jenante pentru toți cei implicați. În plus, i-ar fi putut oferi un prilej de a-și apăra poziția și de a pune la îndoială judecata superiorilor. Ar putea fi implicați chiar și avo-

cați. Era mult mai simplu să obțină o demisie, în schimbul unor referințe decente și al unui dosar nepătat.

— Știu că ați auzit anumite relatări nefavorabile, Herr Director. Dar aș aprecia dacă mi-ați oferi prilejul să răspund acuzațiilor ridicate împotriva mea.

— Acuzații?

— Cred că am acest drept.

Bonhoeffer oftă.

— Nu acuzațiile sunt problema, doctore Kirsch. Este o chestiune de oportunitate și de nevoia mai generală de a face niște reduceri în bugetul nostru.

— Dar incidentul cu sora Ritter... experimentul doctorului Mehring...

— Toate acele lucruri ar putea fi – *pot fi* trecute cu vederea.

— Dacă-mi dau demisia.

— Dacă-ți vei căuta un post în altă parte, cu prezentarea preavizului la momentul potrivit. Dacă procedezi astfel, nu va mai fi nevoie să investigăm incidentul. Bonhoeffer se așeză la birou, întinzându-și mâinile peste grămada dezordonată de hârtoage. Sincer, mă miră dorința dumitale de a-ți irosi talentele într-o profesie în care nu mai crezi. Ți-am citit lucrarea. Practic, este o scrisoare de demisie în sine. Ar fi trebuit să-mi dau seama mai devreme, dar n-am avut nici cea mai vagă idee că-ți vei pune ideile în practică.

Câteva corecturi de ultim moment ale editorului *Analelor Medicinei Psihiatrice* lăsaseră limbajul lucrării mai rigid și mai lipsit de miez decât intenționase Kirsch, dar ideea centrală rămăsese neschimbată: clasificarea bolilor psihiatrice nu era științifică. Deschizătorii de drumuri din secolul nouăsprezece ai disciplinei porniseră să creeze o oglindă a medicinei generale. Îi adoptaseră presupunerile și metodele. Consideraseră drept axiomatică existența unei linii despărțitoare clare între sănătate psihologică și boală psihică, existența unui număr finit de boli mintale, precum și faptul că acestea erau identificabile pe baza unei descrieri riguroase a simptomelor. Aceștia presupuseseră, de asemenea, că bolile psihice ar avea cauze biologice și, prin urmare, se pot trata doar cu medicamente sau chirurgical.

Tocmai din acest motiv deceniile de început ale psihiatriei moderne fuseseră dedicate împărțirii, categorisirii și etichetării minuțioase a comportamentului pacienților care sufereau de boli mintale. Panoplia modernă de psihoze izvorâse din aceste eforturi: schizofrenia, schizotaxia, tulburarea de dispoziție, depresia nevrotică, depresia psihotică, depresia involuntară – cu fiecare an adăugându-se încă și mai multe tipuri și subtipuri, până când se ajunsese la câteva zeci. Când comportamentul unui pacient nu se potrivea întocmai caracteristicilor unei categorii existente, reacția uzuală era, pur și simplu, propunerea uneia noi: poate un subtip paranoid de depresie sau un subtip depresiv de paranoia.

Totul părea la fel de rațional ca funcționarea unui ceasornic, dar nu se potrivea cu faptele. Din experiența lui Kirsch, descrierile psihozelor identificate cel mai adesea variau de la un loc la altul și de la un moment la altul. Pentru marele Emil Kraepelin[1], schizofrenia sau *dementia praecox* era o boală care afecta intelectul, capacitatea de judecată; pentru renumitul psihiatru elvețian Eugen Bleuler[2], sfera afecțiunii era cognitivă și emoțională deopotrivă; pe de altă parte, pentru Kurt Schneider, un contemporan a cărui muncă era admirată de multă lume, această boală inducea halucinații și idei delirante – o imaginație care o lua razna. Kirsch remarcase aceste diferențe chiar din vremea studenției. Clinician fiind, se confrunta adesea cu nepotriviri la fel de izbitoare în istoricul pacienților săi psihiatrici.

Acesta era subiectul articolului său. Kirsch identificase cincizeci de pacienți din instituțiile din Berlin diagnosticați de mai multe ori, de către psihiatri diferiți. Reușise să le găsească fișele, mai puțin în cazul a șapte pacienți. Exact așa cum se așteptase, de multe ori diagnosticele se băteau cap în cap, chiar și acolo unde era vorba de unii dintre cei mai reputați practicieni. Din punctul lui de vedere, concluzia care se impunea de la sine era că edificiul psihiatriei moderne are la bază nisipuri mișcătoare. Cum era posibil ca bolile să fie identificate, dacă specialiștii nu se

---

[1] Psihiatru german, considerat fondatorul psihiatriei științifice moderne.

[2] Psihiatru elvețian remarcat pentru contribuțiile deosebite în înțelegerea bolii mintale și inventarea termenului „schizofrenie".

puneau de acord în ceea ce privește simptomele? Iar dacă bolile nu puteau fi identificate, ce speranță mai era pentru dezvoltarea unor remedii? Poate că, la urma urmei, mecanismul minții nu e ca cel al trupului, ceva ce poate fi împărțit, funcție cu funcție, organ cu organ. Poate că purtarea aberantă – în sine un concept imposibil de definit cu precizie – n-ar trebui văzută ca simptom al unei afecțiuni, o parte a unui cod pe care doar clinicianul expert îl poate descifra. Dată fiind această complexitate, lui Kirsch i se părea că cea mai de încredere călăuză prin peisajul mental al bolnavului era bolnavul însuși. Se afla într-o poziție mai bună decât oricine altcineva pentru a explica comportamentul și experiența proprii. Și totuși, în orice instituție s-ar fi dus Kirsch, pacientul era ultima persoană pe care cineva s-ar fi gândit să o consulte. Deoarece, evident, pacientul era nebun.

Aceste sugestii mai constructive au fost tăiate din articolul publicat. Dintr-un motiv necunoscut, editorul a găsit spațiu doar pentru critica lui Kirsch la adresa metodei psihiatrice existente. La momentul respectiv nu a obiectat, deoarece doar critica sa era susținută de dovezi. Dar în acea clipă și-a dat seama cât de vulnerabil îl făcuse lipsa lui de reacție.

— Una e să pui la îndoială metoda unui coleg, spuse Bonhoeffer, și cu totul altceva e să-i subminezi sistematic munca.

— Intervenția mea n-a avut nimic sistematic, Herr Director. Am avut motive să cred că viața sergentului Stoehr era în pericol.

— Doctorul Mehring afirmă că presupunerea dumitale era greșită. Și sunt înclinat să-l cred, dat fiind că e familiarizat cu procedura, iar dumneata nu.

— Am citit tot ce s-a scris despre terapia prin comă insulinică. Am informații de la sanatoriul Lichterfelde, care arată fără echivoc cât de periculoasă este.

Bonhoeffer se îndepărtă de birou.

— De ce te-ai deranja să studiezi o procedură pe care o consideri o pierdere de timp?

— Pentru că era folosită pe unul dintre pacienții mei, în detrimentul lui.

— Sau spre binele lui. Cu siguranță că e prea devreme să ne pronunțăm, nu? Sau ai respins cu totul eventualitatea că greșești?

Sarcasmul lui Bonhoeffer părea rostit sub apăsarea durerii. Kirsch încercă să nu pară agitat.

— Nu mă îndoiesc că tratamentul îl va face pe sergentul Stoehr mai docil. S-a întâmplat deja. Dar nu văd nicio dovadă a faptului că procedura a dus la o îmbunătățire a sănătății lui mintale, sau că a acționat în favoarea lui în vreun alt mod.

— Se pare că uiți motivul pentru care pacientul Stoehr a fost adus aici. Era clar o amenințare pentru cei din jurul său. Dacă tratamentul doctorului Mehring reduce acest pericol, atunci e o îmbunătățire care merită osteneala.

— Poate pentru societate, nu și pentru pacient.

— Înțeleg. Așadar, interesele societății n-au niciun fel de importanță pentru dumneata.

— Pot fi importante, dar nu sunt responsabilitatea mea. Eu sunt responsabil față de pacientul meu.

Bonhoeffer scutură din cap. Kirsch îi putea simți dezamăgirea în fața unei cariere promițătoare care o luase pe căi greșite.

— Ai fost chirurg militar înainte să te orientezi către psihiatrie, nu-i așa? În timpul războiului.

Carnea moartă de pe brațul lui Kirsch începu să-i pulseze. Acoperi instinctiv rana cu mâna.

— Da.

— Îi peticeai pe tinerii care îți erau aduși, așa-i?

— Pe cei norocoși.

— Și-i trimiteai înapoi pe front, unde fără îndoială că mulți dintre ei au fost uciși. Corect?

Kirsch nu răspunse.

— Așadar, *treaba asta* era în interesul lor? Sau era în interesele efortului de război, ale patriei ori ale societății?

— Nu eu i-am trimis pe front.

Durerea se înrăutățise, pulsatilă și fierbinte. Kirsch o simțea în vene.

— Poate că ar fi fost mai bine pentru ei dacă le-ai fi lăsat rănile să putrezească un pic, sau dacă ai fi efectuat niște amputări preventive. Ar fi în viață acum.

— Nu eu i-am trimis.

Bonhoeffer îl privi fix.

— Nu. Pur și simplu ai permis *să fie* trimiși. Așa cum ți-a cerut datoria.

Kirsch se ridică în picioare. În visele lui, bărbatul care-l infectase era întotdeauna unul dintre cei care ajunseseră înapoi pe front. Abia acum înțelegea de ce. Răzbunare, desigur. Moarte pentru moarte. *Quid pro quo*.

Se chinuia să-și păstreze echilibrul.

— Vă rog să mă scuzați, Herr Director.

— Și acum e la fel, doctore Kirsch. Nu s-a schimbat nimic. Prima prioritate a profesiei medicale – civilă sau militară – este să apere sănătatea societății. Interesele celor sănătoși nu pot fi întotdeauna subordonate intereselor bolnavilor. Trebuie să înțelegi asta.

Chiar și în acel moment, Kirsch se întreba dacă o retractare completă a poziției pe care și-o asumase i-ar fi salvat slujba. Declarațiile lui Bonhoeffer aveau o calitate forțată, care insinua că nici el nu era convins de propriile vorbe.

— Nu pot judeca aceste lucruri, Herr Director: interesele societății, intereselor oamenilor sănătoși. Pot lucra numai cu ceea ce văd, câte un pacient pe rând. Tot restul e... Cugetă preț de o clipă, căutând cuvintele potrivite, deși tâmplele pulsânde îi făceau judecata imposibilă. ...O abstracție.

Singur în biroul lui, Kirsch începu să-și scrie demisia. Penița stiloului se mișca șovăitor pe hârtie. Zgâria și tăia, apoi se uscă de tot. Scutură puternic stiloul, dar rezervorul se golise.

Într-una dintre încăperile de recreere se auzea un gramofon. Sunetul coardelor plutea prin curte, ca și cum ar fi venit de pe fundul mării. Ascultă, încercând să-și dea seama ce melodie era.

Închise ochii, dar Bonhoeffer era tot acolo, fixându-l cu privirea pe deasupra ochelarilor. „Pur și simplu ai permis să fie trimiși."

Ce avea să-i spună Almei? Cum o să-i explice? N-o să fie ușor să-și găsească altă slujbă. Își acoperi fața cu palmele. Poate că ar trebui să refuze să-și dea demisia: să se ducă la fund lup-

tând și să-l tragă și pe Heinrich Mehring cu el. În felul ăsta, ar fi făcut măcar o faptă bună.

Privi în lungul curții, prin vălul de ramuri încâlcite, către ferestrele celeilalte aripi. Cu colțul ochiului văzu ceva mișcându-se. Mîji ochii. Lângă bucătării, parțial ascuns de ieșirea de incendiu, stătea un bărbat cu o pălărie de fetru de culoare maro. Nu făcea parte dintre angajații spitalului, dar ceva în legătură cu el – costumul lăbărțat și care nu i se potrivea, felul în care mâinile îi erau îndesate în buzunarele jachetei – îi era cunoscut lui Martin. Atunci Kirsch își aminti: era unul dintre reporterii instalați lângă Charité, un bărbat bine făcut, cu păr cenușiu și o învălmășeală de vene sparte în obraji. Vorbea cu cineva peste pragul ușii. Străinul dădu din cap, apoi se întoarse și plecă. În acel moment, Kirsch îl zări pe Robert Eisner închizând ușa în urma lui.

Aparent, domnișoara Einstein încă ținea știrile: era bună pentru articole de câteva coloane, poate chiar și cu fotografie. Lui Kirsch îi răsună în gând zgomotul unei lămpi de bliț, văzu într-un contrast pregnant pupilele întunecate, obrajii palizi și gura frumoasă, plină de vânătăi. Închise ochii, retrăind atingerea buzelor ei și parfumul dulce al pielii femeii.

Plănuise s-o ia ca pacientă, lucru care în acel moment era practic imposibil. Probabil că Bonhoeffer nu ar fi fost de acord nici înainte de incidentul cu asistenta Ritter. Din punctul lui de vedere, amnezia era o afecțiune neurologică, nu una psihologică.

Ce sfat i-ar fi dat Max? Ce ar fi *făcut* Max? Kirsch își sprijini capul de geamul ferestrei. Max ar fi fost fascinat de conexiunea cu Einstein, oricât de lipsită de dovezi sau de iluzorie. Iar fata era exact genul care îi plăcea lui Max: mică, brunetă, sfioasă, dar având un fel direct de a vorbi și de a acționa care răzbătea dincolo de prefăcătoriile vieții. Lui Max i-ar fi plăcut, chiar foarte mult.

Muzica gramofonului se auzi mai tare, apoi se opri brusc. Kirsch își dădu seama că nu mai e singur. Simți o presiune pe dușumeaua de sub tălpi, apoi auzi sunetul constant al unei respirații care nu-i aparținea.

— Ce pot să fac? întrebă cu voce tare.

Dar Max îi dăduse deja un răspuns.

Găsi o călimară cu cerneală în ultimul sertar al biroului și reumplu stiloul. Se întinse după fișa pe care o pregătise, care aproba internarea fetei în clinică și îi scutea pe custozii ei de orice obligație financiară. Apoi, în josul paginii, scrise numele lui Bonhoeffer falsificând cu grijă semnătura, ajutat de memorandumul destinat angajaților, prins cu o piuneză pe peretele de afară.

13

A doua zi, la două săptămâni după ce fusese găsită, doctorul Brenner își lăsă pacienta încă lipsită de nume în grija Clinicii Psihiatrice Charité. Urmând instrucțiunile lui Kirsch, noii paciente îi fu alocată o rezervă individuală, la etajul al doilea din aripa destinată femeilor, un spațiu îngust cu lavoar, un pat de fier, un mic dulap de haine și o fereastră zăbrelită care dădea înspre curte. Fosta ocupantă, Frau Wassermann, care se mutase într-un un azil particular din afara orașului, fusese cuprinsă de o groază irațională de microbi. În timpul petrecut la clinică, furase produse de curățat din magazine și fusese găsită de mai multe ori frecând dușumeaua sau inundând pereții camerei cu soluție de carbolic și dezinfectant. În ciuda aerisirii repetate, mirosul persista. Clinica mai avea și alte rezerve individuale, dar niciuna dintre ele nu era liberă. Kirsch pusese să fie spălate podelele. Cumpărase săculeți cu levănțică și-i agățase în dosul ușii, ca și deasupra patului de fier, încercând să facă aerul mai respirabil. Apoi, deși ideea îi veni prea târziu, se opri la o prăvălie de pe Grenadierstrasse și cumpără un potpuriu de petale de trandafir pe care îl așeză pe raftul lavaboului, între robinete.

Înregistrarea pacientei prezentase complicații din cauza lipsei de identitate. Kirsch o trecuse în fișe drept „Pacienta E.", „E." venind de la Elisabeth, numele pe care i-l spusese ea la Tanguero. Din păcate, din pricină că nu-și putuse argumenta alegerea, restul angajaților presupuseseră că „E." venea de la Einstein, „domnișoara Einstein" fiind numele pe care îl foloseau mai multe ziare pentru a se referi la ea. Era o alegere care părea să sublinieze importanța faimei ei, nicidecum intenția lui Kirsch, dar n-avea ce face până când apărea un nume mai bun.

— Cum preferi să-ți spunem? o întrebă în prima după-amiază.

În camera de tratament erau disponibile fotolii, dar ea alese să se așeze într-un scaun cu spătar drept, unul dintre cele două aflate de-o parte și de alta a unei măsuțe. Kirsch se așeză pe celălalt.

— Orice nume îți place, continuă el. Trebuie să-ți spunem cumva.

Ea își privi mâinile. Asistentele o îmbrăcaseră cu o rochie cenușie de lână, cu cel puțin un număr mai mare. Trupul ei subțire se pierdea printre pliurile grele. Era mai palidă decât înainte: buzele de culoarea coralului, obrajii goliți de sânge, lucioși asemenea satinului rochiilor de mireasă. Un ochi era încă umflat, iar pe o parte a gâtului se zăreau urmele violete ale unei vânătăi.

Kirsch aștepta, dar ea nu răspunse.

— Știi, de obicei nu ne putem alege numele. Aleg alții pentru noi. Nu e niciun nume care să-ți placă?

Îl privi direct pentru prima oară în acea zi.

— Maria, spuse ea. Pupilele îi erau negre ca tăciunele. E bine?

Maria. Maica Sfântă. Fecioara binecuvântată.

— Sigur.

Kirsch îl văzu pe Brenner cu ochii minții, mijind ochii între coapsele ei desfăcute. „N-am văzut nicio dovadă de activitate sexuală recentă."

Își drese glasul, conștient de gustul de dezinfectant pe care-l simțea în gură. Își scoase carnetul și scrise „Maria" în partea de sus a unei pagini albe. În clipa aceea, sentimentele lui nu erau importante. Ce conta era să stabilească exact ce-și amintea pacienta și ce nu. Conform literaturii de specialitate, tiparul pierderii memoriei e un indicator puternic al cauzei amneziei: comoție, intoxicație cu alcool, tumoare, demență, traumă psihologică sau (discutabil) hipnoză.

— Știu că poliția te-a interogat deja, dar e important să pornim din același punct.

— Acum sunt a ta? Fata privea în jos, legănându-și un picior. Kirsch îi văzu gleznele subțiri și albe pe sub masă, ascunse pe jumătate de o pereche de șosete negre de lână. Cazul meu, vreau să spun.

— Da.

— Te-ai răzgândit.

— Văd că-ți amintești conversația noastră. E bine.

— De ce?

— Amnezia anterogradă indică o afecțiune a creierului. De obicei, nu se poate trata.

— Nu, am vrut să zic *de ce*?

— De ce nu se poate trata?

— De ce te-ai răzgândit?

Kirsch lăsă jos creionul.

— Preferi pe altcineva? Aș putea aranja să-ți schimbăm medicul.

Fata se încruntă.

— Cineva m-a f-fotografiat. Când eram în celălalt spital, în pat. M-am uitat în sus și s-stătea acolo în picioare. Blițul m-a orbit. Nu-i politicos, nu-i așa? Ar trebui să ceri voie, dacă vrei să fotografiezi o persoană.

— Ar trebui. Mi-e teamă că de obicei ziarele nu se mai obosesc să ceară permisiune.

— Ziarele?

— Sunt curioși în legătură cu povestea ta. Ziariștii cred că există posibilitatea ca tu să fii prințesă sau spioană. Ar fi mai bine să-i ignori.

— Tu ce crezi că sunt?

Kirsch zâmbi și-și deschise servieta.

— Încerc să nu elimin nicio variantă, zise el și se întrebă îndată dacă acest lucru era totuși adevărat.

— Acum trebuie să verific niște lucruri.

Scoase un teanc mic de vederi și le așeză pe masă, între ei. Palate ale Hohenzollernilor, înnegrite de funingine și monumentale, erau toate surprinse în tonuri de sepia, cu excepția palatului de vară de la Sans Souci, colorat în tușe de galben, verde și un albastru nefiresc de strălucitor. Ca să le găsească, fusese nevoit să scotocească îndelung prin pietele volante și să facă o vizită specială la librăria geografică Schropp.

— Toate locurile astea se află în apropiere de cel în care ai fost găsită, spuse el.

Prima vedere înfățișa o biserică a cărei bizară clopotniță cilindrică se înălța în văzduh, asemenea unui furnal împodobit. A doua reprezenta un conac baroc cu trepte de piatră în față, împrejmuit de iederă deasă. Cea de-a treia ilustra un ponton pe malul unui lac, prin fața căruia plutea o barcă cu vâsle.

— Cel mai apropiat sat se numește Caputh. Oamenii se duc acolo să se plimbe cu barca. Poate că de-asta ai mers și tu.

Îi întinse vederile peste masă. În a treia vedere se vedea numele orașului, pe un indicator de deasupra debarcaderului, acolo unde acostau vapoarele cu aburi pentru transportul pasagerilor.

Maria o luă, încruntându-se.

— Caputh. Ce nume nostim. Seamă cu *kaputt*[1].

Dar nu zâmbea.

— Îți amintești? Biserica, poate?

El luă prima fotografie. Turla era neobișnuită; ar fi știut dacă o mai văzuse, dar fata părea interesată doar de debarcaderul de la lac.

— Am avut un bilet.

— Un bilet de vapor?

— Nu știu, țineam... țineam un bilet în mână.

Debarcaderul nu ieșea nicidecum în evidență. Ar fi putut fi oriunde. Kirsch o mai întrebă și alte lucruri, însă Maria nu-și mai aminti nimic altceva. La fel ca și atunci când o întrebă despre Berlin, despre copilăria ei și despre locul nașterii, despre educație și școală, despre familia ei, despre iubiți. Uneori deschidea gura să vorbească, de parcă ar fi fost pe punctul de a-și aduce aminte, ca și cum s-ar fi aflat la un pas de o descoperire. Dar imediat o umbră îi acoperea chipul și orice ar fi fost pe punctul de a se materializa se risipea fără urmă.

Bâlbâiala ei era mai puțin pronunțată, de altfel singura îmbunătățire evidentă. Pe de altă parte, părea și mai puțin legată de „aici și acum" decât înainte, și mai predispusă să se lase purtată într-o introspecție tăcută. Schimbarea îl neliniștea pe Kirsch.

— E suficient pentru azi, zise el în cele din urmă. Mai vorbim mâine. Între timp, iată ce aș vrea să faci. Vârî din nou mâna în servietă și scoase un caiet de desen și niște creioane. Vreau să desenezi ce-ți place ție, nu contează ce. Cu cât faci mai multe desene, cu atât mai bine. Când rămâi fără hârtie, îți mai aduc. Faci asta pentru mine?

Ea dădu din cap, privindu-l tăcută în timp ce se ridica. Kirsch adună vederile din Potsdam, apoi se răzgândi și le așeză din nou pe masă. În același moment, fata întinse mâna după caietul de desen. Preț de o clipă, degetele lui îi atinseră dosul palmei, chiar înainte ca ea s-o retragă iute.

---

[1] „Stricat" (germ. în original).

În timp ce traversa coridorul, încă mai simțea atingerea pielii ei, asemenea electricității statice.

A muncit până seara, mergând înspre și dinspre bibliotecă, ducând cât de multe tomuri putea. Printre studiile de caz se afla unul anume care i-a atras privirea. Pacientul, cunoscut sub numele de Hans J., a fost găsit rătăcind fără țintă prin piața centrală din Nürnberg. Prima dată l-au luat drept vagabond, dar, după ce l-au descusut, s-a descoperit că nu-și amintește cine e și nu știe cum ajunsese acolo. A fost dus la spitalul municipal și au căutat urme de lovituri. De asemenea, a fost chestionat îndelung de ofițerii de poliție și de personalul medical, și atunci a pretins că se numește Peter Kleist și că e detectiv. A declarat că vine de la Berlin, urmărind un criminal pe nume Schwartz. Deși relatarea lui era plină de neconcordanțe evidente – iar la poliția berlineză nu exista nici urmă de vreun detectiv Kleist –, zi de zi insista din ce în ce mai mult că povestea lui e adevărată. Ba chiar captiva asistentele și pacienții din spital cu descrieri elaborate ale cazurilor pe care le rezolvase.

După o săptămână s-a descoperit identitatea omului. S-a dovedit că Hans J. era un funcționar de bancă, necăsătorit, dintr-un orășel din Schwaben, aflat la aproximativ 240 de kilometri depărtare. Se părea că într-o după-amiază a ieșit din bancă pentru pauza de prânz, așa cum făcea de obicei, și a dispărut. O vreme, oamenii s-au temut că se înecase în râul din apropiere – existau martori care-l văzuseră pe pod –, iar poliția orașului a mers atât de departe încât a organizat o căutare în aval. Deși Hans J. a reușit să revină la viața lui anterioară, a continuat să aibă crize periodice de amnezie și, în cele din urmă, a fost dat afară de la bancă. Chiar și amintirile legate de episodul de la Nürnberg au dispărut neobișnuit de iute, iar când a fost examinat de un psihiatru, la un an de la eveniment, nu părea să-și mai amintească nimic despre întâmplarea respectivă.

Conform unui articol, cazuri similare existau pretutindeni: două în Franța, altul în Elveția, mai multe în Anglia. Autorul făcea referire la afecțiunea numită „fugă psihogenă", un tip rar de amnezie caracterizat prin călătorii bruște și neașteptate, care de obicei durează mai multe zile. În plus, suferinzii pierd cu totul

noțiunea propriei identități și uneori își asumă unele noi, fictive. În fiecare dintre cazuri, investigarea circumstanțelor scosese la iveală un episod de traumă psihologică imediat înainte de debutul afecțiunii. Hans J., de pildă, primise chiar în dimineața respectivă o scrisoare de la o veche cunoștință de sex feminin, prin care îi respingea cererea în căsătorie. De asemenea, mai târziu a fost acuzat, fără a fi condamnat, de delapidare a unor fonduri de la angajator în lunile care au precedat dispariția lui. Deși cazurile erau rare, existau dovezi care sugerau că fuga nu e doar un mijloc de a scăpa de circumstanțe rușinoase, ci și un răspuns de apărare, al cărui scop e protejarea persoanei de impulsuri suicidale sau ucigașe. În mai multe cazuri, suicidul, înfăptuit sau doar sub formă de tentativă, succeda revenirii la tiparul normal de viață. Într-un astfel de caz, considerat controversat (prin faptul că autoritățile n-au dat crezare afirmației că amnezia e reală), un bărbat a cărui soție îi fusese infidelă avusese o tentativă de omor.

Istoricul cazului lui Hans J. avea o anexă amplă, pe care Kirsch încă o parcurgea când telefonul sună. La celălalt capăt al firului îl auzi pe inspectorul Hagen. Era nerăbdător să știe dacă starea pacientei se îmbunătățise.

— În esență nu, nu există nicio îmbunătățire.

— În esență?

— Încă nu-și amintește nimic sau aproape nimic. Spune că avea un bilet de vapor sau de tren.

— În apropiere de Potsdam?

— Bănuiesc că da.

— Atunci e vorba de tren. Vasele cu aburi nu funcționează în perioada asta a anului. De unde a cumpărat biletul?

— Nu-și amintește.

Pe fir urmă o pauză, un sunet de glasuri înăbușite. Kirsch își dădu seama că la celălalt capăt al liniei telefonice mai erau și alți oameni.

— Doctore, în opinia dumneavoastră e nebună?

— Poate că termenul e legal, domnule inspector. Dar nu e medical.

Hagen oftă.

— Știți ce vreau să zic. E *normală*? Poate o minte dezechilibrată să fie responsabilă de acest incident?

Kirsch își aminti ce spusese doctorul Brenner despre poliție și despre teoria pe care o preferau: că încă de la început, pacienta lui fusese cu mintea tulburată. Nimeni n-o răpise și n-o agresase, așa încât ei nu mai aveau ce să facă și nu exista nimic de care turiștii veniți în vacanță să se teamă. Kirsch era bucuros ca ei să creadă astfel, dacă așa îl lăsau în pace.

— Se poate să fie o traumă psihologică. Cred că este foarte probabil.

— Traumă? Hagen era dezamăgit. El voia să audă că fata e bolnavă mintal, atât și nimic mai mult. Dar acesta era un drum periculos, la capătul căruia se afla internarea într-un azil. Și cine ar putea fi responsabil pentru această traumă? Dacă există vreunul.

— Când voi avea răspunsuri, vă voi anunța negreșit.

Hagen nu isprăvise.

— Dar sinuciderea? V-ați gândit la această posibilitate? Poate că s-a aruncat de pe vreun pod.

— De ce spuneți asta?

— Are un copil și niciun inel pe mână. Pentru mulți e un motiv suficient.

— A născut cu cel puțin un an în urmă, inspectore. Probabil cu mai mulți.

— Vinovăția are un fel anume de-a se insinua.

— Nici măcar nu știm dacă acel copil e în viață.

Kirsch simți în brat un junghi ascuțit. Întreaga parte stângă a trupului devenise rece și greoaie, ca și cum s-ar fi transformat încetișor în stană de piatră.

— Bănuiesc că e lăudabil să fii atât de protector cu pacienta dumitale, doctore, făcu Hagen. Sugerez doar să eviți să tragi concluzii pripite. Dacă fata asta e într-adevăr victima unei nelegiuiri, e cea mai bizară nelegiuire din câte am văzut până acum.

14

Frau Schirmann tocmai punea zăvoarele ușii de la stradă când Martin ajunse acasă în acea seară. Ușa de la apartamentul femeii era deschisă în spatele ei, pe hol strecurându-se un miros de pisici și clei de pește.

— Mi-am făcut griji pentru dumneata, domnule doctor Kirsch. Aveam de gând să sun la poliție.

Privi în stradă mijind ochii, proptită cu o mână pe pervaz, lăsând astfel să se zărească o brățară masivă de argint în jurul încheieturii sfrijite. Kirsch nu știa precis vârsta femeii – în jur de șaptezeci și cinci de ani, bănuia el. Mai demult existase și un Herr Schirmann, dar murise în urmă cu câțiva ani.

— Știți că lucrez adesea până târziu. Nu trebuie să vă îngrijorați.

O ajută să închidă ușa.

— Herr Bronstein a fost dus la spital. Niște bărbați i-au spart prăvălia.

Kirsch nu cunoștea niciun Herr Bronstein, dar nu era nimic surprinzător în asta. Frau Schirmann îl desfăta adesea cu știri despre oameni despre care el nu auzise vreodată, oameni care – bănuia el – locuiau în zonă și cu care femeia păstra legătura. Veștile erau proaste aproape mai mereu, moartea și boala fiind frecvente. Odată, un fiu de-al lui Frau Hammerstein câștigase o sumă frumușică de bani la loterie, dar nici asta nu era de bine, întrucât scosese la iveală o înclinație tragică pentru jocurile de noroc.

— Îmi pare rău să aud asta, spuse el, începând să urce treptele către odaia lui, aflată la etajul al doilea. Să sperăm că-și revine grabnic.

— Cică s-ar putea să nu-și revină *niciodată*, continuă ea. Iar soția lui nu se poate ocupa de prăvălie. Nu știe nimic despre muzică.

Kirsch se opri.

— Muzică?

— Opt coaste rupte și fața umflată ca un balon. I-au străpuns un plămân.

— Vindea muzică?

Frau Schirmann îl privi cu pupile lăptoase.

— Locul acela micuț, din capătul lui Grenadierstrasse. Cu catifeaua roșie în vitrină.

Știa locul. De-acolo cumpărase un disc de gramofon în seara în care o văzuse pentru prima dată pe Maria. Încercă să și-l amintească pe cel care-l servise, dar nu-i veneau în minte decât ochelarii lui colțuroși.

— Desigur. Să-i transmiteți salutări lui Herr Bronstein.

Kirsch continuă să urce treptele, dar Frau Schirmann nu se clinti.

— A, domnule doctor Kirsch, ați avut un musafir mai devreme. L-ați văzut?

— Un musafir?

— Un bărbat pe nume Bucher. A spus că vă așteaptă în automobilul dumnealui.

Kirsch nu remarcase nicio mașină afară. Nici numele Bucher nu-i spunea nimic.

— Ce voia?

— A zis că are ceva să vă dea, dar n-a vrut să-mi lase obiectul respectiv. Un bărbat masiv. N-am vrut să-l las să intre. Ar fi trebuit?

Kirsch își aminti că, la un moment dat, avusese la clinică un pacient pe nume Bucher, un schizofrenic paranoic cu antecedente violente. Sau se numea Buch*ner*?

— Nu, Frau Schirmann, răspunse el. Ați făcut bine că ați fost prudentă.

Kirsch avea un birou îngust, cu un blat care se plia, cumpărat la mâna a doua de la un negustor de pe Kurfürstendamm. Era

singurul lucru pe care-l putea încuia, cu excepția dulapului de haine, și era încredințat că Frau Schirmann avea o cheie și de la acela. În birou păstra scrisorile de la Alma, un carnețel vechi, biletele și fotografii din trecut, pe care nu mai voia să le vadă, dar pe care nici nu se îndura să le arunce. Tot acolo ținea salvarsanul și acele, precum și cartea dăruită de Max în ultima lor dimineață la Mecklenburg: *Teoria relativității generale și restrânse, pe înțelesul tuturor.*

Luă cartea – Biblia lui Max – și întoarse cu grijă paginile. A început s-o citească după ce Max a plecat pe front, dar a abandonat-o la scurt timp după aceea. O fi fost pe înțelesul tuturor, dar cerea o concentrare mai mare decât era el dispus să-i acorde. În plus, nu era pregătit să-și îndrepte atenția către munca unui pacifist, un om a cărui loialitate pentru patrie era în cel mai bun caz invizibilă, și care privea sacrificiile compatrioților săi cu indiferență.

Un anumit incident îl stârnise împotriva lui. După două luni de război, nouăzeci și trei dintre cei mai eminenți cărturari și oameni de știință ai Germaniei au semnat o scrisoare deschisă, intitulată *Apel către lumea educată.* Scrisoarea a fost publicată în cele mai importante ziare și tradusă în zece limbi străine. Scopul ei era să susțină cazul Germaniei în străinătate și să justifice violarea neutralității Belgiei. Războiul, explica aceasta, era unul de autoapărare, impus Germaniei de către dușmani. Majoritatea colegilor lui Einstein au semnat-o, inclusiv mentorul lui, Max Planck.

Lucrările lui Planck despre *cuantele* de energie au fost esențiale pentru Einstein. Planck era cel care-l ispitise pe Einstein înapoi în Germania, atrăgându-l din existența lui obscură din Elveția, și tot Planck a susținut teoria relativității restrânse, ajutând la acceptarea ei în rândul lumii științifice. Cu toate astea, Einstein n-a vrut să semneze scrisoarea. Numele lui, atunci când apărea, se găsea pe apelurile radicale de stânga pentru crearea unei Europe unite și în broșurile care puneau vina războiului pe seama psihologiei masculine aberante. Se pare că pentru Einstein nu exista dreptate în război, nici bine și nici rău. Nu exista decât nebunie, o demență colectivă, congenitală, care

eclipsa liberul arbitru și propriul interes. Pe măsură ce războiul continua, an după an, chiar și aceste apariții au încetat, ca și cum Einstein însuși nu le mai vedea rostul. Germania – de fapt întreaga Europă – a devenit o casă de nebuni. Iar nebunia era o boală pe care nici mijloacele științei n-o puteau vindeca.

Dar Einstein nu a plecat. Nu s-a întors în Elveția și nici n-a acceptat un post în Olanda neutră, unde viața ar fi fost mult mai ușoară. Se pare că ospiciul avea farmecul lui. Aceasta a fost perioada în care a finalizat teoria relativității generale, cea mai importantă creație a sa până la momentul respectiv. Aflat în conflict cu oamenii din jur, renunțând la discursul non-științific, viziunea nu i-a fost întunecată și nici inteligența limitată, ba dimpotrivă, situația i le-a ascuțit și mai mult.

Războiul a avut un sfârșit cutremurător. Kirsch s-a simțit năucit, pierdut. Nimeni nu a putut explica paralizia bruscă a frontului de vest, așa cum nu a putut explica nici războiul. Era limpede că generalii nu puteau să o explice. Cuvântul „înfrângere" nu fusese niciodată pe buzele lor. Nu se discuta decât de trădare: a armatei, a clasei muncitoare și, mai presus de orice, a celor două milioane de morți. Războiul nu putea să se fi sfârșit din pricină că încă nu-l câștigaseră. Iar ei câștigau întotdeauna.

Oamenii voiau răspunsuri. Kirsch voia răspunsuri. Voia să știe pentru ce anume se întâmplase totul. Fiecare efect avea o cauză – așa îi dicta rațiunea –, dar ce anume stârnise acel război? Întotdeauna luase de bun faptul că civilizația europeană conduce lumea în plan industrial, artistic și științific. Dar către *ce* anume o conducea? Acesta a fost punctul în care Albert Einstein păsise în scenă; un om care avusese dreptate acolo unde tot restul rasei umane se înșelase. Un profet absolvit de orice vină.

Pentru Kirsch, totul a început cu *Berliner Illustrierte Zeitung* din 14 decembrie 1919. Prima pagină încă se mai afla în carnetul lui de notițe. Era dedicată în totalitate unei fotografii a lui Einstein, cu ochii plecați și cu o mână îndoită gânditor sub falcă. Sub imagine era scris: „Un nou gigant în istoria lumii: Albert Einstein, ale cărui cercetări reprezintă o renunțare completă la viziunile noastre referitoare la natură și care se situează pe aceeași treaptă cu descoperirile lui Copernic, Keppler și Newton."

Teoriile lui Einstein asupra luminii fuseseră în sfârșit confirmate de observații. Astronomii britanici înregistraseră devierea luminii stelare de către atracția gravitațională a Soarelui, exact cu gradul estimat de Einstein. Toate ziarele din Berlin prezentau știrile. Chipul lui Einstein era peste tot. S-a dovedit că presa germană nu se afla nici măcar în linia întâi a reportajelor. Ziarele din America și Anglia publicau deja știrea de câteva zile. Nu avea importanță că fizicianul era neamț sau că descoperirile sale nu aveau consecințe practice evidente. Nu conta că teoria era matematică și greu de urmărit – presa americană a afirmat că doar douăsprezece persoane din lume o înțelegeau. Conta doar că dădea peste cap tot ce se întâmplase până atunci. Vechile certitudini ale universului mecanic, realizările încoronate ale gândirii europene s-au dovedit simple ficțiuni. În locul lor se afla un univers a cărui natură putea fi acceptată de mintea umană la fel cum era acceptată dovada matematică, dar care, asemenea infinitului sau țelului divin, nu putea fi pătruns niciodată cu adevărat, cu atât mai puțin simțit – poate doar cu excepția lui Einstein însuși și a celor doisprezece iluminați anonimi pomeniți în *New York Times*.

Kirsch se număra printre masele care se luptau să-l vadă măcar o clipă. Se număra printre cei care se înghesuiau la conferințele lui de la Universitatea din Berlin. Mii de oameni făceau același lucru. Discuțiile despre Einstein erau peste tot. În baruri și la cozile magazinelor, oameni care nu se gândiseră vreodată nici măcar în trecere la natura luminii sau a gravitației discutau aprins despre înțelesul muncii lui. Stând în întunericul plin de fum al cinematografului, Kirsch urmărea buletinele de actualități: oriunde mergea Einstein, mulțimile îl urmăreau. Oameni de stat, monarhi și staruri de cinema stăteau la coadă să fie văzuți lângă el. Kirsch îi urmărise vizitele triumfătoare la Londra, Paris și New York, apoi în Scandinavia, America de Sud și Japonia: Einstein pe podiumuri, Einstein descinzând din transatlantice sau limuzine decapotabile, Einstein desenând diagrame pe table negre, vorbind, zâmbind ori strângând mâini, cu un ocean de chipuri întoarse mereu către el, asemenea unor înotători care se bucură de strălucirea unui soare nou. Dușmanii lui Einstein,

naționaliștii și antisemiții, începuseră să-l numească „sfântul evreu". Până la finele anului, chipul lui era cel mai faimos din lume.

Kirsch nu s-a bucurat de faima lui Einstein. Pentru el, era o intruziune. Max a ajuns acolo înaintea celorlalte milioane. El a simțit instinctiv adevărul viziunii lui Einstein, a absorbit-o și a înțeles-o cu mult timp înainte să ajungă în ziare. Max anticipase ce urma să se întâmple. A trăit ultimele săptămâni și zile ale vieții sale în universul lui Albert Einstein.

A fost momentul în care Kirsch a reluat cartea, în sfârșit. Era limpede că Max nu avea să se mai întoarcă. Kirsch nu mai avea nicio călăuză prin universul nou și straniu al lui Einstein decât pe Einstein în persoană. Dacă voia să-i afle secretele, dacă voia să vadă ce văzuse Max, trebuia să facă singur acea călătorie.

Când era copil, afirmase Einstein, spațiul și timpul formau un sistem universal de referință, o cutie invizibilă în interiorul căreia galaxiile se răsuceau și planetele se învârteau. O milă era întotdeauna o milă, indiferent de locul în care era măsurată, iar timpul trecea într-un ritm constant în întregul univers. Fiecare obiect, poziție și traiectorie puteau fi măsurate cu această scală absolută. Mișcarea obiectelor sau a observatorilor, indiferent de viteză, nu schimba nimic. Era o viziune fondată pe experiențele cotidiene ale oamenilor a căror viață era guvernată de regularitatea cu precizie de ceasornic a zilelor și nopților, a fazelor lunii și a anotimpurilor, precum și de geografia fixă a Pământului. Era un univers guvernat de legile mișcării și gravitației ale lui Newton; un mecanism celest, echilibrat, precis și previzibil. Era un univers unde nimic nu se întâmplă fără motiv, unde fiecare efect are o cauză. Un univers în care, pentru a cunoaște viitorul, trebuia doar să cunoști trecutul.

Dar pe vremea când Einstein era student, deja începeau să apară fisuri în ideea sacră a scalei absolute. Observațiile din domeniile electromagnetismului, al științei undelor luminoase și al electricității se dovedeau greu de explicat. Mai întâi în Berlin și apoi în America, fizicienii făceau experimente pentru a măsura efectul mișcării Pământului asupra vitezei luminii. Pământul,

știau ei, călătorea în jurul soarelui cu treizeci de kilometri în fiecare secundă, învârtindu-se totodată în jurul propriei axe. Folosind o formulă de triangulație, comparaseră viteza luminii emise de pe Pământ în direcția orbitei sale cu fascicule de lumină îndreptate în direcție inversă. Ei s-au așteptat ca viteza planetei să se adauge la viteza razelor luminoase într-o direcție și să se scadă din viteza acestora în cealaltă direcție. În universul mecanic, în care timpul și spațiul erau fixe, vitezele trebuia să se adune. Viteza unui om care se deplasează într-un tren aflat în mișcare, în sensul de mers al trenului, era, în comparație cu lumea exterioară, suma dintre viteza mersului său și viteza mașinăriei. Dar experimentele au avut alt rezultat: indiferent de viteza cu care se deplasează lumina sau de direcția ei, lumina în sine ajunge la observator având exact aceeași viteză. Lumina – de fapt întregul spectru al radiației electromagnetice, de la unde radio până la raze X – nu respectă legile mișcării formulate de Newton. Viteza ei nu crește și nici nu scade.

Lucrând singur în Elveția, Albert Einstein a îndrăznit să se întrebe dacă problema nu consta în însuși sistemul absolut de referință. La urma urmei, era, asemenea eterului, o construcție abstractă a minții umane, fără existență palpabilă. Universul nu era înconjurat de nicio cutie invizibilă; niciun ceasornic nu ticăia în centrul lui. Aceste idei țineau de sfera metafizicii. Dar lumina, un element, e măsurabilă și observabilă. Iar viteza ei în vid e întotdeauna aceeași. Cum ar arăta un model al universului dacă legile acestuia s-ar baza pe acest fapt?

Distanța parcursă de un obiect era obținută înmulțindu-i viteza cu timpul. Un tren care merge cu șaizeci și cinci de kilometri pe oră, timp de jumătate de ceas, parcurge treizeci și doi de kilometri. Dar lumina nu ține cont de distanță sau timp. Viteza ei rămâne aceeași chiar și atunci când corpul emițător de lumină traversează spațiul cu o viteză imensă. Atunci, ce anume influențează această mișcare suplimentară, cea a corpului emițător? Dacă nu viteza luminii, atunci singurele elemente rămase în ecuație sunt spațiul, pe de-o parte, și timpul, pe de alta. Acestea trebuia să varieze, ele erau locale, flexibile, *relative*. Einstein a

înțeles că mișcarea nu avea loc independent de spațiu și timp, așa cum dicta bunul-simț. Mișcarea le schimba.

Matematica lui Einstein zguduia însăși principiile observației științifice, așa cum erau ele înțelese de la Galilei. Exact asta i-a plăcut la nebunie lui Max. Timp de sute de ani, astronomii se zbătuseră să îmbunătățească precizia echipamentului de măsurat, a telescoapelor, astrolabilor și sextanților, ca în cele din urmă să descopere că distanța dintre două puncte nu poate fi nicidecum măsurată în mod obiectiv. Distanța nu e o simplă relație între două puncte. Ea îl implică și pe observator, a cărui relație cu punctele respective influențează în mod direct rezultatul măsurătorii. Cât despre intervalul de timp, nici aici oamenii de știință nu au obținut o valoare absolută, de vreme ce scurgerea timpului depinde direct de relația dintre obiect și observator. Ceea ce omul luase drept univers era, de fapt, o percepție subiectivă a universului, văzut dintr-un singur cadru specific de referință.

În timpul cinei, Max vorbise despre acea revelație în monologuri continue, pe care doar tatăl lui susținea că le înțelege. Pentru restul familiei erau doar produsul unei imaginații exagerat de active, al prea multor nopți nedormite sau al unei crize incipiente de febră. Căci în acest univers nou și straniu ceasurile funcționale mergeau mai încet decât cele care se opreau în loc. La Ecuator, timpul trecea mai încet decât la poli. Observatori diferiți puteau percepe două evenimente având loc în ordine diferită, în timp ce alții le observau ca fiind simultane. Percepțiile lor erau diferite, dar niciunul nu greșea. Dacă dimensiunile de spațiu și timp sunt relative, este posibil să existe la fel de multe răspunsuri corecte câți observatori sunt.

Teoria relativității restrânse a fost publicată pe când Kirsch era doar un băiețel. Însă atunci nu au apărut titluri în ziare despre ea, nici nu au existat mulțimi de spectatori dornici să-l zărească pe vizionarul din spatele ei. Scepticismul familiei sale era universal. Ba chiar mulți fizicieni au presupus că Einstein e preocupat doar de problemele teoretice ale observației astronomice, și nu de natura realității în sine. Abia când el a extrapolat relativitatea la legile gravitației, forța dominantă din univers, și-au dat seama că Einstein construiește un model cu totul nou

al creației, un model al cărui principiu fundamental era viteza luminii. Și, cu toate că mișcarea influențează timpul și spațiul, faptul că gravitația influențează mișcarea era un fapt observabil. Trebuia doar să lași un măr să cadă pentru a vedea acest lucru.

Timp de unsprezece ani a lucrat la derivarea ecuațiilor, combinând legile mișcării formulate de Newton cu noua geometrie a spațiului flexibil. A finalizat teoria relativității generalizate în 1916, anul marilor ofensive de pe frontul de vest. În timp ce armatele se confruntau la Verdun și Somme într-o încercare disperată de redesenare a frontierelor speculative pe hărțile imaginare ale Europei, Einstein a rămas să lucreze, dezbrăcând în liniște spațiul și timpul de întreaga lor realitate obiectivă. În acel nou model al realității, materia și spațiul făceau parte dintr-un singur continuum, o țesătură de existență care trecea neîntreruptă prin univers, fuzionând în diferite forme, dar fără să se rupă vreodată. Geometria era dictată de gravitație, iar gravitația de masă. Toate punctele fixe de referință erau eliminate: așa și trebuia, întrucât timpul și spațiul nu sunt altceva decât vestigii ale câmpului gravitațional. Dacă Pământul se învârtea în cerc în jurul Soarelui, acest lucru nu se datora unei forțe de atracție misterioase și invizibile. Se întâmpla așa pentru că spațiul și timpul erau deformate de prezența astrului. Pământul călătorea într-un spațiu și un timp curbate, asemenea unui tramvai care merge pe șinele arcuite într-o cotitură de pe Schönhauser Alle.

Aceasta era lucrarea finalizată de Einstein în Berlin, după ani de lucru la granițele cunoașterii științifice. El înfăptuia o lume nouă chiar în timp ce vechea orânduire se ducea la război, ucigând certitudinile metafizice redundante la fel cum tinerii Europei erau sacrificați pentru a le apăra. Oare Max a înțeles ironia? De asta i-a dăruit fratele său cartea scrisă de Einstein? Sau poate motivul era mai complex? Oare descoperirile așternute în paginile ei, dimensiunile și minunația lor ar fi trebuit să facă pierderile umane să pară minuscule și nesemnificative și, prin urmare, mai ușor de îndurat?

Kirsch încă mai răsfoia cartea când auzi ciocănituri în ușa de la parter. Era trecut de ora zece și jumătate. Așteptă sunetul

ușii deschise de Frau Schirmann, apoi forfoteala bătrânei pe hol, dar nu se auzi nimic. Ciocănitul continuă, de astă dată mai tare. Auzi zăvoarele zdrăngănind, dar nici de data aceasta Frau Schirmann nu se clinti.

Se duse la fereastră. Perspectiva asupra fațadei clădirii îi era obturată de balconașul de piatră și de ramurile unui copac. Un automobil era parcat lângă bordură, caroseria neagră, lustruită, era acoperită de picături de ploaie. Lăsă cartea din mână și ieși pe palier.

— Frau Schirmann? Răspundeți?

Ciocănitul se auzi pentru a treia oară. Kirsch coborî în grabă treptele, întrebându-se se întâmplase cu proprietăreasa. Îi era prea frică după cele pățite de Herr Bronstein? Sau poate se demachiase și nu suporta să fie văzută în starea ei naturală?

Ținea mâna pe zăvor, când ceva îl făcu să ezite. *Era* târziu, prea târziu pentru vizite.

— Cine e?

Auzi un scârțâit de nisip pe caldarâm.

— Doctore Kirsch?

Un glas de bărbat.

— Ce doriți?

— Mă iertați că vă deranjez. Mă numesc Bucher. Am trecut și mai devreme.

Bucher. Kirsch nu era încă sigur dacă era fostul lui pacient cu schizofrenie paranoidă sau nu. Aprinse lumina.

— Vă cunosc?

Ușa se mișcă ușor sub greutatea încuietorilor și a zăvoarelor.

— Am o invitație de la doctorul Fischer. Mi-a cerut să aștept un răspuns.

— Doctorul Fischer? Nu cunosc niciun doctor Fischer.

— Doctorul Eugen Fischer, director al Institutului de Antropologie Kaiser Wilhelm.

Kirsch auzise de numele lui Fischer, știa că e considerat o minte luminată, dar își amintea vag de activitatea acestuia, doar că o parte a ei se referea la efectele căsătoriilor interrasiale din sudul Africii.

— Dumnealui vă știe cu siguranță, doctore Kirsch.

Străinul dădea impresia că e jignit, dar părea o jignire prefăcută.

Kirsch ezită, apoi deschise ușa. Străinul făcu un pas înapoi, scoțându-și pălăria. Era mai tânăr decât acel Bucher pe care și-l amintea Kirsch, și mult mai inteligent.

— Doctorul Fischer pleacă la München mâine după-amiază și dorește să știe dacă vă puteți întâlni cu dumnealui înainte de plecare. Străinul zâmbi, dând la iveală o suprapunere accentuată a incisivilor superiori. Își cere scuze pentru propunerea făcută din scurt.

Îi înmână un plic și se retrase în vreme ce Kirsch citea conținutul. Era o invitație pentru masa de prânz la Hotel Adlon. „Am fost foarte impresionat de articolul dumneavoastră și sunt cât se poate de nerăbdător să-l discutăm înainte de a pleca." Kirsch era surprins. Crezuse dintotdeauna că lucrarea lui era prea concisă și lipsită de substanță pentru a impresiona pe cineva. Însă apoi își aminti ce-i spusese Alma, că tatăl ei va arăta articolul „unor persoane", precum și tuturor instituțiilor academice pe care le sprijinea cu bani.

— Sunteți disponibil mâine, doctore Kirsch?

Kirsch împături scrisoarea. Adlonul avea reputația de a găzdui cel mai bun restaurant din Berlin.

— Spuneți-i doctorului Fischer că va fi o onoare să-l întâlnesc, răspunse Kirsch.

15

Ușile bucătăriei se deschiseră, lăsând să scape o aromă de carne friptă. O larmă plăcută acoperea crescendoul sfârâitului și zdrăngănitul oalelor și cratițelor. Kirsch își dori să fi avut o înfățișare mai aranjată. Gulerul era purtat de-o zi și nu avusese răgaz să-și ducă costumul la călcat. Vesta era brăzdată de cute paralele, aidoma unei armonici întinse la maxim. Ba mai rău, avusese o altă noapte proastă; nu lipsită de somn, ci bântuită de vise îngrozitoare, în care se mișca permanent, alergând la întâlniri pe care nu le putea rata, călătorind cu trenuri expres în timp ce acestea parcurgeau cu viteză tuneluri și stații aglomerate, totul însoțit de scrâșnetul oțelului frecat de oțel.

Ospătarul-șef îl conduse în sala de mese. Înăuntru, mai mulți chelneri în frac se mișcau printre mese ori stăteau în picioare, atenți, lângă marele șemineu. Stomacul lui Kirsch chiorăi. Deodată, mirosul grătarului îi stârni apetitul. Așa ceva nu se întâmpla niciodată la cantina clinicii Charité. Acolo mirosea întotdeauna a grăsime stătută și a varză fiartă, o duhoare permanentă și imposibil de stârpit, care părea că de-a lungul anilor se impregnase în pereți.

Fu condus la o masă lângă fereastră, cu vedere înspre Piața Pariser. Afară, traficul curgea neîncetat pe bulevard, trecând pe sub arcadele Porții Brandenburg. Refuză aperitivul oferit și privi prin încăpere. Adlonul era renumit pentru clientela celebră. Înainte de război îi găzduise pe Kaiser și pe țarul Rusiei; mai de curând, pe Henry Ford și familia Rockefeller, pe Marlene Dietrich și Albert Einstein. Era atât de faimos peste granițe, încât Hollywoodul făcuse un film despre el, cu Greta Garbo. Tot aici ședea și tatăl Almei, în scurtele sale incursiuni în capitală, fapt ce-l determinase pe Kirsch să se întrebe dacă nu cumva era

atras în mod deliberat într-o sferă socială mai confortabilă și mai elevată, așa cum se cuvenea ca viitor ginere al lui Otto Siegel.

Kirsch nu recunoscu niciunul dintre ceilalți oaspeți ai restaurantului. În schimb, privirea i se opri asupra unui ins înalt, cu barbă, cu douăzeci de ani mai în vârstă, care traversa încăperea cu pași mari, ținând o mână îndesată în buzunarul vestei, adresând remarci amicale șefului de sală.

— Eminentul doctor Kirsch. Încântat să vă cunosc.

Kirsch se ridică în picioare.

— Doctore Fischer.

În ciuda staturii deșirate și a mâinilor uriașe, gazda lui avea o înfățișare diabolică: o frunte înaltă, urechi proeminente și bărbie îngustă accentuată de barbă. Luă mâna lui Kirsch și o strânse călduros, punând cealaltă mână pe cotul lui, prelungind gestul ca și cum ar fi vrut să sublinieze că era mai mult decât o simplă chestiune de politețe.

— Sper că locul acesta vă este la îndemână. Nu e prea departe de clinică?

— Cel mult zece minute de mers pe jos.

Se așezară, în timp ce Fischer desfășură șervetul și primi un meniu.

— Ați mers pe jos. Excelent. Chiar și un intelectual trebuie să facă mișcare. Prea mulți neglijează acest aspect. La fel e și cu mâncarea. Savanții au obiceiul regretabil de a se înfometa.

Kirsch deschise meniul, citind cu neîncredere prețurile.

— Mi-e teamă că unii n-au de ales.

Fischer râse.

— Dați-mi voie să rezolv această stare lamentabilă. Sper că ați venit cu o poftă sănătoasă.

Și începu să-l interogheze pe șeful de sală, căruia i se adresa cu numele Konrad, cu privire la specialitățile zilei.

Preț de zece minute, discuția s-a învârtit în jurul alimentației și al tabieturilor personale ale doctorului Fischer. Kirsch se simțea ca un nepot favorit care se bucură de înțelepciunea rubedeniei și de o masă pe cinste. Familiaritatea lui Fischer era de așa natură încât Kirsch se întrebă dacă nu cumva era vreo rudă de-a familiei Siegel, care în curând avea să se înrudească și cu

el. Abia când se înfipseră într-o terină de carne de vânat aduse în discuție subiectul articolului.

— Ceea ce ați scris a fost îndrăzneț, spuse el. E nevoie de curaj ca să fii radical, îndeosebi într-o profesie atât de conservatoare ca medicina.

— N-am făcut decât să atrag atenția asupra câtorva contradicții în diagnosticare.

— Contradicții care pun în discuție bazele psihiatriei moderne, așa cum o practică superiorii dumitale. Fischer rupse un colț de pâine proaspătă și-i dădu lui Kirsch bucata mai mare. Un bărbat care-și urmărește interesul ar fi fost mai grijuliu în alegerea obiectului de studiu. Ar fi ignorat acele inconsecvențe, așa cum o face toată lumea.

Terina era delicioasă. Kirsch se chinuia să nu vorbească mâncând.

— Mă surprinde faptul că nimeni n-a studiat problema până acum.

Fischer scoase un sunet de satisfacție. Tot ce făcea – mâncatul, vorbitul, gesticulatul – avea o intensitate vecină cu nerăbdarea.

— Statutul e slăbiciunea întregii profesii. Schiță mici cercuri cu cuțitul de unt. Psihiatria a fost foarte ocupată cu această cursă nebună de a se autoîntemeia, de a obține același statut ca medicina convențională. Dar medicina convențională își are rădăcinile în secole de studiu anatomic. Avem aceleași baze atunci când vine vorba de funcționarea minții? Nu. Și va trece mult timp până când vom avea. Apăru un alt chelner, care turnă vin. Dar ca să sugerezi că psihiatrii se grăbesc în asemenea măsură, ba chiar că presupunerile fundamentale ale întregii afaceri nu sunt de fapt solide – asta, doctore Kirsch, este erezie.

Fischer avea dreptate. Cum îi numise Bonhoeffer articolul? „Practic, o scrisoare de demisie în sine."

Fischer duse paharul de vin la nas, îl învârti preț de o clipă și zâmbi. Era ca și cum ar fi fost în biroul lui Bonhoeffer cu o zi în urmă și ar fi auzit disputa. Kirsch își făcu de lucru cu baza paharului, întrebându-se cât de multe știa Fischer *de fapt*.

— A fost ceva în mod special care v-a stârnit...? Am avut senzația că a existat o anumită grabă...

Pentru un moment, Fischer se opri din mestecat. Zâmbi din nou, apoi se depărtă de masă, măturând firimiturile din poală.

— Aveți mare dreptate cu privire la existența unui motiv tainic. Limba îi plescăi, lovindu-se de cerul gurii. Am o propunere, una care sper să vă fie pe plac.

Rezultatele lui Kirsch de până atunci se bazau pe un eșantion prea mic, spunea Fischer. Nepotrivirile de diagnostic puteau fi respinse ca fiind anomalii sau nereprezentative. Dar nu s-ar fi întâmplat astfel dacă un nou studiu ar fi fost realizat pe un eșantion mai mare din lumea vorbitoare de germană și ar fi acoperit o perioadă mai mare.

— O serie de dovezi la o asemenea scară nu poate fi ignorată. Ar forța domeniul psihiatric să-și reexamineze abordarea față de normalitatea mintală. Ar putea genera o schimbare adevărată.

Kirsch se gândi la sergentul Stoehr și la ceilalți pacienți supuși tratamentelor experimentale ale lui Heinrich Mehring – tratamente pentru boli clasificate și schematizate în același fel în care teologii medievali stabiliseră, cu multă vreme în urmă, tipuri diferite de demoni și cu la fel de multă considerație pentru faptele observabile. Cugetă la „îmbunătățirile" care se susținea că apar și la teoretizările lipsite de rațiune care sigur urmau a fi formulate cu privire la însăși natura bolilor.

— Ar fi o sarcină uriașă, zise el. Ar fi nevoie de cooperarea tuturor, a multor instituții diferite.

Fischer îl privea în expectativă. Se întinse peste masă și-și umplu paharul cu vin.

— Doar nu sugerați cumva ca *eu* să o fac? Mă tem că este imposibil.

— Veți fi remunerat, desigur. Institutul Kaiser Wilhelm va plăti studiului. Și-l va publica.

— Institutul de Antropologie?

— Sau cel medical. Am comandat numeroase cercetări: genealogia familiei, craniometrie, grupe sanguine. În prezent lucrăm din ce în ce mai mult interdisciplinar, inclusiv transfrontalier. În mare pare, un efort internațional. A sosit vremea ca oamenii de știință să înceteze să mai trăiască în ghetourile lor

intelectuale și să lucreze laolaltă pentru binele comun. Nu sunteți de acord?

— Da, dar...

— Cred că vă pot promite echivalentul salariului pe un an. În avans.

Cu deosebită grijă, Fischer începu să ungă cu unt o altă bucată de pâine, lăsându-l pe Kirsch să se întrebe dacă această chestiune fusese într-adevăr aranjată în culise de către Otto Siegel.

— Iertați-mă, dar am crezut că domeniul dumneavoastră de interes e antropologia.

— Așa e. Însă studiez originile omenirii cu un anumit scop. Ca și dumneata, consider că pentru a proteja rasa, trebuie mai întâi s-o înțelegem.

— Rasa?

Fischer își tăie bucata de terină.

— Rasa nordică. Cea de care aparținem cu toții. În ceea ce privește psihiatria, cred că multe forme ale bolii mintale au o componentă ereditară. E firesc. La urma urmei, inteligența se moștenește în familie, ca să nu mai vorbim de handicapurile fizice. Chiar și studiul dumitale a cuprins mai multe situații de boală mintală transmisă de la o generație la alta, în special cea de tip schizofrenic.

Kirsch se încruntă.

— Probabil că da, întâmplător. Dar nu suficient cât să...

— A, sunt de acord: întâmplător. Într-adevăr. Dar în acest caz, un studiu mai amplu va lămuri problema o dată pentru totdeauna. Niciodată nu putem avea prea multe informații, nu-i așa?

— Bănuiesc că nu.

Kirsch bău o înghițitură de vin, cugetând pentru o clipă la cât de bine i-ar fi prins plata în avans pe un an. Trebuia să facă ceva după plecarea de la Charité. Un angajament se putea dovedi o protecție pentru plecarea sa. Ar fi ceva perfect logic să renunțe la practicarea psihiatriei pentru a se concentra asupra studiilor academice. Alma ar înțelege, familia ei ar înțelege, și la fel și viitorii potențiali angajatori.

— Dați-mi voie să întreb, zise el, dacă-l cunoașteți pe Otto Siegel.

Fischer nu afișă nicio expresie.

— Viitorul meu socru.

Fischer scutură din cap.

— N-am știut că sunteți logodit. Felicitări, dragul meu coleg.

— Mulțumesc. Mă gândeam că poate...

Însă înainte ca bărbatul să poată explica, chelnerii reapărură, împingând un cărucior pe care trona un picior de miel fript, rumenit și lucios.

Fischer nu se grăbi cu carnea, mâncând-o fără garnitură și făcând observații asupra importanței protejării digestiei odată cu trecerea anilor.

— Digestia e aidoma unei conștiințe, afirmă el. Dacă o tratezi rău în tinerețe, se va răzbuna oferindu-ți nopți albe când ești bătrân.

Kirsch trebui să recunoască faptul că mânca adesea în grabă, mai ales când era la serviciu.

— Pot înțelege asta, continuă Fischer. La unele alimente e bine să nu adaști, îndeosebi la cele servite în spitale. Instituții neapetisante, în cel mai bun caz. Un bărbat ca dumneata e întotdeauna nerăbdător să se întoarcă la pacienții săi.

— Nu le pot oferi nici măcar jumătate din timpul de care au nevoie. Uneori este copleșitor.

Fischer își încleștă mâinile în față, degetele încovoindu-se și tresărind.

— Totuși, probabil că e tentant să te concentrezi asupra cazurilor mai interesante, cele neobișnuite. Bănuiesc că așa se învață mult mai multe lucruri.

— Fiecare caz este neobișnuit. Cu cât privesc mai atent, cu atât mi se par mai neobișnuite. Ca și oamenii.

— De pildă, cazul acesta din ziare, fata găsită în pădure. Ăsta da, caz interesant.

— Potențial interesant.

— Pierderea totală a identității, goliciunea. Și cu toate acestea, nicio urmă de agresiune sexuală. Ca și cum însăși identitatea ei ar fi fost ținta. Ca într-un roman polițist.

Kirsch își adună sosul din farfuria.

— Asta e doar în ziare. Este un simplu caz clar de amnezie.

— Haide, haide. Simplu? Atunci, cum vi-l explicați?

— Nu pot. Încă.

— Trebuie să aveți o teorie. Toată lumea cu care vorbesc are o teorie, chiar și șoferul meu.

Poate că Fischer nu-și dăduse seama, cu toate speculațiile din ziare, dar istoricul cazurilor individuale era confidențial. Kirsch se gândi cum să formuleze afirmația așa încât să nu sune lipsit de cordialitate, dar păru că Fischer îi citise gândurile.

— Desigur. Încă e pacienta dumitale, nu? Nu trebuie să spuneți nimic. Curiozitatea mea e prostească și condamnabilă.

— Totuși, e firească.

Kirsch își roti privirea prin încăpere. Unii dintre oaspeții restaurantului plecaseră, iar cei rămași se rezemaseră în scaune, sorbind cafea sau coniac, ori pufăind țigări de foi.

— Poate că dacă am asigurarea dumneavoastră...

— Sigur, dragul meu, sigur. Nu voi sufla o vorbă. O poți numi consultare profesională. Cu siguranță nu-i nimic rău în asta.

— Bănuiesc că nu.

— Urăsc să mă bazez pe domnii din presă. Nu poți pune temei pe niciun cuvânt de-al lor.

— În acest caz...

Kirsch termină ce avea în farfurie și o dădu la o parte.

— Cred că amnezia a fost provocată de un fel de traumă. Dar nu sunt încredințat că trauma a avut loc imediat înainte ca fata să fie găsită. Bănuiesc că a fost o oarecare distanță între cele două evenimente. Au mai existat cazuri ca acesta în trecut, o coincidență de amnezie și fugă subită. „Fuga psihogenă" este termenul preferat. Știm că pacienta nu e vorbitoare nativă de germană.

— Serios?

Fischer se trase mai aproape.

— Atunci, de unde e?

— Greu de spus. De undeva din est, cred, după accentul ei. Din Rusia poate, sau din Balcani.

Fischer dădu rar din cap.

— Deci sunteți de acord cu poliția. Cu inspectorul – cum îl cheamă?

— Hagen?

— Da. Crede că fata a fugit dintr-un ospiciu. N-a existat nicio nelegiuire, niciun nebun în pădure.

Kirsch ridică din umeri.

— N-am informații în acest sens.

Fischer se lăsă pe spate, punând cuțitul și furculița în farfurie, îndesându-și apoi degetele sub vestă.

— Am și eu o teorie, una pe care o veți dezaproba imediat, fără-ndoială.

— Care anume?

Fischer se întinse după o scobitoare și și-o înfipse între cei doi incisivi de sus.

— Se va dovedi a fi o impostoare.

Kirsch râse, deși nu prea îi venea.

— Cum poate fi o impostoare dacă n-are identitate?

— Se va afla în timp. Ați uitat de Anna Anderson? Femeia pe care au scos-o din canalul Landwehr? S-a întâmplat cu optsprezece luni înainte să declare că e Marea Ducesă Anastasia.

Kirsch cunoștea povestea. După o tentativă nereușită de sinucidere, femeia a fost dusă la ospiciul Dalldorf, unde a refuzat să-și spună numele. Abia mai târziu a declarat că e fiica țarului Nicolae al II-lea și că supraviețuise masacrării familiei regale rusești de către bolșevici, fapt petrecut cu câțiva ani mai devreme. Deși aparent nu vorbea nici rusă, nici franceză – limba aristocrației ruse –, mai mulți nobili ruși și curteni exilați i-au confirmat identitatea și i-au declarat loialitatea. Povestea a mers mai departe, cu obținerea unor donații și formularea unor solicitări financiare, chiar și după ce ziarele din Berlin au identificat-o pe Anderson ca fiind o muncitoare poloneză pe nume Franziska Schanzkowska, o femeie cu un lung istoric de boală mintală.

Se spunea că femeia și consilierii ei s-au îmbogățit de pe urma celebrității.

— Puteți remarca asemănările, remarcă Fischer. În zilele astea nu e nevoie decât să atragi atenția presei pentru a face bani. Iar pacienta dumitale a făcut deja asta.

Kirsch nu știa ce să spună. Nu era ceva nemaiauzit ca oamenii să mimeze o boală psihică drept mod de a atrage atenția, dar nu-i trecuse prin cap că Maria ar fi un astfel de caz.

Fischer îl privi preț de o clipă, apoi îi flutură mâna prin față, semn că respingea ipoteza.

— E doar un gând aiurea. Nu-l lăsați să vă tulbure.

Strecură mâna în interiorul jachetei și scoase la iveală un porttigaret de aur.

— Fumați, doctore Kirsch?

16

Teoria lui Eugene Fischer îi bântui mintea vreme îndelungată. Era sigur nu se putea ca Maria să fi mimat coma, una atât de profundă încât doctor Brenner să creadă că nu are şanse de supravieţuire. Dar, în afară de asta, asemănările cu cazul Anderson erau de netăgăduit: amnezia, sugestia că fusese pe punctul de a se îneca, faptul că nu apăruse nimeni care s-o identifice. Ba chiar exista o uşoară asemănare între Anderson şi pacienta lui, inclusiv din punct de vedere al vârstei. Iar interesul presei – reporterii şi fotografii încă mai dădeau târcoale clinicii, acostând personalul la intrare şi la ieşire – nu făcea decât să dea o aură de spectacol întregii situaţii, o distracţie pentru mase. Fischer resimţise un anumit grad de manipulare în tiparul evenimentelor, iar acum şi Kirsch avea aceeaşi impresie. Oare această venire a Mariei la spital fusese cu adevărat o întâmplare? Întrebarea îl obseda atât când îşi făcea rondul zilnic, cât şi în cancelarie şi în timp ce lucra la birou. Fusese cumva ales pentru acel rol în scenariu, oricare ar fi acela? Cu cât cugeta mai mult la asta, cu atât simţea prezenţa unor forţe nevăzute, asemenea unei planete mici atrase pe orbita unei stele uriaşe, dar invizibile.

O urmărea pe Maria ori de câte ori putea, între lungile ore de terapie şi nesfârşitele redactări de rapoarte, ca să verifice dacă o contactează cineva. Teoretic, clinica era sigură, deşi pacienţii care circulau pe acolo constituiau un pericol constant; dar nu era închisoare. Angajaţii şi comercianţii veneau şi plecau toată ziua, la fel şi vizitatorii. O urmărea în refectoriu, unde mânca singură de cele mai multe ori. O urmărea în bibliotecă, unde mergea după prânz, întorcând filele cărţilor, fără să zăbovească asupra vreunei pagini mai mult de câteva secunde. O urmărea cum se plimbă pe micul triunghi de iarbă şi copăcei care purtau numele de grădină sau şezând pe câte o bancă, în timp ce lumina pes-

triță a soarelui de iarnă i se juca pe piele. O dată, privind de la o fereastră de la al doilea etaj, văzuse un bărbat îndreptându-se către ea. Avea o țigară în gură și o pălărie de fetru maro, trasă până aproape de ochi. Kirsch se ridică în vârfurile picioarelor pentru a vedea mai bine. Era sigur că e un reporter pe care-l mai văzuse, cel care discutase cu Robert Eisner în fața bucătăriilor. Sau mai degrabă nu era sigur, pentru că fața omului era ascunsă vederii. În orice caz, dacă se întâmplase ceva între el și Maria, durase doar câteva secunde, căci bărbatul dusese mâna la pălărie și se îndepărtase vioi.

Kirsch le ceru asistentelor să-i dea de veste despre astfel de incidente și să rețină toată corespondența, pentru ca el să o poată verifica. Începând de atunci, aproape în fiecare dimineață pe biroul lui apărea ceva adresat Mariei, folosind câte o poreclă dintre cele apărute în ziare: „pacienta de la Potsdam", „doamna din lac" sau „domnișoara Einstein". Unele erau scrisori de amor, aparent inspirate de fotografia ei, apărută în presă.

Când ți-am văzut chipul, am crezut că mult iubita mea Susanne s-a întors la mine. Îi semeni într-atât, încât este un miracol. Îți jur că ai putea fi sora ei, deși n-a avut vreuna de care să am cunoștință. A murit de gripă în urmă cu treisprezece ani și de-atunci am fost singur.

O alta, scrisă dezordonat, o întreba dacă se numește Elsa Mühlhausen, o copilă răpită din leagăn la vârsta de șase luni, în 1895 și care nu mai fusese văzută de atunci. Maria era prea tânără pentru a se potrivi cu acea descriere. Expeditorul unei alte scrisori pretindea că o întâlnise în cadrul unei ședințe de spiritism. Kirsch reflectă dacă să cerceteze acea afirmație, până când își dădu seama că presupusa întâlnire ar fi avut loc de cealaltă parte a Marii Împărțiri. Mai multe scrisori, toate anonime, erau obscene. În una dintre ele, expeditorul se oferea să o plătească pe Maria pentru a presta o serie de servicii sexuale și se interesa de prețul fiecăruia (în ceea ce părea a fi ordine crescătoare). O alta cuprindea un desen al unei femei tinere, probabil Maria, împreunându-se cu un bărbat în sutană, a cărui frunte

era împodobită cu steaua lui David. Altele solicitau fotografii sau conțineau bani. Din câte își dădea seama Kirsch, niciuna nu provenea de la vreun complice sau de la cineva care cunoștea identitatea reală a Mariei, decât dacă respectivul complice folosea un soi de cod. Neștiind ce altceva să facă cu ele, le puse într-o cutie de arhivare și le depozită sub biroul lui.

O vizita pe Maria în fiecare zi. Ori de câte ori putea, îi aducea vederi pe care le sprijinea de marginea lambriului din odaia ei, așa încât în scurt timp, când dormea, ajunse înconjurată de monumente din Berlin. El le aranjase în funcție de amplasare, patul fiind centrul închipuit al orașului: Tiergarten se sprijinea de fereastra de la un capăt al camerei, fațada cu coloane a Galeriei Naționale era sub întrerupător, în celălalt capăt; între ele se aflau Poarta Brandenburg, Opera, catedrale și biserici. Se gândea că dacă-i putea reînvia geografia locală, aceasta va fi urmată de trezirea simțului cronologic și a năzuințelor. Căută vederi cu Grenadierstrasse și Tanguero, dar nici urmă de-așa ceva.

La început, Maria primi aceste elemente suplimentare de decor cu uimire sau indiferență, apoi, mai târziu, cu licăriri de amuzament. Încurajat, Kirsch schimbă obiectivele turistice din Berlin cu alte subiecte: trandafiri, transoceanice și motoare cu abur, căței, pisici și cai. Dar zilele treceau și nu se vedea nicio îmbunătățire, cel puțin nu în privința amneziei. Maria încerca să-și amintească, să răspundă la întrebările pe care el i le punea uneori (A fost vreodată la mare? A avut vreodată un câine? Care e rasa ei preferată?), dar cu cât fata se străduia mai abitir, cu atât era mai confuză și suferea mai mult. Începea să se bâlbâie și își frământa mâinile în poală. Vedea cum ochii i se umplu de lacrimi și cum o cuprinde panica atunci când se chinuia să găsească un răspuns, un fragment de adevăr concret care să însemne că e reală și vie. În acel moment, vedea o străfulgerare a vârtejului de întuneric de la picioarele ei și se simțea silit să înceteze, să schimbe subiectul și s-o aducă înapoi în prezent. Nu putea izgoni convingerea irațională că fata murea încet, ca și cum ar fi avut o infecție fatală. Fără un trecut, ea se lupta să creadă în propria-i existență, să se convingă că e mai mult decât

o simplă închipuire, o fantomă sau o amintire care trebuie alungată atunci când te trezești.

Asistentele spuneau că încă are coșmaruri. Vorbea în somn, povesteau ele, uneori într-o limbă străină, alteori în germană. Nu-i pricepeau cuvintele. O dată, Kirsch s-a întors la clinică în toiul nopții și a ascultat la ușa Mariei. A auzit-o cum murmura în somn, apoi cum s-a ridicat și a străbătut odaia de mai multe ori înainte de a se întoarce în pat. N-a auzit-o niciodată țipând, deși asistentele l-au încredințat că urla cu adevărat, mai cu seamă în ceasurile dinaintea zorilor. Voiau să o sedeze, dar el nu le-a permis. Măcar în coșmaruri, se gândea el, fata avea posibilitatea să-și afle identitatea.

Apoi, într-o bună zi, fata începu să deseneze. Stătea desculță la o fereastră din camera de zi pentru femei, ținând caietul de desen proptit pe genunchi. Fereastra dădea spre canalul către acoperișul arcuit al stației Lehrter. Când vântul bătea dinspre vest, se auzeau trenurile zăngănind la îmbinările dintre vagoane, fluieratul lor propagându-se cu ecou în tot orașul, aidoma chemărilor cuiva care se roagă într-un soi de religie mecanizată, gălăgioasă. Primise un șal greu de lână, pe care-l purta strâns în jurul trupului, gura și bărbia fiindu-i ascunse în pliurile acestuia. Pesemne că și din cauza asta, sau pentru că părea atât de absorbită de activitatea sa, rareori se întâmpla ca ceilalți pacienți să o întrerupă.

Făcea schițe în majoritatea dimineților. Când termina, închidea blocul de desen, se încălța, legându-și șireturile cu fundițe îngrijite, apoi se întorcea în odaia ei. Acolo, înainte de orice altceva, punea caietul și creioanele la locul lor: pe raftul de sus al dulapului stricat din colț.

Desena chipuri. Acestea acopereau fiecare pagină, chipuri ridicându-se la lumină printre nori de umbre. Erau realizate cu oarecare talent. O plasă de linii fine trasa contururile: fețe care priveau în sus ori surprinse din profil; chipuri bătrâne, ostenite și fețe tinerești, în așteptare, dar toate marcate de aceeași trăsătură ezitantă, efemeră, ca și cum ar fi fost conștiente de caracterul

lor nedesăvârșit sau nesigure de felul în care ajunseseră să fie prizoniere în bizara lor lume bidimensională.

Unele fețe apăreau mereu: un copil – o fată, credea el – cu capul înfășurat într-un batic și doi bărbați. Unul părea suficient de tânăr ca să-i fie iubit sau frate. Avea ochi înguști, o frunte lată și gura frumoasă, delicată, cu buzele lipite într-o atitudine de contemplare. Îl desenase de mai multe ori, din unghiuri diferite, expresia schimbându-i-se, dar rămânând întotdeauna tulburat. Kirsch se întrebă dacă putea fi străinul observat de el.

— Cum să-l numim? o întrebă el într-o zi. Ce nume i se potrivește?

Dar femeia nu-i putu preciza niciun nume.

— E scriitor, fu tot ce-i putu spune.

Celălalt bărbat părea în vârstă. Avea ochi întunecați, buze la fel de cărnoase și păr alb, zbârlit, asemenea unui profet din Vechiul Testament sau a unei reprezentări renascentiste a lui Dumnezeu. Nici lui nu-i putea da un nume.

În timp ce Kirsch se uita prin caietul de desene, își dădu seama că Maria nu desena nimic din jur. Medicul nu vedea în desene nici pacienți, nici angajați. Erau viziuni ale ochiului ei lăuntric, umbre ale sufletelor pe care și le amintea. Oamenii care o înconjurau la clinică ar fi putut foarte bine nici să nu existe. Nu era ceea ce sperase el.

— Ce zici de un autoportret? îi sugeră.

— De ce?

— Aș vrea să am unul.

Un autoportret ar putea s-o ajute să-și recapete sentimentul identității. Ar putea scoate la iveală felul în care se vede pe sine.

Maria scutură din cap.

— Nu există nicio oglindă.

Așa era: oglinzile nu erau permise, din motive de siguranță. De-a lungul anilor, mai multe fuseseră sparte de pacienți tulburați la vederea propriilor reflecții, cioburile de sticlă spartă provocând răni sau chiar fiind folosite pe post de arme. La camera cu dușuri pentru femei se păstraseră două oglinzi, dar erau mici și bine prinse de perete.

— Și dacă-ți aduc una?

Kirsch desenă un pătrat imaginar în aer, încadrându-i fața.

— Cam așa de mare. Cred că știu de unde să fac rost.

— Dacă asta vrei, spuse Maria, trăgând absentă de-o șuviță de păr.

— Asta vreau, răspunse el.

Pentru a-i dovedi, ieși la ora prânzului și cumpără o oglindă cu ramă aurie de la un negustor de mobilă de pe Kurfürstendamm.

*

Nu primi nicio vorbă de la doctorul Fischer în săptămâna de după prânzul lor. Nu exista nicio confirmare a însărcinării propuse, care părea atât de presantă la momentul întâlnirii lor, și nicio altă informație referitoare la modul în care Kirsch avea să lucreze la proiect. Se întreba dacă antropologul vorbise serios și dacă într-adevăr avea la dispoziție mijloacele necesare. Ajunse să suspecteze că Fischer era doar un bărbat singuratic, excentric și poate înstărit, care-și umplea zilele cu euforii superficiale, doar ca să renunțe la ele atunci când ceva mai palpitant apărea la orizont. Probabil că articolul lui Kirsch rezonase cu vreo gogoriță intelectuală de-a lui și-l căutase pe autor cu nerăbdarea cuiva care are timp la dispoziție și nimic folositor de făcut cu el. Kirsch regreta deja că discutase atât de liber despre munca lui și despre Maria.

Se așezase în sfârșit să-și redacteze scrisoarea de demisie, când Robert Eisner intră tacticos, aducând corespondența de dimineață. Kirsch încă nu-i spusese despre hotărârea lui Bonhoeffer, nădăjduind că directorul se va îndupleca în timp, dar trecuseră deja două săptămâni și nu exista niciun semn că s-ar putea întâmpla așa ceva.

— O scrisoare de la Institutul de Antropologie, Eugenie și Ereditate Umană „Kaiser Wilhelm", anunță Eisner, citind spatele unui plic țeapăn și strecurându-l în tăvița lui Kirsch.

Plicul era sigilat cu ceară. Kirsch puse jos stiloul și luă un cuțit.

— Deci scrii alt articol? Eisner continua să dea târcoale biroului. N-aș fi crezut că ereditatea umană e domeniul tău.

— Nu e, zise Kirsch trăgând cu ochiul la ce se afla în plic, dar fără să-i scoată conținutul. Își privi ceasul. Trebuie să plec.

Îndesă plicul în buzunarul interior și părăsi încăperea.

Fischer nu se limitase la a trimite bani. Adăugase și o listă scurtă de la Institutul de Psihiatrie „Kaizer Wilhelm" înșirând spitale de psihiatrie și medici din Germania, Elveția și Austria, pe care îi considerase dispuși să coopereze la căutarea fișelor diagnostice. „Institutul meu nu este interesat de cazuri individuale", afirma el în scrisoare, „așadar, nu există niciun motiv pentru care să fie îngrijorați cu privire la nerespectarea confidențialității."

La Adlon, Kirsch fusese cu băgare de seamă, astfel încât să nu-și asume nicio obligație. Cu toate acestea, Fischer părea să pornească tocmai de la această premisă. Dorea ca doctorul Kirsch să înceapă să abordeze de îndată aceste instituții, stabilindu-și obiectivele și metodele. „Consider că această activitate este cât se poate de importantă și sunt încredințat că va avea ca rezultat o lucrare importantă. Sunt convins că vei putea găsi timpul necesar pentru treburile dumitale obișnuite."

Vreme de două zile, Kirsch nu făcu nimic. Doctorul Bonhoeffer își exprimase cât se poate de clar părerea despre primul său articol. În cazul în care Kirsch ar fi dat de știre că va începe un studiu amplu pe aceeași tematică, ar fi însemnat o palmă peste fața directorului. Orice speranță de reabilitare ar fi fost pierdută. Era ca și cum lui Kirsch i se ceruse să aleagă o parte a baricadei – sau să aleagă un stăpân. Dar în acel moment, datorită lui Heinrich Mehring și sorei Honig, alegerea era deja luată în numele lui.

În a treia zi încasă cecul.

17

Mai târziu în acea zi, Kirsch fu răpus de o criză de febră. Îl lovi în timp ce călătorea cu tramvaiul aglomerat dinspre Alexanderplatz. Se ținea de unul dintre mânerele suspendate, simțindu-se înfierbântat și obosit sub haina foarte grea, dar altfel normal, când vatmanul apăsă frânele. Se auziră icnete. Un borcănaș cu gem alunecă din sacoșa de cumpărături a unei femei și se rostogoli pe culoar. În acel moment, toată lumea își recăpătă echilibrul și tramvaiul porni din nou. Kirsch se aplecă să ridice borcanul cu dulceață care încă se rostogolea spre el. Îl prinse cu dibăcie, dezvăluindu-i eticheta care avea desenate două cireșe roșii și lucioase, ceea ce i se păru ciudat de amuzant, dat fiind numele lui[1]. Avu senzația că cineva îl privește de undeva de sus, că se joacă și râde de el, ca și cum s-ar fi aflat în puterea zeilor antici. Următorul lucru de care își aduse aminte fu bezna.

Se auzi un țipăt, urmat de un huruit asurzitor de arme. Îi trecu prin minte că trebuie să-și găsească instrumentarul chirurgical. Vor veni răniți cu răni pline de mizerie și pământ. Nu era vreme să se adăpostească. Strigă să se facă lumină, zări lanterne dansând în întuneric, apropiindu-se. Chipuri palide treceau în grabă pe lângă el. Apoi vederea i se limpezi și se trezi întins pe podeaua striată a tramvaiului, cu fața în sus, în timp ce pasagerii se holbau în jos, la el.

Nu îl ajută nimeni. Probabil credeau că e beat. Își făcu loc cu coatele către ușă și coborî la următoarea stație, uitându-și servieta. Un tânăr i-o aruncă din tramvai în timp ce vehiculul se îndepărta. Servieta lovi bordura și se deschise, împrăștiind hârtiile, jurnalele și vederile pe pietrele pavajului.

---

[1] „Cireașă" (germ. în original).

Tremura când ajunse acasă. Frau Schirmann îl văzu pe trepte și se oferi să trimită după un doctor, dar el îi spuse că nu-i nevoie. Era doar un pic gripat, un virus luat din clinică, adăugase el. Avea să se simtă mai bine în curând.

Pe Frau Schirmann o îngrozea gripa din pricina plămânilor ei sensibili. Nu mai avu nevoie de alte argumente pentru a se îndepărta. Kirsch se încuie în odaie și se prăbuși pe pat. Febra îl chinui toată noaptea. În zori pregăti o altă doză de salvarsan, dar mâinile îi tremurau prea tare pentru a folosi acul în siguranță. O injecție făcută de mântuială ar fi putut provoca otrăvirea cu arsenic.

Oricum nu-i trebuia salvarsanul, își spuse în sinea lui. Probabil *chiar* era lovit de gripă, organismul fiindu-i slăbit de orele îndelungi petrecute la clinică și de greutățile situației sale profesionale. Spitalul principal de la Charité era plin de oameni bolnavi și se afla la câțiva metri de clinică. Personalul auxiliar și curierii mergeau în ambele clădiri, ducând microbi de la una la alta. Febra lui nu avea nimic de-a face cu sifilisul sau cu urmele maronii care i se întindeau pe coaste.

În jurul amiezii, Frau Schirmann îi aduse pâine și supă de legume, lăsându-le în fața ușii. În toiul după-amiezii, febra îi scăzu. Fu ca amintirea unei boli vechi, un semn al unei suferințe trecute. Nu era prevestirea unei suferințe ce avea să vină.

Cu toate astea, Kirsch își dorea să poată fi sigur. Își dorea să fi existat cineva în care să aibă încredere, cineva care să discearnă adevărul bolii sale și apoi să păstreze secretul rezultatelor. Deși cugetă îndelung și din răsputeri, nimeni nu-i veni în minte.

Miercuri se întoarse la clinică. În scurta lui absență, desenele Mariei se schimbaseră. Kirsch stătu cu ea în încăperea obișnuită de tratament, răsfoindu-i caietul de desen. Pentru prima dată, dintre plasa deasă de umbre se iveau pacienți și angajați ai clinicii Charité: sora Honig, cu obișnuitu-i ten rumen, dar purtând în arcuirea sprâncenei o mâhnire pe care el n-o mai văzuse până atunci; sora Auerbach, drăguță, dar în expectativă, cu buzele strâns lipite într-o linie nerăbdătoare; doctorul Mehring, cu vârful capului neted asemenea unui ou, având ținuta țeapănă și

distantă, ca și cum ar fi știut cu ce ușurință se poate sparge. În căutare de subiecți, Maria făcea, în sfârșit, schițe din viața reală. Paginile ei erau înțesate nu cu fantome, ci cu oameni vii.

Kirsch zâmbi în sinea lui. Înseamnă că fata progresa. Probabil că trecutul nu-i era clar Mariei, dar măcar restabilea legătura cu prezentul, rezista forței de atracție a lumii interioare și se implica în cea reală. Cea mai mare teamă a lui fusese că pacienta va pierde legătura cu realitatea, cufundându-se în psihoză pe măsură ce greutatea propriei situații o strivea.

— Acest desen care-l înfățișează pe doctorul Eisner – asemănarea e izbitoare.

Ridică în mână caietul de desen. Robert Eisner era surprins având o expresie șovăielnică, rătăcitoare, aidoma cuiva care ascultă o conversație, dar nu e hotărât dacă să se implice în ea. Ochii aveau o paloare fantomatică, cu excepția punctelor de un negru intens, ale pupilelor.

— E doctor?

— N-a spus?

Maria scutură din cap.

— Uneori poartă halat alb, așa ca tine. Alteori nu.

Kirsch se întrebă de câte ori îl văzuse.

— N-am știut că a vorbit cu tine.

Maria își lăsă capul într-o parte. O rază de lumină dinspre fereastră îi căzu de-a curmezișul obrazului. Părul fetei, suficient de lung cât să-l prindă într-o codiță, avea o strălucire arămie, o scăpărare în întuneric.

— O, da, răspunse ea. Pretinde că e doar în trecere. Nu știe să se prefacă prea bine. E foarte curios.

Kirsch zâmbi.

— Așa mă gândeam și eu.

— Cum erai tu.

— Eu?

— Asta ai spus când ai venit la spital. Că ești curios.

— Desigur.

Kirsch roși. Și-ar fi dorit să o poată asigura că e mai mult decât un caz interesant, mai mult decât o potențială cheie pentru

avansare profesională, așa cum erau adesea cazurile, din punctul de vedere al publicului. Dar nu găsi nicio cale s-o convingă.

Întoarse o altă pagină a caietului de desen.

— Deci niciun autoportret, nu?

— Am încercat, dar e greu. Mă privesc, dar imaginea nu prinde formă. Fata ridică din umeri. Nu o pot surprinde. Desenez prima linie, apoi dispare.

Mai întoarse o pagină, ultima. Pe ea era un singur chip, al lui. Fata îl surprinsese privind în jos și într-o parte. Umbrele aveau o duritate și o energie diferite de ale celorlalte imagini. Schița fusese făcută în grabă, ca și cum Maria ar fi fost preocupată să surprindă esența înainte ca aceasta să se piardă – ca și cum s-ar fi temut că în curând avea să dispară. Era de parcă ar fi privit într-o oglindă, dar fără mimetismul gol al unei simple reflexii. Kirsch rămase holbându-se, surprins de intensitatea imaginii: fruntea brăzdată de riduri, privirea neliniștită.

— Dumnezeule! Râse forțat. Arăt atât de nefericit?

Maria dădu afirmativ din cap. Apoi ridică mâna și-i atinse fața.

Ceva se frecă de partea exterioară a ușii. Aceasta se închise cu un zgomot estompat. Pe coridor răsunară pași ușori.

Se auzi clopoțelul care anunța masa de prânz. Maria își îndepărtă mâna.

— Trebuie să plec, îi zise ea.

Se ridică și ieși iute din încăpere. După o clipă, Kirsch își dădu seama că fata uitase caietul de desen.

În acea seară începu să ningă. Kirsch părăsi clinica mai devreme decât de obicei, prinzând ultimele momente de aglomerație ale serii. Vagonul tramvaiului era plin de la un capăt la altul. Stătu în picioare, lipit de ușă, înghiontit de ceilalți călători, respirând aerul îmbâcsit de tutun și de miros de piele umedă, respirând sacadat și cu gândurile rotindu-i-se în cap. Mulțimile se revărsau prin Alexanderplatz, mute și înfrigurate, chipurile prinzând viață sub lumina felinarelor pe lângă care treceau, ca apoi să se scufunde iar în umbră.

Până în acea zi, era ca și cum ar fi jucat un joc, chiar dacă acesta era mascat de seriozitatea cercetării științifice și medicale. Dar deja nu mai era joc.

La est de Schönhauser Allee era mai liniște. Zăpada începea să se aștearnă în timp ce se îndrepta în grabă către Grenadierstrasse, oprindu-se doar ca să privească vitrina bătută în scânduri a magazinului de gramofoane al lui Herr Bronstein și fărâmele de sticlă ce luceau pe pietrele pavajului, aidoma poleiului. Câteva minute mai târziu se afla lângă cimitirul evreiesc, holbându-se la clădirea cu odăi de închiriat, la fel ca în urmă cu două luni.

Îi luă ceva timp până găsi ușa care dădea în stradă. Se afla la câțiva pași în partea laterală a clădirii, ascunsă parțial de spirala unei scări de incendiu ruginite. Trase de clopoțelul de la intrare, fără efect, apoi bătu cu pumnul în ușă.

— E cineva?

Glasul îi răsuna între zidurile uliței, comprimându-se într-o singură notă. În casa închiriată de vizavi se stinse o lumină, astfel încât bărbatul fu cuprins de întuneric.

— Ce poftești?

Un bărbat îl privea de la o fereastră aflată la etajul întâi. Avea țeasta rasă și purta ochelari.

— Am venit pentru o odaie. Vreau să închiriez.

— Închiriez numai doamnelor.

— Nu e pentru mine.

— Vino mâine.

Bărbatul închise fereastra.

— Plătesc în avans, strigă Kirsch. Dacă pot să arunc acum o privire. Mâine e prea târziu.

Proprietarul se numea Sebastian Mettler și vorbea cu un accent elvețian enervant. Nu putea avea mai mult de patruzeci de ani, dar, așa cum se târa în sus pe scările goale de lemn, mergea ca un bătrân – încovoiat, cu un braț lipit de trup. Frau Mettler, mama lui, o femeie obeză, cu lornion cocoțat pe nas, privea din ușa deschisă a apartamentului lor, de parcă s-ar fi temut că efortul o să fie prea mare pentru el.

— Am o singură cameră liberă, în spate. N-are cine ştie ce priveliște.

Se aflau la al doilea etaj al clădirii, acolo unde Kirsch o zărise pe Maria. O lampă electrică de birou proiecta umbre pe un tapet decolorat,cu model floral. Un candelabru din sticlă inutil atârna din tavan.

Herr Mettler deschise o ușă cu un „2" de alamă bătut în cuie.

— Așadar, pentru cine e? Aprinse un bec și îl lăsă să treacă. V-am spus, primesc doar...

— Pentru o studentă de-a mea.

— O studentă?

Herr Mettler își ridică ochelarii pe nas.

— Mă rog, dacă puteți garanta pentru ea.

Odaia era mobilată simplu, dar curată. Căminul de fier forjat și cornișele de ipsos îi confereau un rafinament spartan. Kirsch studie masa pe care era așternută o față de masă dantelată, dulapul de haine masiv, crucifixul de deasupra tăbliei patului. Fereastra dădea spre un spațiu închis, sârme de uscat și fulgi de nea traversând întunericul.

— Vedere către stradă. Asta caut.

Herr Muttler dădu din cap.

— N-am decât o odaie.

Kirsch arătă către partea opusă a holului, spre ușa marcată cu „3". Era o nuanță închisă de roșu, deși vopseaua fusese aplicată în strat subțire, așa încât se vedea fibra lemnului.

— Dar aceea?

— E ocupată. Cel puțin deocamdată.

— Deocamdată?

— Chiria e plătită până la sfârșitul lunii.

— Azi e douăzeci și nouă.

— Atunci, e plătită până joi.

— E cineva acasă?

Herr Mettler miji ochii de-a lungul palierului.

— N-aș putea spune. Nu țin socoteala.

— Pot arunca o privire?

— Pentru ce? V-am spus, nu e liberă.

— Nu încă. Kirsch deschise portofelul. Desigur, vă plătesc deranjul de a mi-o arăta, deși este atât de târziu.

Herr Mettler se îndreptă încet, spinarea trosnindu-i amenințător. Vârful limbii descrise un cerc în jurul buzelor.

— Va trebui să aduc cheia.

Kirsch scoase o bancnotă de cinci mărci imperiale.

— Cobor cu dumneata. În felul ăsta, nu mai e nevoie să urci iarăși.

*

Două minute mai târziu, stătea singur în fața ușii camerei Mariei. Cheia de fier era rece și grea în mâna lui. Încercă să-și imagineze încăperea. Era la fel de pustie ca și cea de vizavi? Era ordonată sau nu? Conținea vreo dovadă a unei nelegiuiri, a înșelătoriei pe care o bănuia doctorul Fischer? Sau vreo urmă de cufundare în nebunie? Văzuse asemenea odăi, în care nu mai voia să intre vreodată.

Își dădu seama că din pricina asta nu venise mai devreme. Faptul că știa unde locuiește Maria ar fi fost greu de explicat. Ar fi putut stârni tot soiul de întrebări stânjenitoare. Încă exista această problemă. Dar nu acesta era motivul: îi era frică de ce-ar putea găsi.

Se simțea năuc din cauza efortului. Ușa de culoare roșu-închis îi plutea prin fața ochilor, contractându-se și dilatându-se ca și cum ar fi prins viață. Apucă cheia, preț de o clipă ținu metalul rece lipit de față, apoi o înfipse neîndemânatic în broască.

NEBUNIE

18

Cum de-am ajuns să mă aflu aici după atâta vreme? E firesc să vrei o explicație, și cu toate că am avut îndeajuns de mult timp ca să mă pregătesc pentru întrebarea asta, încă nu știu cum ar fi cel mai bine să încep. Cel mai simplu ar fi să-ți vorbesc personal, dar acest gând mă umple de groază. Nu mă pricep să vorbesc și mă gândesc adesea la ce trebuie să spun abia după ce prilejul de a vorbi a trecut. Așa încât acum aștern pe hârtie această scurtă istorie, pentru ca cel puțin să-mi cântăresc cuvintele înainte de a le elibera.

Te încredințez că împrejurările educației mele nu mi-au prilejuit niciun dezavantaj material – cu siguranță niciunul pe care tu să-l fi putut anticipa. În satul Orlovat familia noastră avea un statut privilegiat. Capul gospodăriei, Zoltán Draganović, deținea una dintre cele mai mari și impunătoare case, care, spre deosebire de multe altele, era retrasă față de șosea, având o curte în față care să ne apere de pulberea verii și de privirile trecătorilor. În spate se afla o verandă văruită, precum și țarcuri pentru păsări și gâște, o livadă cu meri și cireși, mai multe acareturi unde țineam caii și o trăsură veche – tata, cel puțin, o numea „trăsură", deși de fapt era doar ceva mai bună decât o căruță de spoitor. Mai aveam și pământ, pe care alții îl luau în arendă de la noi.

Casa era mare și galbenă, cu ferestre vopsite în verde și cu blazoane de ghips deasupra fiecăreia. Motivele heraldice, dintre care majoritatea căzuseră, erau austriece. Asta din pricină că în clanul Draganović exista sânge austriac pe linie maternă, sau cel puțin așa ne explica adesea tatăl meu. Am înțeles de la o vârstă fragedă că era un lucru important pentru el și, prin urmare, și pentru mine, dar în scurt timp aveam să descopăr că nu e întotdeauna înțelept să vorbesc despre asta. Aveam doar șapte ani când directoarea școlii m-a acuzat că-mi dau aere, iar băieții au început să mă jignească și să arunce cu pietricele în mine atunci când nimeni nu se uita. O

vreme, mi-a fost atât de teamă să mă duc la școală, încât leșinam sau mă prefăceam bolnavă, udându-mi fața și bolborosind, ca și cum aș fi avut febră. Am devenit foarte iscusită în a mă preface, iar uneori o înspăimântam într-atât pe mama, încât îmi părea rău de ea și născoceam o însănătoșire grabnică. Nu i-am spus tatălui meu despre necazurile pe care mi le pricinuia, nici despre băieții care aruncau cu pietricele, pentru că mă temeam că va merge la școală și-i va strânge de gât, așa cum amenințase că va proceda cu oricine ar insulta onoarea familiei noastre. Nu mă deranja prea tare ca băieții să fi fost strangulați, dar nu voiam ca tata să fie luat de lângă noi și pedepsit pentru crimă. Căci în acele zile încă țineam la el.

În tot acest timp am pizmuit-o pe sora mea. Senka era cu un an mai mică decât mine și, deși începuse școala, în scurt timp a primit învoire și n-a mai trebuit să meargă deloc la ore. În schimb, făcea lecțiile acasă, cu mama. Dar lecțiile ei nu erau precum cele de la școală, cu copiat și învățat pe dinafară, ceas după ceas. Orele ei de învățătură aveau loc afară, mai puțin când era vreme urâtă, și presupuneau îngrijirea animalelor și aflarea numelor plantelor și insectelor. Dacă ploua, lua lecții de cusut și lucru manual lângă focul din bucătărie, pe care l-aș fi preferat cu dragă inimă în locul băncii reci de la școală și al exercițiilor nesfârșite de dictare și aritmetică. Singurele lecții pe care le făceam acasă erau cele de germană, limbă pe care tata insista s-o învăț din motive legate tot de linia maternă. La acea vreme, tata ocupa un post în serviciul vamal imperial și era mult timp plecat la Novi Sad. Îmi doream foarte mult să-i fac pe plac și învățam din răsputeri cât timp lipsea, astfel încât să-l impresionez cu progresele mele. Cel mai mult mă mândream în clipele în care mă ridica în brațe și-mi spunea schlaue kleine Dame[1] *a lui. A fost prima laudă pe care am câștigat-o de la el, pentru că în familia noastră nu era niciun secret că cea mai mare nevoie a unui bărbat era să primească un fiu de la soția lui, iar până când i se năștea unul, copiii de celălalt sex nu erau decât un lux, și încă unul costisitor. Cu toate astea, din moment ce priceperea mea la germană a reușit să câștige lauda părintelui meu, m-am hotărât să învăț din greu la toate materiile, așa încât să vadă*

[1] „Micuța doamnă isteață" (germ. în original).

că sunt și eu bună la ceva, ba chiar că aș putea face cinste numelui familiei. Acest lucru nu mi-a crescut popularitatea printre ceilalți copii, dar cel puțin mă ținea departe de locul de joacă, ferită de pietricelele băieților.

Cât despre Senka, îmi imaginam că, fiind cea mai mică, mama o pregătea pentru conducerea gospodăriei și că din pricina asta nu era nevoită să învețe. Am aflat adevăratul motiv de la unul dintre băieții de la școală, care, în loc să arunce cu pietre, într-o bună zi s-a hotărât să azvârle insulte. „Soră-ta e debilă mintal!" a strigat el și s-a strâmbat ciudat și urât, cu o față care nu semăna deloc cu cea a Senkăi. Într-un fel crud, am știut că vorbele băiatului sunt adevărate. Până când am ajuns acasă în acea zi, înțelesesem totul, iar invidia mea dispăruse, fiind înlocuită de rușine.

După acel moment, m-am apropiat mai mult de Senka. Numele ei înseamnă „umbră" în sârbă, și, într-adevăr, eram apropiate ca umbra de trup, stând mereu împreună când nu învățam. Ba chiar am preluat predarea unora dintre lecțiile ei, ceea ce i-a fost pe plac mamei (dar nu și tatei, care a spus că-mi irosesc timpul). Am învățat-o să citească și un pic de aritmetică – nu prea multă, căci atenția ei începea să rătăcească după o vreme și nu puteam face nimic pentru a o recâștiga. Însă învăța, iar eu încercam să învăț de la ea, mai ales felul ei de a se purta cu animalele. Gâștele o urmau peste tot, ciugulindu-i delicat mânecile și tivul fustei, cu ciocurile portocalii. De asemenea, o lăsau să le atingă gâturile lungi, un privilegiu de care nimeni altcineva nu se bucura. Ori de câte ori mă apropiam de ele, păsările sâsâiau și-și umflau penele, iar uneori mă alungau cu totul din curte, ca și cum n-ar fi fost tocmai în toane bune.

Am spus că Senka era singura mea soră, dar câțiva ani mai târziu am aflat că mai existase una. Într-o zi de vară aveam oaspeți și discuția a ajuns la scarlatină, care revenise în niște sate nu foarte îndepărtate. Din felul în care mama s-a cufundat în tăcere și din privirea pe care i-a aruncat-o tata mi-am dat seama că subiectul e dureros pentru ea. Știam că scarlatina era foarte temută și că în anii din urmă omorâse mulți copii. Mai târziu, am întrebat-o pe bunica dacă cineva din familia noastră murise de acea boală.

La început a fost șocată, ca și cum aș fi comis o indiscreție, și mi-a zis că nu e genul de întrebare pe care o domnișoară ar trebui s-o adreseze, ceea ce, desigur, m-a încredințat că cineva murise

într-adevăr – un copil, am bănuit. I-am spus că știu să păstrez secrete și că-l voi păstra și pe acela dacă mi-l împărtășește, lucru care a părut s-o mulțumească. Mi-a mărturisit că scarlatina îi răpise mamei primul născut pe când fetița era doar un bebeluș, dar că nu trebuie să pomenesc nimic despre asta, altminteri boala se va întoarce cu siguranță în casa noastră. Acest lucru mi s-a părut cât se poate de logic la vremea aceea. Nu se vorbea despre diavol de teamă că astfel ar fi fost invocat, și am presupus că și în cazul de față era o precauțiune construită pe același principiu. Abia după câțiva ani am început să mă întreb de ce familia mea alesese să adauge povara secretului la cea deja existentă, a mâhnirii.

După ce mi-a divulgat secretul, bunică-mea a fost îngrijorată că s-ar putea să mă tulbure. Ca alinare, mi-a zis că ceea ce Dumnezeu ia cu o mână dă înapoi cu cealaltă. Ideea asta mi-a plăcut mult, întrucât sugera că există un fel de echilibru și dreptate în univers și, în plus, un grad plăcut de simetrie – aidoma algebrei pe care începusem s-o studiez la școală, unde rezolvai problema doar când ambele părți erau aduse la echilibru. În cazul de față, ceea ce Dumnezeu îi dăruise mamei pentru a păstra echilibrul ecuației eram eu. Dovada (aici aveam dubii, dar n-am suflat o vorbă) era că purtam același nume ca și fetița moartă. Soră-mea, Senka, am observat eu abătută, nu era inclusă în ecuație, dar știam și pricina: din cauză că nu mergea la școală ca mine și, prin urmare, habar n-avea nici de algebră, nici de Dumnezeu.

Cam pe atunci s-a remarcat deja că urma să fiu o elevă eminentă. Studiile mele s-au îmbunătățit în mare măsură odată cu sosirea unui nou profesor de la Zagreb, al cărui nume era Bošković. Învățase la universitatea din Zagreb și a venit cu multe teorii noi despre programa școlară. Într-o zi ploioasă, pe când nu împlinisem încă unsprezece ani, domnul Bošković a apărut în fața casei noastre, îmbrăcat cu cea mai bună redingotă, și a cerut să discute cu tata între patru ochi. Nu știam ce să cred și mi-era foarte teamă că făcusem ceva rău, astfel încât să fiu pedepsită sau dată afară de la școală. Am încercat să trag cu urechea la ușa biroului tatei, dar am fost alungată de mama, care m-a trimis pe un ton sever în odaia mea și mi-a poruncit să rămân acolo până ce avea să trimită după mine. Așadar, am stat la mine-n odaie, cât pe ce să izbucnesc în lacrimi, în timp ce Senka ședea într-un colț, îngânând un

cântec în sinea ei și desenând, lucru la care era foarte pricepută. Observând că sunt frământată, s-a oferit să-mi facă portretul, ceea ce mi-a mai luat un pic gândurile de la îngrijorările mele, mai ales că m-a desenat foarte drăguță și matură, lucru care m-a încântat foarte tare.

În cele din urmă, l-am zărit pe fereastră pe domnul Bošković plecând și am fugit jos, deși nu fusesem chemată. Părinții mei intraseră din nou în birou și discutau serios, după cum am auzit limpede: mama emoționată și stăruitoare, tata aprig, căci așa obișnuiau să le fie discuțiile, indiferent de subiect. Am auzit mai multe vorbe referitoare la bani și dacă puteau obține suficienți, ceea ce iarăși nu m-a surprins, de vreme ce știam prea bine că era singurul subiect pe tema căruia discutau unul cu celălalt timp de mai mult de un minut odată – doar dacă nu cumva discutau despre neajunsurile evidente ale familiei mamei, o temă pe care tata nu se plictisea nicicând s-o foarfece. Totuși, mă întrebam ce avea a face vizita lui Herr Bošković cu banii.

S-a dovedit că nu eram deloc în belea. După cum mi-a zis mama, profesorul le recomandase ca eu să continui educația la liceul din Bečkerek, unde întâmplarea făcea ca directorul să fie o cunoștință de-a dânsului. Asta implica niște cheltuieli însemnate, căci trebuia plătite taxe, ca să nu mai vorbim de costul mersului zilnic cu trenul, Bečkerek aflându-se cam la 22 de kilometri depărtare. Din acest motiv, adăugase tata, nu era deloc probabil ca recomandarea să fie pusă în practică, lucru care m-a dezamăgit teribil. Mă plictisisem de școala din sat, de batjocura băieților și de lecțiile care erau mult prea ușoare, în special la matematică. Și cu toate că Bečkerek era foarte departe de a fi o metropolă și, de altfel, nu era cine știe ce oraș, la vârsta aceea mi se părea infinit de măreț și de impresionant. Cu lacrimi în ochi, am fugit în odaia mea și mi-am ascuns capul în mâini, fără să-mi arăt chipul nici măcar Senkăi, care m-a desenat în acea poziție, înconjurată de umbre la fel de întunecate precum dispoziția mea. Încă mai am acel desen și-l păstrez la loc sigur, deoarece toate celelalte desene ale Senkăi s-au pierdut.

N-ar fi trebuit să fiu atât de dezamăgită. Nu știu precis cum s-au găsit bani pentru liceu, însă au fost strânși. Știu sigur că mama i-a scris mătușii noastre Helene din Belgrad, iar după o lună am primit un răspuns favorabil. Lucrurile s-au potrivit atât de bine,

coincizând cu brusca răzgândire a tatei, încât am simțit o legătură între cele două întâmplări, fără să mi se spună care era aceasta. Am îndrăznit să întreb dacă mătușa Helene trimisese bani pentru educația mea, dar mi s-a recomandat tăios să încetez cu absurdițile. Așadar, am lăsat lucrurile cum erau și nu m-am mai gândit la asta.

Începând de atunci, viața mea nu prea mi-a mai aparținut. Orele de la liceu erau mai solicitante decât oricare altele, mai ales că eram cu câteva luni mai mică decât toți ceilalți elevi din clasă. Călătoriile zilnice cu trenul îmi mâncau majoritatea orelor de veghe și nu-mi lăsau răgaz și nici putere pentru joacă. Apoi mai era și tata, foarte interesat de studiile mele, cercetându-mi critic temele (deși mare parte dintre ele, îndeosebi la matematică, au ajuns în scurt timp dincolo de puterea lui de înțelegere) și solicitând profesorilor mei rapoarte constante cu privire la progresul meu. Dar cel mai rău era că se lăuda cu rezultatele mele, le spunea oamenilor că sunt un copil genial și că în regiune nu mai existase niciodată o fată ca mine, ceea ce nu era adevărat, așa cum tu, dintre toți oamenii, știi prea bine.

Pe scurt, atenția după care tânjisem odinioară a devenit iute o povară, pe care însă aș fi purtat-o bucuroasă dacă tata n-ar fi neglijat-o din ce în ce mai mult pe sora mea. Era ca și cum tatăl meu ar fi avut un fond limitat de iubire paternă, dacă despre asta era vorba, și se hotărâse să mi-o ofere mie în întregime. Îi vorbea aspru și făcea glume viclene despre mintea ei înceată, plângându-se totodată că mănâncă prea mult pentru un copil care nu face nimic toată ziua – acuzație nedreaptă, întrucât Senka trudea din greu să aibă grijă de sănătatea animalelor; atât găinile, cât și gâștele ouau pentru ea din belșug, după cum au observat oamenii din sat. Înainte, mama îl ocăra pentru astfel de ieșiri, dar de-acum sănătatea ei se șubrezise, iar când ajungeam acasă, o găseam adesea în pat.

Știam suficient de bine ce-l înfuria. Senka era o Draganović, iar faptul că era înceată la învățătură și avea slabe șanse să-și găsească un soț bun, asta dacă avea să-și găsească pe cineva, arunca o lumină proastă asupra numelui familiei. Era un alt semn al faptului că filiația paternă căzuse în ruină, aidoma blazoanelor de deasupra ferestrelor și a pământului pe care nu-l mai aveam (deși

dețineam suficient, și mai mult decât majoritatea celorlalte familii). De fiecare dată când o privea, ea îi amintea de aceste lucruri – plus faptul că nu avea niciun fiu care să repună în drepturi averile familiei și nicio șansă de a i se naște vreun băiat câtă vreme trăia mama. Acea povară căzuse asupră-mi, chiar dacă doar ca ultimă soluție, dar nu-mi făceam iluzii că dacă aș fi dat greș, tratamentul meu ar fi fost mai bun ca al surorii mele.

În timpul războiului am început, în cele din urmă, să-l văd pe tata așa cum era cu adevărat. Până atunci păstraserăm gâștele pentru ouat, însă cu câteva zile înainte de Crăciun, a anunțat că va trebui să tăiem una pentru masă. I-a spus soră-mii că trebuie să aleagă cea mai grasă dintre păsări și să se ocupe să-i frângă gâtul, astfel încât să fie spintecată și gătită de mama. Sărmana Senka a tăcut, căci se temea foarte tare de el, și cu atât mai mult în acele vremuri. Dar știam că vorbele lui trebuie s-o fi îngrozit, căci gâștele erau prietenele ei și tot ea le botezase pe toate, până la ultima. Dar n-am bănuit ce avea să facă, și anume să iasă pe furiș în acea seară și să le ducă departe, peste câmpuri – atât de departe încât nici ea nu s-a întors înainte de răsărit. Bănuiesc că-i era teamă că altminteri se vor întoarce acasă, întrucât păsările nu aveau nici cea mai mică înclinație să fugă, fiind îngrădite doar pentru protecția noastră.

La prima oră a dimineții am plecat la școală și n-am descoperit ce se întâmplase decât când m-am întors, după-amiaza târziu. Gâștele dispăruseră și Senka era de negăsit. Tatăl meu nu era acasă, iar mama zăcea din nou în pat. În cele din urmă, am dibuit-o pe Senka în partea dezafectată a grajdurilor – dezafectată pentru că pe atunci nu mai aveam decât un cal. Tremura într-un colț, acoperită pe jumătate cu paie, pentru a-i ține de cald. Nu îndrăznise să intre înapoi în casă, iar când am încercat s-o ajut, am înțeles de ce. Avea buza spartă; pe umeri, mâini și picioare se vedeau urme de bici și vânătăi purpurii, iar la spatele ei nici n-am cutezat să mă uit. Din câte știam, tata nu fusese niciodată genul de om care să administreze bătăi. Din punctul lui de vedere, era treaba mamei să ne țină din scurt. Însă atunci a fost ca și cum ar fi recuperat tot timpul pierdut.

În zilele care au urmat, o parte dintre gâște s-au întors în sat, au fost strânse laolaltă și ni s-au adus, deși tata susținea că multe

fuseseră furate. Am avut gâscă la masa de Crăciun, așa cum era plănuit, deși Senka n-a mâncat. De fapt, cu excepția momentelor în care tata era plecat, din acea zi n-a mai mâncat alături de noi, din pricină că – susținea tata – simplul fapt de a o vedea îi tăia pofta de mâncare.

Am continuat să învăț mai intens ca oricând, deși războiul întrerupea adesea șinele de tren, așa încât nu puteam ajunge la școală chiar și o zi întreagă. Nu mai învățam doar pentru a-i face tatei pe plac, ci mai ales pentru a putea pleca atunci când avea să vină timpul. Nu știam încotro voi apuca, ci doar că va fi undeva departe și că o voi lua pe sora mea cu mine. Iar singura necunoscută era cum vom reuși să fugim cu tot cu gâștele ei, întrucât, așa cum se povestește în legenda romană, sunt păsări gălăgioase și predispuse să dea alarma vrând-nevrând.

În ciuda celor întâmplate, nu-l uram întru totul pe tata, deși unii ar spune că merita să fie detestat. Mai degrabă, mi s-a întipărit mai adânc ideea că eram cu totul diferiți – atât de diferiți, încât dacă formam într-adevăr o familie și împărțeam același sânge, atunci acele legături aveau o însemnătate prea mică și, fără îndoială, mult mai mică decât ar fi trebuit. Căci, începând din ziua aceea, n-am simțit cine știe ce dificultate, nici revoltă împotriva firii la gândul de a mă despărți pentru totdeauna de clanul Draganović, de toate filiațiile acestuia, dar mai ales de cea maternă, despre care nu vedeam absolut niciun motiv să mă laud și nici n-aveam s-o mai fac vreodată.

19

Când deschise ușa, văzu mai întâi crenguțele de lavandă într-o vază de sticlă șlefuită și un teanc de jupoane frumos împăturite, așezate pe scaunul de răchită. Deasupra dulapului cu sertare se găsea o grămăjoară de vederi – nefolosite, după cum se dovedi: scene din Berlin, aidoma celor pe care le cumpărase pentru Maria. În afară de acestea, acolo se mai găseau o oglindă de mână și o perie de păr – asortate –, printre dinții căreia încă mai erau agățate câteva fire de păr închis la culoare. Pe pat ședea o păpușă veche, cu chip de porțelan și ochi orientali, îmbrăcată într-un costum chinezesc roșu și verde. O pereche de pantofi negri cu șiret, pantofii cu care era încălțată Maria când o văzuse în fața magazinului cu muzică al lui Herr Bronstein, erau așezați ordonat în spatele ușii, cu vârfurile orientate către exterior.

Totul era la locul lui. Totul era normal. Nimic rupt în bucăți. Nimic mâzgălit pe pereți. Nici urmă de sânge. Teancul de jupoane încă răspândea un miros curat, de proaspăt spălat.

Lucrurile ei erau așezate astfel încât să folosească la maxim spațiul disponibil și să etaleze cele câteva lucrușoare de valoare cât mai avantajos cu putință – păpușa, fața de masă de dantelă, oglinda cu incrustații de sidef. Locul nu fusese părăsit în grabă. Ordinea anticipa o întoarcere. Odaia era amenajată astfel încât să creeze o impresie. Dar pentru cine?

În afară de păpușa veche, Kirsch nu observă nicio dovadă a existenței vreunui copil, nici măcar o fotografie sau o broșă cu o șuviță de păr. Se duse la fereastră și privi jos, în stradă, imaginându-se pe sine acolo, cu pălăria în mână, un străin care cere îndrumări. Zăpada se lipea de stâlpii felinarelor și de gardul cimitirului. Se așternea pe caldarâm. Două siluete înghesuite una într-alta trecură de poartă în grabă, fără ca pașii lor să facă vreun zgomot.

Închise ușa și se duse la comodă, deschizând sertarele, pe rând. Conțineau mai ales veșminte, toate curate și împăturite, dar puține, precum și un set de cusut, cu papiote de diverse culori. Unele articole de îmbrăcăminte fuseseră peticite. Avea mai multe perechi de dresuri de bumbac, negre toate și din felul acela mai aspru și grosolan, evitate de fetele de la Tanguero. Căută însemne pe lenjerie, dar nu găsi nicio urmă de identificare.

În șifonier erau agățate trei rochii cu imprimeuri simple, pe materiale de culoare închisă, și o fustă plisată. Niciuna nu avea vreo etichetă. Într-o parte văzu o pălărie cloș din catifea maro, pe care o remarcă purtând-o pe stradă. Pe etichetă scria „Herrmann Gerson, Werderscher Markt, BERLIN", dar nu era un model recent. Fie făcuse cumpărături în oraș cu ani în urmă, fie o achiziționase la mâna a doua, probabil de la una dintre tarabele de pe Grenadierstrasse. Și haina era acolo, la fel și rochia purtată la Tanguero.

Închise ușa dulapului, surprinzându-și reflecția încruntată în geamul afumat. Atunci ce purtase în incursiunea la Potsdam? O altă pălărie, altă haină, altă rochie și alți pantofi – nu-i spunea mereu Alma că astfel de lucruri sunt de mare importanță pentru o femeie? Își roti privirea prin odaie, observând cu o ușoară panică goliciunea acesteia. Nu era nicio istorie vizibilă, niciun trecut deslușit. Câteva obiecte așezate cu înțelepciune, exact ca și cum ar fi fost aranjate de cineva care așteaptă începutul unei noi vieți. O scenă goală, în așteptarea actorilor.

Se așeză pe pat. Putea da crezare propriilor impresii? Erau posibile și alte interpretări ale scenei. Poate că Maria sosise cu atât de puține lucruri personale din pricină că *avea*, într-adevăr, puține obiecte personale. Sau poate pentru că nu plănuise niciodată să zăbovească prea mult. Fața de pernă și așternuturile erau imaculate. Întoarse perna, găsind câteva cute vagi pe suprafața bumbacului. Își puse capul pe pernă, simțind un ușor parfum de mosc.

Tocul pantofului i se lovi de ceva tare. Era un obiect aflat sub pat: un vechi cufăr de călătorie, cu o pânză galbenă, lăcuită, întinsă peste lemn, având pe partea din față tipărite cu roșu inițialele „ZMD". O scoase la lumină. Pe capac se afla o etichetă

ştearsă, cu următoarele cuvinte: „Hotel Sacher, Viena." De la parter se auzi o uşă închizându-se cu o bufnitură. Ascultă preţ de o clipă, apoi deschise cataramele valizei.

Capacul se ridică scârţâind şi eliberă un iz de mucegai pe care-l cunoştea prea bine. Îngenunchind pe podea scoase cărţile, câte două odată, întorcându-le cotoarele către lumină. Erau manuale: matematică, fizică, chimie – toate ediţii nemţeşti, niciuna recentă. O traducere a volumului *Elemente de astronomie*, de John F. Herschel, era plină de adnotări făcute cu creionul. Un exemplar al ediţiei originale din 1913 a cărţii *Fundamentul relativităţii*, scrisă de Lorentz, Einstein, Minkowski şi Sommerfeld, avea cotorul rupt, astfel încât filele se desprinseră când o deschise. Ce făcea Maria cu astfel de cărţi?

Printre ele se afla un caiet cu copertă cartonată. Era plin de calcule matematice – rând după rând, pagină după pagină de ecuaţii şi simboluri, multe dintre ele modificate sau tăiate. Kirsch recunoscu sistemul de notare al calculului diferenţial, aceleaşi puzzle-uri matematice cu care-i zăpăcise odată Max pe oaspeţii de la Reinsdorf. Îşi aminti îndată de ceva citit în ziar: poliţia găsise o broşură sau o foaie volantă în pădurea de lângă Potsdam, în apropiere de locul unde Maria fusese descoperită. Hârtia fusese tipărită cu prilejul unei conferinţe publice a profesorului Albert Einstein la Sala Filarmonicii, intitulată *Starea actuală a teoriei cuantice*.

— Ce ţi-am spus eu? rosti Max limpede, ca şi cum ar fi stat lângă umărul lui Kirsch.

— Nu mi-ai spus nimic, ripostă Kirsch.

Din holul de la parter se auzi o tuse, apoi alte glasuri: proprietarul şi mama acestuia se certau în şoaptă. Kirsch vârî carnetul în haină şi reveni la cufăr. Chiar pe fundul acestuia, sub manuale, se afla ceva voluminos, înfăşurat într-un material textil, de culoare albă.

Herr Mettler strigă de jos:

— Doctore Kirsch? Aparent, cinci mărci imperiale cumpărau privilegii limitate. Aţi terminat?

Kirsch desfăcu pânza în grabă. Înăuntrul ei se găsea un album cu fotografii vechi, cu copertă din piele ştanţată. În casa

bunicului său existase unul identic, un tom mare și robust, păstrat, asemenea bibliei familiei, într-un loc special în care nici lumina soarelui, nici mâinile curioase nu-l puteau strica.

Pe o parte găsi o clemă de alamă, cu urme de deteriorare. Fu nevoit s-o forțeze cu ambele mâini pentru a o deschide.

Jos, Herr Mettler oftă așa încât să poată fi auzit și începu să urce scările, slobozind câte un mormăit exasperat la fiecare câteva trepte. Kirsch deschise albumul.

Fotografiile erau lipite de pagină cu colțuri confecționate din staniol. Se găseau pe fiecare pagină, delimitând spații dreptunghiulare mari și mici. Însă fotografiile lipseau. Nu mai rămăseseră decât urme estompate și ceea ce păreau a fi crestături de cuțit pe suprafața cartonului.

Pe la jumătatea albumului, cineva din familie dobândise propriul aparat de fotografiat. Tipărituri mici, de câțiva centimetri pătrați, fuseseră așezate la distanțe egale pe pagini, ținute la locul lor cu aceleași colțare, deși mai multe dintre ele lipseau.

Aproape de josul paginii, Kirsch găsi o fotografie care încă era la locul ei. Două fete cu baticuri pe cap, de zece sau unsprezece ani, hrăneau un cârd de gâște. Una dintre ele stătea ceva mai în spate, ținând o bucată de pâine în mâini. Cealaltă se așezase pe vine, mângâind o pasăre cu o mână și dându-i să mănânce cu cealaltă. Amândouă aveau privirea îndreptată spre aparat, zâmbind. Oricare dintre fete putea fi Maria, la fel cum se putea să nu fi fost niciuna.

Herr Mettler traversă palierul, tușind ca să-și anunțe prezența.

— Așadar, asta căutați?

Ședea în picioare, cercetând scena prin lentilele groase, evident șovăind dacă să obiecteze sau nu la invadarea intimității.

Kirsch închise albumul.

— Mă iertați, Herr Mettler. Dar ceva îmi spune că nu citiți ziarele.

Herr Mettler își potrivi ochelarii.

— Ziarele?

— Cred că aveți o chiriașă foarte celebră.

Se numea Maria, așa cum îi spusese, doar că numele era scris în formă slavă: Maria Draganović. Cel puțin ăsta era numele comunicat când sosise. Herr Mettler a recunoscut că nu îi ceruse să-i arate pașaportul. A sosit la începutul lui octombrie de la Zürich, unde susținea că fusese studentă. Cineva de acolo îi recomandase stabilimentul lui, datorită curățeniei și locației convenabile. Nu a dezvăluit motivele călătoriei la Berlin. Și-a plătit chiria șase săptămâni în avans, locuia în liniște și a avut foarte puțini oaspeți, dacă o fi fost vreunul. Era tot ce știa.

Maria: fata își amintise corect numele. Trebuia să fie un semn bun, unul dătător de speranță – doar dacă nu era vorba de o greșeală, o scăpare în ceea ce altfel fusese un spectacol impecabil pus la punct.

„Dacă suntem deschiși la minte, doctore Kirsch."

Întorcându-se la stația de tramvai de-a lungul străzilor înzăpezite, scânteietoare, Kirsch trecea totul în revistă. Pacienta lui era o studentă la matematică din Zürich, deși probabil se născuse acolo, dat fiind accentul ei. Maria Draganović. Numele de familie adăuga o oarecare substanță. O așeza pe Maria din nou în rândul lumii, în lumea din afara clinicii Charité – ceea ce era un lucru bun, își reaminti, scopul tratamentului psihiatric fiind reintegrarea în societate. Pe de altă parte, conform literaturii de specialitate, era ceva tipic în cazurile de fugă psihogenă ca subiectul să-și asume o nouă identitate. Hans J., funcționarul de bancă din Nürnberg, jurase că e Otto Kleist, un detectiv din Berlin. Până când Kirsch nu vedea numele „Maria Draganović" pe un document oficial, nu putea fi sigur că e real.

Maria Draganović. De ce nu-i spusese numele adevărat la Tanguero? De ce-l mințise? Ca să-și ascundă originile slave, probabil, așa cum procedau prostituatele? Sau poate se gândise că ascunzându-și identitatea ar fi în siguranță?

Nu avusese încredere în el, bineînțeles. Măcar atâta lucru era evident.

Se gândi să se ducă de-ndată la clinică și să-i povestească tot ce aflase. Dar oare cum aveau s-o afecteze informațiile? Când era vorba de fuga psihogenă, cazuistica nu era încurajatoare.

După ce și-a aflat identitatea, Hans J. s-a întors la locuința lui din Nürnberg și la slujba din bancă. Dar mai apoi, viața și mintea lui s-au dezintegrat treptat. Același lucru s-a întîmplat cu unul dintre cazurile englezești, o femeie de douăzeci și opt de ani, pe nume Ethel. Și ea și-a recăpătat amintirile pierdute și s-a întors la locuința ei din Manchester. Dar, în interviurile ulterioare, membrii familiei au susținut că nu mai era aceeași, că devenise secretoasă și că uneori dispărea ceasuri la rând fără nicio explicație. Ba chiar o mătușă de-a ei susținea că noua Ethel e o impostoare și raportase acest aspect poliției.

Rădăcinile acestor probleme nu se regăseau în faptul că informațiile se pierduseră. Ele constau în hotărârea minții de a uita, de a șterge amintirile care erau periculoase ori care nu puteau coexista. În cazul Mariei, mintea ei ar fi putut lua aceeași hotărâre. De această dată, și Kirsch avea să fie dat uitării.

Ajuns înapoi în apartamentul lui, lepădă de pe umeri paltonul greoi. Carnetul căzu pe podea cu o bufnitură, mai multe bucățele de hârtie împrăștiindu-se în jur. Se lăsă în genunchi ca să le adune. Una dintre ele era o scrisoare veche. Hârtia se îngălbenise de vreme, adresa era notată cu un scris îngrijit, feminin. Scria: „Fr. Mileva Einstein-Marić, Tillierstrasse 18, Berna, Elveția."

Belgrad, 21 aprilie 1903

Scumpă Mileva,

Profit de acest prilej ca să-ți scriu iute, cât timp copiii dorm, Milivoj a ieșit și în casă este un pic de liniște. Mi-ar fi plăcut să-ți răspund la scrisoare mai devreme, cu toate urările de bine, dar bebelușul mi-a solicitat atât de mult atenția încât mi-a fost greu să mă ocup și de celelalte treburi – și totodată să-i acord micuței Julka atenția pe care o merită. Am citit cu oarecare surpriză întrebările tale cu privire la găsirea unei slujbe aici, în Belgrad. Ai discutat serios despre asta cu soțul tău? Desigur, este regretabil dacă locul actual de muncă nu-i e pe plac, dar felul acesta de posturi academice pe care le-a căutat în trecut nu se găsesc aici, nici chiar la universitate, care, după cum știi, nu este de prim rang când vine

vorba de știință. Cât despre predarea limbii germane aici, nu pot decât să cred că ar fi o risipă a talentului tău în domeniul matematicii și al altor științe care te-au determinat de la bun început să studiezi în Elveția.

Știu că atunci când întrebi astfel de lucruri o faci cu gândul la Lieserl. Dar te conjur să fii cu băgare de seamă în această privință și să respecți, atât cât îți stă în putință, convențiile stabilite. Am avut noroc să putem găsi oameni pregătiți să ne ajute și ar fi cu adevărat regretabil atât pentru copil, cât și pentru toți ceilalți, dacă lucrurile ar ieși acum la iveală. Sper ca cel puțin deocamdată să-ți dau un răgaz de gândire cu vești de la Orlovat, primite de la prietena mea, Irena, care a fost acolo cu o săptămână în urmă. După spusele ei, copilul pare cât se poate de sănătos, are poftă de mâncare și este bine îngrijit. În plus, se pare că în scurt timp va avea un frățior sau o surioară, căci Frau D. este din nou însărcinată, urmând să nască peste vreo șase săptămâni. Totuși, în ultima vreme a fost indispusă, și din această pricină se tem întrucâtva pentru sănătatea copilului.

Acum, că ești căsătorită, iar Albert a găsit un post din care să trăiți amândoi, nădăjduiesc din toată inima să fiți binecuvântați cu propria voastră familie și să puteți lăsa deoparte aceste griji. Milivoj și cu mine suntem, desigur, încântați de planul tău de a ne vizita anul acesta, dar sper că nu te gândești să folosești timpul petrecut aici ca să desfaci ceea ce-a fost stabilit așa cum ai dorit tu și pentru binele tuturor.

Îți voi scrie mai pe îndelete peste câteva zile. Între timp, vă trimit amândurora cele mai calde salutări.

Iubita ta prietenă,
Helene Savić

Kirsch se așează pe pat. Numele din scrisoare nu-i spuneau nimic. Oricum, erau vechi de treizeci de ani; preocupările unor străini, de mult depășite de mersul istoriei – acum, cel mult amintiri lipsite de substanță.

Ce făcea Maria cu scrisoarea asta veche? Oare i-o dăduse cineva? Sau era asemenea bucățelelor de hârtie conținând corespondență intimă pe le care găsea uneori printre foile unei cărți

de la anticariat – un obiect la fel de lipsit de semnificație, ca un semn de carte?

Se întinse pe pat. Se simțea epuizat și neliniștit, dar fără să știe motivul. Ordinea și curățenia din camera Mariei ar fi trebuit să-l liniștească, dar nu era liniștit. Îi trecu prin minte că odaia era sinistră, sepulcrală, ca un mormânt care își așteaptă cadavrul.

Privi scrisoarea din nou. Primăvara lui 1903. O lume de dinaintea războiului, o lume pe care abia și-o mai amintea. O lume care cu siguranță murise.

20

Ziua următoare primi o scrisoare de la vechiul lui ofițer superior. Nu mai auzise de Gustav Schad de peste doisprezece ani, dar colonelul îi zărise numele în ziar și se simțise încurajat să scrie.

Am auzit un zvon că ai trecut la medicina psihiatrică. Sunt încântat – deși deloc surprins – să observ că ai reușit.

După ani de activitate la un spital din Essen, Schad revenise de curând în capitală și își înființase un cabinet particular.

M-am săturat să respir fum și-am hotărât că a sosit vremea să testez celebrul aer de care voi, berlinezii, vorbiți mereu. Încă nu am foarte multe cunoștințe și mi-ar prinde bine un prilej să rememorez grelele zile de odinioară alături de un camarad.

Kirsch își notă adresa: era în Charlottenburg, în partea de vest a orașului, un cartier destul de dichisit, populat de bătrâne cu reumatism și câței pușI pe hartă. Deși îl respectase întotdeauna pe Schad, se îndoia că va găsi răgaz să meargă la el. Astfel de revederi, în ciuda efuziunilor de cordialitate și exuberanță, îi trezeau invariabil amintiri pe care ar fi preferat să le uite, pe cât posibil. Faptul că și alții simțeau la fel nu le făcea mai plăcute. Pe unii vechi tovarăși i-ar fi revăzut bucuros, însă, din câte știa, erau cu toții morți.

Își petrecu dimineața încercând să ajungă la zi cu munca de birou. Restanțele de rapoarte nescrise și însemnări ale cazurilor începuseră să se înmulțească, iar pacienți noi erau internați în fiecare zi. Nici nu pornise proiectul doctorului Fischer, în

ciuda nerăbdării antropologului de a vedea rezultatele. Începu să lucreze imediat, bătând rapid la vechiul său Adler[1], scriind neîncetat și iute, fără să se oprească pentru a corecta greșelile, încercând să nu facă prea mult zgomot sau mișcări inutile.

Termină un raport, îl îndosarie, apoi începu altul: *Evaluare preliminară a pacientului Joseph Grossman.* Grossman era un muzician, violonist într-una dintre orchestrele simfonice ale orașului: patruzeci și șapte de ani, mic de statură și pe cale să chelească. Interpretările lui deveniseră din ce în ce mai dezordonate, așa încât începuse să deranjeze repetițiile. Abia atunci fuseseră remarcate și celelalte ciudățenii: natura detașată și nestructurată a discursului său (și, după cum s-a dovedit, a corespondenței lui), obiceiul de a le vorbi străinilor de pe stradă și din tren, muzica lipsită de sens pe care o scria în apartamentul lui, nu doar pe teancuri de hârtie de manuscris, ci și pe pereți, ușă, lămpi și piesele de mobilier. Când proprietăreasa încercase să șteargă scrisul, o amenințase că-i taie urechile.

Anomaliile comportamentale ale lui Grossman erau indicii de schizofrenie clasică și ușor de recunoscut ca atare, dar pe Kirsch îl uimise cât de mult timp se scursese până când cineva le remarcase. În ciuda caracterului sociabil al muncii sale, Grossman părea practic lipsit de prieteni, o situație care începuse să se remedieze abia după ce se internase la clinică. Acolo, talentul de a cânta îl făcuse cât se poate de îndrăgit în rândul pacienților, în special în ochii Mariei. Chiar și când cânta afară, ea venea și asculta, cu privirea ațintită asupra mișcării arcușului și asupra degetelor cu unghii roase, urmărindu-le cum se târau de la o coardă la alta, asemenea unui crab, învinețindu-se încet din cauza frigului.

Preț de-o clipă, lui Kirsch i se păru că-l aude pe Grossman cântând chiar în acel moment, deoarece în curte se auzea ecoul îndepărtat al unei cadențe; dar era doar vântul, izbindu-se de colțul clădirii.

Continuă să bată la mașină, ajunse să scrie numele pacientului, apoi se opri. Degetele îi paralizaseră. Mintea nu mai formula

---

[1] Marcă de mașini de scris, de mare succes.

cuvintele potrivite. Era doar un raport, un formular de rutină cu rezultatele preliminare, o concluzie provizorie. Dar nu-l putea scrie. Își răsfoi notițele, sperând să găsească acolo un țel, un înțeles. În zadar. Tot ce citise, fiecare propoziție, fiecare observație profesională i se părea o înșelătorie.

Puse mâna pe carnetul luat din cufărul Mariei. Privi țintă rândurile de cifre și simboluri exotice. Aveau ceva poetic. Toate matematicile de acel fel erau o încercare de a aduce lumea în echilibru, de-a dezvălui echivalența exactă dintre lucruri aparent fără legătură – accelerație și gravitație, energie și masă; voiau să echilibreze realitatea printr-un singur punct de sprijin, reprezentat de cele două linii paralele care alcătuiesc semnul egal. În fizica teoretică, sarcina era una delicată și monumentală, ba chiar eroică: o incursiune într-o lume în care nimic, indiferent cât de fundamental, nu e bătut în cuie; o lume în care percepțiile omului și limbajul uman au la fel de multe șanse să se dovedească inamici, pe câte șanse au să fie tovarăși.

Dar care era obiectul căutărilor Mariei? Ce problemă încerca ea să rezolve?

Poate că nu era nicio problemă. Putea foarte bine să aibă în fața ochilor niște nonsensuri, aidoma muzicii pe care Joseph Grossman o mâzgălise prin toată locuința lui.

Max ar fi știut. Pentru el ar fi fost limpede ca bună ziua, la fel ca multe alte lucruri care pentru fratele lui mai mare păreau opace. Dar Max era în viață doar în visele sale.

Pe Unter den Linden aduseseră echipe de muncitori, bărbați încovoiați, sălbatici, recrutați din azilele de noapte și din cantinele sociale, care aruncau cu lopețile nisip pe caldarâmul alunecos, pentru câțiva pfenigi[1] pe oră. Spre deosebire de forța de muncă, nisipul nu prea se găsea. Bărbații stăteau la coadă să-și umple lopețile din grămăjoare de nisip depuse din loc în loc de-a lungul șoselei. Stăteau în picioare, cu spinările încovoiate, în așteptarea trecătorilor înstăriți, împrăștiind puțin din încărcătura lopeții în fața lor în vreme ce aceștia treceau grăbiți pe lângă ei,

[1] Unitate monetară germană, reprezentând a suta parte dintr-o marcă.

ca și cum ar fi aruncat crenguțe de palmier dinaintea unui erou victorios, nădăjduind că respectul arătat le va aduce un bănuț.

Buzunarele lui Kirsch erau goale în momentul în care coloanele acoperite cu funingine ale Operei se înălțară în fața lui. Alunecând prin zloată, traversă în grabă în direcția Academiei de Științe, ocolind un grup de taxiuri. Un vânt aspru dinspre răsărit îi smucea veșmintele de pe trup, amenințând să-i smulgă pălăria. I-ar fi fost mai simplu să-și păstreze echilibrul dacă ar fi avut brațele întinse, însă acestea erau ocupate cu carnetul pe care-l ținea strâns sub palton.

Ajunsese la colțul piațetei Franz Joseph, când auzi sunetul imperios al unui claxon de automobil. Își ridică privirea la timp pentru a zări un Mercedes ivit de după un camion, apropiindu-se de el cu viteză năucitoare. Sări în direcția bordurii, talpa îi alunecă și căzu greoi într-un genunchi. Filele carnetului se împrăștiară pe caldarâm, aterizând cu fața-n jos. Se târî de-a bușilea să-l recupereze, dar răul era deja făcut. Cerneala se întinsese pe pagini, cifrele și simbolurile se șterseseră și se pătaseră. Hârtia era de calitate proastă. Absorbise apa ca o cârpă, lipind foile între ele și formând o masă moale. Mercedesul trecu în goană pe lângă el, împroșcându-l cu zăpadă fleșcăită. Bărbatul blestemă cu glas tare, întorcându-se în același timp pentru a vedea capul șoferului încadrat de geamul coborât al portierei. Era un ins de cel puțin cincizeci de ani, cu o mustață lăsată și ochi triști, ca de copoi. Chipul lui avea o expresie sfioasă, ca și cum știa că ar fi trebuit să-și ceară scuze, dar se grăbea prea tare ca să aibă răgazul de a le oferi. Mercedesul frână, în piațetă coti brusc la dreapta, apoi dispăru, lăsând în urmă o dâră de fum.

Portarul de la Academia de Științe îl căută pe liste de sus până jos, privind insistent pantalonii murdari de noroi și apa care încă picura de pe paltonul său.

— Cum spuneați că vă numiți?

— Doctor Martin Kirsch, de la Clinica de Psihiatrie Charité.

Portarul oftă și dispăru în biroul lui, lăsându-l pe Kirsch singur în foaier. O scară monumentală de marmură ducea la etajul întâi, unde un alt portar – un bărbat zdravăn, cu țeasta cheală și lucioasă – stătea în picioare și-l privea. De pe coridor se auzea

murmurul unei conferințe în desfășurare. Lectorul spuse ceva amuzant. Aerul se umplu pentru scurt timp de râsete politicoase.

Dacă lectorul era Albert Einstein? Era și asta o posibilitate. La Academie fuseseră prezentate majoritatea celor mai importante lucrări ale savantului. Gândul că s-ar putea afla acolo, în clădire, că ar putea apărea în orice clipă, coborând scările, făcu inima lui Kirsch să bată mai iute.

— Doctore Kirsch?

Un bărbat cu lornion și guler scrobit stătea lângă el. Se numea Klepper și deținea un post administrativ în cadrul Academiei.

Kirsch scoase carnetul. Îi explică faptul că părea să conțină calcule făcute de unul dintre pacienții săi.

— Nimeni de la clinică nu are calificarea necesară să stabilească dacă sunt corecte. Matematica asta e prea complexă. Dar unul dintre distinșii dumneavoastră membri va ști pe loc.

Klepper aruncă o privire carnetului, paginilor încrețite și cernelii pătate.

— Nu sunt sigur că înțeleg. Este vorba de un pacient nebun?

— Da.

— Iar acest pacient este matematician?

— Student la matematică. Sau poate la fizică.

— Așadar, doriți... Klepper se încruntă. Nu putea avea mai mult de treizeci de ani, dar totul în veșminte și prestanță dădea de înțeles că tânjea după solemnitatea vârstei mijlocii. Doriți *lecții* pentru el?

— Vreau să știu dacă aceste calcule conțin dovezi ale unei minți tulburate. Vreau să știu dacă au vreun sens matematic.

— Dacă pacientul dumneavoastră este student, atunci ar trebui să vă consultați cu profesorii lui.

— Mă tem că e imposibil.

Herr Klepper ridică din umeri.

— Chiar și așa, doctore...

Kirsch simți un curent rece în spate. Cineva intrase pe ușa principală.

— Mă numesc Kirsch.

— Membrii noștri nu obișnuiesc să ofere nimănui consultații gratuite, spuse Klepper, iar privirea i se opri pe pantofii plini de noroi ai doctorului.

— Nu durează mai mult de câteva minute. Pentru un fizician...

— Mă tem că nici nu se pune problema. Dumnealor sunt oameni foarte ocupați. Așa cum sunt încredințat că vă dați seama, timpul lor e prețios.

Klepper făcu un gest vag în direcția străzii.

— Puteți încerca la universitate.

Kirsch se întoarse și se trezi față în față cu un bărbat de vârstă mijlocie, cu frunte înaltă și mustață albă, stufoasă.

— Bună dimineața, domnule profesor, zise Klepper. Vă pot ajuta?

Profesorul îl privi pe Kirsch plin de regret, și atunci Martin își aminti de Mercedesul grăbit care aproape îl călcase, precum și de chipul șoferului încadrat de geam.

Profesorul își scoase o pereche de mănuși de piele groasă și îi întinse mâna.

— Max von Laue. Spuneați că sunteți în căutarea unui fizician?

Von Laue. Câștigase Premiul Nobel chiar înainte de război, datorită activității sale în domeniul razelor X. Scrisese o carte despre relativitatea generală.

Kirsch se prezentă și îi explică scopul vizitei. Profesorul dădu afirmativ din cap, cu gravitate, și acceptă carnetul, întorcând câteva dintre paginile jilave. Dar lumina era slabă în foaier și, din felul în care-și mijea ochii, era limpede că nu înțelege mare lucru.

— Ați putea să mi-l lăsați, sugeră acesta. Făgăduiesc să am grijă de el.

La etaj, conferința se sfârșise. Aplauzele întrerupseră pentru scurtă vreme atmosfera de liniște reverențioasă. Aceasta era lumea lui Max: o lume a ideilor, a gândirii pure; lumea pentru care se născuse, dar nu apucase să trăiască suficient pentru a se bucura de ea.

Kirsch îi înmână cartea de vizită și plecă, aruncând o ultimă privire scării de marmură.

În camera angajaților se discuta numai despre generalul Schleicher și despre avansarea sa de la rangul de ministru de

război la cel de Cancelar al Reichului[1]. Cei mai mulți considerau că e doar o chestiune de timp până la declararea legii marțiale, întrucât avea puține șanse să se poată forma o majoritate funcțională în Reichstag. Alții erau de părere că avea să fie încropită o coaliție cu aripa mai pragmatică a partidului nazist, lăsându-l pe Adolf Hitler pe dinafară. Economia dădea semne de revigorare, iar susținerea populară a naționaliștilor intrase deja în declin. Era posibil ca naziștii să nu mai pună niciodată mâna pe putere.

Kirsch se întoarse în biroul lui și continuă să lucreze la rapoartele rămase nerezolvate, dar după câteva ceasuri îl dureau ochii și nu mai putea scrie nimic. Își simțea brațul rece și greoi, ca și cum carnea i se pietrifica încet. Nu-l mai examinase de zile întregi. Ieși pe palier și-și aprinse o țigară. Afară, zăpada și zloata erau albastre în lumina apusului. Pe partea îndepărtată a canalului ardea ceva ce părea un morman de gunoaie, lumina galbenă spasmodică dădea culoare aerului încețoșat. În zăpada de afară se zăreau urme de pași, atât de animal, cât și de om. Câinii vagabonzi veneau să amușine peste noapte, mai ales când era frig, atrași de mirosurile de la bucătării. Nu o dată dărâmaseră tomberoanele, împrăștiind coji și mărunțaie prin toată curtea. Kirsch urmări până la lăsarea întunericului cărările șerpuitoare lăsate de labele lor.

Părăsi clinica pe la opt. Afară, aerul era umed și proaspăt. Zloata de pe caldarâm începuse să înghețe. Scrâșnea sub pașii lui, aidoma cioburilor de sticlă. Își încovoie umerii, îngropându-și bărbia între reverele paltonului.

Un automobil tocmai întorcea prin fața spitalului principal. Kirsch își văzu umbra alunecând pe pereții de cărămidă. Privi pieziș în lumina farurilor, în timp ce mașina opri paralel cu bordura, în dreptul lui.

— Doctore Kirsch?

Portiera din spate se deschise brusc. Gaze de eșapament învolburate ascundeau interiorul. Apoi zări chipul bărbos, tenul bătut de intemperii, ca al unui lup de mare, silueta colțuroasă înclinată în față.

---

[1] Prim-ministrul Germaniei.

— Doctore Fischer?

— Ce noroc! Urcă, urcă! Bucher și cu mine îți stăm întru totul la dispoziție.

Șoferul lui Fischer coborî și-i deschise ușa.

— Grăbește-te. Se lasă frigul.

Kirsch urcă în mașină.

— Mă tem că nu vă așteptam, doctor Fischer. Am stabilit...?

— Tocmai m-am întors de la München. M-am gândit să trec pe-aici, la noroc. Am sunat din gară, dar părea că nimeni nu știe unde ești.

Cotiră la dreapta, ajungând în strada principală și îndreptându-se către est. Pe ambele laturi se ridicau blocuri, cu siluete înalte și întunecate proiectându-se pe cerul înnorat al orașului. Bucher conducea cu viteză având în vedere vremea de afară.

— Ai primit cecul? se interesă Fischer.

— Da, vă mulțumesc.

— Sper că suma este suficientă pentru a porni chestiunea discutată.

— Mai mult decât suficientă. Am început să alcătuiesc o listă de instituții și profesioniști pe care să-i abordez.

Doar asta îi trecu prin cap să spună, dat fiind că, de fapt, nu făcuse nimic.

— Parcă ți-am trimis-o eu.

— Lista dumneavoastră a fost utilă ca punct de plecare. Dar m-am gândit să fac cercetări cât mai extinse.

Fischer duse mâna la buzunar și scoase un portțigaret.

— Știu destul de clar cine va coopera pentru cercetarea dumitale și cine nu. Îi oferi lui Kirsch o țigară. Rămâi la lista mea. Vei vedea că economisești o grămadă de timp.

Kirsch refuză țigara, întrebându-se cum de Fischer era atât de familiarizat cu gradele și arhiva psihiatrilor din Germania, și în funcție de ce criterii întocmise lista.

Fischer aprinse un foc, ținând o mână pavăză flăcării.

— Nu c-aș vrea să te grăbesc. Nici pe departe. Rezervă-ți cât timp ai nevoie.

Ajunseră din urmă un tramvai în partea de nord a Luisenplatz-ului, zăbrele de lumină galbenă gonind pe lângă ei, conturul

întunecat alcătuit de capete și chipuri privind fix prin sticla aburită. Kirsch se simțea *exact* ca și cum Fischer l-ar fi grăbit. Dar poate că pur și simplu așa era felul lui de a proceda.

Kirsch se retrase în locul pe care ședea, apucând un fir de tutun de pe limbă.

— Așadar, ce face pacienta dumitale specială? Ai progresat vreun pic?

— Puțin.

Fischer se întoarse către el, expirând cu putere.

— Și?

Bucher îl privea și el în oglinda retrovizoare. În lumina farurilor care băteau din față, Kirsch îi zări ochii.

Ridică din umeri.

— E studentă, venită în vizită de la Zürich.

— Ți-a spus ea asta?

— Nu. A apărut proprietarul la care locuia. I-am văzut fotografia în documente. Numele ei e Draganović. Maria Draganović. Am decis că e mai bine să nu fac public nimic.

— Foarte înțelept. Canapeaua îmbrăcată în piele scârțâi când Fischer se cufundă și mai mult în locul său. Dar tot nu-și amintește nimic? Nu i-a revenit deloc memoria?

— Nu.

Fischer se întoarse către geam, fără să pară că observă ambulanța care trecu pe lângă ei, cu sirena pornită, îndreptându-se către spital. Trase din țigară și zâmbi.

— Prin urmare, teoria mea e cu totul demontată din punctul dumitale de vedere?

— N-am niciun motiv să cred că e o înșelătorie, dacă asta spuneți. Nu văd cum ar avea cineva de câștigat.

Fischer izbucni în râs.

— Cineva are *întotdeauna* de câștigat, Herr Doctor. Probabil că dumneata ai avea de câștigat, de pildă, dacă toată tărășenia ar fi abordată așa cum se cuvine. Dacă presa n-ar transforma-o într-un circ.

Acum se aflau pe o șosea mai lată și mai aglomerată, care urma o fostă centură a orașului. Bucher acceleră iarăși, îndepărtându-se de tramvai, trecând cu o hurducătură peste câteva denivelări.

— E un caz interesant, continuă Kirsch, nesigur dacă asta dorise Fischer să spună.

— Cât se poate de interesant. Poate fi rampa dumitale de lansare.

O văzu pe Maria șezând la fereastră, încruntându-se în timp ce desena în caietul ei. Dacă închidea ochii, își putea aminti parfumul pernei.

— Desigur, zise el, asta dacă rămâne pacienta mea. Mă tem că, după cum stau lucrurile, pare puțin probabil.

— Puțin probabil? De ce?

Kirsch se hotărî să-i spună adevărul. Oricum, nu-l mai putea ascunde prea mult timp.

— Din pricină că doctorul Bonhoeffer așteaptă scrisoarea mea de demisie.

Îi relată lui Fischer despre disputa cu doctorul Mehring, despre terapia cu comă insulinică și rănirea sorei Ritter. Nu aminti mare lucru despre sergentul Stoehr, despre maniera în care suferința lui îl afectase, trezindu-i amintiri despre război. Se temea ca nu cumva Fischer să-l creadă sentimental.

Fischer ascultă în tăcere. Era prea bătrân ca să fi servit în război. Probabil că fusese instalat în siguranță într-un post pe la vreo universitate, capabil să compătimească suferința de pe front, poate chiar să și-o închipuie, dar fără să fie afectat de șocul paralizant și de imaginile care nu păleau nicicând.

— Înțelegeți, așadar, conchise Kirsch, în timp ce așteptau la o intersecție, că zilele mele la Charité sunt numărate. Iar dacă plec de la Charité, trebuie să renunț la acest caz.

La colț, un grup de polițiști coborau din spatele unui camion. Doi dintre ei aveau pușți. Fischer își mângâie maxilarul cu degetele.

— Doctor Mehring e evreu, nu-i așa? spuse el.

— Nu știu.

— Heinrich Mehring? Probabil vei afla că e evreu. În meseria dumitale e plin de evrei. Începând cu doctorul Freud.

— Doctor Mehring nu e freudian, asta pot să vă spun.

— Nu că aș avea vreo obiecție, mă-nțelegi. Mulți israeliți posedă minți analitice excelente, deși au o preferință nesănătoasă

pentru abstract. Tocmai când porniră din nou, unul dintre polițiști alunecă pe gheață. Ceilalți izbucniră în râs. Pe de altă parte, sunt mulți care au concepții mai puțin largi. Și mi-e teamă că ar fi o nesăbuință să-i provocăm.

— Nu sunt sigur că înțeleg, răspunse Kirsch.

Fischer coborî geamul și azvârli afară mucul de țigară.

— Nu contează. Se aplecă și îl bătu cu mâna pe braț. Un bărbat cu talentele dumitale nu poate fi înlăturat astfel. Mă voi folosi de influența mea, care nu-i de neglijat.

— Ar trebui să plec până de Crăciun. E deja stabilit.

Fischer țâțâi.

— Nu te pripi. Dă-mi voie să văd ce pot face. E posibil ca totul să nu fie încă pierdut.

Trecură prin dreptul turlei masive de piatră a Zionskirche. Lumânări ardeau în spatele vitraliului, dar ușile cele mari erau închise. Câteva minute mai târziu coteau pe Schönhauser Allee.

Kirsch coborî din mașină fără să-l mai aștepte ca Bucher să-i deschidă portiera. Fischer privi șovăitor în sus, către casa lui Frau Schirmann, lovind ușurel cu o altă țigară în cutie. Kirsch îi mulțumi că îl adusese cu mașina.

— Plăcerea e de partea mea, îl asigură Fischer. Aștept cu nerăbdare să văd rezultatele muncii dumitale. Cu mare nerăbdare. Crede-mă, e mai importantă decât îți imaginezi.

Aprinse țigara și stinse chibritul din trei smucituri energice ale încheieturii.

21

Într-o duminică, în urmă cu câțiva ani, pe când pleca din casa de la Reinsdorf, Kirsch și-a luat paltonul din cuierul din hol, pentru ca mai târziu să-și dea seama că nu era haina lui. Max avusese una aproape identică – cenușiu-închis, la două rânduri de nasturi și cu fetru negru la guler –, doar că, după cum a descoperit Kirsch în timp ce se lupta cu ea pe peronul gării, cea a fratelui său era cu câteva numere mai mică. De-atunci, atârna în apartamentul lui din Berlin, neatinsă și nepurtată. Kirsch nu o putea folosi, dar nici nu a dus-o înapoi la Reinsdorf. Și-a propus de atâtea ori s-o facă, dar uita de fiecare dată, sau, când își amintea, prilejul nu părea potrivit. Adevărul e că nu voia să-și încheapă vizitele așa, amintindu-și de Max. Și nici nu-i plăcea ideea de a da explicații despre cum ajunsese în posesia hainei sau de ce n-o adusese înapoi mai devreme. Căci acest lucru ar fi ridicat, cel puțin implicit, o altă întrebare: de ce atâtea lucruri de-ale lui Max erau încă în casă, lucruri pe care nimeni nu avea să le mai folosească vreodată? Era un subiect pe care nimeni nu voia să-l accepte, darămite să-l discute, ca și cum moartea lui Max nu era doar o nenorocire impersonală a războiului, ci un secret întunecat și rușinos, o crimă la care cu toții erau părtași.

Haina emana un miros stătut de camfor, punctat de un iz ce-l ducea pe Kirsch cu gândul la dulciurile pe care tatăl lor obișnuia să le ofere pe când erau copii. Din câte-și dădea seama, haina nu mai fusese curățată de când Max o purtase ultima oară. Dar Kirsch nu se simțea în stare să remedieze nici măcar acest aspect. Dacă haina se strica la curățătorie? Dacă ieșea vopseaua neagră din guler sau dispărea un nasture? Nu voia să fie responsabil de asta. Și nu cumva, în toată apa aia amestecată cu detergent, ar fi dispărut și ceva din Max?

Așa că haina zăcea agățată pe un umeraș în spatele ușii, fără a fi de folos cuiva, fără să fie pavăză împotriva vântului sau a ploii, având doar rolul să-i amintească lui Kirsch de lipsa lui de chibzuință atunci când a luat-o de la locul ei și de neputința lui absolută de a-și rectifica greșeala.

Însă cu o zi înainte de Crăciun, Kirsch luă din cui haina lui Max, o perie cu grijă și și-o atârnă pe braț pentru drumul către serviciu.

O găsi pe Maria în odaia ei.

— Uite, spuse el ținând paltonul de umeri. E frig afară.

Maria desena unul dintre pacienți. Acum, aceștia pozau pentru ea de bunăvoie, deși uneori nu dura mult până când plecau de la locul lor. În dimineața aceea era rândul lui Frau Becker. O văduvă de cincizeci și ceva de ani, o frumusețe în tinerețe, deși rujul stacojiu care-i plăcea nu o mai avantaja. Ședea pe un scăunel, cu mâinile între genunchi, privind răbdătoare artista lucrând, fără să trădeze vreun semn al minții tulburate ce-o făcuse să iasă despuiată pe străzi într-o dimineață, zicând că întârziase la biserică.

Maria ridică privirea din caietul de desene.

— Unde mergem?

— Afară.

Kirsch continuă să țină haina. Un miros de naftalină veche se îmbina cu aerul îmbâcsit de dezinfectant.

— Trebuie să stau aici, zise ea. Până termin.

— Vreau doar să probezi haina. Putem merge mai târziu.

— Trebuie să stau *aici*. Împunse aerul cu creionul orientat către podea. Dacă mă mișc, se schimbă. Și trebuie s-o iau de la capăt.

Vorbea despre desen. Sau era nemulțumită de ceva în legătură cu el?

— Nu durează decât o clipă.

Maria privi țintă subiectul din fața ei și reîncepu să deseneze. Poate că se temea că-și pierde perspectiva, felul în care cădea lumina, unghiul, sau că nu le va mai discerne. Pesemne că amnezia făcea ca acele lucruri efemere să fie cu atât mai prețioase, iar nevoia de a se agăța de ele – mai mare.

O privi preț de-o clipă, apoi lăsă paltonul pe pat, zăbovind să netezească pliurile.

— O să vin să te iau la trei, adăugă el.

*

Când se întoarse, o găsi stând pe pat, îmbrăcată cu paltonul. Când îl văzu, se ridică, stând în picioare în mijlocul odăii, cu mâinile atârnându-i pe lângă trup. Kirsch se cutremură. Era ca și cum Max l-ar fi privit prin ochii fetei, o urmă slabă a lui ieșind brusc la lumină, asemenea unei imagini închise într-o prismă. Dar haina nu i se potrivea atât de bine pe cât își închipuise el. Cu toată tinerețea lui, Max fusese mai înalt și mai lat în umeri decât Maria. Haina părea împrumutată, ca și ghetele grele, înalte până la glezne, ca rochia diformă de lână.

Afară, Kirsch chemă un taxi și porniră pe lângă râu, către centrul orașului. Lumina soarelui străpungea norii, reflectându-se pe acoperișurile ude și pe pietrele caldarâmului, astfel încât Kirsch fu nevoit să-și pună mâna streașină la ochi. Traversară Unter den Linden și-și croiră drum pe Wilhelmstrasse, trecând pe lângă clădirile grandioase ale băncilor și ale instituțiilor de stat. Maria ședea tăcută, privind trecătorii. Uneori, când zărea pe cineva care-i stârnea interesul, se urca cu genunchii pe banchetă, astfel încât să poată urmări persoana respectivă prin luneta automobilului. Apoi, de îndată ce aceasta dispărea, fata se întorcea și-și ațintea privirea asupra altei persoane, ca și cum fiecare chip ar fi fost un tablou dintr-un muzeu, unic și interesant. Când se opriră ca să lase un tramvai să treacă pe Leipziger Strasse, un cerșetor bătu în geamul mașinii, zornăindu-și cana de tablă. Fața omului era acoperită cu urme de arsuri, iar în locul ochiului stâng avea o fantă roșie. Fata îl privi fără să tresară, cu palmele lipite de geam.

Coborâră la stația Anhalt. Acolo soseau în Berlin călătorii de la Zürich. Era mijlocul după-amiezii, dar trotuarele erau deja pline cu slujbași de birou și funcționari la stat care se îndreptau spre casele lor. Pe când Kirsch îi plătea șoferului, Maria își ridică privirea către clădire, cu porticul ei semeț și cu arcadele uriașe de cărămidă. Kirsch o văzu cum înghite. Ar fi trebuit să

se străduiască mai mult să o îmbrace. Era clar că are nevoie de o eşarfă. Felul în care gâtul ei gol ieşea de sub ţesătura groasă a paltonului arăta pur şi simplu nelalocul lui.

— O să mă laşi aici? întrebă ea.

— Cum poţi să crezi aşa ceva?

Fata îşi vârî mâinile în buzunare.

— Nu mă alungi?

Kirsch îi întoarse reverele hainei, acoperindu-i decolteul palid.

— Cum aş putea să te trimit undeva când nici nu ştiu de unde-ai venit?

Părul fetei crescuse suficient de mult cât să i-l scoată de sub guler. Când şuviţele îi atinseră dosul palmei, bărbatul simţi o urmă cunoscută a mirosului ei, mascat, dar nu ascuns în totalitate de amestecul chimic de camfor şi clor, asemenea unei flori răsărite într-o întindere de moloz.

Două femei priveau scena de pe treptele de deasupra. Una dintre ele avea un baset la subraţ. Basetul lătră scurt către el, dezgolindu-şi colţii îngălbeniţi. Fără îndoială că femeile suspectau o necuviinţă. Maria nu era nici pe departe îmbrăcată ca o doamnă, iar dacă nu era doamnă, atunci ce era?

Kirsch se întoarse la taxi.

— M-am răzgândit. Du-ne la Karstadt.

Magazinul universal Karstadt era cea mai mare clădire din Berlin, o fortăreaţă uriaşă de ciment şi piatră, cu turnuri pătrate, zdravene, aşezate în colţurile dinspre sud şi ridicându-se douăzeci şi cinci de etaje în aer. Dată fiind afinitatea lui pentru formele perpendiculare (nu se vedea pe nicăieri vreo linie curbă sau diagonală), construcţia îl ducea pe Kirsch cu gândul la o centrală electrică, dar Alma jura că pentru veşminte de zi cu zi şi, în general, pentru obiecte gospodăreşti, nu exista un magazin mai bun. „Nu te duci acolo să cumperi haine de seară," zicea ea, „dar poţi pierde o groază de timp în prăvălioare căutând doar o pereche de mănuşi." Cu o vară în urmă îl târâse de două ori după ea până la grădina de pe terasă, unde o orchestră de coarde cânta serenade clienţilor care se îndopau cu cafele şi prăji-

turi. Cu primul prilej îi cumpărase o cravată pe care, la sugestia ei, Kirsch o purtase când merseseră în vizită la familia ei, în Oranienburg. A doua oară îi cumpărase un set de cleștișori de unghii într-o husă de piele.

Maria părea să nu fie familiarizată cu scările rulante. La prima urcare, picioarele îi tremurau și se ținea de balustradă cu ambele mâini, aruncând priviri către spațiile luminoase de deasupra. Kirsch se abținu cu greu să râdă la vederea expresiei de panică ce-i cuprinsese chipul când treptele de sus dispăreau, una după alta, sub dinții de oțel ai pragului. În cele din urmă, dădu drumul balustradei, întinse brațele asemenea unui acrobat pe sârmă și sări peste prag, aterizând la aproape un metru distanță de acesta.

— Putem urca pe scări dacă vrei, zise Kirsch.

— Nu. Fata își îndreptă umerii. Vreau să încerc din nou. Cum coborâm?

Dar nu era nevoie să coboare, pentru că raionul cu haine de damă se afla la următorul etaj superior. La a doua scară rulantă, Maria reuși să se țină cu o singură mână, deși din când în când scara se mai zgâlțâia și ea se agăța de brațul lui Kirsch pentru a-și păstra echilibrul. Ocupată cu această îndeletnicire, nu observă privirile pe care i le aruncau ceilalți oameni, căutăturile piezișe și încruntările. Kirsch nu era sigur ce-i deranja atât de tare – absența unei pălării sau a coafurii, ghetele de muncitoare, lipsa machiajului sau pur și simplu faptul că era mai frumoasă decât avea dreptul să fie. Pe măsură ce urcau etaj cu etaj în marele centru comercial, Kirsch își dădu seama că-l încânta confuzia oamenilor.

Alese un costum maroniu, din camgarn[1]. Pe atunci, Alma purta o seamă de *deux-pièces*-uri, ba chiar, la un moment dat, un costum cu pantaloni, precum Marlene Dietrich. Dar Maria nu era impresionată. Ea alese o rochie de casă albastră, cu model, cu mâneci bufante și fustă petrecută, prinsă cu ac. Și le lipi de corp, întorcându-se când într-o parte, când în cealaltă, și privindu-și imaginea reflectată într-o oglindă.

— Probeaz-o, o îndemnă Kirsch.

---

[1] Stofă de calitate superioară, de lână, având o țesătură specială.

Semăna cu rochia din dulapul ei de la Herr Mettler, doar că avea o nuanță mai vioaie, mai nouă.

— De ce? Nu pot s-o cumpăr fără bani.

— Încearc-o totuși. Așa zice doctorul.

O conduse la cabinele de probă și așteptă afară, ascultând foșnetul țesăturii și pocnetele ușoare ale clemelor, venind din spatele draperiilor. Distinse glasuri, chicoteli scandalizate; în următoarea cabină se aflau două femei. Altele trecură pe lângă el, purtând pe brațe tot felul de veșminte. Își dădu seama că probabil era singurul bărbat de pe palier.

Maria ieși desculță din spatele draperiei. După îmbrăcămintea ei de deținută, rochia părea drăguță și feminină. Făcu o piruetă pentru el, astfel încât fusta se roti spre exterior, lăsând să se vadă pe spatele pulpelor nișe vânătăi de un albastru-șters. În acel moment, Kirsch observă că fata slăbise din ziua în care dansase cu ea. Avea talia la fel de subțire ca cea a unei fete de treisprezece ani.

— Ai nevoie de dresuri, zise el și chemă o vânzătoare.

Două perechi de dresuri de mătase, un portjartier, rochia, o pereche pe pantofi negri, model Oxford; au pierdut aproape un ceas ca să pună cap la cap ținuta. Apoi au mai urcat un etaj și au probat niște pălării: una cu boruri, de culoarea untului și cu panglică maronie, un con negru, pliat în partea de sus, într-un stil numit de vânzătoare „elvețian", apoi o pălărie de fetru turnat care-i amintea lui Kirsch de casca lui Hermes, mesagerul înaripat, datorită penelor negre lucioase fixate în lateral. Le punea pe capul Mariei una după alta, în timp ce ea stătea în fața oglinzii, încrețindu-și nasul. Era greu să aleagă. Fiecare pălărie părea s-o pună într-o lumină diferită: cea de fetru o făcea mondenă și îndrăzneață, conul – jucăușă, cea turnată îi dădea un aer echilibrat și delicat, asemenea unei dansatoare. Inocența ei împrumuta intensitate fiecărui aspect, conferea strălucire fiecărei nuanțe.

— Alege tu, îi zise el.

— E un test? Face parte din tratamentul meu?

Încă nu-i spusese încotro merg și se părea că ea hotărâse să nu întrebe.

— Nu e un test. Dar trebuie să porți ceva. Doar nu vrei să arăți ca o condamnată.

Își scoase pălăria de fetru și i-o dădu lui.

— Nu pot alege. Toate sunt așa de frumoase.

— Sunt cele mai noi modele.

Fata se întoarse către oglindă și, fără urmă de jenă, își ridică fusta, netezind marginea dresurilor. Kirsch surprinse în oglindă reflexia a două vânzătoare șușotind în spatele tejghelei.

— Și dresurile astea sunt speciale, adăugă ea.

— Sunt de mătase.

— N-am mai purtat niciodată mătase până acum.

— Poate că nu îți puteai permite.

Își coborî fusta, periind cu mâna niște scame agățate de material.

— Tata nu era sărac. Avea o slujbă la stat și în zilele de sărbătoare purta uniformă.

„Erau oare amintiri limpezi", se întrebă Kirsch, „sau un alt vis?"

— Și unde e acum tatăl tău?

— Mort.

Fata merse către un alt raion, unde erau expuse și mai multe pălării, trecându-și nepăsător degetele pe marginile lor.

— Toată familia mea a murit.

Alese un melon de fetru negru.

— De asta ce zici? Mi se potrivește?

— Pentru o zi la curse, poate. Ce te face să crezi că toată familia ta s-a prăpădit?

Își trase melonul peste frunte, astfel încât ochii i se pierdură în umbră.

— Ieri am ieșit afară, în curte. Îmi place să stau pe o anumită bancă.

— Știu. Te-am văzut.

— A, m-ai văzut.

Își duse o mână la obraz.

— Și?

— Mi-am amintit când am găsit mormântul tatălui meu. Zăpada și pământul reavăn. Mirosul de pământ umed. Cred că a fost îngropat în uniforma aceea.

— E tot ce-ți amintești?

— Îmi amintesc cum m-am simțit atunci.

— Și cum a fost? Trist, bănuiesc.

— Nu. Îmi amintesc foarte limpede sentimentul. Își scoase melonul și probă în schimb o pălărie cloș de pai, albastră, cu borul întors în partea din față într-un stil pe care Alma îl numea *passé*[1]. M-am simțit liberă.

După Karstdat, merseră cu tramvaie aglomerate până în Alexanderplatz, apoi o luară la picior pe drumul pe care Kirsch obișnuia să meargă: pe lângă dughenele de pe Grenadierstrasse, deși erau mai puține decât de obicei; pe lângă prăvălia de discuri a lui Herr Bronstein, bătută-n scânduri, pe lângă stația de pompare și sinagoga de pe Rykestrasse, unde un polițist urmărea vigilent procesiunea de credincioși care intrau în lăcaș. Dacă Maria recunoscuse împrejurimile, nu lăsa să se vadă. Nu spunea nimic. Mergea cu hotărâre înainte, fără să privească în jur și fără să se oprească pentru a se orienta. Din când în când, atunci când ajungeau la câte un colț de stradă, Kirsch rămânea în urmă, urmărind-o să vadă dacă devine confuză sau dezorientată, însă de fiecare dată ea mergea mai departe, fără să-i acorde prea mare atenție, doar privindu-l peste umăr.

Se opri în fața cimitirului. Porțile acestuia erau deschise. În penumbră, Kirsch zări câteva siluete forfotind; erau gropari, probabil, curățând florile moarte sau săpând morminte. Luminițele țigărilor aprinse pluteau în lumina amurgului.

— Am mai fost pe-aici, zise ea, iar respirația ei lăsă o urmă în aerul rece.

Herr Mettler răspunse cu greu la ușă. Părea că nu dorea să o deschidă mai mult de câțiva centimetri.

— Ce doriți? Am crezut...

Proprietarul o observă pe Maria așteptând pe trotuar. Vocea îi deveni o șoaptă.

— *Ea* ce caută aici?

---

[1] „Demodat" (fr. în original).

— Vreau să-mi arătați din nou odaia aceea. Numărul 3.

În interior se auzea un radio: voci tăioase și ropote de aplauze. Herr Mettler se dădu un pas înapoi din dreptul ușii. Kirsch o luă pe Maria de braț și o conduse în hol. Fata avea respirația ușor întretăiată.

— Dacă ne dați cheia, ne descurcăm singuri, spuse Kirsch.

Herr Mettler mormăi și se întoarse în apartamentul lui. Se auzi zgomotul unei discuții scurte, apoi reapăru, chemându-l pe Kirsch cu un gest.

— Am pe cineva interesat să închirieze acea odaie, zise el, suflând asupra ochelarilor și lustruind lentilele cu mâneca. Dacă fata își vrea lucrurile, va trebui să le luați acum.

Stăteau în picioare într-un salonaș îngust. De cârlige erau agățate chei. De-a lungul peretelui erau aliniați pantofi vechi. Un miros de cartofi fierți răzbătea din bucătărie.

Kirsch duse mâna la jachetă.

— Și dacă plătesc chiria pentru încă o săptămână?

Herr Mettler clătină din cap. Potențialul chiriaș era unul bun, adăugase el, genul care se stabilește într-un loc pe termen lung – un aristocrat, de fapt: felul de chiriaș pe care nu vrei să-l pierzi. Cu cât explica mai mult, cu atât Kirsch era mai încredințat că minte.

— Să zicem că plătesc pentru două săptămâni, doar pentru început. Cred că Mariei i-ar face bine să se mute înapoi aici, departe de clinică.

— Aici? Adică permanent?

— Pentru câteva luni, cel puțin.

— Nu, nu, imposibil.

— De ce? Nu v-a făcut probleme. Așa ați spus.

— Asta a fost înainte. Mettler aruncă o privire către bucătărie. Nimeni nu vrea o chiriașă ca ea.

— Nu înțeleg ce vreți să spuneți.

— Oamenii nu se simt în siguranță.

Herr Mettler își roti un deget în dreptul tâmplei. Nu poți ști niciodată ce-o să facă, nu-i așa? La ce mai sunt bune azilurile?

Kirsch deschise portofelul.

— Treizeci de zile. Planta în avans. Pot să vă las acum un o parte din bani.

Herr Mettler privi dincolo de el, pe hol.

— Unde a plecat?

Kirsch se întoarse. Maria dispăruse. La fel și cheia camerei 3.

— Probabil că... Se duse la baza scării. Maria?

Afară, pe stradă, o sticlă se izbi de caldarâm. Un cățel începu să latre. Herr Mettler se duse iute la ușa de la intrare și trase zăvoarele. Kirsch porni în sus pe scări.

De pe alee răzbi ecoul unor pași grăbiți.

— Maria?

Nu răspunse nimeni. Nu dorise s-o lase să urce singură. Ar fi vrut să facă lucrurile pe rând. O avalanșă de amintiri ar fi putut avea consecințe neprevăzute. Ar putea fi periculos.

„Dar ce zici de sinucidere? Te-ai gândit la posibilitatea asta? Poate că s-a aruncat de pe un pod."

O lumină se aprinse într-una dintre odăile de la primul etaj. Kirsch se grăbi către al doilea etaj. De îndată ce ajunse în dreptul camerei 3, ușa se închise.

Voia să fie singură. La urma urmei, era odaia ei, sau cel puțin fusese a ei cândva. Lucrurile ei se aflau în continuare acolo: haine, cărți, albumul cu fotografii. Bătu ușor la ușă.

Simți un curent rece trecându-i pe la glezne. Bătu din nou.

— Maria?

Ascultă: nimic. Puse mâna pe clanță. Ușa nu era încuiată.

Înăuntru, luminile erau încă stinse. Un felinar din apropiere proiecta o dungă galbenă pe tavanul odăii. Era neașteptat de frig.

Apăsă pe butonul întrerupătorului. Becul era ars. Miji ochii în întuneric, apoi înaintă câțiva pași. Maria nu era acolo.

Fără zgomot, fereastra se deschise. Draperiile se umflară. Huruitul îndepărtat al orașului deveni mai puternic.

Fugi la fereastră, o deschise de tot, apoi privi peste balconașul de fier. Felinarele stradale, alimentate cu gaz, erau neobișnuit de luminoase. Kirsch fu nevoit să-și ferească ochii. Dar pe caldarâm nu se afla niciun trup zdrobit, în jurul căruia să fie adunată o gloată de curioși. Un bărbat își aprindea o țigară. În timp ce arunca bățul de chibrit, omul își ridică privirea către Kirsch.

— Ce s-a întâmplat?

Maria stătea în picioare lângă el.

— Ce faci aici?

Fata își încovoie umerii.

— Te-am văzut acolo jos. E posibil oare? Am avut impresia că mi-am amintit că te-am zărit.

O îmbrățișă și o strânse la piept. Părea ireal de ușoară. O luă pe sus, o duse în casă și o așeză pe podea.

— Am crezut că te-am pierdut.

Brațele ei îi înlănțuiau gâtul în continuare, iar chipul îi era ascuns în reverul paltonului său. Kirsch simți cum se apropie din nou de ea, o senzație de imponderabilitate trecătoare, asemenea clipei dinaintea unei căderi.

Ea ținu ochii strâns închiși atunci când el o sărută, ca și cum și-ar fi pus o dorință. Apoi fata îi luă fața în palme și-l sărută la rândul ei, închizând din nou ochii în timp ce trupurile li se destinseră încet. Rămaseră așa vreme îndelungată, stând în picioare în întunericul rece, în timp ce scândurile goale scârțâiau sub picioarele lor. Lui Kirsch nu-i trecu prin minte să întrebe ce altceva își mai adusese aminte. În acel moment nu părea important.

Își dădu seama că, la urma urmei, acea iubire nu e un vis, o neglijență sau un episod de nebunie, ci un dar, o salvare.

Doctorul tremura. Odaia avea un mic cămin în care erau deja așezați cărbuni, dar ar fi durat ceva vreme până când încăperea s-ar fi încălzit.

— Mi-e o foame de lup, spuse Maria. Putem să mâncăm ceva? N-am mâncat nimic la prânz.

— N-ai mîncat? De ce nu?

— Eram emoționată. Nu ți-ai dat seama?

— Drept să spun, nu.

„Ce fel de psihiatru sunt?" cugetă Kirsch. Răspunsul îi veni pe loc: „Unul care are aventuri cu pacientele."

— Știu eu un loc, continuă el.

22

Se crispă când Alma îl îmbrățișă. Vremea rece îi inflamase rana de pe braț. Sub haină, carnea îi era umflată și dureroasă.

— Ce este? Ce-ai pățit?

— Nimic. Am căzut pe gheață.

Era duminică dimineață. Raze de lumină orbitoare străpungeau bolta gării, împestrițând interiorul cavernos.

— Minți.

Kirsch frecă locul cu pricina.

— Ce te face să spui asta?

— Știu ce s-a întâmplat, răspunse Alma. Te-a atacat unul dintre ei, nu? Tăticul mi-a povestit despre asta: despre cum cei care lucrează în aziluri sunt mereu atacați.

— Ce prostie. Oricum, e o clinică, nu un azil.

Mecanicul locomotivei suflă din fluier. Kirsch deschise ușa vagonului, oferindu-i Almei brațul nevătămat.

— Chiar mai rău, zise ea. Cel puțin azilurile au paznici. Dacă ți s-ar întâmpla ceva, nu știu ce-aș face.

Mustrarea ei era tandră, dar scopul din spatele acesteia era pe cât de serios, pe atât de cunoscut: Alma dorea ca viitorul ei soț să plece de la clinică și să-și găsească un post într-o ramură mai bună a medicinei, una mai puțin scăldată în suferință și degradare. Psihiatria era bună la nivel teoretic. Dar bolnavii mintal în sine erau pângăriți, iar acea mizerie îi contamina pe toți cei care trăiau printre ei.

Kirsch își dădea seama că acela ar fi fost momentul perfect să-i spună despre iminenta lui plecare de la Charité și despre noua lui muncă cercetare în folosul doctorului Fischer. Dar nu mai avea niciun rost. Era hotărât s-o anunțe că logodna era anulată. Acum, că nu se mai amăgea singur, nu mai putea continua

s-o amăgească nici pe ea. Trebuia doar să-și dea seama ce să spună și când anume s-o facă.

Îi sugerase să petreacă ziua la Potsdam, lângă lac. I-a spus că vrea să plece din oraș o vreme. Ea a acceptat bucuroasă, deși abia când se aflau în tren Kirsch a înțeles de ce: în felul acesta se puteau opri la Zehlendorf pentru a vizita vila pe care ea avea de gând s-o transforme în căminul lor.

— O să fie bine să vedem împrejurimile, spuse ea. Umblă vorba că în curând o să fie cea mai dorită zonă din Berlin. O mulțime de oameni celebri locuiesc aici. O să organizăm petreceri și vor apărea fotografii în presă.

— Doar dacă invităm presa, răspunse Kirsch, ceea ce nu vom face.

Alma scoase un ac de păr din pălărie. Părul ei blond sălta, proaspăt ondulat, și mirosea slab a alcool.

— Vorbești ca tati.

— Da?

— Știi ce părere are despre ziare. Alma ridică din umeri. E foarte...

— Reacționar?

— De modă veche.

— Asta puțin spus.

Fata oftă și îi strânse brațul în timp ce trenul plonja pe sub tramvai. Pe lângă ferestre se prelingea abur cenușiu.

— Pur și simplu vrea ca lucrurile să fie la fel ca înainte. Poți înțelege asta, nu? Pentru cei din generația lui, schimbarea mereu înseamnă să piardă ceva la care țin.

Kirsch se gândi la mama lui, care încă plângea singură în dormitorul lui Max, apoi la sora lui, Emilie, ascultând din cămăruța ei cât o cutie de la parter.

— E prea târziu, zise el. Traversau o stație de mărfuri. Turlele și coșurile orașului deveneau din ce în ce mai mici în depărtare, puternic reliefate pe fundalul unui nor. Lucrurile nu vor mai fi niciodată ca înainte. Poate că timpul nu e liniar, dar nici circular nu e.

Alma își încreți nasul și se cuibări lângă el, lăsându-și capul pe umărul lui.

— Ei bine, nu contează. Vom merge să locuim în Zehlendorf și vom face totul după bunul plac.

Femeia își îndreptă ținuta când apăru conductorul. Câteva minute mai târziu, traversau un peisaj dezordonat format din garduri și parcele noroioase, ale căror brazde mai adăposteau încă gheață și zăpadă. Alma vorbea despre pregătirile de nuntă. Chestiunile importante erau deja stabilite, însă mai erau o groază de detalii minore asupra cărora trebuia reflectat: buchetul miresei, rochiile domnișoarelor de onoare, ordinea derulării evenimentelor, muzica, precum și dispunerea la mese a oaspeților în timpul dineului, care era refăcută aproape zilnic, deși urma ca invitațiile să fie trimise abia peste câteva luni.

— Crezi că sora ta, Emilie, ar putea fi convinsă să arunce petale de flori? Palmele Almei le cuprindeau pe ale lui. Știu că e mult mai în vârstă decât celelalte fete, dar ar fi foarte drăguț s-o includem în ceremonie, nu crezi?

— Să arunce petale?

Ideea i se părea ușor ridicolă.

— Desigur, i-am face noi rochia, adăugă Alma.

Kirsch se întrebă dacă de fapt asta era esența: să se asigure că Emilie nu-i punea într-o situație stânjenitoare cu una dintre vestimentațiile ei școlărești, lipsite de gust.

— Ce să zic, e destul de timidă. Nu sunt sigur că ar vrea să atragă atât de mult atenția.

— Dar e profesoară. Și cântă și la pian, nu? A cântat prima dată când am fost acolo – cu multă pasiune, după părerea mea.

Kirsch își aminti de prilejul respectiv, de transa în care sora lui păruse că intră, felul în care trupul i se legăna, aproape la fel cum făceau pacienții pe care-i văzuse la clinică, aflați în diverse stadii de detașare de realitate.

— Asta-i altceva. Când cântă, nu cred că e cu adevărat... acolo.

— Ce vrei să spui?

— Se află în mintea ei. O privi pe Alma. Între sprâncene îi apăruseră două cute mici, verticale. Aș putea s-o întreb, dacă vrei.

Trenul îi clătină, astfel încât trupurile li se ciocniră ușor. Alma ședea aproape de el, cu coapsa lipită de a lui, un fapt neobișnuit într-un loc public.

— N-are importanță, spuse ea, dacă e atât de timidă cum spui tu. De altfel, uneori, când e așa tăcută, am impresia că e din pricină că nu mă place.

La restaurantul de pe malul lacului era atât de mult zgomot, încât devenise imposibil să vorbești fără să strigi. Majoritatea localurilor din jurul Potsdamului erau închise pe timpul iernii, dar vremea bună ademenise un grup târziu de vilegiaturiști de-o zi veniți din oraș și toate mesele erau ocupate. Niște băieți bucălați se jucau afară, în timp ce părinții lor terminau de mâncat. Nefiind supravegheați, în scurt timp începuseră să se îmbrâncească și să se lovească, cel mai mic dintre ei urlând, fără să fie băgat în seamă.

Din timp în timp, privirea lui Kirsch se îndrepta către lac. În depărtare, o barcă de agrement se bucura de vânt dinspre răsărit.

— Este atât de luminos aici. Ar trebui să-mi iau niște ochelari de soare.

— Ai stat cu nasul în cărți prea mult timp, răspunse Alma. Ochii tăi nu sunt obișnuiți cu lumina naturală.

Kirsch privi barca apropiindu-se, pânzele ei albe umflându-se, pupa desenând un arc înspumat în apă. Cu câțiva ani în urmă, Albert Einstein relatase unui ziar despre noua lui dragoste pentru navigație. Era altfel în tinerețea lui, povestise el. Apoi preferase excursiile la munte. Unele dintre cele mai bune idei ale lui se născuseră în trecătorile înalte din Alpi, în timpul unor plimbări îndelungi, alături de prieteni. Dar în ultima vreme se săturase de ținutul muntos. Munții îi stânjeneau perspectiva. În schimb, ajunsese să iubească locurile pustii de pe Pământ, marea și preria, vaste și nemărginite privirii în orice direcție. La început, Kirsch fusese uimit de aceste relatări. Caracterul maiestuos al naturii, i se părea lui, nu era niciunde mai evident decât la munte, printre ghețari și piscurile avântate. Nenumărați artiști și poeți își găsiseră inspirația acolo. Dar cu cât citea mai

multe despre lucrările lui Einstein, cu atât înțelegea mai bine: descotorosirea de o mie de ani de idei de-a gata cerea îndrăzneală și o minte liberă. Fizicianul nu avea nevoie de măreție, nici de inspirație, ci de pustietate, de *distanță* – de un loc în care să gândească ceea ce, pentru marea majoritate a omenirii, era de neconceput. Pe apă, Einstein se apropiase cel mai mult de obiectivitatea perfectă la care tânjea. Oare Maria venise acolo în căutarea aceleiași claritați mistuitoare? Poate că de aceea poposise la Berlin: să taie vechile legături și să se dedice cunoașterii și adevărului. Kirsch se trezi gândindu-se în sinea sa că nu e cazul pentru așa ceva. Căci dacă Maria ar vedea ceva cu claritate, atunci l-ar vedea și pe el la fel de limpede.

— Mă gândeam doar că poate ai nevoie de o pauză.

Alma vorbea despre voiajul de nuntă.

— O pauză?

— În loc să tot vizităm biserici toată ziua. Totuși, nu-i nevoie să facem asta. Putem să stăm tolăniți la Lido și să ne ghiftuim. Întinse o mână peste masă, așa încât degetele li se împletiră. Zilele astea arăți cu adevărat ca și cum ești la capătul puterilor. Muncești prea mult, toată lumea spune asta.

— Cine e toată lumea?

Alma privi în farfurie, împingând niște legume cu furculița.

— Am vorbit cu Robert zilele trecute.

— Ah, doctorul Eisner.

— Nu te purta așa!

— Așa, cum?

— Nu știu de ce ești atât de răutăcios cu Robert. Nu ți-a făcut nimic.

— Dar ce-am spus?

Alma scutură capul. Se părea că problema o preocupă de ceva vreme.

— Știu că uneori o face pe prostul, dar e foarte cumsecade. Îl cunosc de mulți ani. Și uiți că datorită lui ne-am cunoscut?

Kirsch nu răspunse. Se gândea la seara de vineri: o adusese pe Maria în camera ei de la clinică și-l găsise pe Eisner făcându-și de lucru pe coridor. Era neobișnuit pentru el să zăbovească mai târziu decât era nevoie. „Se pare că faci progrese", spusese

el cu umbra unui rânjet. Kirsch nu se oprise să stea la discuții. Mersese direct la toaletă și verificase în oglindă, să nu aibă urme de ruj, pentru ca mai apoi să-și aducă aminte că Maria nu folosea așa ceva.

— Ce-a spus, mai exact?

Alma oftă.

— A spus că preiei prea multe cazuri dificile. Că-ți chinui creierul. Își face griji pentru tine. Alma luă o gură de apă cu gheață. Fata aia, de pildă, cea despre care scriu ziarele. Ai petrecut foarte mult timp cu cazul ei.

Kirsch luă furculița și își frunzări mâncarea.

— Desigur. Nu-mi permit ca presa să scrie că „eminentul" doctor Kirsch nu e la înălțime.

— Deodată îți pasă ce zice presa? Știu că nu e așa, dragule.

Alma puse paharul pe masă. Gheața se lovi de buza acestuia.

— E un caz dificil, continuă Kirsch. Dar cred că fac progrese.

La o masă din partea cealaltă a camerei izbucniră râsete. „Spune-i acum", gândi el.

— Alma...

— Domnișoara Einstein. De ce-o numesc așa? E o glumă?

— O glumă?

— Pentru că e proastă sau ceva asemănător.

— Nu e proastă. E din pricină că au găsit-o...

— *Tu* cum îi spui, apropo?

Kirsch se întinse după pahar.

— Contează?

— E secret?

— Am inventat un nume. Ca să ne putem adresa unul altuia.

— Ce nume?

Nu voia să-l spună. Ca și cum Alma lua ceva ce el nu voia să-i dea. Dar dacă nu-i spunea, ar fi putut să-l întrebe pe Robert Eisner.

— Maria. Ea l-a ales. Nu știm care e numele ei adevărat.

Alma tăcu preț de o clipă. Apoi îi zâmbi împăciuitor logodnicului ei și se întinse peste masă.

— Cred că felul în care îți tratezi pacienții e minunat. Că te dedici trup și suflet muncii tale. Își lăsă capul într-o parte,

urmând cu un deget tendoanele de la mâna lui dreaptă. Trebuie doar să fii cu băgare de seamă să nu mergi *prea* departe. Există limite cât privește implicarea pe care pacienții o pot aștepta de la tine. Nu trebuie să te sacrifici. N-ar fi corect.

Kirsch își aruncă din nou privirea către barca de agrement. O pornise către Caputh, o aşchie de un albastru sclipitor, în depărtare. Și-o imagină pe Maria la bordul vasului, cu chipul luminat de soare, navigând către un orizont care va fi pe vecie dincolo de el.

— Stai liniștită, zise el. Nu sunt genul care să se sacrifice.

*

După prânz, vremea se strică. Fură surprinși de o ploaie scurtă pe când se întorceau în fugă în stație. Trenul spre Berlin era aglomerat, vilegiaturiștii părăsind imediat locul, cu impermeabilele picurând și cu umbrele de pe care apa se scurgea, formând băltoace pe podea. Kirsch își cedă locul unei femei în vârstă și stătu în picioare pe coridor, privind apele scânteietoare ale râului Havel pierzându-se printre arbori. Abia când părăsiră stația de capăt de linie, el și Alma vorbiră din nou.

— Ai timp să bem o cafea? întrebă el.

Era încă prea devreme pentru ca sălile de dans să fie deschise, cel puțin cele mai respectabile, cu care Alma era obișnuită. Dar ea insista: voia muzică și ceva care s-o încălzească.

— Du-mă în *bodega* ta preferată, zise ea.

— N-am vreuna preferată. Unele sunt mai convenabile decât altele.

— Atunci du-mă în cea mai *convenabilă* pentru tine.

— Bine.

Pe timp de zi, Café Tanguero arăta extrem de ponosit: felul în care tablourile de pe pereți deveniseră maronii, praful care acoperea sticla, vopseaua cojită și pătată de nicotină. Afacerile nu prea mergeau: un cuplu fuma într-un colț, iar un bărbat în vârstă, singur, citea un ziar. Nu se auzea muzică și nu dansa nimeni. La acea oră, doar prostituatele se arătau mai vioaie.

Se așezară la o masă, Kirsch cu spatele la ringul de dans. Alma comandă limonadă și un păhărel de kümmel. Kirsch se limită la bere.

— Ai vrut în bodegă, zise el.

Alma părea îmbujorată, picături mici de transpirație lucindu-i pe frunte și în adâncitura gâtului.

— Nu e chiar cum mă așteptam, trebuie să recunosc.

— La ce te așteptai?

Ea ridică din umeri.

— Nu știu. Ceva mai... Pur și simplu nu mi se pare că te potrivești în locul ăsta, Martin. E atât de murdar. Își ridică privirea către tavanul crăpat și îngălbenit. Totul arată ca și cum ar avea nevoie de un șmotru bun.

Kirsch ridică din umeri. Întotdeauna se simțise mai confortabil în locșorul lui murdar și părăginit decât în lumea ferchezuită în care locuia ea. Dar cum să se aștepte ca ea să înțeleagă asta?

— Ar fi trebuit să mergem la o cafenea, spuse el, una respectabilă.

— Nu-i nimic. Alma luă o gură de kümmel. Era prima dată când Kirsch o vedea bând tărie. Femeia făcu o grimasă când băutura îi coborî pe gât. Măcar acum știu unde te duci când nu sunt prin preajmă.

Clienții începură să se strecoare înăuntru. Câteva lumini electrice se aprinseră deasupra scenei înguste din spatele ringului de dans. Pianistul se porni să interpreteze o variantă bizară a melodiei *Cele mai frumoase picioare din Berlin*. Câteva prostituate intrară pe ușă, una dintre ele fiind Carmen. Era urmată de unul dintre clienții ei obișnuiți, în vizita de după raportul sexual, dacă te luai după expresia pustie și sătulă de pe chipul lui.

Alma comandă un alt kümmel și-l dădu peste cap.

— Hai să dansăm, propuse ea.

— Aici?

— De ce nu?

— Nu vrei să dansezi aici.

— De ce nu? E o sală de dans, nu?

— E o bodegă cu un *ring* de dans. Nu-i același lucru. Nimeni nu dansează cu adevărat aici.

— Atunci, cum poți numi locul ăsta?

Carmen își târâse clientul pe ring. Deja erau lipiți unul de celălalt – individul, care nu prea ținea la băutură, și Carmen, cu părul lucios sprijinit de gâtul bărbatului.

— Prea bine, dacă nu vrei să dansezi, voi invita pe altcineva.

— Nu-i o idee bună.

Alma dădu pe gât restul de kümmel și se ridică în picioare. Arătă către un străin cu aspect amenințător, care stătea la bar.

— O să-l aleg pe acela.

Kirsch o prinse de încheietură.

— Bine, ai câștigat. Hai să dansăm.

O conduse pe ring fără nicio tragere de inimă. Toată lumea din local o cerceta din cap până-n picioare. Se vedea clar că nu e de-a locului. Era prea șic, prea tânără, prea îngrijită. Bărbatul în vârstă coborâse ziarul și o privea fix, trecându-și limba peste dinții din față.

Se cânta un vals lent. Dansul Almei ieșea în evidență la fel de mult ca și persoana ei. Clienții obișnuiți de la Tanguero pășeau greoi sau se împleticeau pe ring, dorind doar să simtă celălalt trup lipit de al lor. Dar Alma dansa păstrându-și ținuta dreaptă, ca și cum ar fi fost într-o sală de bal. Când se împiedică de o scândură ruptă, un râs aspru se auzi din umbră.

Kirsch o văzu cum roșește.

— Poate c-ar trebui...

— Nu contează.

Îl îmbrățișă mai strâns. Dansară mai multe melodii, până ce transpirația pătrunzătoare și parfumată începu să li se prelingă pe chipuri. Mai dansase cu ea și înainte, în marile hoteluri de lângă Unter den Linden și Friedrichstrasse, dar niciodată atât de apropiați, simțindu-i rotunjimea sânilor atingându-i pieptul. Muzica deveni mai lentă și Alma se agăță de el, cu trupul încordat și țeapăn, aidoma unei arme. Kirsch își ridică privirea, o zări pe Carmen holbându-se la ei din colțul său obișnuit de la bar, având pe chip un rânjet larg și gălbejit. La Tanguero, dansul era

aproape întotdeauna un soi de preludiu – ca și în celelalte locuri pe care le frecventa el ca să bea ceva și să privească.

— Ar trebui să mergem, spuse el în cele din urmă. Vei pierde trenul.

— Închipuie-ți, răspunse ea, odihnindu-și capul pe reverul hainei lui. Bărbatul îi simți respirația cu iz de alcool. Unde m-aș duce atunci?

Kirsch încercă să se smulgă din îmbrățișarea ei. Alma era amețită și ciudat de nechibzuită.

— Nu la mine, răspunse el. Frau Schirmann e foarte strictă cu privire la vizitele femeilor. De altfel, lumea ar putea bârfi.

— Deja bârfesc, zise Alma, fluturând un deget către el. Despre tine. Poate că-i vremea să mă bag și eu.

— Nu cred că tatăl tău ar fi de acord.

Kirsch o luă de mână și o conduse în afara ringului de dans. Din fericire, orchestra lua o pauză.

— Îți faci prea multe griji în legătură cu tăticul, zise Alma. Tati face întocmai cum îi spun eu. Întotdeauna.

23

Introducerea calisteniilor[1] în regimul săptămânal fusese ideea doctorului Mehring, dar de la bun început lăsase treaba îndrumării programului pe mâna altor angajați. Pacienții erau conduși pe terenul din spatele clădirii, aranjați pe trei sau patru rânduri și două asistente le arătau mișcările. Întrucât nu bătea vântul, a fost adus un gramofon acționat manual, care rula mai multe melodii înălțătoare. Sunetele stridente răzbăteau cu ecou în grădina alăturată, astfel încât din clinică se auzea ca și cum o orchestră întreagă cânta sub apă.

Luni dimineață era rândul pacientelor. De la o fereastră din refectoriu, Kirsch le privea cum ies una câte una, pe ușa din spate. După cum sperase, Maria se număra printre ele, purtând vechile ei ghete și paltonul cenușiu al lui Max. Kirsch deschise fereastra, făcând cât mai mult zgomot cu putință. Maria îl auzi și își ridică privirea. La fel făcură și celelalte femei. Kirsch flutură mâna șovăielnic. Maria zâmbi, apoi își luă privirea de la el.

Femeile se așezară la locurile lor, stând la un braț distanță una de cealaltă. Gramofonul cânta spart. O rafală de vânt îi azvârli Mariei părul peste obraz. Kirsch o privi cum îl dă înapoi și-l petrece pe după ureche. Cât de mult trebuia să aștepte până când ea avea să se uite din nou în direcția lui? Cât de mult avea să treacă până când el să-i poată zâmbi din nou sau să-i poată face un semn cu mâna ori din cap, orice care să-i arate că încă se gândește la ea, că nu e singură? Se afla la mai puțin de cincisprezece metri depărtare de el, dar chiar și în acea distanță mică simțea deja o pierdere, o nedreptate – exact așa cum i se întâmplase în acel sfârșit de săptămână: timp irosit, iubire pierdută. Se propti în cadrul ferestrei. Nerăbdarea de a o ține din nou în brațe, de a o strânge la piept îi dădea amețeli.

---

[1] Program de exerciții fizice, executate pe ritmul muzicii.

Cineva stătea în picioare lângă el.

— Ai petrecut un weekend plăcut?

Era Robert Eisner, cu un ziar vârât sub braț.

Kirsch își îndreptă spatele.

— Da, mulțumesc.

— Ce face Alma?

„Nu știu de ce ești atât de răutăcios cu Robert. Nu ți-a făcut nimic."

— Cât se poate de bine, având în vedere situația actuală.

Eisner dădu din cap, înțelegător.

— Desigur. Într-adevăr. Cea mai importantă zi din viața unei fete, nu-i așa?

Înainte să apuce Kirsch să închidă fereastra, Eisner puse mâna pe pervaz și cercetă scena de afară.

— Nici ușor nu e: tu aici și ea acolo.

— Ce vrei să spui?

— Acolo. În Oranienburg. Cu toate pregătirile de nuntă pe care trebuie să le pună la punct. Se întoarse. De ce? La ce credeai ca mă refer?

— La nimic. Kirsch speră că nu se înroșise. În orice caz, familia Siegel are totul sub control.

Jos, în curte, gramofonul cânta o piesă marinărească. Asistentele se aflau în fața grupului, mișcându-se în sus și-n jos pe călcâie, în ritmul muzicii. Pacientele le urmau, unele respectând ritmul, altele în contratimp, o parte bălăbănindu-se într-o cadență numai de ele știută.

— Și cu Pacienta E. Ai făcut vreun progres?

— Greu de spus.

— Am auzit ceva despre o identificare.

Kirsch își îndesă mâinile în buzunarele halatului. Nu se așteptase ca veștile să circule atât de iute.

— Așa e.

— Când s-a întâmplat?

— Vineri. Nu vreau să fac tam-tam în legătură cu asta. Din cauza presei, știi tu.

Eisner se apropie. Kirsch simți un iz de colonie.

— Așadar, cine e?

Kirsch îi spuse numele. Povesti cum proprietarul unde locuia Maria îi recunoscuse fotografia și sunase la clinică. Femeia so-

sise de curând din Elveția și locuia într-un stabiliment destinat doamnelor, în apropiere de Wörtherstrasse. Până în acel moment, erau singurele detalii.

— Ai anunțat poliția?

— Bănuiesc că n-am încotro. Nu că ar fi de prea mare ajutor. Tot nu-și amintește ce i s-a întâmplat.

Asistentele ridicară brațele deasupra capului și începură să le fluture dintr-o parte în alta. Pacientele le imitară. Chiar și cu ghetele greoaie și paltonul mătăhălos, Maria reușea să fie grațioasă. Kirsch îi privi degetele desfăcute și întinse către cer; nicio urmă de stânjeneală.

— Și de ce a venit în Berlin? Proprietarul ăsta care o găzduiește trebuie să știe ceva.

— Să-și caute de lucru, probabil.

— Muncă? Păi în vremurile astea nu e cine știe ce de lucru. Oricum, i-ai văzut mâinile? Nu are mâini de menajeră.

Kirsch închise fereastra.

— Mă gândesc că era în căutarea unei slujbe de funcționară.

Se întoarse să plece, dar Eisner îl atinse ușor cu brațul care ținea ziarul.

— Am o idee cum să aflăm. Ia uite aici.

Îi dădu ziarul lui Kirsch. Pa pagina patru, un titlu micuț anunța: AMERICANII DESCOPERĂ SERUL ADEVĂRULUI. Articolul de dedesubt avea doar două paragrafe. Chimiștii unei companii farmaceutice din Chicago realizau experimente cu o categorie nouă de sedative, sintetizate din acid barbituric. Aceștia descoperiseră întâmplător niște proprietăți neașteptate: se părea că pacienții care deveneau semiconștienți prin injectarea acestor noi compuși nu erau capabili să mintă atunci când li se adresau întrebări. Se aveau în vedere cercetări mai aprofundate.

Kirsch îi dădu ziarul înapoi.

— Doar nu vorbești serios.

— De ce nu?

— E doar o poveste de ziar.

Eisner își scutură capul.

— Am făcut niște verificări. Au folosit un barbituric cu acțiune de scurtă durată, un tip care se folosește de ani de zile ca anestezic.

— Maria nu minte. Are amnezie.

— Cum poți fi atât de sigur? În plus, medicamentul ăsta ar putea funcționa și în astfel de cazuri. Gândește-te: o cale directă către subconștient. Eludăm alte funcții superioare ale creierului, care tulbură apele. Ar putea fi o descoperire majoră.

— Ești mai rău decât Mehring.

— O s-o luăm încet, desigur. Începem cu doze reduse.

Kirsch se îndepărtă.

— Știu de unde putem face rost de niște substanță, strigă Eisner după el. Pentobarbital de sodiu. Am un contact. Am putea crea istorie.

Kirsch ieși pe ușă.

— De ce nu-i ceri părerea doctorului Bonhoeffer? Poate că o să fie de acord cu experimentul tău. Atunci singurul obstacol pe care va trebui să-l depășiți va fi cadavrul meu!

Mai târziu în ziua aceea, Kirsch găsi o scrisoare de la doctorul Bonhoeffer așteptându-l în compartimentul destinat corespondenței personale. Nu tonul rigid îl surprinse, ci conținutul. Doctorul Mehring, se menționa în scrisoare, reexaminase întâmplările referitoare la rănirea sorei Ritter și renunțase cu totul la plângere. Declarațiile sorei Honig privind atacul fuseseră și ele retrase. Cât despre sora Ritter, aceasta demisionase în favoarea unui post la spitalul public din Friedrichshain și nu-și exprimase vreo dorință să depună plângere. Prin urmare, nu mai exista niciun motiv de a continua să ceară demisia lui Kirsch. Putea considera întreaga afacere încheiată.

Kirsch se duse îndată să-l vadă pe Bonhoeffer, pentru a-i cere clarificări. Directorul nu-i dădu nicio justificare. Aparent, doctorul Mehring pur și simplu se răzgândise. „Pesemne că în cele din urmă a ajuns la părerea că ai acționat în interesul pacientului, așa cum ai considerat" a fost singura explicație la care s-a putut gândi.

24

Cabinetul colonelului Schad se afla foarte aproape de Bismarck Strasse, cu liniile ei de tramvai aglomerate și bulevardele mărginite de copaci, dar zona învecinată nu era atât de elegantă pe cât se așteptase Kirsch. Schad avea cabinetul la primul etaj al unui bloc de apartamente mânjit de funingine, a cărui tencuială galbenă se desprinsese pe ici, pe colo, dând la iveală structura de cărămidă de dedesubt. Un colț al clădirii era împrejmuit de schele. Bărbatul angajase o recepționeră, dar altminteri lucra singur.

— Plănuisem să-mi găsesc un partener, zise el, în timp ce-i prezenta lui Kirsch cabinetul. Un coleg pe care l-am instruit în urmă cu câțiva ani. Dar n-a mers.

Schad îmbătrânise mult de la ultima lor întrevedere. Spre deosebire de majoritatea bărbaților de cincizeci de ani, el slăbise în loc să se îngrașe, chipul lui durduliu și marțial devenind uscățiv și aproape sfrijit. Mustața îi dispăruse, iar părul îi era mai scurt decât îl purtase vreodată în armată.

— Aveți suficienți clienți, sper, se interesă Kirsch.

— Deocamdată, mai ales doamne bătrâne și copii cu probleme respiratorii. Mă tem că aerul berlinez nu este prea benefic.

Schad îl conduse pe Kirsch în camera de consultații mare, dar sărăcăcios mobilată. Cărțile ocupau aproape un perete întreg, un altul fiind acoperit cu schițe anatomice. Pentru ca pacienții să se simtă în largul lor, pe peretele opus ferestrei se afla un grup de patru acuarele, dispuse simetric: scene rustice înfățișând pajiști, animale de fermă și șoproane dichisite.

Discutară chestiuni profesionale în timp ce beau cafele amare: anii petrecuți de Schad la spitalul din Essen, activitatea lui Kirsch în domeniul psihiatriei și diverse aspecte ale traiului în capitală. Singurul lucru despre care nu discutară fuse războiul. Kirsch încercă să deschidă subiectul – i se părea nefiresc să nu

spună nimic, însă când sosi momentul, nu-i trecu nimic prin minte. Simți că și pentru vechiul lui ofițer de comandă era la fel. Probabil că în acea tăcere se regăsea ceva sumbru ce aveau în comun.

În cele din urmă, Schad se uită la ceasul de buzunar.

— Vizavi de Teatrul Schiller este un restaurant acceptabil, spuse el. Aș fi onorat dacă ați accepta o invitație la prânz. Am o consultație cu o pacientă peste cincisprezece minute, dar nu voi zăbovi foarte mult cu ea. Frau von Hassell. O ipohondră cronică, așa cum sunt cele mai multe.

— Vizita mea nu e întru totul socială, domnule colonel. Doream...

— Te rog, fără formalități militare. Nu mai sunt colonel.

— Voiam să vă consult în calitate de pacient.

Schad îl privi fix pe Kirsch. Apoi dădu aprobator din cap. Kirsch înțelese că omul ghicise pe loc natura problemei. Circumstanțele erau cât se poate de limpezi.

— Poți conta pe discreția mea, spuse Schad.

În timp ce Kirsh se dezbrăca, Schad coborî o jaluzea groasă de hârtie. Examinarea dură doar câteva minute. Rana de la braț începuse să se vindece, carnea moartă întărindu-se sub piele, într-o granulă lipicioasă. Dar semnele de pe piept și coaste erau mai întunecate decât înainte. Ici și colo se formaseră gâlme, pete mici și roșii care se vedeau prin carne aidoma unor hemoragii pe sub piele.

— Ești îngrijorat că astea indică debutul stadiului terțiar? întrebă Schad, mutându-se în spatele lui.

Kirsch rămase cu privirea ațintită pe perete.

— Ar trebui să mă îngrijorez?

— Din experiența mea, nu. Granuloamele apar în numeroase forme și în multe locuri pe trup, dar nu în acest fel. E curios că spatele nu ți-e afectat. Își trecu degetele peste coastele lui Kirsch. Semnele astea te dor?

— Uneori, puțin. Mai ales dimineața. Le simt ca pe niște vânătăi.

— Poate că *sunt* vânătăi.

— Cum se poate?

Schad își frecă bărbia.

— E doar o idee. Poți să te îmbraci.

Merse și se așeză la biroul lui în vreme ce Kirsch se îmbrăca. Psihiatrul știa că ar fi trebuit să se simtă ușurat, dar ceva nu era în regulă: nu în ultimul rând, sugestia că semnele de pe trupul său ar putea fi autoinduse. Simți cum colonelul îl urmărește îndeaproape în timp ce se luptă cu butonii.

— Așadar? Schad își sprijini bărbia în vârfurile degetelor. Ce altceva ai mai observat?

— Ce altceva?

— Simptome. Posibile simptome.

Kirsch își scosese cravata prea repede, transformând nodul într-un ghem compact. Acum se chinuia să-l slăbească. Unghiile îi erau prea scurte pentru a prinde țesătura.

— Nimic deosebit. Lipsa somnului. Uneori coșmaruri. Nimic ieșit din comun.

— Nici junghiuri?

Kirsch scutură din cap.

— Pierderea senzației tactile? La nivelul membrelor, de pildă?

— Nu chiar.

— Asta-i bine.

Schad luă stiloul de pe birou.

— Deci nicio lipsă a reflexelor? Mișcări involuntare, treburi de felul ăsta?

Kirsch își aminti de ceașca de cafea pe care o spărsese în urmă cu o seară. Dar ce demonstra asta? Toată lumea era neîndemânatică din când în când.

— Nu.

— Dar halucinații?

Cravata îi alunecă lui Kirsch printre degetele.

— Niciuna. Nimic de care să-mi dau seama. Deși bănuiesc că nu poți fi cu totul sigur.

Schad zâmbi scurt.

— Nu, bănuiesc că nu. Acum vreau să-mi privești mâna. Apropie-te un pic, rogu-te.

Kirsch făcu întocmai. Chiar în clipa aceea, Schad ridică iute jaluzelele. Deși cerul era foarte înnorat, lumina era prea puternică. Kirsch fu silit să-și ferească privirea.

— Iartă-mă. Trebuia să verific.

Schad lăsă jaluzelele să cadă la loc.

— Ce anume?

— Ochii nu ți se adaptează la lumină, așa-i? Nu atât de repede pe cât ar trebui.

Era adevărat. În ultima vreme, Kirsch își ferea mereu ochii. Era decembrie și, cu toate acestea, se gândea adesea să-și cumpere ochelari de soare.

— Ce înseamnă asta?

— Te rog, Martin, ia loc.

Kirsch se lăsă pe un scaun.

— E un puternic indicator pentru neurosifilis. Sugerează că microorganismul a ajuns la creier, probabil prin sistemul nervos. Din experiența mea, am observat că se întâmplă la aproximativ trei pacienți din zece. Nu înseamnă că boala a ajuns în stadiul terțiar sau că va evolua vreodată. Dar există un risc destul de ridicat să începi să resimți anumite probleme.

În timpul războiului, când apăruseră simptomele secundare, Kirsch cercetase patogeneza neurosifilisului. Simptomele păreau că alcătuiesc o listă a pedepselor divine: de la dureri de cap, amețeli și amorțeală în stadiile timpurii, până la accidente vasculare, paralizie, demență și moarte. Între aceste două extreme se înscriau modificări stânjenitoare ale personalității, pierderea memoriei, halucinații și destrămarea facultăților mintale.

— Cât mai e până...? Ezită, neștiind cum să formuleze întrebarea. Cât timp voi mai putea munci?

— E imposibil de spus. Undeva între câteva luni și câțiva ani, poate chiar mai mult. Sunt încredințat că înțelegi că există o sumedenie de variabile.

Colonelul era ocupat cu prelevarea unei probe de sânge, folosind o seringă hipodermică. Testele serologice nu erau întru totul de încredere, explica el, dar puteau fi utile pentru a-ți face o idee cu privire la cât de mult se înmulțiseră bacteriile. Urma să

trimită sângele la un spital local, fără să menționeze numele lui Kirsch. Se aștepta ca rezultatele să sosească după Crăciun.

— Între timp, ar fi înțelept să pleci de la premisa că ești contagios. Parcă ai spus că ești necăsătorit.

Kirsch își puse încălțările. Mâinile nu-i mai tremurau, dar tot se chinuia să-și manevreze șireturile, să le lege și să le încheie strâns.

— Așa-i. Nu sunt căsătorit.

— Probabil că e foarte bine, având în vedere circumstanțele.

Schad transfera cu grijă sângele într-un flacon mic, sigilabil. Nu-i ușor să-ncerci să explici treburile astea persoanelor dragi. Întotdeauna se gândesc la ce-i mai rău. Cel puțin, ai luxul de-a putea păstra tăcerea în această privință.

Schad avea dreptate. În această situație, nici nu se punea problema căsătoriei, logodna cu Alma ar fi fost un gest de nebunie sau de optimism euforic, în cel mai bun caz. Și totuși, nimic din toate acestea nu-i fuseseră limpezi până ce Maria îi ieșise în cale. Abia atunci înțelesese.

Schad sigilă flaconul și-și scoase mănușile de cauciuc. De dincolo de ușă se auzea zgomotul provocat de sosirea lui Frau von Hassell.

Kirsch se întinse după palton.

— Există vreo speranță de recuperare?

Schad dădu încet din cap, aprobator. Obrajii i se îmbujoraseră ușor. În afară de asta, chipul lui nu exprima nimic.

— Întotdeauna există speranță, zise el.

În seara aceea, Kirsch îi telefonă Almei la Oranienburg. Trebuia să facă în așa fel încât s-o revadă, cât de curând. Dacă avea să rupă logodna, cel mai bine era să-i comunice lucrurile într-o convorbire față-n față.

— E drăguț din partea ta că ai sunat, îi spuse ea înainte ca el să poată explica. Cred c-ai aflat.

— Ce să aflu?

— Despre tăticul. O să fie bine. Știu că o să fie bine. E puternic ca un taur. Toată lumea spune așa.

Otto Siegel fusese dus la spital după ce suferise ceea ce medicii numeau un episod cardiac. Nu era limpede cât aveau de gând să-l țină acolo. Cu toate acestea, întreaga familie se grăbise să ajungă lângă patul de suferință al bătrânului.

— Mama este înnebunită de îngrijorare, continuă Alma. Dar eu îi tot spun că o să fie bine. L-am văzut de dimineață și stătea în capul oaselor, citind ziarul și suduindu-le pe asistente pentru că-l țin acolo. Abia *așteaptă* să se ridice și să plece.

Între Frau Siegel și fiica ei, Kirsch era sigur că Alma era cea îngrozită. Faptul că tatăl ei chiar putea să moară, că ceva iubit și de neînlocuit i-ar fi putut fi răpit era un scenariu care în mod sigur zguduia temelia întregului ei univers.

— Bănuiesc că o vreme n-o să mai vii în vizită, spuse Kirsch.

— Știi că mi-ar plăcea, dar mama chiar are nevoie de mine aici. Înțelegi?

— Desigur, răspunse Kirsch. Desigur. Trebuie să fii acolo unde e nevoie de tine.

25

În dimineața următoare sosi un bilet scris de mână de la Academia Prusacă de Științe, prin intermediul poștei pneumatice:

Stimate doctor Kirsch,

Am răsfoit carnetele de notițe pe care ați binevoit să mi le lăsați săptămâna trecută. Voi fi încântat să discut cu dumneavoastră despre ele cât de curând cu putință. Cel mai bine ar fi să ne vedem în persoană. Săptămâna aceasta țin cursuri la universitate în fiecare după-amiază. Mă puteți vizita în orice moment.

Cu stimă,
Max von Laue

În ziua aceea se făcuseră câteva internări noi și Kirsch reuși să plece spre universitate abia la ceasurile patru după-amiaza. După ce se fâțâi în jurul Catedrei de Fizică vreme de un sfert de oră, i se spuse că profesorul ținea o prelegere și fusese trimis în altă parte a clădirii. Ajunse acolo chiar în clipa în care coridoarele se umpleau de studenții care ieșeau de la curs. Merse dintr-o încăpere în alta, văzând șiruri de scaune și table acoperite de diagrame și însemnări matematice, conferențiari adunându-și hârtiile și discutând cu colegii. În cele din urmă, îl găsi pe von Laue singur, fumând o țigară lângă una dintre ferestre, părând adâncit în meditație.

— Herr Professor.

Kirsch îi întinse mâna.

— Sper că nu e un moment nepotrivit.

— Nici pe departe, răspunse von Laue. Ați făcut bine că ați venit. Aș fi încercat să vă caut la Charité, dar nu eram sigur...

— Nu-i nicio problemă.

— Carnetul e în biroul meu. Mergem?

Von Laue avea o eleganță demodată. Kirsch o remarcase încă de la prima lor întâlnire, cea scurtă. Nu exista nici urmă de condescendență, niciun sentiment că timpul lui era mai prețios decât al celuilalt.

— Ați spus că v-ați uitat peste el.

— Da.

Profesorul își luă paltonul și servieta și-l conduse pe Kirsch înapoi pe coridor.

— Am înțeles bine? Calculele sunt făcute de un pacient internat la psihiatrie?

— Așa presupun. Carnetul a fost găsit printre obiectele ei.

Von Laue se opri.

— Obiectele *ei*? Pacienta dumneavoastră e o femeie?

— E atât de neverosimil?

— Să spunem că e neașteptat.

— Dar *sunt*, într-adevăr, calcule? Au vreun sens din punct de vedere matematic?

— Ei bine... Von Laue ridică din umeri, ca și cum chestiunea ar fi fost delicată. *Există* persoane care-ar spune că sunt fanteziste. Ideea unei a cincea dimensiuni ca fiind altceva decât un construct matematic cu siguranță n-a fost acceptată pe scară largă. Însă în privința executării, aș spune că e cât se poate de riguroasă.

Traversau holul de la intrare, îndreptându-se către curtea pavată. Începuse să se întunece. Pretutindeni, studenții își prindeau clemele de protecție pentru pantaloni și își duceau bicicletele către stradă.

— Așadar, pacienta mea ar fi studentă la fizică.

— Așa cred, spuse von Laue. Și încă una ciudat de bine informată. Astea nu sunt genul de probleme pe care le dai în mod normal unui student. Sunt prea experimentale, prea... contemporane. Din pricina asta sunt curios să aflu cărei studente îi aparține.

— Aș vrea să vă pot spune. Dar e un caz neobișnuit. E vorba de amnezie.

— Amnezie, spuneți?

Kirsch remarcă în ochii lui von Laue o tresărire de recunoaștere. Profesorul se încruntă, trăgând ultimul fum din țigară înainte de a arunca mucul în mocirlă. În ciuda vântului aspru de decembrie, frigul nu părea să-l afecteze.

— Cum să vă spun, e vorba de sincronizare, continuă el după câteva clipe. E tulburător.

— Sincronizarea? Mi-e teamă că nu...

— Dați-mi voie să vă explic. Calculele pe care mi le-ați arătat fac parte dintr-o încercare de-a reduce numărul de ecuații – ecuații care descriu legile fizice – la una singură: o lege din care derivă celelalte. Primul set de ecuații se aplică mișcării obiectelor într-un câmp gravitațional: stele, planete, asteroizi și așa mai departe. Celălalt set se aplică mișcării obiectelor aflate într-un câmp electromagnetic: atomi, electroni. Cele două seturi de legi par contradictorii; aici intervine dificultatea. Avem un set de legi pentru mișcarea obiectelor mari și un altul pentru mișcarea celor mici, ceea ce nu este foarte mulțumitor și nici plauzibil pentru cele mai multe minți. Este o problemă importantă, poate cea mai importantă în fizicii.

Von Laue nu știa, dar Kirsch citise dinainte despre subiect, după cum știa că ar fi procedat Max, și cu același nesaț deosebit. Când Albert Einstein demonstrase că lumina, aidoma tuturor formelor de energie pură, este un flux de particule și că acestea au masă, el deschisese ușa către o lume de incertitudini. Observațiile și experimentele dovediseră că are dreptate. Lumina e, într-adevăr, formată din *cuante*, granule de energie asemănătoare bobițelor minuscule de nisip, care călătoresc cu o viteză uriașă. Exista o singură problemă: vechile experimente, cele care dovedeau că lumina este o ondulație în deplasare, asemenea unei unde care se mișcă în apă, rămâneau valabile. Modelele de interferență continuau să arate, așa cum recunoscuse și Einstein, că lumina *este* o undă. Calculele matematice erau de necontestat.

Indiferent de felul în care cercetau problema, indiferent de experimentele încercate, fizicienii erau forțati să accepte ceea ce rațiunea și experiența afirmau că e imposibil: un fascicul de lumină putea fi oricare dintre cele două lucruri total diferite, în funcție de modul în care era observat. Cele două posibilități coexistă într-o stare perpetuă de ambiguitate, până când interacțiunea cu un observator rezolvă problema într-un fel sau altul. Implicațiile erau tulburătoare, eufemistic vorbind. Dacă natura unui lucru este determinată de actul sau metoda de observație, cum poate omul de știință să nădăjduiască să ajungă la o concluzie hotărâtoare? Era ca și cum principiile relativității ar fi traversat hotarele spațiului și ale timpului, pentru a destrăma însăși țesătura cunoașterii.

Și asta nu era tot. Vechiul model planetar al atomului, în care electronii orbitează în jurul unui nucleu, la fel cum planetele orbitează în jurul Soarelui și se supun acelorași legi fizice, era mort de-a binelea. Tinerii discipoli ai lui Einstein – Niels Bohr, Werner Heisenberg, Erwin Schroedinger – demonstrașeră în scurt timp că legile mișcării nu se aplică deloc în domeniul subatomic. La fel și geometria convențională. Electronii și *cuantele* de lumină nu au poziții fixe, asemenea obiectelor din lumea la scară mare – dacă se poate spune că sunt obiecte. Poziția lor depinde de modul în care sunt observate. Se părea că acestea au o serie de poziții posibile, toate existând simultan. Comportamentul lor nu putea fi estimat individual, ci doar statistic, *en masse*.

Fizica clasică afirmă că totul, chiar și cea mai mică mișcare a celei mai mici particule, se întâmplă cu un motiv. Dacă un electron se comportă diferit față de altul, asta se întâmplă din pricină că forțele care acționează asupra lui sunt diferite. Dacă există suficiente informații, totul poate fi prevăzut, cel puțin teoretic. Universul clasic e un mecanism pus în mișcare la începutul timpului, fiecare mișcare a sa fiind predeterminată. Tinerii apostoli ai mecanicii cuantice ridiculizau această idee. Legătura dintre cauză și efect lipsea din însăși substanța energiei și a materiei, susțineau ei. Un univers fundamentat pe fizica luminii era unul în care evenimentele individuale apăreau fără niciun motiv.

Pentru prima dată, comportamentul materiei devenise nu doar necunoscut, ci și imposibil de aflat. Realitatea e construită nu pe temelia acțiunii și reacțiunii, ci pe nisipurile mișcătoare ale întâmplării. Einstein arătase lumii că nucleul a tot ce e material e de natură imaterială; în acel moment, prețioasele lui *cuante* îi demonstrau că în centrul rațiunii se află absurdul.

Dar marele fizician refuzase să se împace cu gândul ăsta. Spre disperarea lui Bohr și a celorlalți fizicieni, el era hotărât să disciplineze mecanica cuantică. Arma lui avea să fie un model matematic nou, unul care să subordoneze fizica impertinentă a *cuantelor* strictei cauzalități a împărăției cosmice. O teorie unificată a câmpului avea să scoată la iveală legile ascunse care guvernează lumea cuantică, așa cum le guvernau și pe toate celelalte. Einstein avea să dovedească faptul că, la urma urmei, totul poate fi cunoscut, iar caracterul aleatoriu al realității cuanticii e doar o iluzie.

Cu patru ani înainte ca acel carnet de notițe al Mariei să-l conducă pe Kirsch la Academia Prusacă, presa din Berlin se postase în fața instituției, așteptând vești cu privire la victoria finală a lui Einstein. Albumul lui Kirsch era și acum doldora de articolele lor fantasmagorice despre ceea ce ar fi putut urma: un viitor cu energie nelimitată, transportul instantaneu al materiei, ba chiar și călătoria în timp. Până și el stătuse la coadă la birourile ziarului *Berliner Morgenpost*, întrucât se zvonea că în următoarea ediție acesta avea să publice un raport autorizat (zvon care s-a dovedit a fi fals). Dar până în acel moment, nu apăruse nicio descoperire.

Kirsch se întrebase adesea, în timp ce citea ziarele și jurnalele, de care parte s-ar fi aflat Max în acea mare bătălie a realităților. Ar fi dorit oare ca Einstein, eroul lui, să iasă triumfător? Ori ciudățenia lumii cuantice s-ar fi dovedit prea seducătoare pentru a-i putea rezista? În visele lui Kirsch, ocolea mereu subiectul, ca și cum ar fi știut părerea lui, dar încă nu era pregătit s-o împărtășească.

Von Laue îl conduse printr-o curte plină de studenți. Era frig.

— Ați spus că sincronizarea a fost tulburătoare, zise Kirsch. Ce vreți să spuneți?

— Iertați-mă, răspunse von Laue, probabil nu m-am exprimat foarte limpede. Am vrut să spun că ultima oară când am văzut *acest* domeniu al matematicii – o geometrie cu cinci dimensiuni – aplicat la *această* problemă specifică, îl ascultam pe profesorul Einstein în timp ce prezenta un articol în fața membrilor Academiei Prusace. Asta se întâmpla în aprilie. Lucrarea nu fusese publicată decât acum câteva luni. Ajunseră în dreptul unei alte intrări, mai mici. Von Laue îi ținu ușa. Așadar, vedeți dumneavoastră, acele însemnări pe care mi le-ați lăsat trebuie că aparțin fie unui fizician de frunte, fie cuiva *apropiat* unui fizician de frunte. Cel puțin asta bănuiesc.

Von Laue îl conduse pe Kirsch în biroul lui și aprinse luminile. Era mai mic decât se așteptase Kirsch, deși confortabil mobilat, cu rafturi de cărți care acopereau pereții, un birou de mahon, un covor persan uzat și un model vechi al sistemului solar, din fildeș și alamă, așezat deasupra unui fișet. Cu o cheie scoasă din buzunarul vestei, von Laue descuie sertarul biroului și scoase carnetul Mariei. Kirsch îl deschise cu băgare de seamă. Șirurile de litere și simboluri îl priveau fix, estompate și neinteligibile, dovada faptului că fusese udat în drum spre Academie.

— Atunci aceste calcule sunt complete? Dovedesc ceva?

Von Laue zâmbi, foindu-se în spatele biroului.

— În fizica teoretică, lucrurile sunt rareori dovedite, doctore Kirsch, cel puțin în ceea ce privește adevărul lor. Încă nu putem observa un atom, după cum nu putem călători printre stele. Deschise două obloane de lemn și privi peste șosea, înspre Franz-Joseph Platz. Așa cum le spun adesea studenților mei, perspectiva umană impune pune multe limitări capacității noastre de observare, precum și puterii noastre de înțelegere. Nu e ușor să o depășești. Adevărata obiectivitate cere dedicare și un sacrificiu considerabil.

Kirsch întoarse o pagină. Era țeapănă și vălurită, dar scrisul se vedea clar. O singură foaie de sugativă fusese introdusă cu grijă printre file. Câteva pagini mai departe mai găsi una.

— Dacă nu este nimic dovedit, spuse el, cum știți când aveți dreptate?

Von Laue privea stâlpii de iluminat care pâlpâiau pe fundalul unui cer de cobalt.

— Se pune problema de a găsi ceea ce este frumos. Căutăm eleganță, simplitate, economie. Acestea sunt soluțiile pe care Natura le preferă. Desigur, doar o formă foarte rară de intuiție știe unde să le caute. Cei mai mulți dintre noi nu pot vedea dincolo de ceața propriilor superstiții. Se întoarse. Din păcate, în cazul pacientei dumneavoastră, lucrarea este incompletă. Ultimele pagini lipsesc.

Kirsch nu remarcase acest detaliu înainte, dar ultimele pagini ale carnetului erau rupte – cam douăzeci de pagini. Smulse firele care atârnau din cusătura cotorului.

— Știți cumva unde se află acele pagini? se interesă von Laue.

— Mi-e teamă că nu. Se așternu tăcerea. O clipă mai târziu, Kirsch făcu un pas în față și-i întinse mâna. Mi-ați fost de mare ajutor, profesore. Nu-mi permit să vă mai răpesc din timp.

O umbră de resemnare se așternu pe chipul lui von Laue.

— Când pacienta dumneavoastră își revine, voi fi mai mult decât interesat să o cunosc. Să nu vă îndoiți: are o inteligență remarcabilă, dacă pornim, desigur, de la premisa că aceste calcule îi aparțin.

— N-am niciun motiv de îndoială. Scrisul pare să-i aparțină.

Von Laue îl conduse afară din birou.

— Nu vreau să par că nesocotesc sexul frumos, înțelegeți. Pur și simplu, în toți anii în care am fost fizician n-am cunoscut decât două femei care ar putea înțelege munca lui Albert Einstein atât de iute. Una dintre ele este Marie Curie, iar ea a câștigat un Premiu Nobel.

— Și cealaltă?

Von Laue șovăi.

— Cealaltă e soția lui.

— Elsa Einstein?

Von Laue râse.

— Nu. Elsa nu se descurcă nici cu socotelile gospodărești. Mă refer la *prima* soție.

— N-am știut că a mai fost căsătorit.

— Nu mulți știu asta. S-a întâmplat în Elveția, în urmă cu câțiva ani. Ea și Albert erau studenți la Politehnică. Von Laue deschise ușa. De altfel, cred că ea încă predă acolo.

— În Elveția?

— În Zürich. Doar elevi particulari, în special tinere. Un sabat al vrăjitoarelor, după cum spune Albert. Von Laue zâmbi preț de o clipă. Sunt foarte puține profesoare, mai ales în domeniul fizicii. Din păcate, multe universități resping în continuare femeile care vor să studieze științele exacte.

— Îmi puteți spune cum o cheamă? Dacă nu vă...

Von Laue ridică din umeri.

— Mileva. Mileva Marić.

Trecură câteva secunde până ce Kirsch reuși să identifice numele.

— E sârbesc, continuă von Laue. Știți, acolo s-a născut Mileva. Într-un târgușor pierdut de lume.

Kirsch se întoarse în grabă la clinică. Era timpul mesei de seară și cea mai mare parte a clădirii era cufundată în liniște. Se duse în biroul său și închise ușa, scormonind prin buzunar după cheia de la fișet. Puse deoparte mașina de scris, scoase dosarul Mariei și îi goli conținutul pe birou. Scrisoarea era acolo, între câteva schițe realizate de ea și fotografia din *Die Berliner Woche* pe care i-o dăduse Alma: „Fr. Mileva Einstein-Marić, Tillierstrasse 18, Berna, Elveția."

Prima dată când văzuse numele, se întrebase dacă nu cumva era o glumă. „Doctorul Einstein-Kirsch" era exact maniera în care i s-ar fi adresat Robert Eisner într-una dintre toanele lui mai sarcastice. Dar în acel moment nu mai încăpea îndoială: scrisoarea îi era adresată primei soții a lui Albert Einstein.

O citi din nou. Aprilie 1903. Familia Einstein se gândea să se mute în Serbia. Mileva era îngrijorată de soarta unui copil mic aflat acolo, pe nume Lieserl. Prietena ei, Helene, o asigura

că respectivul copil este bine și o prevenea să nu desfacă aranjamentele deja stabilite, „pentru binele tuturor".

Copilul era al Milevei. Era singura explicație plauzibilă. Lieserl fusese dată spre adopție – în secret, judecând după tonul scrisorii. Nu exista niciun indiciu cu privire la motivul pentru care sau modalitatea anume prin care Maria ajunsese în posesia scrisorii vechi de douăzeci și opt de ani – cu atât mai puțin de ce o adusese cu ea la Berlin.

Prin minte îi trecu un gând hidos. Dacă scrisoarea era dovada unui fapt necuviincios, ar fi putut fi folosită pentru șantaj. Poate că asta era intenția: amenințarea familiei Einstein cu un scandal.

Eugen Fischer suspectase o înșelătorie, și nu era singurul. Până și poliția ezita să o trateze pe Maria ca pe o victimă. Văzută în mod obiectiv, exista ceva straniu și calculat cu privire la felul în care fata ajunsese în atenția publicului, ca și cum făcea tot ce-i stătea în putință ca să câștige atenția și, în acest fel, să aibă un avantaj.

Kirsch privi schițele împrăștiate pe birou. Tânărul și bătrânul erau iarăși acolo, ițindu-se printr-o rețea delicată de umbre. Oare tânărul fusese complicele ei? Dacă așa stăteau lucrurile, ce se întâmplase cu el? Kirsch cercetă fruntea lată și gura frumoasă, delicată. Poate că nu fusese la fel de norocos precum Maria: poate că nu fusese găsit. Kirsch și-i imagină pe lac, într-o barcă cu vâsle; o ceartă, o luptă. Poate că ea îl omorâse și-i aruncase trupul în apă. Iar el zăcea și acum acolo, nedescoperit, cu buzunarele pline de pietre.

Kirsch cugetă la felul în care ea făcea gimnastică în curte, cu brațele ei albe și palide, felul în care își coborâse privirea și își petrecuse părul pe după ureche. Nu era o criminală. Nu era capabilă de șantaj sau de minciună.

Dar sigur că îl *mințise*. La Tanguero. Când o întrebase cum o cheamă, îi spusese că se numește Elisabeth.

Luă din nou scrisoarea. „Știu că ești preocupată de Lieserl când întrebi astfel de lucruri."

Lieserl. Nu era un nume în adevăratul sens al cuvântul, cel puțin nu unul care ar putea fi trecut în certificatul de naștere sau

în pașaport. Era un diminutiv nemțesc demodat, o poreclă afectuoasă cu care alinți un copil mic.

Sări în picioare, răsturnând o ceașcă goală de cafea. Aceasta se rostogoli pe birou și se izbi de podea. Se holbă la mâinile lui, gândindu-se la Maria, la ultimul lor schimb rapid de priviri de la Tanguero, felul în care ea ezitase înainte de a-i răspunde, cu urma unui zâmbet pe buze.

Un bebeluș pe nume Lieserl crescuse, devenind o femeie numită Lisa ori Elsbeth – sau *Elisabeth.*

Kirsch crezuse că se joacă cu el, scornind pe loc un nume, ca să-l inducă în eroare. Dar se înșelase. Nu avusese nicidecum intenția să-l amăgească. Îi încredințase un secret. Ea era copilul din scrisoare. Ea era Lieserl.

Tânărul și bătrânul. Închise dosarul și-l încuie în fișet. Mereu se întrebase cine e bătrânul. Acum știa.

Primul lucru pe care l-a făcut de dimineață a fost să sune la universitate, dar a fost nevoie de mai multe încercări înainte ca cineva să preia un mesaj. La prânz, în cele din urmă, von Laue l-a sunat înapoi.

— Trebuie să iau legătura cu profesorul Einstein, spuse Kirsch. În legătură cu acel caz al meu, studenta.

— Albert Einstein? Vorbiți serios?

— Știu că vă cer foarte mult. Kirsch auzi sunete de pași, apoi zgomotul înfundat al unei uși închise. După o noapte proastă – un caleidoscop de amintiri, vise și speculații –, era obosit și iritat. Domnule profesor von Laue?

— Vreți să-i arătați carnetul. La asta vă gândiți?

Von Laue vorbea pe un ton prudent. Menționarea numelui lui Einstein, a dorinței de a-l vedea, de a-l întâlni schimbase totul.

— Nu. Chestiunea nu e strict științifică.

— Atunci, ce anume vă face să credeți că va fi interesat? Profesorul Einstein e om de știință. Nu are cunoștințe de psihiatrie.

— Cred că acest caz special, cazul Mariei Draganović, va suscita interesul profesorului, dacă-i sunt prezentate împrejură-

rile întocmai. Dar voiam să vă consult înainte de-a îndrăzni să-l abordez direct.

Era tentant să-i povestească lui von Laue despre scrisoarea Helenei Savić, despre însemnătatea aceasteia – tentant, dar primejdios. Dacă scrisoarea fusese furată? Era, în mod limpede, o corespondență privată. În plus, privind obiectiv, nu prea dovedea nimic.

— „Draganović" ați spus?

— E un nume sârbesc. Bănuiesc că provine din Serbia. Asemenea primei soții a profesorului.

Urmă o pauză. Preț de o clipă, se gândi că von Laue va închide.

— Continuați.

Kirsch se așeză.

— Cred că există o mare posibilitate ca această pacientă să-i fi fost cunoscută mai demult profesorului Einstein. Probabil că există o legătură între ei, una care justifică prezența femeii în Berlin.

— Mă iertați, dar nu înțeleg...

— S-ar putea ca profesorul să fie singura persoană care o poate ajuta.

Von Laue oftă, ca și cum nu era prima dată când auzea așa ceva.

— Doctore Kirsch, vorbim despre cel mai celebru om în viață. Ați uitat acest aspect?

— Înțeleg că...

— Albert Einstein este cunoscut în toate colțurile lumii civilizate. Știrile sunt cu ochii pe el zi și noapte, și nu există ziar care să nu-i fi publicat fotografia. Ca psihiatru, trebuie să știți că pentru mulți oameni, zdraveni și demenți deopotrivă, o asemenea expunere *constituie* o legătură, ba chiar o relație. Vă asigur, nu trece săptămână fără ca vreun suflet amăgit să vină cu o pretenție sau alta.

— Chiar și așa, în această împrejurare, cred că profesorul va dori să afle ce-am descoperit. Chestiunea va rămâne strict confidențială, desigur.

Von Laue tăcu îndelung până să răspundă.

— Aș vrea să vă ajut, doctore Kirsch, dar mă tem că e imposibil. Profesorul Einstein și soția lui pleacă la Bremerhaven în această după-amiază.

— La Bremerhaven? Vor fi plecați multă vreme?

— Nădăjduiesc că înțelegeți: planurile lor de călătorie nu trebuie făcute publice nici măcar acum, din motive de siguranță. Albert nu e doar cel mai celebru om de știință din lume. E și cel mai celebru evreu din lume. Lăsând la o parte faptul că e un adversar vehement al național-socialismului.

— Înțeleg.

— Prea bine. În câteva zile, vor pleca cu vaporul spre America. Nu se vor întoarce mai devreme de martie; totuși, în situația de față, cred că nu se vor mai întoarce vreodată.

Lui Kirsch îi trecu prin minte că ar putea fi o minciună, un mod de a i se respinge solicitarea fără să fie jignit. Dar se dovedise că von Laue nu era genul care să mintă.

— Îmi pare rău că nu pot să vă ajut mai mult, domnule doctor Kirsch, și nici pe pe pacienta dumneavoastră. Dar nu vreau ca profesorul Einstein să-și amâne plecarea sub nicio formă. Dușmanii lui de aici devin mai îndrăzneți și mai periculoși pe zi ce trece. Indiferent care ar fi această *legătură*, nu putem permite să-l abată de la munca lui, cu atât mai puțin să-i compromită siguranța.

— Ideea e că...

— Îmi pare rău, dar mă tem că sunt obligat să închei aici.

— Cred că s-ar putea să fie vorba de fiica lui. Fiica lui Einstein, Elisabeth. Acest lucru n-ar schimba totul?

Urmă o altă pauză.

— La revedere, doctore Kirsch.

26

Maria nu-l văzuse pe Kirsch timp de câteva zile. Când se apropie de ea, traversând curtea, fata își dădu seama că ceva nu e în regulă. Mâinile îi erau îndesate adânc în buzunarele hainei, astfel încât conturul încheieturilor se vedea prin țesătură, iar în felul în care mergea se observa o oarecare rigiditate pe care n-o mai remarcase până atunci.

— Nu-mi spune că desenezi clinica! exclamă el.

Maria ședea pe banca obișnuită. Stătea cu fața la clădire, ținând blocul de desen în poală, deși încă nu se apucase de lucru. Lumina după-amiezii străpungea norii brăzdați.

— De ce nu?

Kirsch privi pieziș către ferestrele cu zăbrele și zidăria de cărămidă dezolantă, ascunsă doar de resturile scheletice ale plantelor agățătoare, acum moarte.

— Trebuie să existe priveliști mai drăguțe.

Se mută pe bancă, astfel încât să-i facă loc și lui, dar el se așeză pe brat. Maria își coborî privirea spre coala de hârtie, desenă o linie curbă, așteptându-l pe Kirsch să vorbească. Linia se transformă în conturul unui obraz. Sub acesta desenă un maxilar.

— Vești proaste? întrebă ea.

— Nu, răspunse el. Nu, e un progres. Un progres clar. Cu puțin noroc, în scurt timp o să pleci de aici. Vei putea să-ți vezi de viața ta.

Ea desenă arcada unei sprâncene. A unui bărbat sau a unei femei? Nu știa. Stomacul i se zvârcoli.

— Unde o să mă trimiți?

— Acolo unde îți este locul. O privea pentru prima dată, dar ea-și ținea privirea ațintită asupra paginii. Locul ăsta e doar un refugiu temporar. În curând, n-o să mai ai nevoie de el.

Fata desenă ochii, întunecați și pătrunzători.

— Și tu?

Sus, la ultimul etaj al clinicii, o siluetă în alb trecu prin dreptul unei ferestre. „Oare câte altele mai privesc?" se întrebă Maria. Cât de stânjenitor pentru doctorul Kirsch să aibă spectatori. Sau asta voia el – ca alții să stabilească o distanță între ei?

— Maria, ce s-a întâmplat la Herr Mettler... Creionul ei se opri. A fost o greșeală din partea mea. Total greșit.

— Da? De ce?

— Sunt doctor. Rolul meu... *datoria* mea este să-ți redau sănătatea. Orice altceva nu face decât să-ți complice recuperarea.

Maria simți cum ochii i se umplu de lacrimi. Dinții i se încleștară. Îi era teamă că dacă ar deschide gura să vorbească, lacrimile i s-ar prelinge pe obraji. „Ce prostie", cugetă ea. „Cât de *nefiresc*." Se forță să se concentreze asupra desenului, umplu pupilele și pleoapele cu tușe apăsate ale creionului.

— Trebuie să-nțelegi, zise Kirsch. E firesc să te simți izolată în acest moment. Asta e cauza oricăror sentimente pe care probabil le ai acum. Dar după ce te vei simți mai bine, toate astea se vor schimba. Orizonturile tale se vor lărgi. Vei putea uita locul ăsta.

— Și pe toată lumea de-aici. Asta ai vrut să spui?

— Da.

— Mă pricep să uit.

Îl auzi oftând. Obrajii îi ardeau acum, că știa ce povară devenise pentru el.

— În plus de asta... Kirsch duse o mână la piept. Sunt logodit și urmează să mă căsătoresc. Înțelegi, așadar...

Maria se înfioră. Vru să o ia la goană, dar încotro să se ducă? Dincolo de curtea clinicii, lumea era o negură alcătuită din imagini pe care și le amintea doar pe jumătate, o lume descurajantă și singuratică.

Se ridică în picioare.

— Înțeleg, domnule doctor. Mulțumesc.

Făcu câțiva pași înspre clinică, dar Kirsch îi puse o mână pe brat. Ea nu îndrăzni să se întoarcă și să-l privească.

— Am primit niște informații. Își coborâse glasul, deși nu era nimeni prin preajmă care să-i audă. Dacă-i adevărat, totul se schimbă. Vezi tu, în tot acest timp am rămas fixat pe ideea de a-ți reconstrui trecutul. Credeam că e singura cale de a-ți vindeca amnezia. Dar sunt de părere că, în cazul tău, viitorul este cel care contează. Viitorul este cel pe care trebuie să-ncercăm să-l recâștigăm. Poate unul strălucit.

Ea întinse mâna spre a lui și o îndepărtă ușor.

— Cum anume?

— Lasă-mi un mic răgaz. Vocea lui reveni la normal, o voce de doctor: echilibrată, liniștitoare, distantă. Va trebui să plec o vreme. Mi-am luat concediu, cu aprobarea directorului. Mai sunt lucruri pe care trebuie să le aflu, vezi tu, și nu le voi afla în Berlin. Între timp...

Îi întinse o carte.

— Vreau să citești asta.

Ea aruncă o privire titlului de pe cotor: *Teoria restrânsă și generală a relativității, pe înțelesul tuturor*. „Ce cadou bizar", își spuse ea, „unul pe care-l oferi unui străin. Orice, numai nu un dar din dragoste."

— Consideră cartea asta un nou început, zise Kirsch.

Ea luă cartea, nedorind să pară necioplită.

— Desigur, domnule doctor. Cum considerați că-i mai bine.

SCRIITORUL

27

Și am început să învăț nu pentru laudele sau admirația celorlalți, ci pentru independența pe care credeam că învățătura mi-o putea oferi. În curând, studiile au devenit viața mea. Mi-au fost deopotrivă refugiu și ocupație, fiindcă atunci când eram cufundată în cărțile mele nu mă simțeam singură, ci având companie: o companie a spiritelor strălucite, a căror pasiune e iluminarea celorlalți. M-am simțit privilegiată să trag cu urechea la discursul acestor minți mărețe, iar uneori eram nemulțumită de intruziunile vieții de zi cu zi. Pot să-ți mărturisesc acest lucru, întrucât știu că vei înțelege tentațiile unei existențe erudite. Uneori cred că dacă n-aș fi ales această cale, aș fi fost copleșită de un tumult de emoții. Furia, tristețea și singurătatea mă pândesc din toate părțile. Doar un pas sau doi să mă abat de pe drumul ales, și m-aș pierde în ele și în disperare. Căci ce folos au lacrimile câtorva spirite nobile împotriva cruzimii atâtor alora?

Cu toate astea, nu eram fericită. Mă mândream cu realizările mele, cu atât mai mult cu cât erau rare la o persoană tânără de sexul meu, dar nu găseam că trofeele au vreo valoare. Voiam ca învățătura să mă facă mai fericită pe mine și pe cei la care țineam, și doream ca acea fericire să dureze. Până atunci, succesul m-a slujit doar pentru a mă izola. Fetele de la școală mă credeau băiețoasă și ciudată din pricina preocupărilor mele privind matematica și știința; băieții mă considerau impertinentă. Prin urmare, cred că eram deschisă ideii că învățătura ar fi putut, cel puțin, să mă apropie de Dumnezeu.

Nu c-aș fi primit această sugestie la biserică. Aveam senzația că slujitorii Bisericii privesc cu suspiciune învățătura în exces, îndeosebi pe cea care are legătură cu lumea naturală. Dumnezeu și Marele Său Plan sunt mistere dincolo de puterea de înțelegere a omului, spuneau ei. Muritorii care puneau la încercare subiectele legii naturii erau plini de trufie. Credința era importantă – fie ea

oarbă sau altcumva, nu contează. Toată învățătura din lume, îmi aminteau ei în mod repetat, nu aduce sufletul nici măcar cu un pas mai aproape de Împărăția Cerurilor, decât dacă e o învățătură din scripturi. Din fericire, la liceu existau profesori cu altfel de păreri asupra științei, deși a trebuit să pun o groază de întrebări ca să le aflu. Ultimul meu profesor de fizică, doctorul Stanić, mi-a sugerat că Dumnezeu și legile naturii sunt unul și același lucru, de vreme ce caracterul universului e o expresie a legii naturale, și că toate lucrurile i se supun. Prin urmare, înțelegând mai bine legile naturii, cum e posibil să nu reușim să-l înțelegem mai bine pe Dumnezeu? În acest fel, a așezat în fața mea un nou trofeu. Am înțeles că drumul învățării și cel al cercetării nu duc doar la înțelegere, ci și la sursa bunătății și a iubirii.

Aceste vorbe mi-au oferit o mare alinare, precum și un imbold. Tatăl meu n-a avut niciun motiv să-mi reproșeze irosirea banilor cheltuiți cu educația mea, deși asta nu l-a împiedicat să-mi amintească de sacrificiile pe care le făcuse. Pomenea de asta atât de des, încât mi-a fost teamă că mă va retrage de la școală, deși la acea vreme obținusem o bursă și, prin urmare, se renunțase la o mare parte din taxele pe care trebuia să le achite. Dac-aș fi știut atunci cum se mândrea cu vitejia lui prin tot districtul, pretinzând că el însuși m-a meditat, precum și cu faptul că generațiile trecute ale familiei lui număraseră multe asemenea genii, aș fi fost mai puțin îngrijorată.

Bănuiesc că nu prea avea cu ce altceva să se laude, căci sfârșitul războiului i-a adus concedierea din serviciul vamal. Granița dispăruse prin ordinele marilor puteri și, odată cu ea, și postul de vamă. Mai îmbucurătoare pentru mine au fost veștile că noul Regat al Iugoslaviei avea să permită accesul studentelor în toate universitățile, inclusiv în Facultățile de Medicină și Științe. Doctorul Stanić a spus că nici Universitatea din Zagreb, nici sora ei din Belgrad nu sunt de prim rang când vine vorba de științe și că, dacă exista vreo posibilitate, ar fi trebuit să studiez în străinătate. Dar știam că tata n-avea să plătească niciodată pentru așa ceva, întrucât, de vreme ce-și pierduse postul, se certa adesea cu mama în privința banilor.

De obicei mă retrăgeam de la masă când începeau certurile, întrucât eram încredințată că prezența mea nu mi-ar fi adus un

rezultat favorabil. Încă mă temeam că tata avea să se răzgândească în legătură cu educația mea (care, din câte-mi dădeam seama, nu adusese nici măcar un bănuț) și am hotărât să vin acasă pentru a munci. El începuse să-și petreacă zilele fie pescuind la râu, fie bând în tovărășia altor trântori. În loc să-și caute de lucru – puținele locuri de muncă disponibile acolo fiind sub demnitatea lui –, vorbea din ce în ce mai mult despre cum putea face un profit de pe urma vreunei scheme mărețe. Una dintre acestea era creșterea viermilor de mătase în pod și în acareturile din jur. Într-o bună zi, s-a întors de la Novi Sad cu mai multe coșuri pline cu gogoși de mătase maronii și lucioase, din care n-a ieșit nimic. Un alt plan a fost să cultive viță-de-vie pe pământul nostru și în acest scop a intrat cu plugul într-o pajiște bună, transformând-o într-una plină de buruieni. Dar chiar dacă nu a insistat cu aceste planuri (slavă Domnului), întotdeauna era nevoie de o mână de ajutor în gospodărie, îndeosebi din pricina sănătății șubrede a mamei. Așa încât, atunci când se ivea subiectul banilor, îmi făceam de lucru să duc farfuriile la bucătărie și mă făceam nevăzută în spălătorie, mai ales când tata începea să se plângă că mama e extravagantă – lucru neadevărat –, că familia ei nu-i dăduse zestrea promisă, precum și multe alte nimicuri și motive de nemulțumire.

Totuși, într-o seară le-am auzit discuția. În acea zi mă întorsesem cu un referat de la liceu, despre care știam că avea să fie unul dintre ultimele, întrucât după ce obțineam diploma trebuia să plec, educația mea fiind completă. Discuția cu privire la urmarea studiilor superioare nu mai putea fi amânată. Mama și tatăl meu șușoteau, lucru neobișnuit și care m-a făcut și mai curioasă. Astfel, mărturisesc, am ascultat la ușă, abia cutezând să respir, ca nu cumva scândurile dușumelei din hol să scârțâie sub mine.

Discutau despre bani, exact așa cum mă așteptam, și se întrebau dacă ar fi trebuit să ceară mai mulți – de la cine, nu mi-am putut da seama. Mama era cu totul împotrivă, din pricina unei promisiuni făcute, dar tata insista. „N-am fost niciodată de acord să punem umărul la acest soi de povară", l-am auzit spunând cât se poate de limpede. „Nu se pot aștepta la așa ceva. În plus, acum sunt doldora de bani. Iar noi nu mai avem aproape nimic."

Inima mi-a stat în loc, căci știam prea bine despre ce povară e vorba. Totuși, eram curioasă cine anume ne dăduse bani. Apoi

l-am auzit pe tata spunând că Helene ar trebui să reușească să intervină din nou în numele nostru, de vreme ce și ea poartă o parte din responsabilitate, iar mama s-a opus din nou, deși nu la fel de vehement. Mă întrebam dacă e vorba de mătușa Helene, pe care n-o mai văzusem de un an sau chiar mai mult.

Mama o numea „mătușa Helene", însă din afecțiune, și nu din pricina vreunei legături de rudenie. Soțul ei, Milivoj, era un vechi coleg de școală de-al tatălui meu și avea o slujbă la un minister, lucru care însă nu-l împiedica pe tata să-l numească pe la spate „bufon" și „visător nebun", ceea ce se întâmpla adesea, mai ales în legătură cu politica lui, pe care el o considera radicală. Cei doi locuiau în Belgrad și ne vizitau din când în când. Uneori, Helene venea singură, întrucât avea rude în apropiere de Novi Sad. Mai ales mama o trata cu mare respect. Mătușa Helene era o femeie foarte educată, micuță și rafinată în rochia ei, deși avea o diformitate la un picior, fapt care o făcea să șchiopăteze. Eram foarte impresionată în special de faptul că înainte de a se căsători studiase la universitate, în Elveția. Uneori, când aveam prilejul, îi puneam întrebări cu privire la acest subiect. Mi-a povestit despre munții măreți și despre ghețarii din țara aceea, căci nu văzusem așa ceva decât în cărți – deoarece, după cum bine știi, pământul unde am crescut eu este plat ca laba gâștii. O dată a adăugat în șoaptă, ca și cum ar fi fost un secret numai al nostru, că dacă excelez în continuare în studiile mele, și eu aș putea învăța într-un astfel de loc. Căci nu era neobișnuit ca tinerele sârboaice să fie bine primite la Zürich. Într-adevăr, a spus ea, unele au plecat să obțină o diplomă și s-au întors și cu un soț.

Am roșit la auzul acestor vorbe, fiind încă prea tânără să mă gândesc la sexul opus, cu excepția profesorilor sau a băieților cu zgaibe în genunchi, care mă necăjeau, pe care preferam să-i evit. Și m-am întrebat dacă al doilea pahar de rachiu de mere i se urcase la cap.

În cel puțin două ocazii, când încă eram foarte tânără, mătușa Helene a venit însoțită de o femeie: o doamnă brunetă și tăcută, îmbrăcată foarte sobru, dar frumoasă, după părerea mea. La început am crezut că era o prietenă sau o servitoare, căci cea mai mare parte a timpului stătea tăcută într-un colț, privindu-ne pe noi, copiii, cum ne jucam și zâmbindu-ne cald ori de câte ori privirile ni se

întâlneau. Cred c-aș fi uitat-o cu totul, dacă n-ar fi fost felul în care prezența ei melancolică părea să-i subjuge pe mama și pe tata. De obicei, vizitele mătușii Helene erau însoțite de o avalanșă de bârfe și conversații – despre prieteni comuni, vești de la Belgrad –, ba chiar și de dispute politice. Dar când însoțitoarea mătușii Helene era de față, conversația sfârșea mereu în tăcere, ca și cum toată lumea din odaie era preocupată de altceva. Apoi, când femeia pleca, toți se înveseleau, ca și cum o catastrofă îngrozitoare abia ar fi fost evitată. Ori de câte ori am văzut-o pe doamna aceea m-am întrebat ce tristețe uriașă păstra închisă în inimă și de ce nimeni nu vorbea despre aceasta.

După ce pleca, o visam de fiecare dată. Visam că intră în camera mea și-mi mângâie părul în timp ce dorm, că stă în picioare în cadrul ușii, privindu-mă, cu silueta proiectată în lumină. Eram încredințată că trebuie să fi avut o fiică și că o pierduse, poate din pricina scarlatinei care răpise atât de mulți copii de vârsta mea. Și din pricina asta avea inima frântă.

Mi-am amintit că numele însoțitoarei era Mileva. Ea și Helene se întâlniseră pe când erau amândouă studente la Zürich. Mileva locuiește și acum în Elveția, dar familia ei se află în satele Kać și Titel, amândouă la distanță de-o zi de mers față de casa noastră. Abia după câțiva ani am aflat – de la profesorul meu, Herr Bošković – că mai demult fusese renumită în Serbia drept cea mai strălucită fiziciană pe care a avut-o țara noastră, nimeni alta decât soția marelui profesor Albert Einstein.

28

Mileva Einstein-Marić locuia pe povârnișurile Zürichbergului, într-un cartier rezidențial înstărit, imediat lângă școala Politehnică unde ea și Albert Einstein se întâlniseră pentru prima oară, cu treizeci de ani în urmă. Kirsch străbătu distanța pe jos, urcând șirurile lungi de trepte care intersectau drumurile în zigzag, oprindu-se doar pentru a-și trage sufletul. Nori joși se rostogoleau deasupra apelor cenușii ale râului Zürichsee, răsfirându-se din când în când pentru a dezvălui privirii dealurile cu păduri dese de pe malul îndepărtat. Ningea. Jos, tramvaie cu amortizoare noi rulau pe șine.

Soția lui Einstein era singura care știa adevărul. Nimeni, nici măcar Einstein însuși, nu constituia o sursă sigură în ceea ce o privea pe Liserl. La urma urmei, copilul se născuse în circumstanțe foarte neclare, înainte ca cei doi să se căsătorească. Doar Mileva putea spune cu certitudine cine e tatăl fetei. Din același motiv, tot ea era cea mai în măsură să spună ce se întâmplase cu fata și unde se află. Era dreptul Milevei să păstreze sau să împărtășească aceste secrete.

Pe Huttenstrasse, la numărul 62, se afla un bloc de apartamente cu patru niveluri, construit din ciment și cu o fundație masivă de piatră. Era finisat într-o versiune sumbră a stilului *art nouveau*, cu vitralii deasupra ușilor și la ferestre, cu elemente fine de fier forjat la balustradele balcoanelor. Kirsch nu avea programată o întrevedere. Hotărâse să n-o avertizeze cu privire la sosirea lui. Scrisorile erau ușor de ignorat, iar telefonul nepotrivit pentru discuții delicate. Urcă scările până la etajul al treilea și sună la ușă.

Deschise o menajeră, îi preluă cartea de vizită și, după o scurtă discuție, îl conduse într-un salon.

— A aștepta, vă rog, rosti ea. Frau Professor Einstein va vine.

Mileva încă folosea numele și titlul fostului ei soț, deși divorțaseră de treisprezece ani. Era oare o dovadă a afecțiunii pe care i-o păstrase? Sau poate avea pretenția să împărtășească celebritatea fostului soț? Dacă ăsta era cazul, tactica eșuase. În afara granițelor Elveției, însăși existența ei, ca și cea a fiilor săi, erau cu totul necunoscute. Din punct de vedere al ziarelor, Elsa era singura soție pe care Albert Einstein o avusese vreodată. Ba mai rău, acestea presupuneau de obicei că fiicele Elsei (care erau de fapt rezultatul primei ei căsătorii) erau și ale lui Albert. Poate faptul că Einstein nu reușise să lămurească situația era și o dovadă a indiferenței sale față de opinia lumii. Se poate ca Mileva să nu fi acceptat niciodată divorțul cu adevărat. Dacă ar fi fost o persoană religioasă ori doar de modă veche, poate că ar fi considerat legăturile căsătoriei ca fiind dizolvabile doar prin moarte. Păstrarea numelui soțului ar fi putut reprezenta pentru ea doar o problemă de drepturi cuvenite, o chestiune de onoare.

Încăperea era aerisită, cu tavan înalt și pereți albi. Mobilierul era din lemn lustruit, închis la culoare. Într-un colț se afla un mic pian cu coadă, o masă mare în centru, pe care stăteau stivuite ordonat cărți și hârtii. Pe pereți atârnau diverse gravuri și acuarele, formând un amestec eclectic. Pe o poliță, deasupra unui radiator, ședea un rând de cactuși mici, în ghivece de pământ. Niște uși franțuzești dădeau în balcon. Afară se vedea o întindere de iarbă și pomi fructiferi, iar dincolo de ei urmau acoperișurile acoperite de zăpadă ale orașului.

Fotografii cu familia Milevei erau aranjate pe o măsuță. Femei cu gulere înalte erau strânse în jurul unor patriarhi cu barbă, formând grupuri atent aranjate pentru pozat. Copii rotofei în costume de marinar se holbau tâmp în obiectiv. Într-o fotografie – cea mai veche, judecând după pete –, trei generații erau înșirate pe rânduri, toate cu fața spre privitor. Bărbații nu aveau sacouri, ci doar veste, iar femeile purtau basmale pe cap. Ca și veșmintele, chipurile lor asprite de vreme sugerau vieți de trudă la țară. Fotografiile mai clare și mai noi erau mai puțin formale: un bebeluș în veșmânt de botez ținut pe genunchiul unei femei,

doi băieți echipați pentru călătorie, aflați pe o cărare în pădure, un tânăr chipeș într-o grădină însorită, înconjurat de femei de-o parte și de alta. Kirsch căută o imagine de-a lui Albert Einstein, dar nu găsi niciuna.

Ceva anume la tânărul acela îi era cunoscut: fruntea lată, gura delicată, expresia precaută. Îi amintea lui Kirsch de un star american de cinema, unul despre care Alma afirma că ar fi noul Valentino. Apoi își dădu seama: nu văzuse acel chip pe ecranul de cinematograf. Îl zărise în caietul de desen al Mariei.

„E scriitor."

Luă fotografia și-o întoarse. Pe spatele ei nu scria nimic. Era oare același bărbat? După o cercetare mai atentă, nu mai fu sigur.

Afară, pe hol, o pendulă bătu ceasurile patru. I se alăturară clopotele bisericilor din oraș. Kirsch nu mai fusese niciodată într-un loc în care trecerea timpului era marcată atât de conștiincios. Nici nu mai aveai nevoie de ceas.

— Văd că l-ați găsit pe Eduard.

O femeie în rochie neagră stătea în cadrul ușii. Era micuță și la gât purta un șirag dublu de perle. Părul ei frumos, negru, era brăzdat cu fire argintii și legat lejer la ceafă. Pupilele ei erau aidoma sticlei negre. Îi trecu prin cap că odinioară probabil făceau parte din farmecul ei, dar gura proeminentă și maxilarul puternic confereau feței trăsături aproape simiene.

Mileva Marić, soția lui Einstein vreme de șaisprezece ani. Mama Mariei, probabil. Kirsch căută o urmă de asemănare, crezu că găsește o oarecare similaritate la pomeți, la ochi și în arcuirea sprâncenelor. Așeză fotografia la loc, bâigui un salut, însă femeia nu părea grăbită să pornească discuțiile formale.

— Fotografia aceea a fost făcută în urmă cu trei ani. Femeia închise ușa după ea. Accentul ei semăna cu al Mariei, poate mai puțin pronunțat. Chiar înainte de-a trebui să-l internăm. S-a îngrășat puțin de atunci. La Burghölzli nu-i dau să mănânce decât cartofi și găluște.

Burghölzli era un spital de psihiatrie, cel mai renumit din Elveția. Carl Jung lucrase acolo vreme de mulți ani.

— E fiul dumneavoastră?

Mileva îl invită cu un gest să ia loc pe canapea, iar ea se așează într-un fotoliu. Era ca și cum îl așteptase.

— Spun că are o tulburare schizo-afectivă. Sunteți specializat în schizofrenie, doctore Kirsch?

Îi trecu prin minte că profesorul von Laue îi anticipase venirea și o informase pe Mileva. Ce altceva ar fi putut explica abordarea atât de rapidă a subiectului? Doar dacă nu cumva așa era felul ei: inteligentă, excentrică, având un interes stăruitor pentru psihiatrie, dar fără cea mai mică preocupare pentru discuții de complezență.

— E un subiect care m-a interesat, răspunse el. Deși, drept să vă spun, mă îndoiesc că astfel de etichete sunt cu adevărat utile. Nu cred că baza lor este una științifică.

— Înțeleg. Și acest scepticism îl vizează și pe doctorul Freud și ideile sale?

— Cred că trebuie să rămânem sceptici cu privire la orice până când știm că este adevărat. Iar când vine vorba de boala mintală...

Un zâmbet arcuit flutură pentru o clipă pe buzele Milevei.

— Înțeleg de ce soțul meu ar apela la *dumneata*.

Kirsch își dori să fi știut despre ce anume vorbea femeia.

— Albert n-are timp pentru teoriile psihiatrice moderne. El crede că nebunia e în sânge, ceva ce se moștenește în familie, la fel ca... Făcu o pauză, răstimp în care zâmbetul reveni. ...La fel ca un șold deplasat. Și nu ai ce să faci altceva decât să nu mai procreezi.

— Frau Einstein...

— Da, Eduard *e* un mare discipol. De fapt, știe mai multe despre Freud decât cei care-l tratează. Ei mi-au spus că psihanaliza e inutilă în ceea ce-l privește: îi depășește de fiecare dată. Mileva aruncă o privire fotografiei cu cei doi băieți care mergeau prin pădure. Cel mai mic semăna mai mult cu Eduard. A avut dintotdeauna o imaginație remarcabilă. La școală, profesorii au spus c-ar trebui să facă o profesie din scris. Compunerile lui erau mereu extraordinare. Directorul afirma că băiatul a moștenit scânteia de geniu Einstein.

În albumul lui Kirsch se găsea un interviu acordat de Albert Einstein unei reviste, în urmă cu trei ani. „Imaginația este mai importantă decât cunoașterea", afirma el. „Cunoașterea e limitată. Imaginația cuprinde toată lumea."

— Și ar trebui să-l auziți cântând la pian. Mileva îl privea. Dar mă aștept ca tatăl lui să vă fi spus deja toate astea.

În sfârșit, Kirsch înțelese: Eduard Einstein se afla de trei ani într-un spital de psihiatrie. Dintr-un oarecare motiv, tatăl lui era nemulțumit de tratamentul pe care fiul lui îl primea și insistase să trimită un psihiatru ales de el, de la Berlin. Mileva bănuise pur și simplu că el, Martin Kirsch, era psihiatrul respectiv. Era singura explicație.

— Mă tem că este vorba de o neînțelegere, spuse el. N-am avut onoarea să-l întâlnesc pe profesorul Einstein.

Mileva îl privi fix.

— Nu el v-a trimis?

— Mă tem că nu.

Pentru o clipă, femeia păstră tăcerea.

— Tocmai v-ați angajat la Burghölzli, bănuiesc. Iar Eduard este pacientul dumneavoastră.

Kirsch scutură din cap.

— Pacienta mea, pacienta care mă preocupă se află la Berlin, la Clinica de Psihiatrie Charité. Se numește Maria Draganović.

Lăsă numele să plutească în aer, dorind să-i studieze efectul, sperând să vadă vreo dovadă de afecțiune sau îngrijorare. Imediat înainte de plecarea sa la Zürich, Kirsch cercetase împrejurările primei căsătorii a lui Einstein, înregistrată în detaliu la primăria Berlinului, la momentul divorțului. Einstein și Mileva Marić se căsătoriseră printr-o cununie civilă la Berna, Elveția, în 6 ianuarie 1903. Asta se întâmpla la cinci luni după nașterea Mariei Draganović, conform documentelor pe care ea le prezentase la Biroul de Înregistrare a Emigranților.

Văzu o sclipire în ochii Milevei, dar chipul ei nu trăda nici cea mai mică emoție.

— Studentă la matematică, adăugă el. O cunoașteți?

Mileva nu răspunse. Fără nicio explicație, se ridică și se duse la ușă. Kirsch remarcă pentru prima dată că mergea șchiopătând

și că unul dintre pantofii ei avea talpă ortopedică. „Se moștenește în familie, asemenea unui șold deplasat."

Părea că întrevederea se încheiase.

— Frau Einstein, vă asigur că nu doresc sub nicio formă să mă amestec în problemele dumneavoastră personale. Dar cred...

— Biljana! Mileva striga către capătul holului, cerând ceva într-o limbă pe care Kirsch nu putu s-o înțeleagă. Îl privi din nou. Vreți o cafea, doctore Kirsch? întrebă ea și, înainte ca el să-i poată răspunde, dădu scurt din cap și dispăru în hol.

Când se întoarse, câteva clipe mai târziu, purtarea i se schimbase. Era ca și cum încerca să se revanșeze pentru indiscreția de mai înainte. Kirsch simți la ea o oarecare fragilitate care nu prevestea nimic bun. Cât despre întrebarea lui despre Maria, era ca și cum n-ar fi adresat-o niciodată.

În timp ce menajera turna cafeaua, el explică datele cazului, lăsând deoparte doar două detalii semnificative: interesul crescut al presei și scrisoarea găsită printre lucrurile Mariei. Mileva asculta fără întrerupere.

— E limpede că e de origine sârbă, adăugă el, apucând ceașca cu ambele mâini. Iar faptul că a studiat matematica aici, în Zürich, m-a făcut să cred că e posibil ca dumneavoastră s-o fi întâlnit.

— Mulțumesc, Biljana, spuse Mileva.

Fata îi lăsă singuri.

— Doriți zahăr, doctore Kirsch? Lapte?

— Nu, mulțumesc. I-am arătat câteva dintre lucrările ei profesorului von Laue, de la Academia Prusacă. A fost foarte impresionat. De fapt, și-a manifestat curiozitatea de a afla cine i-a fost profesor.

Expresia Milevei se înmuie.

— Von Laue e un om bun. Are onoare. Despre restul nu se poate spune asta.

— M-am înșelat, Frau Einstein? N-ați auzit niciodată de Maria Draganović?

Ochii ei negri îi fixară pe ai lui. Pentru o secundă văzu o femeie mai tânără: puternică, inteligentă, dar ciudată – o ciudățenie

izvorâtă din izolare, probabil. Un copil genial care nu putea să danseze.

— Nu v-ați înșelat, doctore Kirsch, răspunse ea. Domnișoara Draganović a fost eleva mea. Am meditat-o vreme de o lună sau două toamna trecută. În particular. Făcu un gest cu capul către masa din mijlocul odăii. Acolo aveau loc meditațiile, eleva și profesoara așezate una lângă alta, cu fețele către fereastră. Îmi pare rău să aud că nu e bine. Sper că nu-i nimic grav.

— S-ar putea să fie grav. Suferă de o formă acută de amnezie. Cauza, bănuiesc eu, este de ordin psihologic. Dacă nu aflu mai multe despre trecutul ei – și asta cât mai iute –, mă tem că starea ei ar putea deveni permanentă.

Kirsch era încredințat că acea dezvăluire e suficientă pentru a doborî orice reticență din partea Milevei. Nicio mamă naturală nu putea rămâne detașată și să-și lase copilul să sufere, indiferent de cât de mare era distanța dintre ei.

Mileva rămase tăcută pentru o clipă. Apoi spuse:

— Habar n-aveam că se află la Berlin. Am presupus că a plecat acasă.

Femeia roti ceașca pe farfuriuță.

— Cred că era de loc de pe undeva de lângă Novi Sad. Nu mi-a dat niciodată adresa ei. Dar bănuiesc că de-acolo era.

— Novi Sad?

— E în Iugoslavia. În provincia Voivodina. Înainte de război făcea parte din Imperiu, din Imperiul Austriac. Dar toate astea au dispărut acum.

— Nu de-acolo sunteți și dumneavoastră?

Mileva îl studie. Nu era genul de informație pe care s-o dețină un străin, decât dacă se străduise destul s-o obțină.

— Nu. M-am născut în Titel. La mai mulți kilometri depărtare.

— Dar tot în Voivodina?

— Da.

Mileva era perfect calmă. Kirsch nu observă nicio urmă de tulburare pe chipul și în glasul ei. Era dezamăgitor.

— Probabil aveați multe lucruri despre care să vorbiți, continuă el, întrucât nu-i venea altă idee.

Mileva își scutură capul.

— Domnișoara Draganović a venit aici să învețe, nu să flecărească. Discutam despre fizică.

— Fizică cuantică?

— Era nerăbdătoare să-și asigure un loc la universitate. Vedeți dumneavoastră, căpătase niște bani. Tatăl ei decedase de curând.

„Îmi amintesc că i-am găsit mormântul. Neaua și pământul reavăn."

— A venit în Elveția singură?

„Îmi amintesc sentimentul cât se poate de limpede."

— O, da, singură.

„M-am simțit liberă."

Kirsch își luă batista și-și tamponă fruntea. Incursiunea pe deal îl istovise. Posibilitatea să se fi înșelat, posibilitatea ca Mileva să nu aibă nimic însemnat de spus îl istoviseră și mai tare.

— Vă simțiți bine, doctore Kirsch?

— Da, da, mulțumesc. Când ați văzut-o ultima dată pe Maria?

— Cu câteva luni în urmă. În septembrie sau octombrie.

— Unde a stat?

Mileva stătu pe gânduri.

— A tras undeva în oraș. Am uitat adresa. Era pe undeva pe lângă Baschigplatz.

Kirsch duse mâna la haină și scoase un plic în care se afla o fotografie a Mariei, apărută în *Die Berliner Woche*. Era încă singura fotografie pe care-o avea.

— Ea este?

Mileva cercetă fotografia.

— Pare slabă.

Hârtia tremură ușor în mâna ei.

— E important să iau legătura cu familia ei. Mă puteți ajuta în acest sens? În condiții de confidențialitate maximă, desigur.

Mileva continuă să privească fotografia.

— V-am spus tot ce știu.

— Altceva nu vă mai amintiți?

Îi înapoie fotografia.

— Mă tem că nu.

Kirsch băgă decupajul din ziar înapoi în plic. Petrecuse ani de zile studiind mintea umană și, cu toate astea, nu-și dădea seama dacă e mințit sau nu.

— Frau Professor Einstein, v-a spus ceva Maria... a venit vreodată vorba de vreun copil?

— Un copil? Cum adică?

— E doar o posibilitate.

— Maria era necăsătorită. De ce spuneți așa ceva?

Indignarea ei părea autentică. Kirsch era mulțumit că reușise să stârnească o reacție, un semn de suferință. Dar cum să exploateze situația? Nu dorea să trădeze secretul Mariei, nu înainte de a fi cântărit urmările.

— Nu ne era limpede dacă a fost căsătorită, răspunse el. E suficient de în vârstă încât să fie văduvă sau divorțată. Și, prin urmare, să fi avut copii.

— Prea bine. Mileva se liniști vizibil. În această privință vă *pot* ajuta. Mi-a spus clar că n-a fost niciodată căsătorită.

— Încă nu mi-e clar cum a ajuns să vă fie studentă.

— Majoritatea studenților mei sunt tinere din acea parte a lumii, din Balcani.

— Așadar, ați fost recomandată.

— Niciodată n-a fost nevoie să fac reclamă serviciilor pe care le ofer. Bănuiesc că sunt cunoscută în anumite cercuri academice.

Kirsch vârî fotografia în haină. Mileva nu avea încredere în el. De ce ar fi avut? Nu putea să-i ghicească motivele, să-i cântărească integritatea. Probabil că, în timp, urma să aibă încredere în el. Dar pe de altă parte, tocmai de timp ducea Kirsch lipsă.

— Maria v-a vorbit cumva despre Berlin?

— Nu, din câte-mi amintesc.

— De ce a plecat acolo?

— Puneți atât de multe întrebări, doctore Kirsch.

— Trebuie să fi spus ceva.

— Nu și mie.

— Este posibil să fi plecat să-l întâlnească pe profesorul Einstein? Acesta să fi fost planul?

Mileva luă din nou ceașca de cafea și amestecă ostentativ în ea.

— E un drum lung de străbătut pentru o conferință publică, doctore Kirsch, chiar presupunând că reușești să obții un bilet.

— Probabil spera să-l întâlnească personal.

Femeia se opri din amestecat.

— Ar fi fost un gest cât se poate de încrezut din partea ei. Timpul profesorului Einstein e prețios. Mai prețios decât vă puteți imagina.

— Poate avea impresia că au ceva în comun.

Mileva ședea nemișcată, proptită pe marginea fotoliului, ca și cum i-ar fi fost teamă că o singură mișcare ar fi făcut-o să cadă. Kirsch și-ar fi dorit ca femeia să cadă.

— Din nou îngâmfare, răspunse ea. Ca să știți, Maria nu mi s-a părut niciodată ca fiind genul îngâmfat.

— Dar *cum* vi s-a părut?

— Era o elevă bună. Talentată. Astfel de persoane sunt adesea... diferite. Dumnezeu îți dă cu o mână și îți ia cu cealaltă.

Kirsch insistă și mai mult.

— În ce fel era diferită?

Mileva oftă și privi pe fereastră. Nu mai ningea, dar vântul începuse să prindă putere. Se opintea în tocurile ferestrelor, făcând geamurile să zdrăngăne.

— Maria e ușor sugestionabilă, doctore Kirsch. O visătoare. S-ar putea spune că e chiar fantezistă. Dacă-i plantai sămânța unei idei în minte, atunci... Femeia ridică un pumn și deschise brusc degetele, ca și cum ar fi eliberat o pasăre micuță. În cadrul studiilor ei, înțelege importanța dovezilor riguroase; nu e la fel și când vine vorba de alte chestiuni.

Kirsch se foi în loc.

— În legătură cu ce anume fantaza, mai precis?

— Ei, visa să-și găsească fericirea în diverse moduri greu de crezut, în începerea unei vieți noi. Iubire, îndrăznesc să spun. Era retrasă. Da, retrasă. Oamenii de acest fel cresc bizuindu-se pe plăsmuirile lor ca să le țină companie, mai mult decât le-ar face bine. Poate că existența le e liniștită, dar visurile acestora sunt nebunești. Probabil ați observat astfel de lucruri în activitatea

dumneavoastră. Mileva aruncă o privire ceasului care ticăia pe polița căminului. Mă tem că trebuie să sosească o elevă. Mai doriți să știți și altceva?

I-ar fi putut arăta scrisoarea. Hârtia nu conținea nimic nebunesc. O avea acolo, în buzunarul hainei. Ar fi putut s-o întrebe ce înseamnă și cum îi justifica prezența printre lucrurile Mariei. Ar fi putut s-o întrebe despre Lieserl. Dar la ce bun? Probabil că avea deja pregătite răspunsurile și eschivele.

— Ar mai fi ceva. Fiul dumneavoastră, Eduard, a cunoscut-o și el pe Maria?

Ochii Milevei îl țintuiră din nou.

— Asta v-a spus ea?

Era dificil să-i suporte privirea.

— Și-l amintește cât se poate de limpede. Destul de limpede încât să-l poată desena.

Mileva scutură nerăbdătoare din cap.

— Fiul meu nu se simte bine. Trebuie să-nțelegeți asta. Nu e în stare să aibă relații normale cu sexul opus. Tocmai o astfel de încurcătură a dus la prima lui recidivă.

— Și Maria...?

— I-am spus să nu se-apropie de el, dar n-a ascultat. S-a întâlnit cu Eduard fără știința mea.

— La Burghölzli?

— Pe atunci el locuia aici. Am sperat că era pe drumul cel bun. O vreme, n-a avut nicio problemă. Dar în acea perioadă starea lui s-a înrăutățit mai mult ca oricând. Își duse o mână la gât. E foarte posibil ca Maria să fie de vină. Nu știu. În acel moment încetasem să-i mai predau.

— Vreți să spuneți că au avut o aventură?

Întrebarea sună mai tăios decât intenționase el.

— Nu, doctore Kirsch, *nu* spun asta. Știu doar că Eduard a fost cucerit de ea, în felul lui. Iar ea...

— Ea...?

— Ea nu l-a descurajat. Chiar și după ce i-am explicat boala de care suferă. Mileva își scutură capul, cu părere de rău. N-a vrut să-i facă rău, sunt convinsă. Probabil că ajunsese să-l sim-

patizeze. Dar, pe lângă toate celelalte, treaba asta nu i-a făcut bine. Nu i-a făcut bine deloc.

— Toate celelalte?

Mileva nu încercă să lămurească subiectul.

— Așadar, înțelegeți de ce eram – de ce sunt încă îngrijorată ca legătura lor să nu se închege din nou. Sănătatea fiului meu este primordială.

— Înțeleg.

— Sper că înțelegeți într-adevăr, doctore Kirsch. Sper că nu veți încerca să tratați un pacient în detrimentul altuia.

Pe hol, ceasornicul bătu ora patru. Mileva își așeză ceașca și se ridică. Eleva ei avea să sosească în orice clipă. Îl conduse la ușă.

— Vă întoarceți imediat la Berlin? Sau mai aveți și alte treburi aici?

Probabil că avea să plece a doua zi de dimineață, la prima oră, îi explicat el. Era limpede că femeia voia să audă exact un asemenea răspuns.

— Sper sincer ca tratamentul dumneavoastră să funcționeze, spuse ea, în timp ce-și strângeau mâinile. Și că domnișoara Draganović se va putea întoarce acasă.

— Să-i transmit urările dumneavoastră, la momentul potrivit?

Mileva șovăi.

— Având în vedere tot ce v-am spus, doctore Kirsch, cel mai bine ar fi ca ea să nu mai stăruie asupra timpului petrecut aici. Cred că așa ar fi cel mai bine pentru toată lumea.

*

Nu văzu nici urmă de elev nici pe scări, nici în holul de la intrare sau pe stradă. Mileva auzise tot ce dorea să audă și spusese tot ce avea de spus. Kirsch era încredințat că i-ar fi putut povesti mai multe lucruri. Însă ea ajunsese să considere prezența Mariei în Zürich drept o intruziune, pesemne o amenințare, și deja îl privea la fel și pe el. Oare liniștea fiului ei era într-adevăr ceea ce dorea să protejeze neîntârziat? Sau onoarea familiei? Sau poate niciunul dintre aceste lucruri? Trebuia oare ca Albert Einstein să fie cel apărat, reputația lui, numele său imaculat?

Desigur, Kirsch ar fi putut-o vizita din nou pe Mileva, pentru a încerca s-o surprindă într-o dispoziție mai cooperantă. Însă era convins că dacă s-ar fi întors, indiferent în ce zi, ar fi aflat că, din păcate, nu era disponibilă.

În timp ce traversa strada, privi înapoi către apartament. După o clipă, își dădu seama că femeia stătea în picioare la una dintre ferestre – o siluetă mică și întunecată, ascunsă parțial de cerul reflectat în geam. El îi făcu un semn scurt cu capul, însă ea rămase pur și simplu acolo, încadrată de cercevele, asemenea unui tablou, privindu-l cum pleacă.

Luă cina la Hotelul Saint Gottard și își petrecu seara într-un cinematograf părăginit, aflat la o stradă distanță de stația de tren. Stătu în întunericul plin de fum, gândindu-se la Maria și la Mileva, în timp ce imaginile dănțuiau pe ecranul peticit și îngălbenit.

Cum de ea și Einstein putuseră forma vreodată un cuplu? Ea era convențională, în timp ce el gândea liber; Mileva era suspicioasă, pe când el era deschis; ea era solitară, iar el cald și sociabil. Mai presus de orice, ea era secretoasă, în timp ce el își dăruise viața dezvăluirii secretelor. Max von Laue spunea că Mileva înțelege munca lui Einstein, că odinioară participase și ea la eforturile lui. Carnetul Mariei sugera că ea încă îi urma activitatea, cât de bine putea.

După programul principal urmară știrile. Kirsch se ridică atunci când imaginea generalului Schleicher apăru pe ecran, surprins în timp ce urca grăbit pe bancheta din spate a unui automobil, având o expresie foarte încruntată. Comentariul relata că nu reușise să asigure majoritatea în Reichstag și că demisionase din guvern. În locul lui fusese numit Cancelar Adolf Hitler. Kirsch recunoscu Hotelul Kaiserhof, siluete mici în paltoane lungi făcându-și loc printr-o mulțime ce se îmbulzea, din ambele părți, brațe întinse în toate direcțiile. Cadrul trecu la imaginile unei parade victorioase a „cămășilor brune" și a veteranilor militari, mii dintre aceștia mărșăluind din Tiergarten și de-a lungul Șoselei Charlottenburger către Poarta Brandenburg. Kirsch recunoscu locul cu greu. Era ca și cum în absența lui orașul fusese cucerit

de o ceată de străini. Se formau grupuri care cântau marșuri prusace. În fața ambasadei Franței, acestea se opriseră și intonau vechiul cântec de război *Siegreich wollen wir Frankreich schlagen*[1], glasurile lor urcând aidoma unui ocean furios. Apoi își continuară marșul cu torțele arzând – funcționari de bancă și picoli, mai înflăcărați ca oricând de fiorul luptei și de recăpătarea onoarei Germaniei. În acest răstimp, Cămășile Brune se mișcau în libertate pe străzi, pentru a-și trata dușmanii așa cum considerau de cuviință, și nimeni nu le stătea-n cale.

Kirsch își dădu seama că dacă Maria era cu adevărat o Einstein, trebuia să păstreze această informație doar pentru sine. Nimeni n-avea voie să știe adevărul, poate nici Maria însăși. Nu trebuia să apară articole în presa medicală, nici rapoarte în ziare, oricât de favorabile. Trebuia să rămână secret, poate chiar pentru totdeauna.

Chiar și-așa, încă dorea să fi fost adevărat, în ciuda primejdiilor. Își dorea asta mai mult decât oricând.

---

[1] „Victorioși vom fi asupra Franței" (germ. în original).

29

Clinica Psihiatrică Burghölzli se afla în suburbiile din partea de sud a orașului, mărginită de Zürichsee pe-o latură și de Zürichberg pe cealaltă. Era o clădire mai impunătoare decât Clinica Charité, cu o fațadă semeață, îmbrăcată în piatră, amintind de un conac englezesc grandios. Terenul era mai generos decât oricare altul din Berlin, iar priveliștile de la etajele superioare erau impresionante, perturbate doar de calea ferată aglomerată care însoțea malul lacului.

Mai erau și alte deosebiri. Clinica Burghölzli se lăuda cu o secție de clasa întâi, asemenea unui transatlantic ce transportă pasageri, unde, pentru o taxă suplimentară, pacienții puteau fi cazați într-un apartament cu salon și sufragerie complet mobilate. Pacienții de clasa întâi erau scutiți de munca în curte sau în atelierele de lucru, pe care ceilalți pacienți o prestau ca parte a reabilitării lor generale. Aranjamentele erau discrete. Majoritatea pacienților de clasa a doua și a treia nici măcar nu știau de existența celorlalți. Pesemne, reflectă Kirsch pe când cobora din taxi, cunoașterea unui statut inferior prezenta riscul de-a interfera cu tratamentul primit.

Fiul mai tânăr al lui Albert Einstein era unul dintre cei care locuiau în secția de clasa întâi. Kirsch își prezentă cartea de vizită unei asistente de la biroul de recepție și fu condus printr-o serie de coridoare către partea sudică a clădirii. Aerul părea că devine din ce în ce mai plăcut pe măsură ce se îndepărtau, duhoarea de mâncare fiartă și dezinfectant fiind înlocuită treptat de arome ceva mai fine și mai plăcute: stofă, lac pentru lemn, flori. Acolo era mai degrabă ca în clinicile și sanatoriile private exclusiviste despre care auzise. Împrăștiate peste tot prin Alpii Elvețieni, acestea adăpostiseră odată ftizici bogați, pentru că promiteau aer curat, odihnă și exerciții moderate, într-un cadru

favorabil. De atunci, multe dintre ele se dedicaseră serviciilor psihiatrice, oferind tratamente cu apă și cele mai noi remedii, alături de cantități îndestulătoare de pace și tihnă – totul la un anumit preț. În Elveția nebunia și războaiele vecinilor deveniseră o sursă însemnată de profit.

Intrară printr-o ușă încuiată. Pe latura îndepărtată, o a doua asistentă o înlocui pe cea dintâi. Era înaltă și roșcată, cu ten palid și ușor pistruiat. Urcară o scară și apoi dispăru și ea, lăsându-l să aștepte pe un palier. Acolo, bărbatul petrecu mai multe minute privind pe fereastră, la împrejurimile acoperite de zăpadă. Nu avea nici cea mai mică idee dacă Eduard Einstein îl va primi, însă din experiența lui, oamenii închiși în instituții rareori ratau un prilej de a evada din rutina monotonă a existenței lor cotidiene. Alternativa era să intervină prin medicii bolnavului, dar cu siguranță că aceștia o vor consulta pe Mileva, situație pe care dorea s-o evite cu orice preț.

Dintr-o odaie din apropiere se auzi brusc un pian: o gamă rapidă, crescând, descrescând. Apoi coarde puternice și dramatice. Kirsch se străduí să asculte, dar muzica se opri brusc. Auzi trei sau patru măsuri de vals, apoi muzica se opri la o singură notă, o notă care se repeta și se tot repeta, ca și cum pianistul nu era mulțumit de acordaj.

Sora înaltă și roșcată se întoarse.

— Vă rog să mă urmați, îl invită ea.

Eduard Einstein ședea la pian, cu spatele la ușă. Purta o cămașă albă și o pereche de pantaloni cadrilați și lăbărțați, prinși cu bretele și cu o curea zdravănă. Părul îi era negru și lins, dat pe spate. Pianul era de fapt o pianină, acordajul era ciudat în registrele superioare, și cu toate acestea el cânta bine, foarte delicat și cu note perfecte.

Odaia era mobilată decent, dar dezordonată. Un coș de gunoi dădea pe dinafară. Teancuri de ziare, unele din Berlin, zăceau împrăștiate pe biroul de lucru, alături de reviste și gazete. O scrumieră era plină ochi cu mucuri de țigară. Un halat de mătase fusese azvârlit peste spătarul unui fotoliu. Lui Kirsch i se părea incomod de cald, întrucât sub fereastra cu geamuri duble, de-a

curmezișul căreia erau montate două bare metalice, funcționa un radiator mare de fier. Mirosul pătrunzător era de tutun stătut amestecat cu un fel de colonie scumpă.

Când bucata muzicală se termină, Eduard se ridică în picioare. Inspiră adânc, umerii înălțându-i-se și coborând ușor înainte de a se întoarce, în cele din urmă, către oaspetele său. Mama lui avea dreptate: se mai îngrășase de când pozase pentru fotografia din grădină. Obrajii și fălcile îi erau mai împlinite. O protuberanță a buzei de sus sugera prezența unei mustăți acolo unde nu se găsea nimic de acest fel. Dar chiar și așa, era chipeș: înalt, brunet ca maică-sa, cu aceeași gură puternică și aceiași ochi strălucitori.

— Bravo, îl felicită Kirsch.

Tânărul zâmbi, dar nu-l privi în ochi.

— Partita pentru vioară solo în re minor. Glasul îi era molatic, șovăitor. Nu tuturor le place Bach. Li se pare sec.

— Poate suna un pic mecanic dacă e interpretat de mâini nepotrivite.

Eduard își coborî privirea către covorul cu model de pe podea.

— Tatălui meu îi place Bach. Cântă la vioară. Nu chiar atât de bine. Nu atât de bine pe cât crede el, deși nimeni nu-i spune asta. Toți vor să se poată lăuda: „Am cântat cu marele profesor Einstein." Nu le pasă cât de greu e. Se gândesc doar că le vor povesti prietenilor.

Își cuprinse degetele mâinii drepte cu cea stângă, strângând atât de tare încât încheieturile trosniră. Apoi se așeză pe marginea unei canapele din apropiere.

Kirsch își scoase paltonul și se așeză în fața lui. Se părea că întotdeauna persoanele care aveau legătură cu Albert Einstein îi pomeneau numele cu primul prilej. Chiar și în cazul lui Max von Laue durase doar câteva minute. Dar era vorba de ceva mai mult decât simpla menționare a numelui – aceasta nici nu prea era necesară în cazul lui Eduard, sau al lui von Laue. Era ca și cum savantul le-ar fi bântuit în permanență gândurile, fiind ca o lentilă prin care erau văzute toate celelalte lucruri.

— Interpretează și Mozart uneori, spuse Eduard. Întotdeauna interpretăm Mozart împreună. Dar nu se atinge de nimic apărut

mai recent. Îl deranjează. Beethoven sau Brahms – mai ales Brahms.

— E prea dificil?

— Nu. E prea emoțional. Are prea mult sentiment. Nu-l interesează așa ceva.

Kirsch îl privi pe tânăr cu luare-aminte: era în mod evident talentat, dar în același timp conștient de boala lui psihică, de faptul că e diferit de ceilalți oameni. Cele două elemente se împleteau, creând un amestec de timiditate și explozii de volubilitate cât se poate de distinctiv. Mai văzuse asta la cei mai talentați pacienți ai lui și se întrebase adesea dacă talentul se datora într-o oarecare măsură caracterului anormal sau dacă aceasta provenea din talent.

— Nu se duce la film din aceleași motive, continuă Eduard. Scenele triste îl tulbură. În privința asta e ca un copil.

— Un copil?

Eduard dădu afirmativ din cap. Felul în care se tot uita la podea îl ducea pe Kirsch cu gândul la un orb.

— N-are nicio importanță pentru el că povestea nu e adevărată. Asta vreau să spun. O resimte la fel de intens ca și cum *ar fi* reală. Nici mai mult, nici mai puțin. De asta e retras. Preferă liniștea. Crede că are nevoie de ea ca să înțeleagă. Eduard își vârî mâinile între genunchi. Ați venit pentru o a doua opinie, doctore Kirsch.

— Oarecum.

Eduard nu mai așteptă alte explicații.

— Am fost diagnosticat cu tulburare shizo-afectivă. Dar asta doar din cauză că psihiatrii de aici nu se pun de acord în privința mea. La început, doctorul Zimmermann mi-a pus diagnosticul de schizofrenie pentru că gândurile mele erau dezlânate. Asocierile mele mentale slăbiseră, făcându-mă incoerent. Își ridică privirea spre Kirsch preț de o clipă, ca și cum ar fi făcut un apel împotriva acelei judecăți. Totodată, a fost de părere că dădeam dovadă de emoții și atitudini ambivalente față de alte persoane. Se gândea la mama, bănuiesc.

— Mama dumitale?

— Am atacat-o. Nu v-au spus? N-am vrut să-i fac rău. Eram furios. Tata e la fel. Nu-și poate controla furia. Ca un copil, după cum spuneam. Mama a crezut că voiam s-o arunc de la balcon. De-atunci ține încuiate ușile franțuzești.

— Înțeleg.

— Slăbirea asocierilor mentale și ambivalența emoțională sunt două dintre criteriile de diagnosticare a schizofreniei, după părerea doctorului Bleuler. Astea reprezintă două dintre cele patru simptome principale, conform teoriei lui. Un zâmbet nervos se ivi pe buzele lui Eduard. Pentru prima dată, Kirsch observă că dinții tânărului erau ușor strâmbi și pătați de nicotină. Doctorul Zimmermann este un discipol de-al doctorului Bleuler, adăugă Eduard. Dar nu și doctorul Schuler. După părerea lui, nu prezint dovezi clare de halucinații, pe care el le consideră necesare pentru un diagnostic de schizofrenie. Spune că sufăr de o tulburare de dispoziție, o manie depresivă care probabil are o componentă ereditară. S-ar putea să fie o urmă de adevăr în varianta asta. Mama e adesea deprimată. Așa a fost încă de când eram mic. Bărbatul pufni zgomotos.

— Da.

— Unele persoane susțin că mama era altfel mai demult, înainte ca tatăl nostru să plece la Berlin. Chiar era fericită.

Pentru un moment, rămase cu privirea în gol, apoi se uită brusc în sus, încruntându-se.

— Da, da, n-au putut să se pună de acord. Dar pe urmă au auzit din America despre această boală nouă: tulburarea schizo-afectivă. Și părea un compromis bun, fiind vorba despre schizofrenie cu episoade maniacale.

— V-au explicat toate astea?

Eduard vorbea atât de precipitat, încât Kirsch era nevoit să se forțeze ca să-l poată urmări.

— A, nu. Tocmai invers. Eu le-am explicat.

— Îmi pare rău, nu...

— Eu le-am sugerat diagnosticul. Mâinile lui Eduard ieșiră dintre genunchi și se așezară deasupra lor. Am mai mult răgaz să citesc jurnalele psihiatrice decât ei.

Arătă cu o mișcare a capului spre biroul încărcat.

— N-am altceva de făcut decât să citesc. Citesc cât e ziua de lungă.

Evident, Eduard era avid de conversație. Nimic surprinzător. Asistentele de psihiatrie, deși adesea pline de compasiune, nu aveau predispoziția de a zăbovi și a sta la taclale, și cu siguranță nu despre subiectele mai erudite, de care Eduard se simțea atras. Dacă era adevărat că moștenise geniul tatălui său, atunci Eduard era un geniu fără aceleași scopuri clare, o forță fără astâmpăr și fără direcție, care-l izolase de lumea din jur fără să-i aducă foloase drept compensare. Dacă exista un țel, acesta era doar să atragă atenția ilustrului său părinte și să o mențină cât mai mult posibil.

— Nu sunt aici să pun un alt diagnostic, Herr Einstein.

— Pe cartea dumneavoastră de vizită scrie că sunteți psihiatru.

— Așa e.

— Atunci puteți oferi o a doua opinie – sau o a treia.

— Dar cui anume?

Eduard păru nedumerit.

— Mie. Nu poți auzi niciodată prea multe păreri. Cu cât ai mai multe la dispoziție, cu atât sunt mai mari șansele să găsești una care să-ți fie pe plac.

— Nu sunt sigur că părerea mea ar avea vreo valoare. În plus...

Eduard își înclină capul într-o parte.

— Care este perspectiva generală a doctorului Jung din Berlin? Doctorul Jung afirmă că ceea ce numim „boală mintală" este de obicei o creație a inconștientului – o criză care ne forțează să recunoaștem obstacolele dezvoltării noastre ca indivizi. Dumnealui e depărere că ar trebui s-o acceptăm.

— Același lucru l-am citit și eu.

— Ceea ce oamenii numesc „boală mintală" nu e decât un nou fel de-a vedea lucrurile. Un fel care nu le place. Faptul că există un sens în a fi nebun nu vi se pare o idee liniștitoare? O rațiune a lipsei de rațiune.

Eduard zâmbi din nou, într-o doară. Lui Kirsch i se părea că tot ce făcea tânărul e într-o doară, mai puțin cântatul la pian. Vorbea repede, trecând grăbit de la o idee la alta, ca și cum ar

fi fost neliniștit să nu care cumva să fie cercetată vreuna prea îndeaproape. Kirsch observă că asuda. Temperatura în odaie era mult prea ridicată.

Scoase o batistă.

— Nu știu să existe un consens la Berlin cu privire la ideile doctorului Jung, răspunse el.

Eduard zâmbi.

— Mă aștept ca Freud să fie în ascensiune, dat fiind că e stabilit acolo. Mi se pare că articolele lui sunt mai convingătoare, în special analiza lui cu privire la familie. Ați citit *Totem și tabu*? Își uni podul palmelor, strângându-le, ca și cum ar fi stors cuvintele din piele. Freud spune că fiecare fiu dorește în mod instinctiv să-și ucidă tatăl, să-l înlăture, simțindu-se totodată vinovat din cauza asta, desigur. Rolul tatălui este de a îmblânzi instinctul fiului, de a-l îndruma astfel încât să fie capabil să privească înspre exterior, dincolo de familie – dincolo de strânsoarea mamei, în special. Să aibă încredere să iasă în lume. Însă, dacă nu există un tată...

Kirsch își duse mâna la frunte. Nu era doar din pricina temperaturii din încăpere: avea febră. O simțea în tensiunea scalpului și în durerea surdă din încheieturi. Iar modul în care vorbea Eduard, ideile și părerile care izvorau una după alta, erau și ele febrile.

— Herr Einstein, spuse el, motivul pentru care mă aflu aici... Am venit să vă întreb despre Maria Draganović.

Deodată, Eduard înțepeni. Fie mima uimirea, fie era surprins. Apoi zâmbi.

— Maria? N-am mai primit de știre de la ea de câteva luni.

— Puteți spune mai precis?

— Mi-a trimis o vedere din Berlin. Era octombrie. Doar o vedere, apoi nimic.

Eduard se încruntă.

— Cum de-o cunoașteți, dacă-mi permiteți să-ntreb?

— E o pacientă.

— Pacientă?

Încheieturile degetelor îi trosniră.

— A suferit un soi de criză. Încerc să scot la iveală circumstanțele din jurul evenimentului.

Eduard se ridică în picioare și se duse la fereastră. Doi cactuși mici, aidoma celor din salonul lui Frau Einstein, se aflau pe pervaz. Aveau formă rotunjită, pulpa de sub ace fiind de o nuanță spectrală de verde. Oare de-asta era atât de cald? Pentru că așa le plăcea cactușilor?

— Care sunt simptomele? întrebă el.

— Pierderea memoriei, în principal. La început nu avea nici cea mai mică idee cine este. A făcut unele progrese, dar cauzele stării rămân neelucidate. Se poate să fi fost atacată, dar poliția nu e sigură.

Eduard se așeză pe vine lângă radiatorul mare de fier.

— Atacată unde?

— În pădure, în apropiere de Berlin.

— Unde, mai exact?

— Undeva pe lângă Potsdam. De ce?

În loc să răspundă, Eduard roti încet robinetul.

— Dar își aduce aminte de mine?

— Din câte-mi dau seama, erați apropiați.

Eduard zâmbi iarăși.

— Știți, e foarte inteligentă. Ca mama, în tinerețe. La început, mama n-a vrut s-o mediteze. A fost foarte supărată pe mătușa Helene că a trimis-o, dar când a văzut la ce lucra, nu s-a putut împotrivi. „O asemenea minte nu trebuie irosită", așa a spus. „Avem o responsabilitate."

— „O responsabilitate"? Exact așa a spus?

Eduard dădu afirmativ din cap.

— Am auzit-o vorbind la telefon.

Kirsch își aduse aminte de scrisoare: „Te conjur să fii cu băgare de seamă în această privință și să respecți, atât cât îți stă în putință, convențiile stabilite."

— Această mătușă Helen nu e cumva Helene Savić?

— Nu-i cu adevărat mătușa mea. Doar o veche prietenă de-a mamei, din studenție. E austriacă, dar s-a căsătorit cu un sârb – opusul mamei: o sârboaică măritată cu un neamț. O femeie bună

și deșteaptă. Toate prietenele mamei sunt deștepte. Locuiește în Belgrad. Ați fost vreodată la Belgrad, doctore?

Kirsch scutură din cap.

— Numele înseamnă „orașul alb". E foarte frumos, nu credeți?

— Mama dumitale spune că a meditat-o pe Maria câteva luni, dar că meditațiile s-au oprit. Din ce pricină?

Eduard își scutură niște mizerie de pe palme.

— Din pricină că mama nu mai avea ce s-o învețe. Dacă ați ști la ce lucra...

Dar Kirsch chiar știa. Profesorul von Laue îi spusese.

— Cred că lucra asupra teoriei unificate a câmpului, detalie el. Mai exact, o geometrie în cinci dimensiuni propusă recent de tatăl dumitale.

Eduard roși.

— Ideea mamei. Se ridică pe neașteptate și merse la pian. Încă mai urmărește tot ce face tata. Nu din punct de vedere critic, fără-ndoială. Ați studiat vreodată fizica cuantică, domnule doctor Kirsch?

Kirsch era nerăbdător să evite digresiunile academice ale lui Eduard, dar apoi își aminti că fizica cuantică era cea care umplusese carnetul de notițe al Mariei, calcule de un asemenea tip și atât de complexe încât îl intrigaseră chiar și pe Max von Laue.

— Am citit câte ceva despre subiect, răspunse el.

— Tatăl meu a adus-o pe lume. I-a dat viață, dar acum vrea s-o renege. Își dorește să nu o fi creat vreodată. Spune că dacă mecanica cuantică este adevărată, atunci lumea e nebună. Eduard privi o pată de-un maroniu-deschis de pe tavan. Și nimic nu-l oripilează mai mult decât nebunia.

— Nu e singurul, comentă Kirsch.

— Știți de ce teoria cuantică e atât de amenințătoare pentru tatăl meu? întrebă Eduard. Adevăratul motiv?

— Chestiunile astea mă depășesc, indiscutabil.

— A, sunt în egală măsură viscerale și intelectuale, vă asigur. Bohr[1] și ceilalți au creat o lume în care el nu suportă să

[1] Niels Bohr, fizician danez, laureat al Premiului Nobel, a avut contribuții fundamentale în înțelegerea structurii atomului și a mecanicii cuantice.

trăiască. Eduard întinse un deget și emise o singură notă înaltă de pe claviatură: o dată, de două, de trei ori. Teoria cuantică afirmă că orice observație reprezintă o interacțiune. Fizicianul nu poate să iasă din realitate și s-o observe obiectiv, la fel cum nu poate păși în afara universului cu un cronometru și o bandă de măsurat. În lumea cuantică, a vedea lucruri înseamnă a le da formă, și până când acestea nu sunt văzute, natura lor rămâne în mișcare continuă: potențială, dar nu actuală. Bohr susține că fizica nu înseamnă definirea realității, ci ordonarea experienței umane cu privire la realitate, ceea ce e un lucru cât se poate de diferit – ceva inferior, susțin unii. Cântă primele acorduri ale unei melodii, apoi se opri. Înțelegeți, așadar: fizica cuantică dezbracă savantul de detașarea lui. Nu poate scăpa de propriul caracter uman. Face parte din ceea ce disecă, fie că-i place, fie că nu.

— Pare că v-ați dori ca tatăl dumneavoastră să eșueze, observă Kirsch.

Eduard era încă întors cu spatele la el.

— Desigur. Dar am un interes întemeiat.

— Nu înțeleg.

— Dacă lumea e nebună, atunci nu mă aflu deloc în dezavantaj. Voi, restul, sunteți cei care nu vă potriviți în peisaj.

Pentru un moment se așternu tăcerea. Părea că Eduard așteaptă ceva. Ori asta, ori uitase că nu e singur. Uneori, Kirsch resimțea inteligența tânărului ca pe o presiune care-l apăsa. Pesemne că era la fel și pentru Eduard: nu un avantaj, un mijloc către succes sau fericire, ci cauza singurătății lui, o povară de care nu putea scăpa nicicând.

— Așadar, de-asta a plecat Maria la Berlin? întrebă Kirsch într-un sfârșit. Ca să-și continue studiile?

— Probabil.

— Sau oare spera să-și găsească tatăl?

Eduard rămase absolut nemișcat.

— Credeam că tatăl ei e mort.

— Asta depinde de cine e sau era tatăl ei.

Eduard oftă.

— Știți, n-o puteți ajuta așa. Vă irosiți timpul.

— De ce spuneți asta?

— Pentru că Maria nu-i nebună.

— N-am spus niciodată c-ar fi. În orice caz, „nebun" nu este un termen acceptat de psihiatrie, după cum sunt încredințat că știți.

— Bolnavă, atunci. „Cu probleme." Maria se schimbă. Vedeți dumneavoastră, este un proces, o pregătire. Mătușa Helene a înțeles. Ea înțelege tot.

— O pregătire pentru ce?

Eduard răspunse ridicând din umeri, ca și cum ar fi putut spune mai multe, dar nu găsea niciun motiv s-o facă.

— De ce-a plecat Maria la Berlin? întrebă iarăși Kirsch.

— Am aflat de plecarea ei când am primit vederea.

— Nu vă făcea confidențe?

Eduard cântă o singură notă, destul de tare, apoi își lăsă degetele să alunece peste clape, redând un alt fragment de melodie.

— Nu e înțelept să faci confidențe pacienților de la psihiatrie. Nu te poți încrede în ei să păstreze un secret.

— Despre ce secret e vorba?

— Orice secret. Am afirmat o chestiune de principiu și prudență. Melodia se transformă într-un vals, același vals pe care-l auzise în timp ce așteptase pe palier. Sper că nu vă deranjează, doctore. Trebuie să exersez pentru tata. Deși e mai mult decât face el. Îl aștept s-apară din zi în zi.

Kirsch se ridică. După spusele profesorului von Laue, Einstein se afla în America și nu urma să se întoarcă mai curând de o lună.

— Vă mulțumesc pentru timpul acordat, Herr Einstein, zise el, dar Eduard continuă să cânte, făcând un gest de rămas-bun din cap – sau bătea pur și simplu ritmul muzicii?

Afară, pe coridor, asistenta roșcată ședea pe un scaun, așteptând. Pe când coborau scările împreună, valsul se opri brusc.

30

Până când am crescut destul pentru a merge la Universitatea din Zagreb, uitasem de prietena mătușii Helene. Știam doar că se găsiseră bani pentru taxele mele și pentru o mică alocație și că, într-un fel, mătușa Helene jucase un rol în procurarea lor. Nici n-am cerut să fiu lămurită în acea privință, de teamă ca nu cumva norocul să-mi fie răpit. Căci, deși tata a continuat să-și aroge meritele pentru succesul meu și să se laude ori de câte ori simțea nevoia să proclame calitățile superioare ale familiei Draganović, nu am simțit deloc că aș fi putut conta pe sprijinul lui. În primul rând, a început să bea foarte mult, nu doar seara, dar și peste zi. Perioadele în care nu era băut au devenit din ce în ce mai scurte, iar dispoziția i se schimba brusc și violent. Chiar și când mă lăuda pe față, ceea ce se întâmpla uneori, îndeosebi la începutul beției, când chefuiala de seară nu începuse încă, nu eram liniștită. Mă invita să-i țin companie la un pahar de vin, făcând mare tam-tam din faptul că mă cinstește pe la spatele mamei. Apoi îmi spunea că am început să devin foarte drăguță și că trebuie să fiu cu băgare de seamă, altminteri s-ar putea să apară vreun diavol tânăr și să mă corupă. Nu mă simțeam în largul meu având astfel de discuții și îi evitam prezența, sub orice pretext.

Noaptea târziu, când nu mai era suficient de lucid pentru asemenea glume, îl auzeam urcând scările. Dacă pășea apăsat, stăteam în pat. Dar uneori îl simțeam cum încearcă să nu scoată niciun zgomot, astfel încât să nu fie auzit. Atunci săream din pat și mă încuiam în toaletă sau mă ascundeam în pod. Și asta deoarece știam că, atunci când e silențios, are de gând să-mi spună noapte bună în odaia mea, idee care mă speria. În acei ani am trăit mai mult ca o pisică, sau cel puțin așa i s-o fi părut lui. Asemenea unei pisici, preferam să mă fac nevăzută decât să rămân singură în compania lui, fără vreun mijloc sigur de a scăpa. Am procedat astfel încercând totodată să nu-l supăr niciodată. Eram încredințată că dacă m-ar

fi îndepărtat de la studiile mele, aș fi fost condamnată la o viață de prizonieră sub acoperișul lui. Nu uita că eram cu totul lipsită de mijloace financiare proprii.

Bănuiesc că cele mai multe fete aflate în situația mea s-ar fi căsătorit, în căutarea unei noi vieți. Dar adevărul e că n-ar fi fost nici pe departe simplu să-mi găsesc un soț în Orlovat. Tata nu primea prea multe vizite, considerându-se prea bun pentru majoritatea vecinilor, iar noi, la rândul nostru, nu eram chemați în vizită prea des, doar pe la rude, uneori. Nici la școală nu aveam prea mulți prieteni, cu excepția câtorva fete care locuiau în Bečkerek. În plus, ideea căsătoriei nu prea mă atrăgea. Bărbații din jur erau în general din soiul celor necioplți, de la țară, neșcoliți și fără respect pentru educație – asemenea băieților care aruncau odinioară cu pietricele în mine, doar că de data asta mai mari și mai siguri pe ei. Pentru ei, orice femeie tânără care mergea singură în oraș era o kurva, *sau avea să devină așa ceva în scurt timp, iar ultimul lucru pe care mi-l doream era ca o astfel de idee să ajungă la urechile tatălui meu și să-l facă să-și schimbe părerea cu privire la plecarea la universitate. Căci știam că nu există rușine mai mare pentru o familie decât cea de a avea o* kurva *printre ei, după cum am fost învățată de la o vârstă foarte fragedă, chiar dinainte de a cunoaște sensul cuvântului. (Când am întrebat-o pe bunica, a spus doar că o* kurva *e o Izabelă, ceea ce n-a lămurit deloc problema, Izabela fiind, în mintea mea, o prințesă din Biblie care-l venera pe Baal și care fusese aruncată pe fereastră.)*

Însă chiar am plecat la Zagreb, ca să mă înscriu la Facultatea de Științe. Eram una dintre cele doar trei femei din anul meu, și singura care studia matematica.

M-aș fi bucurat mai mult de plecare dacă n-ar fi fost sora mea. Mi-a părut rău c-o părăsesc, și totodată m-am simțit vinovată. Pe atunci, Senka trăia asemenea unei servitoare în casa noastră, făcându-se nevăzută ori de câte ori apăreau oaspeți și fără să aibă, în afară de mine, altă companie decât cea a animalelor și, uneori, a femeilor care veneau să muncească în livezi. Mă temeam că se va simți singură fără mine. Nu îmi mai era frică de faptul că tata se va purta urât cu ea, așa cum făcuse înainte. Se părea că prezența ei nu-l mai supăra. Avea grijă de ea mai bine decât o făcuse în timpul războiului. Senka mânca adesea la masă, iar uneori avea rochii,

iar iarna, ghete și ciorapi noi. Îmi imaginam că mama îi amintise de obligațiile lui și că el îi făcuse pe plac ca s-o potolească. Doar că Senka lua aceste semne neîndestulătoare drept dovadă a iubirii paterne, iar eu vedeam asta foarte clar în sute de lucruri neînsemnate pe care ea le făcea așa încât să-l mulțumească: de la a-i păstra cele mai mari și mai proaspete ouă până la a-i curăța pipa și a-i înfoia pernele de pe scaun. Ar fi trebuit să-mi dau seama că altele erau motivele schimbării purtării lui, dar Senka nu mi-a spus nimic. În orice caz, am început să petrecem mai puțin timp împreună, pentru că aveam mult de învățat. Bănuiesc că n-am vrut să văd ceea ce se petrecea chiar sub nasul meu. Căci dacă aș fi văzut sau mi-aș fi închipuit, atunci aș fi fost obligată să zic ceva, ceea ce mi-ar fi distrus negreșit toate speranțele.

Mă aflam la Zagreb de mai puțin de-un an și jumătate când mama mi-a trimis vorbă că Senka e bolnavă, are febră. Nu m-a rugat să mă întorc acasă, dar mi-am dat seama din scrisoare că-i era teamă, întrucât îmi spunea că se mutase în aceeași odaie cu sora mea pentru a o supraveghea toată noaptea și pentru a o putea liniști atunci când delira. Așadar, chiar a doua zi am pornit la drum cu o valijoară și un cufăr plin cu cărți – întrucât în șase săptămâni urma să aibă loc examenele de matematică și nu aveam nici cea mai vagă idee cât timp urma să fiu plecată. Drept să-ți spun, îmi era foarte teamă că voi lua note proaste, din diverse motive. Nu în ultimul rând, din motivul că dacă nu m-aș fi descurcat, oamenii ar fi spus că e dovada forțării intelectului meu feminin peste puterile mele, într-o asemenea sferă riguroasă – căci, sunt convinsă, deja își spuneau treaba asta, fără vreun temei anume.

Când am ajuns acasă, lucrurile nu erau așa cum mă așteptam. Senka se făcuse bine, dar în schimb se îmbolnăvise mama. Doctorul după care tata trimisese abia atunci a spus că suferă de pneumonie. Tata a vrut să o ducă la spital, dar doctorul, care venea în fiecare zi tocmai de la Novi Sad, a spus că drumul n-ar face decât să-i înrăutățească starea (era foarte frig, fiind februarie). În orice caz, la spital nu s-ar fi putut face mai mult pentru ea decât se făcea deja. Și a mai spus că fusese cât se poate de necugetat din partea mamei să stea atât de aproape de Senka, deoarece, când vine vorba de infecții, cel mai bine e să stai cât mai departe de bolnav cu putință. Totodată, ne-au murit fără un motiv lămurit mai multe

animale, iar doctorul a remarcat cu oarecare severitate, după părerea mea, că e foarte probabil ca de acolo să fi venit nenorocirea. Am cugetat la ușurința cu care făcuse acele speculații și mi-am dorit să-și fi păstrat părerile pentru sine. Nu era nici înțelept și nici corect, în opinia mea, să arunce vina în astfel de circumstanțe, îndeosebi când n-avea de unde ști în ce fel sau pe cine ar fi putut afecta acuzațiile.

În cea de-a treia zi i-am dus mamei un castron cu ciorbă, iar ea m-a prins de mânecă și m-a silit să mă așez lângă ea, pe pat. Avea chipul palid și uscățiv și pentru prima dată îi vedeam clar forma craniului prin pielea subțiată, gâvanele rotunde ale ochilor și șirurile de dinți pe care buzele ei subțiri abia dacă le mai acopereau. M-am așezat ținând castronul cu ciorbă și tava în poală și am cugetat că așa vine moartea – nu bătând la ușă, ci din interior. Ea e înăuntrul nostru, așteptând să iasă la iveală. După momentul acela, n-am mai vrut să o privesc pe mama, de teamă că nu voi vedea decât moarte și nicidecum pe ea.

Mi-a luat mâna și mi-a spus că o tulbură ceva, cerându-mi s-o liniștesc, lucru pe care am spus că-l voi face din toată inima. Mi-a mărturisit că-i e foarte teamă de viitor, în special pentru Senka. M-a pus să-i făgăduiesc că voi avea grijă de ea și că mă voi asigura să aibă tot ce-i trebuie, atât cât îmi stă în putere. „O să-ți fie bine cu un soț", a spus ea. „Dar sărmana Senka o să fie singură într-o bună zi, n-o să te aibă decât pe tine."

Recunosc, preocuparea ei mi s-a părut oarecum părtinitoare. Căci, așa cum am spus, nu întrevedeam posibilitatea existenței unui soț în viitor. Eram aproape la fel de singură pe lume ca și sora mea, și în mod cert, la fel de dependentă de bunăvoința părintelui nostru. Dar mi-am ținut gura și i-am promis că voi face întocmai. Iar ca un fel de consolare, mama m-a mângâiat pe mână și mi-a mărturisit că nu are nicio grijă în privința mea, căci știuse dintotdeauna că destinul meu se află sub niște stele luminoase care îmi vor purta de grijă. M-am gândit pe loc cât de norocoasă eram că am o educație și banii care fuseseră găsiți pentru a o plăti, și mă întrebam dacă acea chestiune ține și de altceva, nu numai de destinul meu.

În ziua următoare, părea că mama se simte mai bine. În obraji avea o urmă de culoare, își recăpătase puțin pofta de mâncare și,

în general, era mai vioaie; așa încât am avut motive să credem că răul trecuse. Însă două nopți mai târziu febra a revenit, mai puternică decât oricând, astfel încât delira și ne-a trezit pe toți cu urletele ei. Apoi a tăcut dintr-odată și a adormit, iar până dimineață a murit.

Niciodată nu crezusem că între ea și tata fusese vreo mare iubire, mai ales în ceea ce-l privește, pentru că întotdeauna se plângea în privința ei. Niciodată nu mi i-am putut închipui drept doi oameni care se curtează, atenți unul cu celălalt și pătimași în simțiri. Dar când mama a murit, a fost ca și cum tata ar fi pierdut tot ce conta pentru el, ca și cum cea mai mare iubire imaginabilă își găsise un sfârșit tragic. A plâns, s-a jeluit și s-a comportat într-un asemenea hal, încât nu mai suportam să fiu în preajma lui, ducându-mi în schimb durerea în afara casei și împărțind-o cu sărmana mea soră, care – mă temeam eu – nu va înțelege ce s-a întâmplat sau din ce pricină. Ne-am ghemuit într-un ungher al grajdului, ne-am luat în brațe și am plâns, în timp ce bătrânul nostru cal ne privea, mutându-și greutatea de pe o copită pe alta, ca și cum ar fi știut că se întâmplase ceva rău. Când în cele din urmă a sosit vremea să ne întoarcem în casă, gâștele s-au strâns toate în jurul nostru, urmându-ne îndeaproape, aidoma unei escorte îndoliate. Niciuna n-a sâsâit la mine și nici nu mi-a arătat vreun semn de ostilitate, lucru pe care l-am apreciat chiar și în buimăceala mea.

Nu mai e nevoie să descriu zilele ce-au urmat, ci voi spune doar că mie mi-a revenit sarcina de a face pregătirile de înmormântare și că am fost foarte bucuroasă de această ocupație. Totodată, mi-am dat seama că, preocupându-mă de suferința surorii mele și făcând tot ce-mi stătea în putință ca s-o alin, mi-am găsit și mie alinare. Nu-i cale mai bună de a-ți ușura o povară decât să iei alta de pe umerii altcuiva, după cum sunt încredințată că ai remarcat și tu.

Eram îngrijorată că fără o femeie care să gătească și să deretice, tata va lăsa totul pradă haosului. Am aranjat, așadar, ca o femeie din sat, o văduvă respectabilă, numită Maja Lukić, să vadă de casă. Mai lucrase înainte pentru mama, ca bonă, și o ajutase la treburile gospodăriei, lăsând o impresie bună. Încet-încet, tata și-a venit în fire și, la aproximativ o săptămână după ce mama a fost

îngropată în curtea bisericii, m-a și întrebat dacă nu am cursuri la Zagreb la care trebuie să fiu prezentă.

La scurt timp, mi-am luat rămas-bun de la Senka și m-am întors în acel oraș, recunoscătoare pentru șansa de a mă dedica muncii mele, nutrind totuși o presimțire rea, pe care n-o puteam explica. Tata era tăcut, mai tăcut ca oricând, iar Senka se înzdrăvenise complet după boală. Cu toate astea, am simțit ceva fragil în acea stare calmă a lucrurilor, aidoma unei pojghițe de gheață care acoperă un lac, gata să crape în orice clipă.

31

Robert Eisner deschise cu forța sertarul, ajutându-se de o șurubelniță și de călcâiul pantofului. În mod normal, fișetul nu era încuiat. Mai scotocise prin el și înainte, fără să apeleze la astfel de măsuri drastice. Uneori era curios să știe cum își gestionează Kirsch cazurile (Kirsch era mult mai la curent cu ultimele teorii). De cele mai multe ori, Eisner era în căutare de obiecte de papetărie sau de formulare oficiale, biroul lui Kirsch fiind mult mai aproape de al lui decât magazia, aflată cu două etaje mai jos. De data asta, motivele lui erau de ordin financiar, deși faptul că doctorul încuiase dulapul la plecarea în Elveția era curios, ba chiar provocator. După câte favoruri îi făcuse Eisner, Kirsch nu avea dreptul să fie secretos.

Sertarul de sus se deschise cu o zguduitură. Alunecă de pe șine și se izbi de cel de dedesubt. Eisner înțepeni, ascultând. Ar fi fost jenant să fie prins în biroul lui Kirsch, cu o șurubelniță și un fișet spart, însă era șase și jumătate, iar majoritatea pacienților și angajaților luau cina. Stinse becul din tavan. Lucrând doar la lumina lămpii de birou, puse sertarul la loc și începu să scotocească printre dosare.

Primul lucru care-i atrase atenția fu scrisoarea de la doctorul Eugen Fischer, de la Institutul Kaiser Wilhelm. Părea că Kirsch făcuse rost de o lucrare profitabilă. „Consider că această activitate este de cea mai mare importanță, și sunt încredințat că va avea ca rezultat un articol constistent." Eisner pufni. Așadar, asta era: un cec gras *și* un articol consistent. Se întrebă ce făcuse Kirsch ca să merite o asemenea propunere. Pesemne că tatăl Almei pusese o vorbă bună. Ce altă explicație ar fi? Doar dacă Fischer văzuse numele lui Kirsch în ziare: „Eminentul psihiatru atribuit cazului." Ce mai glumă. „Eminentul doctor Kirsch." Ce noroc strigător la cer.

De cealaltă parte a ușii se auziră glasuri de asistente. Eisner închise ușor sertarul și luă o carte, pregătindu-se să pară nonșalant. Asistentele râdeau, țăcănitul pantofilor devenind din ce în ce mai puternic înainte de a se îndepărta pe coridor.

Eisner se duse înapoi la fișet. La început, de Vries se mulțumise cu informații verbale referitoare la caz – păreri, observații, bârfe –, pentru care plătise surprinzător de bine. Eisner îi povestise cât de mult putuse, adică nu mare lucru, Kirsch fiind în ultimul timp foarte secretos și reticent. Dar, de ceva vreme, reporterul devenise mai pretențios. Voia rapoarte, note referitoare la caz, detalii.

— Vrei să le fur? protestase Eisner.

— Sigur că nu, răspunsese de Vries. Vreau să le împrumuți, contra unei sume.

Dosarul pacientei E. era cel mai gros din dulap. Eisner îi împrăștie conținutul pe birou: ziare, vederi din Berlin, schițe în creion și cărbune. Din umbrele întunecate se iteau chipuri, asemenea unor fantome din morminte: un bătrân binevoitor, cu păr alb, genul de idol de matineu, încruntându-se concentrat. Iată și chelia lucioasă a lui Heinrich Mehring; sora Auerbach, cu buzele ei rujate și strălucitoare, buze pe care Eisner plănuia să le sărute, dacă nu apărea nimic mai bun. Iată-l până și pe Kirsch. Portretul lui era mai mare decât celelalte, trăsăturile lui redate în tușe mai îndrăznețe. Părea trist. Dar ce motive avea să fie trist? Era cel mai norocos bărbat din lume.

Însă ceva lipsea. Unde erau notițele? Rapoartele interviurilor, diagnosticele formale și informale? Unde erau rapoartele cu privire la medicație și tratament? Pacienta E. nu era un dosar medical. Era o colecție de suvenire. Ca și cum femeia nu ar fi fost deloc o pacientă.

Dar dacă nu era pacientă, atunci ce era?

Telefonul începu să sune. Eisner sări în picioare. Pesemne că cineva îl zărise stând la biroul lui Kirsch – poate însuși Kirsch. Eisner privi peste umăr, spre fereastra îngustă. Era prea murdară ca să se poată vedea înăuntru. Sau nu?

Telefonul continuă să sune, apoi încetă brusc. Eisner se așează la loc pe scaun, cu o mână pe inima care-i bătea nebunește.

Aproape de sfârșitul dosarului se afla un fel de chitanță. Era pentru plata în avans a unei luni de chirie, datată cu o săptămână înainte de Crăciun. Dar numele din josul biletului nu era cel al proprietăresei obișnuite a lui Kirsch, Frau Schirmann. Proprietarul se numea Mettler, iar imobilul lui se afla pe Wörtherstrasse.

Kirsch păstra o hartă a străzilor în sertarul de sus al biroului. Eisner își trecu un deget peste indice. Wörtherstrasse. I se părea că mai auzise numele. Grila de reper îi indică faptul că se găsea undeva la nord de Alexanderplatz – de fapt, foarte aproape de locuința lui Kirsch. De ce ar fi închiriat Kirsch două apartamente, la doar câteva străzi depărtare?

Atunci își aduse aminte.

Kirsch îl numise „imobil de locuințe pentru doamne". Acolo locuise domnișoara Einstein înainte de a-și pierde memoria. Dar de ce îi plătea Kirsch chiria? Și de când anume făcea asta? De o săptămână? De o lună? De un an?

Becul lămpii de birou scotea un bâzâit ascuțit. Dintr-odată, lumină mai intens, apoi se stinse cu o pocnitură zgomotoasă. Eisner rămase în întuneric, gândindu-se la Kirsch și la Maria Draganović, încercând să-și dea seama ce anume se întâmpla, încercând să priceapă ce anume îi scăpase.

Întotdeauna existaseră aspecte neplăcute ale afacerii, pe deasupra și bizare: felul în care Kirsch acaparase cazul, vârându-se în lumina reflectoarelor la primul semn de interes al presei, năpustindu-se către fotografi aidoma unei actrițe aspirante în noaptea unei premiere. Eisner bănuise că era doar o chestiune de interes personal. Un psihiatru celebru era un psihiatru valoros. Clinicile private erau gata să plătească sume frumoase ca să aibă un nume recunoscut în rândul angajaților. Mai era și altceva? Mai exista o altă poveste, în afară de relația doctor-pacient, despre care el nu știa ?

Dacă da, cât ar fi de Vries dispus să plătească pentru acea informație?

Ușa imobilului cu apartamente de închiriat se deschise nu mai mult de zece centimetri, ținută în loc de un lanț suficient

de gros cât să sugrume un bou. Era o noapte friguroasă, gheața strălucea deja pe pietrele pavajului, făcându-le alunecoase.

— Sunt reporter la *Berliner Morgenpost*, începu Eisner, pentru că era cea mai bună minciună care-i trecu prin cap. Speram să-mi relatați câteva detalii despre vechea dumneavoastră chiriașă, Fräulein Draganović.

Herr Mettler, purtând un șorț unsuros de bucătar, îl privi pieziș prin lentilele aburite. Un miros deloc apetisant de carne fiartă se strecura afară, în noapte.

— N-am nimic să vă spun, zise el, proptindu-se cu umărul în ușă.

— Plătesc. Eisner băgă mâna în buzunar și scoase trei bancnote de cinci mărci, ținându-le așa încât Mettler să le poată vedea. Pentru timpul și osteneala dumneavoastră. Îmi dau seama că e târziu.

Ușa rămase întredeschisă. Lanțul se freca de lemn.

— Herr Mettler?

— Ce vreți să știți?

— Doar ce le-ați spus medicilor de la Charité despre chiriașa dumneavoastră.

— De ce nu-i întrebați pe ei?

— Vă referiți la doctorul Kirsch?

Mettler nu răspunse.

— Din păcate, a plecat din țară. Nimeni nu știe când se va întoarce. În plus, știți cum sunt medicii. Răsucindu-și degetul mare și arătătorul, răsfiră bancnotele. Zece minute din timpul dumneavoastră. Și-mi dau cuvântul că n-o să vă citez. Nimeni nu va ști că am fost aici.

Se apropia un camion, lumina galbenă a farurilor licărind printre șirurile de copaci, umbre prelungi întinzându-se pe șosea aidoma unor gheare. Deasupra huruitului motorului, Eisner auzi niște strigăte.

Herr Mettler scoase lanțul și deschise ușa. Îndată ce Eisner intră, o închise din nou, zăvorând-o sus și jos. Lui Eisner i se năzări gândul neplăcut că e prizonier. Își încovoie umerii și privi în jur, prin hol, remarcă tapetul floral de un verde șters, șirul de căsuțe poștale mici, goale, ceasul cu pendulă din colț, căruia

îi lipsea o limbă. Mirosul care se insinua dinspre bucătărie era îngrozitor – nu semăna deloc cu cel de mâncare gătită, ci cu cel al oaselor fierte pentru zeamă. Din senin, se gândi la Carl Grossman și la Georg Haarmann, precum și la alți ucigași celcebri care gătiseră trupurile victimelor pentru a face conserve de carne.

Herr Mettler închise ușa bucătăriei și întinse mâna pentru a-și primi plata.

— Nu țin socoteala chiriașelor mele, începu el. Câtă vreme plătesc la zi, atunci, în ceea ce mă privește, pot face ce poftesc.

Eisner îi dădu bancnotele și așteptă să fie condus în altă odaie, dar părea că interviul avea să se desfășoare în hol. Herr Mettler privi pieziș banii, apoi îi strecură printre cutele șorțului.

— Acesta e un lucru în legătură cu care voiam să vă întreb. Ea *a plătit*?

— Odaia e încă a ei, deocamdată.

— Mulțumită doctorului Kirsch. A plătit el pentru ea?

— A rezolvat treburile în numele ei.

— Foarte frumos din partea dumnealui. Cât se poate de neobișnuit pentru un medic, nu credeți? Mettler nu spuse nimic. Cât timp vor continua aceste aranjamente?

— Va trebui să-l întrebați pe dumnealui.

Herr Mettler își miji ochii în direcția lui Eisner, plimbându-și limba în jurul incisivilor cenușii, ca și cum ar fi anticipat o masă. Omul *avea* ceva ascuns, un comportament care tăinuia ceva. Poate că avea legătură cu chiriașele. Poate că nu toate erau tinere doamne studioase, venite la Berlin să-și dezvolte intelectul.

— Aș dori să-i văd odaia, dacă se poate.

În cazul în care Kirsch și fata erau deja iubiți, în acea odaie avea să găsească o dovadă a faptului. O scrisoare de dragoste, o fotografie – o carte, după cum îl știa pe Kirsch. O carte cu o dedicație grăitoare.

— Pentru ce? întrebă Herr Mettler.

— Detalii. Ce număr are?

— Are două paturi sau unul?

— Unul. Toate odăile mele au un singur pat. Este un imobil pentru doamne.

Eisner aruncă o privire către scări și observă că nu erau luminate.

— La ce etaj?

— O odaie închiriată este particulară. Nu o expoziție.

— Sigur că nu. Cincizeci de mărci ca să arunc o privire rapidă. Din bucătărie răzbi un șuierat. Eisner scoase la vedere ultimele sale bancnote. Fata și-a pierdut mințile, pentru numele lui Dumnezeu. De ce i-ar mai păsa?

Herr Mettler pufni și-și împinse ochelarii la loc pe nas.

— Șaizeci de mărci. Și totul rămâne la locul lui.

— De acord.

Herr Mettler privi banii.

— Aduc cheia.

Intră înapoi în bucătărie. Un alt damf de hoit fetid pătrunse pe hol. Eisner își duse batista la nas și se întoarse cu spatele, iar privirea i se opri pe o scrisoare îndesată într-una dintre casete, aflată sub numărul 3.

Scrisoarea îi era adresată Mariei Draganović. Avea un timbru străin și o ștampilă a poștei pe care scria clar: ZÜRICH. Era oare scrisul lui Kirsch? Greu de spus.

Nu avea timp de gândire. Luă scrisoarea, o strecură în portofel, iar portofelul îl vârî înapoi în haină.

Herr Mettler apăru cu o cheie în mână.

— Știți ce? spuse Eisner, mergând la ușă. Poate mă întorc în altă zi. V-am răpit deja destul timp.

În tren, Eisner rupse plicul. Înăuntru era o scrisoare, deși mișcarea trenului făcea imposibilă citirea a mai mult de câteva rânduri. Scrisul era înghesuit și dezordonat, greu de deslușit din pricina tăieturilor frecvente, având uneori o caligrafie școlărească, litere îngrijite și drepte, pentru ca mai apoi să redevină o mâzgăleală.

Scrisul nu era singura ciudățenie: plicul îi era adresat Mariei, dar scrisoarea din interior începea cu „Scumpă Elisabeth". Era oare o greșeală? cugetă Eisner. Dacă nu, care nume era cel corect?

Coborî la Friedrichstrasse. Deasupra peronului instalaseră lămpi electrice. Rotunde și albe, erau dispuse pe tavanul văruit, aidoma unui șir de ochi lipsiți de vedere. Scoase din nou scrisoarea și citi de la început:

Zürich, 1 februarie

Scumpă Elisabeth,

Am crezut că n-ai răspuns la scrisoarea mea, ori, dacă mi-ai scris, că nu m-au lăsat să citesc răspunsul tău. N-am vrut să scriu din nou, căci ce-aș fi putut spune dacă mă spionau? De obicei îi dau scrisorile unei asistente mai prietenoase. Ea le pune la poștă în afara clinicii, cu banii pe care i-i dau, dar e posibil ca mai întâi să i le arate doctorului Zimmerman. Nu știu dacă pot avea încredere în ea. Așadar, de această dată voi expedia chiar eu scrisoarea, într-una dintre excursiile pe care le facem în afara clinicii. Există o cofetărie care are o cutie poștală afară. Suntem mereu conduși înăuntru ca să ne uităm la dulciuri, ca și cum am fi cu toții copii, și ni se dă voie să ne cumpărăm ceva, dacă avem bani de buzunar. E un exercițiu jalnic, dar particip la el.

Am tot așteptat să te întorci de la Berlin, sperând cu ardoare ca misiunea ta să reușească. N-am crezut niciodată că m-ai uitat, însă m-am temut că ai renunțat la orice nădejde de reușită și că te-ai întors în Voivodina. Am avut multe gânduri negre despre treaba asta, dar n-am bănuit niciodată c-ai putea să te îmbolnăvești sau că ei vor spune că ești bolnavă, astfel încât să te supravegheze și să se asigure că nu spui nimic. Mi-a fost teamă că în acel oraș plin de frământări vei întâmpina primejdii, însă probabil nu mi-am dat seama cât de mari vor fi. Lumea se schimbă. E mai bine să fii neștiutor decât să știi prea multe, iar minciunile sunt o povară mai ușoară decât adevărul. Chiar și așa, nădăjduiesc că nu mă învinovățești pentru că-ți spun ce știu. Mi-am dat seama cât de mare îți era nevoia, măcar din pricina copilului.

Astăzi, ceva mai devreme, în timp ce exersam la pian, a sosit un doctor de la Berlin, un psihiatru pe nume Kirsch. A spus că ai suferit o cădere nervoasă, dar și că ai fost atacată în pădure, ceea ce mi-a trezit bănuieli. Mi-a povestit că ai amnezie, dar că-ți

amintești de mine, singurul lucru pe care am simțit că-l pot crede. M-a bucurat o vreme, întrucât – recunosc – vreme îndelungată am crezut că m-ai uitat. Mi-a fost teamă chiar și că s-ar putea să fi hotărât să pleci singură în America. Dacă aș putea să te mai văd, aș limpezi totul. Mi-e teamă că, fără îndrumarea mea, ai fost copleșită de îndoieli.

Doctorul din Berlin mi-a pus tot felul de întrebări. Voia mai ales să știe de ce ai plecat acolo, exact ce m-aș aștepta să întrebe un detectiv particular, dacă ar fi fost angajat unul. Omul ar fi vrut să afle ce știi și cum ai descoperit, dacă-ți poți dovedi afirmațiile și care sunt riscurile izbucnirii unui scandal. Sunt hotărât să-i spun tatei despre tine atunci când îl voi vedea, deși nu va fi ușor. Sunt lucruri despre care încă n-ar trebui să vorbesc. În plus, el nu se gândește decât la problema cuantică, semințele acelea de nebunie pe care le-a slobozit în lume și pe care acum ar vrea să le ascundă la loc, tot așa cum domnul Rochester[1] *își încuiase biata soție nebună. Dar voi găsi o cale s-o fac, de dragul tău, așa încât să te eliberezi în cele din urmă de angoasele care te bântuie.*

Mă întreb dacă acest doctor Kirsch chiar te tratează așa cum pretinde că o face. E într-adevăr psihiatru? Are înfățișarea unui om chinuit, iar mâinile îi tremură, deși încearcă s-o ascundă. E imposibil să-i fie frică de mine, dar se teme de ceva. E disperat să afle adevărul despre tine, ca și cum propria lui viață ar depinde de asta. N-am mai văzut niciodată un doctor atât de devotat cazului său, atât de nerăbdător să afle, în loc să dea verdicte și indicații. Pentru un medic, știe destul de multe despre fizică, lucru rar întâlnit.

În ciuda tuturor îndoielilor mele, mi-a făcut plăcere să discut cu el. Nu m-am simțit „oaia neagră" în prezența lui – pesemne că și el e o „oaie neagră". Am simțit ceva de acest fel. Cu siguranță nu e ca restul medicilor de aici. Când pune o întrebare, o face deoarece vrea să știe părerea interlocutorului, și nu doar ca să judece – adică starea intelectului și gradul sau natura tulburării. Părea mulțumit să discute cu mine ca de la egal la egal, astfel că mi-a fost greu să-i răspund cu fereală. Am fost tentat să-i mărturisesc totul,

---

[1] Unul dintre personajele romanului *Jane Eyre*, scris de Charlotte Brontë.

dar sigur că n-am făcut-o. Am sentimentul că-l voi mai vedea. Știe că mai sunt multe de aflat despre noi doi.

Mă gândesc adeseori la tine, Lieserl. Când deschid ochii dimineața, în fața ochilor zăresc chipul tău. Așa știu că te visam, chiar dacă visul în sine s-a destrămat. Mi te imaginez călătorind prin marea citadelă, fața ta luminată de vitrinele magazinelor și de strălucirea trecătoare a felinarelor de pe stradă. Mi te închipui citind la o fereastră, poate manuscrisul pe care ți l-am dat – încruntându-te, neîndoielnic, în fața scriiturii dezordonate și a ciudățeniei istorisirii, care pentru cei închiși în temnița percepțiilor banale poate că nu ar avea vreo noimă. Îmi imaginez că-ți place, desigur, sau că măcar simți impulsul de a citi până la sfârșit. Căci, dacă n-o termini, n-o să înțelegi pe deplin niciodată ce-ai citit. Și nu uita, încă mai contez pe tine să găsești un titlu.

Tânjesc să te întorci la Zürich, deși acum mă-ntreb dacă asta se va întâmpla vreodată. În caz contrar, te conjur să arzi ce ți-am dat, decât să ajungă în mâinile celor care mă vor reduce la tăcere odată pentru totdeauna.

Acum trebuie să închei, altminteri risc să fiu dat în vileag.

Al tău, pentru totdeauna,

Eduard

32

Familia și prietenii lui Einstein făcuseră un jurământ, sau cel puțin așa i se părea lui Kirsch. Întrebările cu privire la viața personală a fizicianului, cum ar fi locul unde trăia, erau întâmpinate cu tăcere sau eschivare. Cei care știau cel mai mult spuneau cel mai puțin. Cei care nu știau mai nimic – ziarele, politicienii, fețele bisericești – se simțeau îndreptățiți să se pronunțe cu privire la cele mai lăuntrice idei ale minții savantului, precum și la cuprinsul sufletului său. Eduard Einstein încă oferea cea mai mare speranță de clarificare a faptelor. Boala și izolarea i-ar fi putut slăbi hotărârea și loialitatea, scoțând la iveală ceea ce știa că n-ar trebui să dezvăluie. Dar relatarea lui putea fi de încredere? Înțelegerea lui cu privire la lume era neconvențională și tulburătoare, punctată cu gânduri de persecuție și paranoia, tăinuite sub o spoială de obiectivitate academică. Putea spune orice-i convenea.

Kirsch se hotărî să acționeze prin canalele adecvate, ascunzând adevărata natură a interesului său. Redactă scrisori către directorul de la Burghölzli, Hans-Wolfgang Maier, precum și către doctorul Jakob Schuler, solicitându-le ajutorul cu privire la studiul lui asupra diagnosticelor. Nu pomeni de Eduard Einstein. Se temea că aceștia ar putea refuza să-i discute cazul, dat fiind că era un pacient de la clasa întâi și fiul unui om atât de celebru.

După câteva zile, schimbă camera cu una care avea vedere la stradă. Citea ziarul și privea procesiunea de trecători și automobile, traseele obișnuite ale tramvaielor, orele punctuale de deschidere și închidere a magazinelor, timpul fiind marcat la fiecare ceas și jumătate de ceas de corul clopotelor. Și-l imagină pe tânărul Einstein privind din clădirea Politehnicii, observând aceste convenții ale timpului și închipuindu-și unele diferite:

poate un univers în care timpul nu e strict liniar, ci se mișcă asemenea unei pendule, accelerând, încetinind, apoi inversându-se cu totul, mergând înapoi până în momentul în care începuse, legile fizicii întorcându-se și ele pe dos. Sau un univers în care ritmul timpului corespunde bătăii inimii umane, secundele comprimându-se în timpul emoțiilor sau efortului și lungindu-se în perioadele de odihnă – pentru ca, în cele din urmă, să se lungească la nesfârșit odată cu ultima bătaie.

Sau un univers în care rotația și orbita planetelor individuale sunt neregulate, aidoma mișcării particulelor subatomice. Durata fiecărei zile și a fiecărei nopți ar fi fost imposibil de estimat, la fel și formarea mareelor și a anotimpurilor. Cadranele solare ar fi fost inutile. Ceasurile nu s-ar mai fi inventat, din pricină că ar fi fost imposibil de sincronizat. În loc de ceasuri, oamenii ar fi purtat astrolabi sau sextanți, așa încât să poată măsura elevația soarelui și a stelelor. Ritmul și structura vieții ar fi fost legată nu de abstract și de noțiuni, ci de palpabil și de real.

„Iar când ne vom întoarce, vom putea discuta despre non-existența timpului."

Asta spusese Max în acea ultimă zi pe lac, anticipând o dispută cu neștiutorul său frate. Era aproape ultimul lucru pe care Kirsch și-l putea aminti rostit de fratele lui. Ani de zile îl necăjise modul în care acel fragment de discuție – banal și impersonal – îi rămăsese în minte. Dar dacă *era* adevărat că timpul nu are o existență reală? Dacă *e* doar o convenție utilă, ridicată în mod greșit la statutul de absolut? Lumea e plină de abstracții superficiale, gătite în straie categorice. Civilizația nu e construită pe baza relativității, cu atât mai puțin pe cea a mecanicii cuantice. E construită pe credință. Omul trebuie să creadă în ceva – nu asta spunea lumea mereu? Trebuia să fii de o parte sau de alta a baricadei. În caz contrar, unde sunt loialitatea, datoria, sacrificiul? Unde mai e moralitatea? Unde e iubirea?

Privind orașul Zürich prin fereastra hotelului, Kirsch repetă această justificare speculativă pentru a suta oară. Alături de volumul lui Einstein, era cadoul de rămas-bun de la Max. Și, asemenea cărții, când se afunda în ea, îl aducea pe Max înapoi: o prezență vie, animată, doar că invizibilă.

Noaptea, visele îi erau dezolante și lucide. Visa că se află înapoi pe front, în depărtare auzindu-se zgomot de arme, răniții sosind pe brancarde. Visa că nu are instrumente cu care să opereze. Le rătăcise, o greșeală pedepsită la curtea marțială, asemenea unui soldat care-și pierde pușca. Mai visa și că murise Karl Bonhoeffer, lăsându-l pe doctorul Mehring în locul lui la Charité, și că Mehring dorea ca pacienții lui Kirsch să fie subiecții unui nou tratament experimental care presupunea aplicarea de curent electric creierului. Mai des o visa pe Maria. O vedea la Tanguero, dansând cu un bărbat înalt și chipeș care, și-a dat seama când s-a trezit, era Eduard Einstein. Purta rochia albastră și dresurile cumpărate de la Karstadt. Totul era ca la început. Dar când a întrebat-o ce s-a întâmplat, n-a putut auzi răspunsul din cauza zgomotului orchestrei. Apoi alergau după un tren spre Potsdam, unde ea l-a făcut să se simtă gelos, plecând cu barca împreună cu Max, îndepărtându-se în ceață, astfel încât Kirsch auzea doar un ecou slab al râsetelor lor. Și se întreba în sinea lui cum de putuse face o greșeală atât de copilărească, fiind limpede că Max se potrivea mult mai bine cu Maria decât el. Dar când barca s-a întors la mal, a observat că Maria nu mai e la bord și că în locul ei se află un bătrân cu un chip atât de desfigurat, încât abia putea îndura să-l privească.

Era posibil ca astfel de viziuni să-i invadeze în curând și ceasurile de veghe, așa cum se întâmplase în timpul războiului. Era important să fie pregătit. Încă putea funcționa, în ciuda imaginației hiperactive. Cel puțin pentru moment, nu exista niciun motiv ca altcineva să mai știe.

Într-o dimineață, în timp ce cobora la micul dejun, băiatul de serviciu de la recepție îi dădu o telegramă. Era din partea secretarei doctorului Bonhoeffer, Frau Rosenberg.

DIRECTOR-ADJUNCT POST LIBER STOP
REVENIȚI CÂT MAI RAPID ÎN BERLIN STOP

Kirsch se așeză la o masă de lângă fereastră și numără cuvintele. Poate că biroul de telegraf taxa acum la calup de zece

sau cinci. Oricum ar fi fost, ordinea cuvintelor era nepotrivită: două propoziții suprapuse, legătura dintre ele fiind lăsată deschisă oricăror interpretări. Aparent, postul doctorului Mehring se eliberase și era de așteptat ca el să-și scurteze șederea în Elveția pentru a reveni la Berlin. Oare pentru a ocupa locul de director-adjunct până la găsirea unui înlocuitor? Postul era liber definitiv sau doctorul Mehring își luase un concediu temporar? În ultima situație, șase cuvinte ar fi fost de ajuns:

MEHRING BOLNAV STOP REVENIȚI BERLIN STOP

Afară începuse din nou să ningă, din cerul înnegurat coborând rafale ușoare de fulgi. Duse ceașca de cafea la buze, muchia cănii lovindu-i-se ușor de dinți. Poate că Frau Rosenberg se gândise că nu se cuvine să anunțe starea doctorului Mehring prin rețeaua de telegraf. Probabil că-l considera un mediu nepotrivit pentru informații particulare, fie că erau personale sau profesionale.

MEHRING PROBLEME STOP REVENIȚI BERLIN STOP

Lăsă să-i scape un râs nervos. Mai bine chiar decât o boală, o demisie însoțită de schimbarea totală de poziție a lui Mehring cu privire la incidentul în care fusese implicată sora Ritter. Dacă ar fi avut de gând să ocupe un post nou la altă clinică, probabil că ar fi dorit să se ocupe de problemele de la Charité, în loc să lase nerezolvată toată chestiunea aceea murdară. Kirsch era sigur de un lucru: nu fusese invitat să ia locul directorului-adjunct. În rândul angajaților se găseau alți clinicieni, cu mai multă experiență și vechime decât el.

Încă nu voia să plece de la Zürich. Mai avea multe de aflat, informații care i-ar fi putut asigura Mariei viitorul. Dar avea de ales? În situația de față, el era cel care lua deciziile cu privire la Maria și la tratamentul ei. Dar dacă angajații se schimbau, și tratamentul ei s-ar fi putut schimba. Heinrich Mehring nu era singurul psihiatru nerăbdător să încerce tratamente noi, menite să-i liniștească pe nebuni.

*

Imediat după micul dejun, sună la Burghölzli și ceru cu doctorul Schuler.

— Speram să vă pot întâlni înainte de întoarcerea la Berlin.

Schuler se scuză. Dacă primise scrisoarea lui, probabil că uitase de ea. Păru tulburat de posibilitatea de a fi dat dovadă de lipsă de politețe profesională și-l invită pe Kirsch la spital chiar în acea după-amiază.

— Sunt încredințat că vă vom putea fi de folos, spuse el. Sunt un mare admirator al doctorului Bonhoeffer. A făcut atât de multe pentru profesia noastră de-a lungul timpului.

Kirsch porni pe jos. Luă o sticluță de coniac ca să alunge frigul și o luă de-a lungul țărmului estic al râului Zürichsee. Călătoria dura deja mai mult decât se așteptase și începea să se însereze atunci când ajunse în cartierele mărginașe, ultimele raze ale soarelui proiectându-se pe piscurile acoperite de zăpadă ale munților aflați departe, spre sud. Pe un drum pustiu, mărginit de arbori, se opri să-și tragă răsuflarea. Undeva jos, lacul căpătase o culoare albastru-mineral.

Trase o dușcă și rămase locului, ascultând tăcerea, o tăcere întreruptă doar de sunetul propriei respirații. Ascultă cu atenție, în căutarea unui alt semn de viață, dar nu auzi nimic. Brusc, i se făcu cald. Părul de pe ceafă îi era umed.

Căută o batistă. Efortul de a scormoni prin buzunare îl lăsă fără suflare. Privirea i se întunecă, pete rotitoare roșii-negre acoperind drumul și cerul. Se văzu nevoit să se sprijine de un stâlp de telegraf. I se năzări că visează din nou și că e încă întins în patul de la hotel. Orașul de la picioarele lui era unul oniric, locuit doar de duhuri și amintiri. În vis, intrase în centrul vieții profesorului Einstein, un loc în care prezența acestuia încă stârnea ecouri pe străduțele înguste și pietruite, unde cei cu care avusese legături locuiau acum ca și cum ar fi fost prizonieri în chihlimbarul acelor zile îndrăgite.

Respiră adânc. Săgeți de lumină înotau într-un puhoi de sânge. Nu visa. De vină erau efortul și alcoolul. Pesemne o criză de

febră. Se îndreptă, cu vederea limpezită. Sudoarea de pe ceafă se răcise.

Fluierul unei locomotive răsună în toată valea. Era în pericol să întârzie. Continuă să meargă în susul drumului, grăbind pasul. Tocmai trecuse de o cotitură a drumului când își dădu seama că în dreapta se mișca ceva: un bărbat, tot pe jos, mergând în același ritm cu el, la o distanță de vreo patruzeci și cinci de metri. Cu coada ochiului, Kirsch putu distinge destul de limpede forma zveltă: un bărbat tânăr, a cărui siluetă se proiecta pe fundalul îndepărtat al peticelor de lumină. Însă când se răsuci să privească, nu văzu decât copaci.

Un stol de păsări plonjă pe lângă el, cu aripile săgetând aerul. Își încovoie umerii și merse mai departe. Bărbatul era tot acolo. Se mișca fără zgomot, din umbră în umbră, fără să tulbure nimic, aidoma unui vânător care urmărește prada. Cu toate astea, nu încerca să se ascundă. Voia ca doctorul să știe că se află acolo.

33

Doctorul Jakob Schuler era un bărbat mic și energic, cu inele de aur pe degete, mustață încărunțită și păr rar, îngrijit. O pereche de ochelari așezată la baza nasului îi conferea un aspect de bufniță înțeleaptă, care trebuie să-i fi impresionat teribil pacienții. Era suficient de în vârstă – în jur de șaizeci de ani – nu doar cât să fi lucrat alături de fostul director, renumitul Eugen Bleuler, ci și cât să-l fi dezaprobat pe față.

— A irosit prea mult timp cu Freud. Vorbea grăbit, scurtând cuvintele, dar rostindu-le tare. Mereu încerca să-i facă pe plac individului, îi spunea cât de important e – „un Copernic al minții" – și alte prostii de genul ăsta.

Mergeau pe un coridor lung, Schuler ajutându-se de un baston, cu halatul alb descheiat.

— Bleuler era foarte nesigur, un neutru incorigibil. Se temea să nu fie expulzat în obscuritatea de-afară, printre „necredincioși". Știți cum e cu Freud.

— Vreți să spuneți: ori cu el, ori împotriva lui.

— Corect.

Acea parte a clădirii era intens luminată și zgomotoasă, din cauza unui du-te-vino constant al angajaților. Pacienții de la clasa a doua și a treia luau cina în refectoriu, oferind prilejul ca secțiile și celelalte zone să fie curățate și inspectate – regimul fiind strict cu privire la prohibiția alcoolului, tutunului și a altor excitanți, cu excepția situațiilor în care medicii își dădeau acordul. În ciuda aspectului aseptic al locului, aerul părea să aibă un iz fecal, nu întru totul acoperit de mirosul mai puternic al clorului.

— Felul acesta deosebit de *credință* este cât se poate de bun, continuă Schuler, când clienții plătesc cincizeci de franci pe oră, dar într-un astfel de loc nu aduce decât necazuri. Oamenii nu

reacționează prea bine la întrebări despre impulsurile lor sexuale, îndeosebi când în discuție apar și mamele. Păși pe lângă un infirmier care ședea în genunchi, frecând cu un burete o pată împroșcată, întunecată, de pe perete. N-am nicio obiecție față de abordarea de bază. Accentul pus pe copilărie este foarte convingător. Dar modelul lui sexualizat al relațiilor familiale este doctrinar.

Karl Bonhoeffer avea o perspectivă similară cu privire la teoriile lui Freud. Poate că asta îl determinase pe Schuler să colaboreze la cercetările lui Kirsch, odată ce se stabilise că identitatea pacienților săi avea să fie mascată așa cum trebuie.

— Gradul de subiectivitate al acestor diagnostice este o sursă constantă de divergențe, afirmă el. Iar dacă analizați anamnezele familiale, ați putea face puțină lumină și în privința problemei eredității. Citesc mereu că instabilitatea mintală e transmisă de la o generație la alta, dar ar fi bine să văd niște date concrete.

— Scopul meu este concentrarea pe criteriile de diagnostic, spuse Kirsch. Vreau să stabilesc dacă sunt consecvente și dacă actuala clasificare a bolilor mintale este științifică.

Schuler se încruntă, vârful de cauciuc al bastonului său scoțând scârțâieli polifonice pe măsură ce șchiopăta.

— Și ce se întâmplă dacă nu e științifică? Ar trebui să renunțăm toți la medicina psihiatrică?

— De ce să facem așa ceva?

Schuler păru surprins.

— Ei bine, doctore Kirsch, consider că pretenția noastră de a fi doctori, de a lucra într-o ramură a medicinei, rezidă în capacitatea noastră de-a identifica bolile greu de detectat. Dacă nu putem spune de ce boală suferă bolnavul, la ce mai suntem buni?

Kirsch își aminti ce spusese doctorul Fischer când se întâlniseră prima dată: „Statutul este slăbiciunea întregii profesii."

Schuler pescui o cheie din buzunar.

— Până când am început să numim nebunia „boală", făcând-o astfel susceptibilă – cel puțin potențial – tratamentului medical, majoritatea suferinzilor erau ținuți încuiați, asemenea unor secrete vinovate. Considerați sămânță rea și așa mai

departe. Boala nu poartă un stigmat atât de mare. Medicina, oricât de rudimentară, oferă cel puțin speranță.

— O consecvență ceva mai mare în metodele de diagnostic e tot ce caut. Ca să se poată ajunge la un cadru de referință obiectiv.

— Înțeleg, spuse Schuler. Un cadru de referință obiectiv. Ei bine, tuturor ne-ar prinde bine așa ceva.

Fișele mai vechi de la Burghölzli erau păstrate într-un subsol mucegăit, alături de stive de mobilier de spital scos din uz: bănci, o tablă de scris și mai multe pupitre de fier, de felul celor pe care Kirsch nu le mai văzuse din vremea școlii. După un tur rapid și o scurtă explicație a sistemului de indexare, se opriră în biroul lui Schuler, o odaie încăpătoare, cu o mulțime de plante în ghivece aliniate de-a lungul pereților. Schuler explică faptul că spitalul nu se bucură doar de grădini vaste, ci se poate lăuda și cu o seră unde se cultivă plante tropicale. Din păcate, mai multe geamuri fuseseră sparte de unul dintre pacienți, care aruncase obiecte de la o fereastră de la etaj, iar pentru a feri specimenele mai delicate fusese nevoie de adăpostirea lor în interior, până la încheierea reparațiilor.

— Am descoperit că horticultura este o terapie excelentă pentru numeroase tipuri de pacienți, spuse el ridicând un ficus de pe un scaun și făcându-i semn cu mâna lui Kirsch să ia loc, câtă vreme pot vedea fructele muncii lor. Dar un îngheț târziu provoacă un stres imens.

— Cumva creșteți și cactuși? întrebă Kirsch, privind în jur frunzișul care începea să îngălbenească.

— Cactuși? A, nu. Condițiile nu sunt deloc bune, nici chiar în seră. Schuler găsi un loc pentru ficus pe biroul lui, unde îi ascundea doar parțial chipul. Deși avem aici un pacient cu câteva exemplare foarte frumoase. Tatăl lui le-a adus din America. De ce întrebați?

— Cred că le-am văzut. Dacă vă referiți la Eduard Einstein.

— Da, într-adevăr. De unde...?

— Am venit să-l vizitez săptămâna trecută. În calitate semiparticulară.

Kirsch îi explică în termeni cât se poate de generali interesul lui profesional în cazul Draganović, fără a-i pomeni numele Mariei.

— De vreme ce eram deja aici, am zis c-aș putea foarte bine să aflu ce-și amintește Herr Einstein în legătură cu ea, dat fiind că s-au cunoscut. Ar fi trebuit să iau mai întâi legătura cu doctorul Maier, dar n-am vrut să-l împovărez cu ceva atât de neînsemnat.

Schuler pufni, un indiciu că era deranjat de scurtătura profesională aleasă de Kirsch.

— Și Herr Einstein a fost cooperant?

— Până la un punct. Unele dintre observațiile sale au fost uimitoare, totuși. Încă nu știu ce să cred.

Schuler oftă.

— Bine. Deocamdată, doctorul Zimmerman se ocupă de acest caz. Cred că ar trebui să discutați cu el.

Schuler ridică receptorul și efectuă mai multe apeluri în clădire. Câteva minute mai târziu, doctorul Zimmerman intră în odaie, ținând strâns un dosar de carton. Era cu douăzeci de ani mai tânăr decât Schuler, scund, ras cu grijă și slăbănog, cu o coamă bogată de păr negru, vălurit. Lobul urechii stângi era bandajat.

Strânse energic mâna lui Kirsch.

— Am auzit că tocmai ați venit de la Berlin, spuse el, acordând semnificație remarcii sale printr-o ridicare a sprâncenelor.

— Cu câteva zile în urmă, așa e.

Zimmerman dădu din cap cu gravitate.

— Cum merg lucrurile?

Nu începea nicio îndoială că văzuse știrile și articolele din ziare, ca și Kirsch: Hindenburg numindu-l pe Adolf Hitler în postul de Cancelar, mulțimile și paradele cu torțe, evenimente la care nu fusese prezent nici Kirsch. Lipsa accentului sugera că e german prin naștere.

— Doctorul Kirsch n-a venit aici să discute politică, interveni Schuler. Dorește să știe despre pacientul Einstein.

— Herr Einstein, da... Zimmerman privi degeaba în jur, în căutarea unui scaun liber. E cu siguranță un caz interesant.

Tulburare psihiatrică evidentă, combinată cu o inteligență și cunoștințe remarcabile. Calitatea prozei sale este deosebită, după cum reiese din evaluările lui academice. Și e cel mai bun pianist pe care l-am avut de ani buni.

În discuția care urmă, deveni limpede că doctorul Schuler și doctorul Zimmerman nu erau de acord în privința naturii precise a bolii lui, exact așa cum sugerase Eduard. Însă dacă asta era o sursă de animozitate între ei, atunci reușeau s-o țină în frâu, cel puțin spre binele pacientului.

— Eduard a studiat medicina vreme de mai mulți ani, continuă Zimmerman. Între timp, se cocoțase pe capătul unei mese, între un arbore de cauciuc și o acacia pitică. Asta face ca diagnosticul să fie mult mai dificil. Cunoaște întreaga varietate de simptome și le poate prezenta oricând dorește.

— O face ca să se distreze, adăugă Schuler. Personalitatea lui prezintă o latură manipulativă: pasivă, dar eficientă. Nu prea diferită de a unei femei.

— Are o atitudine ambivalentă față de întregul concept de psihiatrie, precum și față de multe alte lucruri, spuse Zimmerman. Evident, e foarte interesat de subiect, dar în același timp îi place să adopte o atitudine sceptică, ca și cum întregul domeniu ar fi eronat.

Kirsch dădu din cap.

— Am simțit exact același lucru când l-am văzut.

— E o atitudine moștenită de la tatăl lui, continuă Zimmerman, care bănuiesc că e nucleul problemei. Ceea ce tatăl lui n-ar accepta, nici el nu poate accepta, cel puțin nu în întregime. Din nefericire pentru Eduard, talentele și înclinațiile sale țin de domenii pentru care părintele n-are timp, muzica fiind o excepție. Înțelegeți că acest lucru constituie o dilemă pentru el.

La început Kirsch nu înțelese. Prezența lui Eduard în viața Mariei devenea din ce în ce mai mult o sursă de confuzie. Fiul lui Einstein avea cunoștințe, dar și imaginație și, intuia Kirsch, o latură machiavelică, poate chiar una răutăcioasă.

— O dilemă, repetă el. Ce vreți să spuneți?

Zimmerman își împinse ochelarii pe nas.

— Eduard fie se situează în opoziție cu tatăl său, ceea ce este o cauză pierdută, părintele lui fiind un colos intelectual fără seamăn, fie cade în extrema respingerii a aproape tot ceea ce i-ar putea stabili propriul loc în lume – unii ar spune chiar propria identitate. Deschise dosarul și scoase un teanc de foi, legate neglijent cu o bucată de panglică albastră. Iată ceva scris de Eduard – „aforisme filosofice", așa le numește. Le trimite periodic sub formă de scrisori, dar, din fericire, e suficient de vanitos încât să păstreze copii.

Îi înmână lui Kirsch hârtiile. Erau acoperite cu un scris de mână ordonat, precum ceva copiat cu trudă. O propoziție era subliniată: „Nimic nu e mai rău pentru om decât să întâlnească pe cineva alături de care existența și toate eforturile lui sunt inutile." Kirsch întoarse o pagină și găsi o altă propoziție care beneficiase de același tratament: „Cel mai rău destin este să nu ai destin și, totodată, să nu fii destinul nimănui."

— Emoționant sau siropos, spuse Schuler, depinde de gustul fiecăruia.

Zimmerman puse hârtiile la loc în dosarul lor.

— A scris și o carte. Are câteva sute de pagini.

Schuler se încruntă, ca și cum Zimmerman spusese ceva ce n-ar fi trebuit.

— Ce fel de carte? întrebă Kirsch.

— O lucrare de ficțiune, după câte se pare. L-am auzit spunând de câteva ori că lucrează la ea, dar n-am crezut niciodată că există cu adevărat. Apoi, una dintre asistente l-a găsit împachetând un manuscris. Din păcate, până ne-am dus să vedem cu ochii noștri, dispăruse. Credem că l-a dat cuiva. E cât se poate de frustrant.

Lui Kirsch nu-i venea a crede. Mai multe sute de pagini de efuziuni ale imaginației, oricât de dezorganizate, ar fi putut oferi o înțelegere mai profundă a pacientului, imposibil de atins nici măcar după ani de analiză. Cartea se aflase chiar sub nasul lor, dar ei n-o văzuseră, pur și simplu din pricină că nu *crezuseră* că există.

— Aveți idee despre ce carte?

— Cadrul este un spital psihiatric, răspunse Schuler. Iar eroul e psihiatru. Asta-i tot ce știm.

Dat fiind interesul lui Eduard pentru psihiatrie, alegerea nu era surprinzătoare. Poate că în planul ficțiunii putea face alegeri pe care nu îndrăznea să le facă în viață.

— Vreți să spuneți că relația lui Eduard cu tatăl reprezintă, de fapt, rădăcina bolii sale? întrebă Kirsch.

Zimmerman dădu afirmativ din cap.

— Și profesorul Einstein știe asta?

Schuler ridică din umeri.

— Îi trimitem rapoarte mamei. *Bănuim* că sunt transmise, dar...

Zimmerman și Schuler se priviră reciproc. Zimmerman își duse mâna la bandajul de la ureche.

— N-am văzut nicio dovadă de... interes din partea tatălui. Evident, profesorul este un om ocupat.

— E neîndoielnic că Eduard se simte abandonat, adăugă Schuler, socotit inadaptat și dat la o parte. Din pricina asta își detestă tatăl la fel de mult pe cât îl venerează. Un asemenea conflict între sentimente e nesănătos, îndeosebi pentru un tânăr sensibil.

— Îi distruge mintea, adăugă Zimmerman. Partea cea mai gravă e că eu cred că e conștient de asta.

Analiza avea sens, cu sau fără referire la dogmele stricte ale psihanalizei freudiene. Era un fapt vizibil că adesea copiii se învinuiesc pe sine pentru absența sau neglijența unui părinte, oricât de irațional ar fi acest lucru. Dacă la asta se adaugă un tată foarte celebru, o ființă ireproșabilă, iubită de milioane de oameni, evident că sentimentele de vinovăție sau inadecvare ar putea să prindă rădăcini. Însă în privința tratamentului, singura abordare cu o speranță de reușită era schimbarea naturii relației. Trebuia creată o legătură de susținere între tată și fiu în locul uneia distructive, înainte ca stricăciunile să devină ireparabile. Era o strategie care cerea devotament și timp.

— Avem senzația că profesorul Einstein nu este de acord nu niciuna dintre evaluările noastre, continuă Schuler. Dumnealui e de părere că boala mintală a fiului său n-are nimic de-a face cu

el. Crede că este moștenită, asemenea sifilisului congenital, doar că mai puțin susceptibilă tratamentului. După spusele mamei lui Eduard, profesorului îi este foarte teamă de nebunia moștenită – o spaimă irațională, am putea spune. Când în urmă cu câțiva ani celălalt fiu al său, Hans Albert, s-a logodit cu o femeie mai în vârstă, profesorul a angajat un detectiv particular să o cerceteze. Și când s-a dovedit că femeia făcuse un scurt tratament psihiatric, s-a opus din răsputeri căsătoriei.

— Sunt încredințat c-a avut motivele lui, spuse Kirsch.

— Se pare că e de părere că și familia Marić are nebunia în sânge. Așa încât căsătoria cu cineva dintr-o familie cu același blestem...

— N-ar putea avea dreptate?

Schuler ridică din umeri.

— Mama lui Eduard *e* predispusă episoadelor de depresie – cel puțin așa susține Eduard. Iar mătușa lui, Zorka Marić, a petrecut doi ani aici, la Burghölzli, pe timpul războiului. Alcoolism și un tip de cădere nervoasă, deși foarte probabil legate de o traumă, conform notelor din dosar.

— Moștenite sau nu, interveni Zimmerman, ar fi mai ușor să abordăm dificultățile pacientului dacă sentimentul de respingere s-ar putea reduce. Comportamentul lui Eduard a devenit semnificativ mai agitat când a aflat că părintele său ar putea părăsi Europa pentru totdeauna.

Kirsch se gândi la Eduard, singur în odaia lui, exersând la pian zi de zi, anticipând vizita tatălui – o vizită care, până în acel moment, nu avusese loc.

— *Chiar* pleacă de tot?

— Foarte posibil, răspunse Zimmerman. Frau Einstein ne-a spus că i s-au oferit niște slujbe extrem de bine plătite în America. Se pare că Eduard a aflat, deși n-ar fi trebuit.

— A interceptat o scrisoare, spuse Schuler. S-a dovedit că proceda așa de ceva vreme, scotocindu-i printre hârtii și alte lucruri asemănătoare. Ea crede că unele i-au fost furate.

Kirsch se ridică în picioare.

— Scrisori?

— Așa credem. Asta s-a întâmplat în urmă cu câteva luni. În orice caz, în ceea ce-l privește pe Eduard, simplul gând că tatăl său ar abandona Europa este deosebit de tulburător. Se pare că i-a afectat totodată și relațiile cu mama.

Afară, pe coridor, sună o sonerie electrică. Schuler scoase un ceas din buzunar și se ridică în picioare, explicând că trebuie să participe la o întâlnire și scuzându-se că nu mai putea zăbovi.

— Anunțați-mă doar când doriți să începeți cu arhivele și mă voi asigura că aveți acces și un loc liniștit în care să lucrați. Între timp, transmiteți-i doctorului Bonhoeffer cele mai calde salutări.

Doctorul Zimmerman îl conduse pe Kirsch înapoi, prin clădire. Masa de seară era pe sfârșite, pacienții târându-și picioarele în tăcere către saloanele lor, unii dintre ei urmărindu-l cu băgare de seamă pe străinul care trecea, majoritatea holbându-se în gol, cu un amestec familiar de deznădejde și consternare. Cel puțin dispoziția generală era mai calmă decât la Charité, dar pesemne că asta se datora faptului că pacienții erau tranchilizați din belșug.

— Sper că v-am fost de oarecare ajutor, spuse Zimmerman. Doreați să știți dacă Herr Einstein este o sursă credibilă de informații și mă tem că răspunsul este negativ. Pur și simplu se petrec prea multe în capul lui.

— E limpede că sunteți îngrijorat în privința lui.

Zimmerman dădu afirmativ din cap.

— Îmi fac griji că toată tărășenia s-ar putea încheia cu autodistrugere. Nu-i exclus ca deja să râvnească la o formă de martiriu în mâinile tatălui.

— Probabil că la asta s-a gândit când și-a plăsmuit psihiatrul fictiv, sugeră Kirsch.

Zimmerman ridică din umeri.

— Mă tem că nu vom afla niciodată.

Kirsch și-l închipui din nou pe Eduard la pian. Cânta atât de bine, cu atâta precizie, încât părea greu de crezut că nu e întru totul sănătos mintal. Era o dovadă a compartimentării minții

umane; o parte funcționa la cel mai înalt nivel, o alta era total disfuncțională. În care dintre părți se afla talentul lui de a scrie? Oare manuscrisul dispărut era creația geniului Einstein sau a nebunului Einstein?

— Mai am o ultimă întrebare, continuă el. Dacă Eduard poate prezenta simptome după bunul plac, cum puteți fi sigur că totul n-a fost o șaradă încă de la bun început? Este posibil să fie doar un strigăt de ajutor? Un mod de-a căpăta atenția tatălui.

— Orice e posibil, dar ar fi ceva unic în experiența mea. Uitați-vă numai la deteriorarea scrisului pentru a vedea că ceva e nelalocul lui. În plus, unele elemente ale comportamentului său au fost cât se poate de extreme.

— Ca de pildă?

— Accese de furie, uși trântite, lovirea pianului cu pumnii timp de zece minute încontinuu. Iar apoi și-a atacat mama când aceasta a încercat să-l controleze. A încercat s-o arunce de la balcon.

— Mi-a spus că nu voia decât să o sperie.

— Asta nu-i tot. Mama lui dă meditații unor tinere – la matematică, muzică și alte materii. Eduard începuse să intre gol pușcă peste ele în timpul orelor. Pereții dormitorului său erau acoperiți cu imagini pornografice. Maică-sa nu îndrăznea să lase pe nimeni să intre acolo, nici măcar menajera.

Ajunseră la intrarea principală. Spațiul gol răsuna de zgomotul ușilor închise.

— Pacienta mea din Berlin a fost una dintre elevele Milevei Einstein. Dar nu mi-e clar cum a ajuns Eduard s-o cunoască.

Zimmerman se încruntă.

— Cum se numește pacienta?

— Maria Draganović. Kirsch făcu un gest cu capul către dosarul de sub brațul lui Zimmerman. Eduard n-a amintit de ea?

Zimmerman cântări întrebarea.

— Știți, nu cred că de fapt a făcut-o, deși, desigur...

— E sârboaică, din aceeași regiune ca și mama lui.

— Da, știu, mi-o aduc aminte destul de limpede.

Kirsch nu era convins că înțelesese.

— Poftim? Vreți să spuneți că ați cunoscut-o?

— Cum să nu, desigur. A fost internată aici o vreme. În secția de clasa întâi. N-ați știut?

— Nu.

— Eduard era internat în perioada aceea, continuă Zimmerman. Așadar, mă aștept să se fi întâlnit aici.

34

Maria fusese pacientă la psihiatrie înainte să fi pus piciorul în Berlin. Dovada era chiar acolo, în dosarul ei. Fusese internată la Burghölzli vreme de două săptămâni. Și cine putea spune că nu mai fusese internată și înainte, în altă parte? Se părea că inspectorul Hagen avusese dreptate de la bun început: nu avea niciun sens să încerce să scoată la iveală scopul prezenței Mariei în Germania sau întâmplările care conduseseră la descoperirea ei. Era inutilă încercarea de a reconstrui cauza și efectul, așa cum se procedează în investigarea unei crime. Nu exista nicio crimă, nicio explicație, niciun țel. Doar amăgire.

Kirsch citi dosarul în biroul doctorului Zimmerman, în timp ce doctorul însuși își făcea de lucru prin preajmă, încercând să pară ocupat. Era un dosar subțirel, dar complet. Toate faptele acelui caz – date, perioade, observații, proceduri – erau înregistrate întocmai și semnate. Informații palpabile. Date. Fapte obiective. Exact lucrul pentru care venise: o pătrundere în starea mintală a Mariei, fundamente solide pentru un nou început. Dar nu pe începutul nou se bizuia el.

Se prezentase singură la spital, în septembrie. Un anume doctor Vogt făcuse examinarea preliminară. Susținea că suferă de insomnie, somnambulism, atacuri de panică și perioade de pierdere a memoriei care o făceau să-și piardă orientarea timp de mai multe minute la rând. Întrucât nu exista nicio dovadă a vreunui traumatism la cap, prima îngrijorare a lui Vogt a fost că ar putea suferi de o tumoare la creier, însă, în afară de pierderea memoriei, simptomele normale asociate cu acest diagnostic lipseau: Maria nu manifesta dureri de cap, nici somnolență, nici stare de rău – un lucru pe care pacienta îl sublinia. El notase că femeia părea agitată, „deși în afară era hotărâtă să pară calmă". Următoarea ipoteză era că suferise o cădere nervoasă, provocată

de stresul emoțional, pentru care cel mai bun tratament era odihna totală într-un mediu liniștit. La sugestia doctorului Vogt, câteva zile mai târziu se internase singură la secția de clasa întâi.

Pierderea memoriei. Scria acolo, negru pe alb. Oare problema persistase? Intervalele deveniseră din ce în ce mai lungi, culminând cu starea continuă de amnezie pe care o văzuse Kirsch la Berlin?

Citi mai departe. Șederea Mariei în spital fusese lipsită de evenimente. În afară de odihnă și diverse forme de recreere sedată, începuse o cură de hidroterapie, un nou tratament la modă pentru care Burghölzli se echipase recent. După câte înțelesese Kirsch, pacienții erau înfășurați bine în pânze umede, după care erau cufundați în apă, la diverse temperaturi. Zimmerman spusese că s-a dovedit că procedura diminua anxietatea și delirul la pacienții paranoici și schizofrenici, inducând totodată o perioadă de liniște fără ajutorul medicamentelor. Kirsch putea crede în proprietățile relaxante ale scufundării prelungite în apă. Experiența lipsei parțiale de greutate era cu siguranță benefică. Însă îi era greu să accepte că rezultatele tratamentului erau de durată. În orice caz, cura Mariei fusese întreruptă după prima ședință. Însemnările nu pomeneau mare lucru despre motive. Afirmau doar că devenise „necooperantă" și „zgomotoasă", prezentând totodată semne de suferință.

Ultima însemnare, scrisă de doctorul Vogt, cuprindea doar atât: „După o ameliorare, pacienta a dat din nou semne de agitație și diminuare a puterii de concentrare. Recomand o evaluare psihiatrică amănunțită care să înceapă în primele zile ale săptămânii viitoare." Însă Maria își achitase factura cu banii jos și se externase din spital. Nu lăsase nicio adresă pentru o eventuală corespondență.

Vogt nu pusese niciodată la îndoială afirmația Mariei că e bolnavă, însă nici nu observase personal niște simptome concrete. Dovada unei tulburări era șubredă și de mâna a doua.

Nu era ceva neobișnuit ca persoanele să se interneze singure într-o instituție psihiatrică, pentru o perioadă de recuperare discretă. Curele de odihnă erau ceva obișnuit în cercurile bogate, deși Burghölzli nu se număra printre alegerile la modă, întrucât

acolo se aflau prea mulți nebuni adevărați. Putea fi o coincidență că Maria îl urmase pe Eduard în spital la câteva săptămâni după întoarcerea lui. Dar dacă nu era o coincidență, atunci ce era? Urmărirea vreunei fascinații stranii? Sau ceva mai calculat? Pesemne că Maria simțise aceeași slăbiciune ce putea fi exploatată pe care o resimțise și Kirsch: o ușă din dos către adevăr.

Posibilitățile se acumulau, nedorite, dar greu de stăpânit. Chiar și după tot acest timp, niciuna nu putea fi respinsă. Eugen Fischer credea că Maria face parte dintr-o fraudă elaborată. Chiar și acea teorie stătea încă în picioare.

Kirsch își scoase ochelarii și se frecă la ochi. De ce plecase Maria la Berlin? De unde apăruse acea idee? Poate că legătura Einstein îi acaparase mintea cu totul. Elaborase scenarii care de fapt n-aveau nicio bază?

Închise dosarul și-și dădu seama că Zimmerman îl privea fix, din spatele biroului său.

Zâmbi crispat.

— Ați găsit ce căutați?

Afară era încă surprinzător de luminos, deși era după-amiază târziu. Zăpada răspândea o lumină fosoforescentă, ajutându-l să întrezărească drumul, chiar dacă cerul se întunecase. O singură pereche de urme de anvelope trasase linii paralele pe suprafața șerpuită a drumului.

Kirsch uitase de bărbatul pe care-l întrezărise mai devreme printre copaci, însă în timp ce lua curba în josul spitalului, îl văzu din nou, sprijinindu-se de trunchiul unui pin, fumând o țigară.

„Nu te-ai grăbit", a spus acesta.

Kirsch nu a avut răgaz să se simtă surprins. Își amintea vag că stabilise ceva cu acest bărbat.

„Îmi pare rău", s-a scuzat el.

Max a aruncat țigara și a venit pe drum. Vechiul palton îi atârna pe umeri. Se ascunsese acolo în toți acei ani, în Elveția neutră, gravitând inevitabil către vechea reședință din Zürich al lui Albert Einstein. Fusese secretul lor, doar al lor, un secret pe care Kirsch îl păstrase atât de bine, încât aproape uitase de el.

„De ce ești încă aici?" a întrebat Max.

Kirsch și-a încovoiat umerii și a continuat să meargă.

„Mă aflu aici pentru pacienta mea. Trebuie să înțeleg niște lucruri."

„Maria este cea care are răspunsurile. N-o să le afli aici."

„S-ar putea să aflu cine e."

„Vrei să spui cine era."

„Nu văd nicio diferență. Care-i diferența?"

„Cine vrei să fie Maria?"

Era exact stilul lui Max să pună întrebări ciudate.

„Lieserl. Vreau să fie Elisabeth Einstein."

„De ce?"

„Cum poți să mă-ntrebi așa ceva tocmai tu, dintre toți?"

„Crezi că asta o va face din nou bine?"

„Da."

„Ca pe Eduard Einstein. El se simte *foarte* bine."

„E altceva."

Max a ridicat din umeri. Era sceptic cu privire la psihiatrie în general, întocmai ca eroul lui. În ceea ce-l privea, nu era o știință medicală în adevăratul sens al cuvântului.

„E foarte nobil din partea ta că te străduiești atât de mult. Dacă se dovedește că ai dreptate, îți va fi îndatorată pe viață. La fel și tatăl ei."

Acum se aflau chiar deasupra lacului, unde masa cenușie de apă se întâlnea cu cerul lipsit de formă. Era ca și cum ar fi stat în fața unei uriașe fresce nefinalizate. Doar pădurea și orașul erau complete.

„Nu de-asta sunt aici", a zis Kirsch. „Am nevoie de fapte. M-am săturat de presupuneri. Am nevoie de o ipoteză solidă."

Max și-a strâns mai bine paltonul pe trup. Kirsch se simțea vinovat că-l luase din casă fără să-l întrebe.

„Bănuiesc că recunoștința e ceva", a continuat Max. „Cel puțin te va ține minte, nu-i așa? După ce nu vei mai fi."

„Nu așa stau lucrurile."

Max a aprins o altă țigară. Nu fumase niciodată. Însă acum era mai în vârstă.

„Dar *cum*?"

Kirsch continua să meargă fără să răspundă. Câteva clipe mai târziu și-a dat seama că fratele său nu mai ținea pasul cu el. S-a uitat peste umăr. Max rămăsese în mijlocul drumului, cu mâinile atârnându-i pe lângă trup.

„Nu mai ai mult timp", i-a spus el.

Kirsch se trezi în camera lui de hotel. Lumina albăstrie a zorilor se strecura printr-o despărțitură a draperiilor. Era un frig cumplit. Preț de o clipă, avu impresia că Max stătea în colț, privindu-l. Însă era doar pardesiul atârnat pe o latură a dulapului de haine. Lăsă capul să i se afunde la loc în pernă și trase cuverturile până sub bărbie. Era limpede că fusese un vis. Putea băga mâna-n foc că se întorsese de la Burghölzli cu un taxi. Își amintea limpede că doctorul Zimmerman sunase ca să cheme o mașină.

Încercă să regăsească sonoritatea glasului lui Max, detaliile chipului său. Dar în vis fusese prea întuneric ca să vadă clar. Își aminti doar o siluetă întunecată, puternic conturată pe zăpadă. Iar vocea fusese cu adevărat a lui Max? Kirsch nu mai avea certitudinea că ar mai recunoaște-o dacă ar auzi-o.

Luă pardesiul de pe dulap și-l aruncă pe spătarul unui scaun.

35

În acea zi, dis-de-dimineață, Kirsch se așeză la biroul din odaia lui de hotel și-i scrise Almei o scrisoare. Nu constituia forma ideală de comunicare, având în vedere ce urma să-i spună. Dar nu era deloc sigur când avea s-o revadă, dată fiind boala tatălui său; plus că părea nepotrivit să o cheme special la Berlin doar pentru a rupe logodna. Măcar într-o scrisoare îi putea oferi o explicație clară. Își putea construi argumentul fără să se teamă că va fi întrerupt, astfel încât ea să înțeleagă că o astfel de ruptură e în interesul ei. Era o alegere lașă, însă alta nu mai avea. Deja așteptase prea mult. Și de ce? Pentru că, în tot acel timp, vocile din capul lui îi spuseseră că sentimentele lui pentru Maria nu erau reale. Că erau un capriciu trecător, o fantezie clădită pe golul comod al amneziei femeii. Însă, pe măsură ce o imagine mai reală a Mariei începu să capete formă, înțelesese că de fapt iubirea lui pentru Alma era cea căreia-i lipsea consistența. Tânjise la ideea persoanei ei: curată, sănătoasă și neînfricată, aidoma soarelui pe cerul senin.

Mai întâi trecu adresa pe plic: partea ușoară. Apoi începu să facă ciorna, creând trei variante de început, până când umplu jumătate de pagină. Cu fiecare nouă încercare, în loc să devină mai solide și mai coerente, explicațiile lui păreau să se separe și să se dezintegreze. „Am o boală", scrise el, „de care probabil nu vă voi vindeca nicicând." Nu scrise despre ce boală era vorba. „E îndoielnic că am putea avea copii." În orice caz, nu era bărbatul care s-o facă fericită. Cu timpul, își va da singură seama de asta. Nu pomeni despre iubire. Iubirea, știa el, n-ar fi făcut decât să încurce situația. Una peste alta, fără asta, tot ce scrisese suna sec și fals, ca și cum ar fi fost dictat de altcineva.

Își privi ceasul. Era timpul să plece. Vârî într-un plic scrisoarea neterminată și lăsă plicul pe birou. Avea s-o termine mai

târziu sau, mai probabil, s-o scrie din nou de la capăt. Până ce ajunse în holul de la recepție, se hotărî să nu mai scrie deloc scrisoarea. La întoarcere avea să facă o călătorie specială la Oranienburg. Măcar la atât avea dreptul și Alma.

Din nefericire, în timp ce Kirsch era plecat, camerista luase scrisoarea și o predase la recepție, unde i se lipise un timbru și fusese trimisă odată cu restul corespondenței, fiind apoi adăugată la nota de plată a lui Kirsch. Kirsch nu descoperi acest fapt decât după întoarcerea sa.

Până să ajungă la Burghölzli, soarele începuse să se arate printre nori, proiectând pete de lumină albă pe suprafața lacului. Dar în seră era mohorât, acoperișul de sticlă fiind acoperit de o cuvertură de zăpadă. Pe o latură, mai multe ochiuri de geam fuseseră sparte, cioburi de sticlă încadrând cerul asemenea unor colți rupți. Doar pe acolo răzbătea soarele.

Eduard îngrijea un șir de arbuști în ghivece de pământ, legând niște petice lungi de cârpă în jurul capetelor ramurilor. Era îmbrăcat cu un palton descheiat, pus peste un halat roșu și peste pijamale. Părul îi cădea dezordonat pe frunte.

— Camelii. Uitați, au început deja să-nflorească.

Îi arătă lui Kirsch o bucățică de petală roz, ivită printre pliurile unui mugur verde, ceruit.

La un îngheț crunt,vor fi distruse.

Respirația lui forma norișori de abur.

— Ar trebui să mergem înăuntru, spuse Kirsch. O să răciți aici.

Eduard începu să înfășoare mugurele.

— N-am crezut că sunteți genul acela de doctor. Sunteți calificat pentru medicina generală?

— Am fost chirurg înainte de a deveni psihiatru.

— Serios? De ce n-ați mai practicat?

Kirsch își încovoie umerii. Dispoziția lui Eduard era bătăioasă. Îl surprinsese cu garda jos.

— Trebuie să existe un motiv?

— *Asta* da, întrebare interesantă. Mintea umană aparține lumii fizicii clasice sau celei a fizicii cuantice? Există vreun motiv

neechivoc pentru fiecare gând și pentru fiecare dorință? Sau ele pot să apară în mod spontan?

— Să spunem că aveam nevoie de-o schimbare.

— Nu trebuie să-mi spuneți, dacă e secret. Eduard continuă să înfășoare mugurele, despicând capătul cârpei și legându-l cu un nod. Eu unul m-am oprit pentru că nu-mi plac cadavrele. După câteva disecții am început să le visez. Și mirosul acela îngrozitor. Nici chiar formaldehida nu-l poate ascunde. Cred că știți despre ce vorbesc.

— Da.

— Nu puteam să scap deloc de el. Era ca și cum mi s-ar fi strecurat în creier, în minte. Îl miroseam pe pernă, când mă culcam. Și pe alți oameni, oamenii vii. De-asta am început să stau departe de ele. Nu voiam ca mirosul acela să se lipească de mine.

Pe front, obișnuiau să țină cadavrele în cea mai apropiată pivniță disponibilă, până când erau gata de mutare. Însă, în timpul ofensivelor de amploare împotriva rușilor, pivnițele se umpleau întotdeauna – deși așezau trupurile unul peste celălalt, câte trei – și erau nevoiți să se descurce cu corturile. Infirmerii înfășurau trupurile dacă aveau suficiente cearșafuri. Altminteri, le îmbrăcau la loc și le puneau saci pe capete. În ambele situații, într-o zi sau două, mirosul grețos se strecura mereu în spitalul de campanie. Cât ai bate din palme, tot locul mirosea a moarte și nicio cantitate de clor sau de fenol nu mai putea s-o acopere. Pe măsură ce erau aduși și mai mulți răniți, apăreau ciorile și corbii aliniați pe acoperiș. Eduard avea dreptate: după ce-ai trăit cu acea duhoare, n-o mai uiți în veci. Amprenta olfactivă era permanentă, și orice indiciu al acelei perioade sau al acelui loc ți-o readucea în minte cu o forță brutală și respingătoare.

— Când vine vorba de minte, înclin înspre perspectiva cuantică, zise Eduard. Gândirea nu e formată din electricitate? Iar electronii nu sunt *cuante*? Oricum, nu cred că funcțiile creierului sunt pur mecanice. Cauză și efect. Tic-tac. E ceva mai mult de-atât.

— Vreți să spuneți că există și suflet.

Eduard țâțâi.

— N-o să ajungem nicăieri dacă apelăm la supranatural. Nu facem decât să schimbăm un set de întrebări fără răspuns cu altul.

— Atunci la ce vă referiți?

Eduard atinse cu degetele o frunză de camelie. Vârful i se îngălbenise. În curând, avea să cadă.

— Dificultatea este una de limbaj. În lumea cuantică există lucruri pentru care n-avem cuvinte: obiecte care se cristalizează în timp și spațiu numai atunci când sunt observate; poziție și formă care există potențial, dar nu și real. Limbajul uman nu recunoaște astfel de stări spectrale ale ființei. Un obiect nu se poate afla în mai mult de un singur loc, într-un anumit moment. Niels Bohr a spus că atunci când vine vorba de atomi, singurul limbaj folositor este cel al poeziei.

Kirsch începuse deja să dârdâie.

— Am niște întrebări, Herr Einstein. Sper că nu vă deranjează.

Eduard duse o mână în buzunar și scoase încă un petic de cârpă. Încercă să rupă o fâșie, dar materialul i se răsuci în mâini.

— Aveți cumva un briceag? Sau niște foarfeci?

Kirsch păstra un briceag în buzunarul de la piept, pentru ascuțirea creioanelor. Avea mânerul sidefiu, îngălbenit de vreme. Ezită, apoi îl scoase, scoțându-i lama înainte de a i-l înmâna.

— Nu contează. Îmi dau seama de ce ați încetat să mai fiți chirurg. Eduard cântări briceagul în mână. Este ceva în legătură cu ciopârțirea morților. Pângărirea. La orele de anatomie, studenții obișnuiau să râdă și să pună porecle cadavrelor. „Bună dimineața, Kasper; bună dimineața, Molly." „Atât de multă carne", așa ziceau, „întocmai ca într-o măcelărie, doar că nu atât de proaspătă." Obișnuiam să le ținem într-o magazie răcoroasă, doar că vara nu era suficient de rece. Visam că se întorc, înnegriți și ciopârțiți, după ce lucram pe ei. Încercă lama în podul palmei. Bănuiam că este altfel cu exemplarele vii. Presupun că nu se pot întoarce să te bântuie dacă încă sunt vii.

— Nu, într-adevăr.

— Doar dacă nu cumva mor chiar acolo, pe masă. Eduard împături strâns cârpa peste lamă, apoi trase până o sfâșie. Trebuie să fie ceva groaznic să ai în mâini viața cuiva. Dacă faci

o greșeală? Apucă un alt mugur de camelie, frecându-i suprafața cu degetul mare. Nu vreți să luați loc, doctore? Păreți palid.

Lângă peretele din spate erau depozitate mai multe scaune pliante din pânză. Kirsch se gândi să aducă unul, dar își dădu seama cât de bizar ar arăta: el așezat, în timp ce Eduard stătea în picioare. După cum ar fi spus doctorul Bonhoeffer, astfel de lucruri subminează fundația relației doctor-pacient.

— Știam că vă veți întoarce, îi mărturisi Eduard. Vreți să vorbim din nou despre Maria, nu-i așa?

— Dacă nu te deranjează.

— O, nu. Îmi place să vorbesc despre ea. Mă ajută să n-o uit. E frumoasă, nu credeți?

— Da, așa e.

— Și foarte deșteaptă, deși nu ai zice atunci când o întâlnești prima dată. La prima vedere, pare mai degrabă inocentă. Aidoma unui oaspete dintr-o lume mai bună. Ți-e rușine că propria ta lume nu e pură, pentru că așa ar trebui să fie.

— Mama dumneavoastră a spus că Maria e sugestionabilă și ușor de manipulat.

Eduard pufni.

— Mamei îi este rușine.

— Din ce motiv?

Eduard se întoarse cu spatele și merse la următoarea plantă, lăsându-se pe vine pentru a mirosi un boboc, deși încă nu era deschis.

— Eduard?

Bărbatul ridică din umeri.

— După cum am mai spus: lumea nu-i cum ar trebui să fie. E tot ce-am vrut să spun.

Kirsch scoase o țigară și o aprinse. Avea nevoie de fapte. De cauză și efect. Să se limiteze la asta.

— Când am discutat înainte, nu mi-ați spus că Maria a fost pacientă aici. De ce a fost internată?

— Am bănuit că știați. Eduard se apucă din nou de lucru. Știți, am inclus-o într-o povestire. Puteți spune că a fost muza mea.

Kirsch privi cum Eduard taie o altă fâșie de cârpă. Era bucuros că nu-și ascuțise briceagul de ceva vreme.

— Doctorul Zimmerman mi-a pomenit despre cartea dumneavoastră.

Afară, doi muncitori îmbrăcați în salopete apărură de după colțul clădirii, ducând o scară. Se opriră în dreptul serei. Bărbatul din față privi prin panourile de sticlă.

— Acțiunea se petrece într-un spital de psihiatrie, spuse Eduard.

— Așa am înțeles.

— Este despre un psihiatru care se îndrăgostește de-o pacientă.

Cu un zgomot puternic, muncitorii proptiră scara de peretele serei.

— E o premisă interesantă, spuse Kirsch. De ce face asta?

— De ce se-ndrăgostesc oamenii? Pentru că au nevoie să găsească pe cineva care să le ofere ce-și doresc sau ce au nevoie. Și pentru că nu sunt mulțumiți de viața pe care o au.

— Înțeleg. Și cum se sfârșește?

— Nu cu bine, mă tem. Finalurile trebuie să fie credibile, altminteri cititorul se simte înșelat. Nimic n-are șanse mai mari de a strica o poveste bună decât un final puțin probabil. Sper că nu vă deranjează.

— De ce m-ar deranja?

Eduard începu să înfășoare un alt mugur.

— Poate că e o poveste cuantică. Proză în loc de poezie. V-ați gândit la asta?

Kirsch scutură scrumul din vârful țigării într-un ghiveci gol. Eduard încerca să se joace cu el, să-l prindă cu garda jos. Fără-ndoială că la fel se jucase și cu Maria. Era modul lui de a se distra, o supapă pentru geniul său denaturat și fără odihnă.

— Dar dumneata, Eduard? Ăsta e principalul motiv pentru care ai venit aici, ca să faci cercetări pentru o carte?

— Cercetarea *este* importantă. Pentru cadru. Și cadrul trebuie să fie convingător. Cititorii se așteaptă la așa ceva în zilele noastre. Suspendarea voită a neîncrederii – așa i se spune. Trebuie să-i faci pe cititori să creadă.

— Dar Maria? De ce a venit aici?

Eduard nu răspunse. Părea din nou absorbit de protejarea prețioaselor sale camelii. Mugurii erau înfășurați acum aidoma unor mici pumni bandajați, agitându-se bătăios în aer.

Unul dintre muncitorii de afară ținea scara. Celălalt se urcase pe ea. I se vedeau doar picioarele și gleznele.

— Acela e Hermann, spuse Eduard, fără să-și ridice privirea. Tulburare maniaco-depresivă. Uneori i se permite să vină și să m-asculte cântând la pian. Îi place nemăsurat de mult Schubert. Îi place și Mozart, dar trebuie să fiu cu băgare de seamă, altminteri începe să danseze.

O mică avalanșă de zăpadă căzu de pe acoperiș. O coloană de lumină despică întunericul. Chipul lui Hermann apăru deasupra lor, o mască de concentrare, cu limba ițindu-i-se printre buze. Kirsch observă barba nerasă, falca întredeschisă, tunsoarea ca de idiot al satului.

— Se tem că acoperișul s-ar putea prăbuși, explică Eduard, mai ales acum, că a fost stricat. S-a mai întâmplat și înainte, acum câțiva ani, când zăpada a fost prea groasă.

Pentru prima dată, Kirsch observă că structura serei scârțâia.

— Povestiți-mi despre cărțile pe care le scrieți, spuse el. Le arătați și celorlalți?

— Nu în mod obișnuit.

— Dar unora dintre elevele pe care le medita mama dumneavoastră?

Eduard scutură din cap.

— Dar am auzit că vă înțelegeați foarte bine cu ele. Cu Fräulein Anka Strem, de pildă, și cu Maja Schucan. Cu siguranță le-ați cântat la pian. Și v-ați dus să dansați.

Totul era menționat în dosarul lui Eduard: cum el apărea la sfârșitul lecțiilor și dădea scurte recitaluri. Mileva îl încurajase. Era mândră de fiul ei cel mic și se temea ca el să nu se afunde în introspecție și depresie, așa acum o făcuse la universitate. În general, elevele ei îl găseau pe Eduard fermecător. El le însoțea în oraș și la serate. Dar mai târziu, comportamentul lui începuse să se înrăutățească. Episoade de gelozie și de „purtare necuviincioasă" puseseră punct oricărei perspective romantice.

Eduard ridică din umeri.

— Relațiile acelea n-au durat, nu-i așa? continuă Kirsch. Așadar, bănuiesc că atunci când a apărut Maria, trebuie să fi fost îngrijorat că se va întâmpla același lucru.

Se apropie, vorbind cât de blând cu putință.

— De-asta i-ați dat scrisoarea, Eduard? Adică scrisoarea despre Lieserl, pe care ați luat-o din odaia mamei dumitale.

Îl urmări, căutând o reacție, un semn de confuzie sau negare, dar nu văzu nimic.

— Mă întrebam cum de-a ajuns la Maria. Nu pot crede că a luat-o chiar ea. Când ar fi avut prilejul? Acum sunt cât se poate de sigur că nu mama dumneavoastră i-a dat-o. Prin urmare, doar dumneata o puteai face.

Hermann urcă mai sus pe scară, punând un picior pe acoperiș, în timp ce mătura zăpada. Bărbatul de jos căscă.

— Dacă ar fi fost sora dumneavoastră, spuse Kirsch, atunci lucrurile ar fi stat altfel. Asta ați crezut? Ar fi rămas cu dumneavoastră. Ar fi făcut parte din viața dumneavoastră pentru totdeauna, indiferent ce s-ar fi întâmplat. Și n-ar mai fi trebuit să vă obosiți s-o cuceriți. Ați fi putut sări peste toate astea.

Eduard nu răspunse. Continuă să muncească, tot încolăcind o fâșie de cârpă, cu o expresie de concentrare intensă. Devenise tentant să-l întrebe dacă într-adevăr crezuse că Maria e sora lui – dacă încă mai crede. Însă în timp ce urcase dealul, lui Kirsch îi venise ideea că nici chiar părerea lui Eduard nu arunca prea multă lumină în această privință. Doar mama lui putea ști adevărul cu certitudine și era limpede că ea nu îl va împărtăși nimănui. Totuși, ar fi constituit un progres să afle ce credea Maria însăși.

Kirsch stătea întins în odaia lui de hotel când avu o revelație: Eduard trăgea sforile. El ar fi putut sădi în mintea ei ideea că și ea e o Einstein, ca și el. La nivel superficial, ea era o candidată puternică pentru rolul lui Lieserl, fiica de mult pierdută: avea cam aceeași vârstă, fusese crescută în partea potrivită a lumii, avea un talent natural pentru matematică. Și, pentru că părinți ei erau morți, în mod convenabil nu exista nimeni în jurul ei care să respingă ideea, odată instaurată.

Era o poveste perfect credibilă. Copilul cunoscut cu numele de Lieserl fusese conceput și născut în afara căsătoriei. Pe atunci, Albert Einstein se chinuia să-și găsească de lucru. Solicitarea cetățeniei elvețiene încă nu fusese aprobată. Atât el, cât și viitoarea lui soție erau străini, susceptibili ca vizele să le fie retrase după bunul plac al autorităților. Un scandal s-ar fi dovedit dezastruos. Tehnic vorbind, în Germania Albert era pasibil de a fi recrutat în armată. Așa încât Mileva plecase acasă, în Serbia, pentru a naște copilul în secret. Acolo, prietena ei, Helene Savić, aranjase o adopție discretă. Nu era exclus să fi fost planificată doar ca situație provizorie. Se poate ca cei doi Einstein să fi intenționat să-și aducă fiica în Elveția îndată ce se căsătoreau și se stabileau acolo. Sau poate că doar unul dintre ei dorea acest lucru. Problema era dintre acelea care contribuie ușor la ruperea unei căsnicii. Indiferent care era adevărul, onoarea familiei fusese protejată. Lieserl rămăsese în Serbia, alături de familia adoptivă, „pentru binele tuturor", după cum se exprimase Helene Savić.

Maria declarase că, stând lângă mormântul tatălui ei, se simțise eliberată. Era psihologic predispusă să creadă că fusese adoptată. Și nu precizase limpede mama lui Eduard că Maria e o fantezistă? „Ceea ce Dumnezeu dă cu o mână, ia mereu cu cealaltă."

— V-a crezut, Eduard? întrebă Kirsch.

— Ce să creadă?

Eduard căuta alți boboci pe care să-i lege, dar nu mai rămăsese niciunul.

— Că e Lieserl, sora dumneavoastră.

Eduard scutură din cap.

— N-am nicio soră.

— Atunci de ce i-ați dat Mariei scrisoarea? Cu ce scop?

Eduard își privi mâinile și briceagul. Începu să desfacă și să pună la loc lama. Acum, că era mai multă lumină, Kirsch putu vedea că ochii îi erau injectați și că sub ei avea cearcăne. Se întrebă ce fel de tratament îi administrau pentru tulburarea lui schizo-afectivă. Se concentrase atât de mult asupra Mariei, încât nu se gândise să întrebe.

— Eduard...

— Tata v-a trimis, nu-i așa?

— După cum v-am spus, Eduard, Maria este pacienta mea. Vreau să mă ajutați.

Eduard se întoarse, ținând în mâna briceagul cu lama la vedere.

— Ce contează ce spun eu? Ce contează ce cred eu?

— Dumneata și Maria ați fost apropiați.

— Ea nu mai e. Ea e... *nimeni*. Ai venit prea târziu.

Se apropie cu un pas și, pentru o clipă, Kirsch crezu că o să-l înjunghie cu briceagul. În schimb, Eduard își înălță capul și așeză vârful lamei pe propriul gâtlej, chiar în dreptul arterei carotide, apăsând atât de tare încât carnea se albi. Vorbele doctorului Zimmerman răsunară în mintea lui Kirsch: „Mă tem că toată tărășenia s-ar putea încheia cu autodistrugere." Iar asta cu briceagul pe care i-l dăduse Kirsch.

Chiar atunci, de sus se auzi un urlet animalic. Instinctiv, amândoi bărbații își ridicară privirile. Trebuie că Hermann îi privise. Era întins pe acoperiș, cu fața lipită de sticlă, bătând cu podul palmelor, astfel încât întreaga seră se zguduia. Kirsch sări în față, întinzându-se să apuce încheietura lui Eduard, însă acesta din urmă fu mai iute: păși abil în lateral, învârtindu-se într-un picior, asemenea unui matador. Kirsch se clătină pe lângă el, împiedicându-se de un ghiveci cu flori, și căzu la pământ.

Eduard privi la briceagul încă aflat în mâna lui. Clipi, ca și cum nu știa prea bine ce caută acolo. Apoi plie cu grijă lama și i-l dădu lui Kirsch înapoi.

— Vă mulțumesc, doctore. Acum trebuie să mă duc să exersez la pian. Tata se supără dacă nu exersez. O zi bună!

36

Era un amestec de sodiu și sulf: zece grame de pudră gălbuie pe fundul unei sticluțe fără etichetă. Portarul de la clădirea principală a spitalului l-a asigurat că substanța e autentică. Tot ce avea de făcut Eisner era să creeze o soluție de două procente și jumătate cu apă sterilizată și să o injecteze într-o venă. Pudra de pentobarbital era stabilă și putea fi păstrată pe termen nedefinit, însă dacă era amestecată în soluție, trebuia folosită în patruzeci și opt de ore. După aceea începea să oxideze sticla.

„Două sute cincizeci de miligrame", a menționat portarul. „Asta-i doza maximă. Desigur, depinde și de greutate."

„Desigur."

„Aveți grijă să nu depășiți doza. Dacă injectați prea mult și prea repede, pacientul intră în șoc."

„Cât durează?"

„Depinde. În jur de cincisprezece minute."

Eisner era dezamăgit. Cincisprezece minute nu era un timp destul de lung pentru interogatoriul pe care-l plănuise. Se întrebă câte doze de pentobarbital putea aplica în siguranță și la ce intervale, dar nu voia ca portarul să devină prea curios. Îi dădu banii și se întoarse la clinică. Avea să acționeze prin încercare și eroare. Deja luase ace și seringi din magazie. Obținuse, de asemenea, un set la mâna a doua alcătuit dintr-o balanță de drogherie și un cilindru de măsură. Dar de unde avea să facă rost de apă sterilizată?

În după-amiaza aceea, s-a dus la bucătării și a pus apă la fiert într-un ibric, turnând-o apoi într-o cană curată de cafea. Faptul că în recipient nu era cafea a trecut neobservat. A dus cana în cabinetul său și a încuiat ușa. Șezând la biroul lui, a preparat suficientă soluție pentru trei injecții hipodermice, pe care le-a umplut pe loc. Ardea de nerăbdare să înceapă, dar era mai sigur

să aștepte până după cină. Nu voia să fie întrerupt sau să atragă atenția în mod inutil.

Perspectiva de a realiza mica lui descoperire medicală îl încânta. Kirsch nu va aprecia că Eisner făcuse experimente în lipsa lui, dar cum ar fi putut riposta? Un bărbat cu atât de multe secrete trebuia să aibă grijă cum dă cu pumnul în masă. I-ar plăcea să-i explice logodnicei lui de ce-i plătea chirie lui Herr Mettler, de pildă?

Eisner ridică seringa în lumină. Lichidul era limpede și incolor, părând la fel de inofensiv precum apa. Trecuse ceva vreme de când făcuse o injecție. Chichița era să găsească o venă, având grijă ca acul să nu intre pe o parte și să iasă pe cealaltă. Dacă existau scurgeri în țesutul dimprejur, puteau apărea tot felul de complicații. Probabil era o idee bună să lege subiectul de pat. Nu ar fi vrut ca ea să-i zdruncine mâna.

Eisner apăsă pistonul până când o picătură de lichid se prelinse din vârful acului. Era important să evite injectarea aerului. O bulă de aer putea provoca ruperea vaselor sanguine. Dacă ajungea la creier, putea provoca un atac cerebral. Întreaga procedură ar fi fost mai sigură dacă Martin ar fi acceptat să participe. O să fie vina lui dacă ceva nu merge cum trebuie.

Problema cu Kirsch, stabilise Eisner, în afară de tendința lui de a deveni ipocrit atunci când venea vorba de pacienții lui, era refuzul de a împărți cu ceilalți. Punea mâna pe cazurile interesante și le trata ca și cum ar fi fost proiectele lui particulare. Rareori discuta despre propriile raționamente. Nu le permitea colegilor să-și dea cu părerea, domnișoara Einstein fiind un astfel de exemplu. Era egoist, ca să nu mai spunem ingrat. Robert îi făcuse cunoștință cu Alma. Robert îl păstorise înspre clanul Siegel. Chiar și numai pentru asta merita ceva mai mult respect.

Era posibil ca barbituricul să se dovedească inutil. Se putea să nu descuie inconștientul sau să treacă peste capacitatea de simulare, contrar a ceea ce se spunea. Dar niciun observator cu adevărat obiectiv nu l-ar fi putut învinui pentru că făcea acest test. Cunoașterea umană putea avansa doar cu asemenea experimente, reușite sau nu.

Kirsch ar fi murit mai degrabă decât să facă experimente. Peste cadavrul lui, așa spusese. Însă asta n-avea să fie o problemă, căci nici el și nici trupul lui, viu sau mort, nu erau prin apropiere.

Maria dormea în pat când infirmierul intră în odaia ei.

— Doctorul Eisner dorește să vă vadă la parter.

În mod normal, angajații bărbați nu prea erau văzuți în secția femeilor după lăsarea întunericului. Maria credea că trebuie să fie o regulă pentru toți, în afară de doctori. Felul în care infirmierul stătea în ușă, studiind fotografiile agățate peste tot pe pereți, îi confirmă că avea dreptate.

Se întoarse cu spatele la el, dar nu închise ochii.

— Sunt obosită, îi zise Maria. Acum vreau să dorm.

Infirmierul se numea Jochmann. Era un bărbat îndesat, cu ceafa groasă și ursuz din fire. Remarcase că pacienții bărbați îl ocoleau.

— E important, răspunse el. Hai, vino.

Rămase culcată, refuzând să se miște sau să răspundă. Eisner nu era doctorul ei. Nu avea încredere în nimic din ce spunea infirmierul.

Auzi ușa închizându-se. Crezu că bărbatul plecase. Dar atunci îi auzi pașii apăsați traversând odaia. Vru să strige după ajutor, dar îndată ce deschise gura, simți o mână pe ceafă, îndesându-i forțat fața în pernă. Jochmann îi răsuci brațul la spate și o ținu culcată. Se zbătu preț de câteva secunde, dar puterea și greutatea lui o depășeau. Reuși să-și miște capul într-o parte, suficient cât să respire.

Se forță să se relaxeze. N-o putea viola fără să-i dea drumul din strânsoare, cel puțin cu o mână. Imediat ce se va descheia la haine, atunci va avea o șansă. Dar el nu-i dădu drumul. O ținu strâns până când nu mai opuse rezistență, apoi o săltă în picioare.

— N-are rost să creezi probleme, spuse el. E pentru binele tău.

O împinse pe coridor. Maria avea senzația că toate acestea îi erau foarte cunoscute bărbatului, o rutină. Oare din pricina asta toți infirmierii păreau așa de puternici?

— Medicul meu e doctorul Kirsch, zise în timp ce infirmierul o împingea pe coridor. El e doctorul meu.

— Înseamnă că acum ai doi, spuse Jochmann. Ce norocoasă ești! De două ori mai mulți doctori; o să te vindeci de două ori mai repede.

O conduse pe niște scări lăturalnice, pe care ea nu le mai folosise niciodată. După câteva niveluri, îi eliberă brațul. Continuară să coboare până când ajunseră într-un subsol cald, slab luminat, cu țevi de-a lungul pereților, și unde mirosea puternic a păcură. Praful de ciment și funinginea i se lipeau de tălpi. Putea fugi, dar cât de departe ar fi ajuns? Putea țipa, însă ar fi auzit-o cineva?

— Aproape am ajuns, zise Jochmann.

Împinse o ușă batantă, ținând-o deschisă ca ea să intre. De cealaltă parte se găsea o cameră goală, cu plăci de faianță până la jumătatea pereților și chiuvete de-a lungul unui perete. În mijlocul încăperii se găsea un pat de fier, pe al cărui cadru erau atașate chingi. Doctorul Eisner ședea aproape de capătul patului, cu mâinile între genunchi și cu picioarele bălăbănindu-i-se, aidoma unui școlar care-și omoară timpul. Sări în picioare când o văzu intrând.

— Unde-i doctorul Kirsch? întrebă ea.

Eisner avea o expresie ușor jignită.

— N-aș putea spune unde se află chiar în clipa asta. Și-a luat un fel de concediu prelungit.

— Când se întoarce?

— Ai tot dreptul să te simți un pic neglijată. Dar asta se va schimba acum. Eisner se îndepărtă de pat. Acum vino și așază-te aici.

FUGA

37

Nu mi-am terminat niciodată studiile la Zagreb. Nu am plecat din comoditate sau dezamăgire, nici măcar din pricină că mi s-ar fi făcut dor de casă, deși în Zagreb m-am simțit adesea foarte singură. Am plecat din cauza întâmplărilor din Orlovat în primăvara ultimului an de studii, întâmplări la care chiar și acum mi-e greu să mă gândesc și îmi vine și mai greu să povestesc despre ele. Dar trebuie s-o fac, pentru ca tu să înțelegi de ce mă găsesc aici și ce anume trebuie să aflu de la tine.

În anul acela am avut un anotimp foarte ploios. Întorcându-mă de Paști cu trenul, am văzut kilometri întregi de pământ inundat, așa încât pe alocuri era greu să-ți dai seama unde se termină câmpurile și unde începe cerul – o priveliște frumoasă, chiar dacă, după cum știam, însemna foamete și greutăți pentru cei ale căror recolte putrezeau pe ogoare. Am trimis vorbă înainte despre sosirea mea, dar nimeni nu m-a așteptat la gară, deși ploua din nou și începuse să se întunece. Așadar, am mers singură prin sat, sărind peste bălțoace, de la un petic de pământ noroios la altul, până când am ajuns în fața curții gospodăriei Draganović.

Ușa din față nu era încuiată. În bucătărie ardea o lampă, dar în casă n-am găsit pe nimeni. Mi-am lăsat jos valiza și am hoinărit până-n spate, gândindu-mă că cel puțin Senka e prin preajmă, îngrijind animalele. Am descoperit că din grajd lipsea calul. Gâștele și găinile umblau aiurea prin curte și livadă, unele dincolo de gard, altele strânse în jurul copacilor de la marginea câmpului. Atunci mi s-a făcut frică. Senka nu și-ar fi lăsat niciodată păsările să rătăcească de colo-colo. Le-ar fi adunat în cotețe, la căldură și în siguranță. Dar cotețele erau toate goale, cu excepția unei singure păsări care arăta sfrijită și slabă. Am încercat să strâng gâștele, dar fie m-au sâsâit, fie au luat-o la goană, și sub nicio formă n-au vrut să asculte de mine, indiferent cât le-am implorat și am stăruit.

Apoi mi-am amintit de menajeră, Maja Lukić, și am pornit către casa ei. N-am mers mai mult de douăzeci de metri, când a apărut ea, venind în grabă pe drum, cu hainele la fel de ude și de înglodate ca ale mele. Am intrat împreună în casă și mi-a povestit cum Senka dispăruse cu o zi în urmă. Maja și o parte dintre săteni o căutaseră prin împrejurimi, dar până în acel moment nu găsiseră nici urmă de ea. Îmi dădeam seama că povestea era ceva mai complicată și că Senka n-ar fi fugit așa, din senin. Am întrebat unde era tatăl meu și dacă avusese vreun rol în toată tărășenia.

Pe-atunci n-o cunoșteam prea bine pe Maja Lukić. Când Senka și cu mine eram mici, ne făcea biscuiți și-i ascundea, înveliți în muselină, printre crengile copacilor. Asta îmi aminteam. Însă a încetat să mai lucreze pentru noi când eu am plecat la școală și de atunci nu prea o mai văzusem. Acum, slujba ei de menajeră îi aducea banii de care avea nevoie, bani cu care se obișnuise, fără îndoială. Era limpede că acceptase postul numaidecât. Așa încât nu e de mirare că se temea să-și vorbească de rău angajatorul, de teamă că ar putea fi înlocuită. Cu toate astea, eschivările ei mi s-au părut intolerabile și am întrebat-o dacă tata încercase s-o pedepsească pe biata Senka pentru vreo presupusă greșeală, iar dacă da, care au fost urmările. Maja Lukić m-a asigurat din nou că din câte știa, nu se întâmplase nimic de acest fel. Pe de altă parte, a recunoscut că atunci când era singur și bea, tata o bodogănea pe Senka din pricina morții mamei. La beție, zicea că e din vina ei – și asta din pricina spuselor doctorului, cum că boala se aciuase mai întâi în rândul animalelor și apoi intrase în casă odată cu Senka. Maja Lukić era precaută când descria aceste izbucniri, dar îmi închipuiam cu ușurință violența lor. Când era vorba de valoarea și statutul lui social, simpla existență a Senkăi era pentru Zoltan Draganović o rană deschisă, căci era carne din carnea lui și sânge din sângele lui, iar el nu putea face nimic în legătură cu asta. Dintr-un motiv pe care încă nu l-am înțeles, reputația pe care i-am adus-o mulțumită eforturilor mele academice n-au compensat niciodată pe de-a-ntregul neajunsurile Senkăi și nici nu aveau s-o facă vreodată. Bineînțeles că acum știu de ce.

Cât despre dispariția Senkăi, tot nu eram mulțumită de lămuririle Majei Lukić, lucru pe care i l-am și mărturisit. După ce a ezitat un pic, m-a condus în salonul unde făcuse curățenie în dimineața

anterioară. Odaia nu prea era folosită de când murise mama, deși în cămin ardea mereu focul, pentru a ține la distanță mirosul de umezeală. Maja a luat albumul cu poze de familie de la locul lui, de pe birou, și mi l-a arătat. Îl găsise deschis pe jos, mi-a spus, și se temea ca nu cumva Senka să fi dat peste el. N-am înțeles la ce se referea, dar apoi am deschis albumul și am văzut ce făcuse tata. Îndepărtase fiecare fotografie de-a Senkăi, chiar și pe cele în care era îmbrăcată în straiele de botez. Acolo unde ea apărea în fotografii, ca de pildă în pozele de familie pe care le făcusem la un studio din Novi Sad, tata decupase atent imaginea ei cu o lamă. În unele fotografii, din ea nu mai rămăsese decât un pantof, un braț sau câteva șuvițe de păr care cădeau câțiva centimetri mai jos de umăr. Într-o poză, mama o ținea pe Senka pe genunchi, cu brațul în jurul taliei. Evident, nu putea s-o îndepărteze pe Senka fără să taie și brațul mamei. Soluția la această problemă a fost să taie capul Senkăi. Acum, mama părea că nu ține în poală decât o marionetă decapitată și că zâmbește din acest motiv, ca și cum totul ar fi fost o glumă.

Mărturisesc că atunci când am văzut acea cruzime, m-am umplut de o ură cum nu mai simțisem înainte. Nu-mi stătea în fire să fiu violentă – cel puțin, nu mai mult decât orice altă ființă umană. Totuși, în acea clipă, doar sângele ar fi putut potoli furia pe care o resimțeam în numele surorii mele. Știu că era un impuls egoist: răzbunarea necesară pentru a domoli vinovăția provocată de absența și neglijența mea. Din fericire, tata nu era de găsit. Plecase de dimineață din sat cu un pretext oarecare, despre care nici măcar Maja Lukić nu a putut pretinde că era altceva decât încercarea lui obișnuită de a se îmbăta.

Nu aveam nicio speranță să o găsesc pe Senka pe întuneric, dar, îndată ce s-a luminat, am plecat din nou în căutarea ei. Era duminică și în timp ce mulți oameni din sat au mers pioși la biserică să se roage pentru bunăstarea recoltelor și a portofelelor, doar șase sau șapte dintre ei au ieșit să ne ajute, deși ploaia se oprise. Fără îndoială, restul credeau că sărmana Senka e predispusă să plece așa, aiurea, nefiind întreagă la minte, și că e la fel de probabil să se-ntoarcă. Dar eu știam mai bine cum stau lucrurile și am pornit către râu, foarte neliniștită, alături de doi însoțitori. Am simțit că acolo e cel mai mare pericol, căci apa curgea cu repeziciune.

Vechiul pod de piatră părea un stăvilar, apa umplându-se de spumă atunci când se năpustea pe sub arcade. Mă temeam de ce i s-ar fi întâmplat Senkăi dacă ar fi căzut în apă, căci niciuna dintre noi nu învățase în copilărie să înoate așa cum trebuie, în acea parte a lumii existând prea puține prilejuri de înot.

Am urmat cursul apei în aval. Eu am mers pe un mal, iar însoțitorii mei – un văr al Majei Lukić și soția lui – pe celălalt. În apropiere de sat, râul face cotituri preț de aproape opt sute de metri. E un loc unde pescarilor le place să meargă cu undițele deoarece e umbrit, iar apele puțin adânci aduc prada mai aproape. Însă acolo malul se prăbușise, inundând pajiștile și pădurile de mesteceni pe ambele părți. Am înaintat cu greu prin apele mâloase și învolburate, temându-mă că voi fi trasă la fund, atât de lipicios și de înșelător era pământul pe care călcam. În scurt timp, i-am pierdut pe ceilalți din ochi, dar încă îi mai auzeam strigând numele Senkăi, ceea ce făceam și eu. Glasurile noastre nu răzbăteau prea departe. Apa se retrăgea deja de pe uscat și părea că trage odată cu ea și vocile noastre. Am văzut negrul dezgustător lăsat în urmă și aproape că m-a cuprins panica. Am strigat după Senka până ce-am rămas fără voce, iar din gură nu mai ieșeau decât suspine. Știam deja, în sufletul meu, că nu avea să mai răspundă vreodată.

Apoi l-am auzit pe vărul Majei strigând. Văzuse ceva. Am gonit printre copaci spre strigătele lui, împiedicându-mă și căzând. Trebuie că arătam ca o nebună, udă fleașcă din cap până-n picioare și plină de noroi, dar pentru câteva clipe scurte am fost plină de speranță.

Vărul Majei încă se afla pe țărmul îndepărtat al râului. Arăta spre un pâlc de sălcii de pe partea unde se afla el. Când m-am apropiat, o mână de ciori s-au ridicat din copaci și au zburat. O clipă mai târziu am zărit ceea ce părea o cearșaf vechi, încâlcit, prins în ramurile de jos. Abia când i-am văzut părul negru plutind în apă am știut că e sora mea. Era moartă: înecată și purtată de inundații în aval. Zăcea întinsă pe spate, cu un umăr ușor ridicat și un braț așezat peste ochi, aidoma uneia dintre siluetele îndurerate sculptate în marmură, care străjuiesc criptele oamenilor măreți. Nu știu de când era acolo: de o zi sau două, cred, întrucât ciorile începuseră deja să se hrănească din sărmana ei față întoarsă în

sus, precum și din gură, imagine pe care m-am chinuit s-o uit în acești zece ani.

Ceasurile care urmat îmi sunt neclare: ordinea evenimentelor, vorbele și faptele mele. Vreme de câteva minute sau ore n-am fost în toate mințile. Știu că Maja Lukić ne-a găsit, că ea și verii ei au dat-o jos pe biata Senka și i-au acoperit chipul. Au venit și alții să ajute la transportarea ei, apoi s-au înființat și mai mulți oameni, inclusiv preotul satului, toți nerăbdători să-și ofere ajutorul sau pur și simplu să fie martorii oribilului spectacol. Au așezat-o pe Senka pe masa din bucătărie, dar mai apoi preotul a spus că trebuie dusă într-un loc mai răcoros deoarece, în starea în care se afla, începuse deja să putrezească și s-ar fi descompus și mai rapid din cauza umezelii. A izbucnit o ceartă despre unde s-ar găsi un astfel de loc și a cui proprietate era mai potrivită. Biserica era cel mai răcoros loc, dar preotul nu le-a dat voie să o ducă acolo până când, a zis el, circumstanțele morții erau pe deplin lămurite. Prin urmare, au înfășurat-o într-un cearșaf și au dus-o într-o altă parte a satului, iar eu n-am mai văzut-o de-atunci.

Singura persoană absentă în timpul acestor deliberări a fost tatăl meu. Maja Lukić era tulburată din pricină că, fiind capul gospodăriei, era dreptul lui să ia hotărâri cu privire la fiica sa, dar nimeni nu murea de nerăbdare să se ducă să-l caute. Bănuiesc că se bucurau să preia responsabilitatea în casa aceea mare, care mai mereu le fusese inaccesibilă. Așa încât, în cele din urmă, Maja Lukić a fost cea care a cerut un cal cu harnașament și a pornit către satul vecin, lăsându-mă singură în casă. De atunci mi-a spus adesea cât de amarnic regretă acea greșeală și că-și dorește să fi rămas cu mine. Mulți ani după aceea s-a învinovățit pentru ceea ce s-a întâmplat. Dar eu nu dau vina pe ea. Era în slujba părintelui meu, nu în a mea. Ea doar proceda așa încât să apere drepturile și onoarea familiei, precum și numele Draganović, care, într-un loc precum Orlovat, prețuiește mai mult decât orice, mai mult chiar decât viața.

Am șezut îndelung în bucătărie – cât de mult, nu pot spune precis. Trebuie să fi fost un ceas sau mai mult, pentru că, atunci când m-am urnit, soarele era suficient de jos pe cer încât să străpungă bolta norilor. Am aprins un felinar deasupra mesei, apoi m-am ridicat și m-am dus în spălător și mi-am scos rochia jegoasă. Am

stat în cămașă în fața oglinzii, ștergându-mi noroiul negru de pe față și brațe și clătindu-mi părul sub robinet. Nu știu de ce am făcut asta. Simțeam o nevoie aprigă să mă curăț, să îndepărtez toate urmele acelei zile. Ba mai mult, voiam să am o ocupație, să nu mai gândesc. Am frecat și-am frecat până când pielea mi s-a jupuit.

Mă aflam acolo, în spălător, când l-am zărit pe tata intrând pe poartă în curte, trăgând calul în urmă. Mi-a fost limpede că încă nu știa ce se întâmplase, căci fredona când a venit, ba chiar chicotea, ca și cum și-ar fi amintit o glumă josnică.

Am mai amintit și înainte cum am învățat instinctiv să evit a rămâne singură cu acel bărbat. Dar furia rece pe care am simțit-o în acea clipă, nevoia imperioasă de răzbunare au eclipsat autoconservarea. Presupun că ar fi trebuit să ies pe ușa din spate. Cât de diferit ar fi fost totul dacă aș fi procedat așa. Cu siguranță n-aș fi aici acum, scriindu-ți această relatare. Mai mult ca sigur, drumurile noastre nu s-ar fi intersectat deloc.

Însă, după cum bănuiești, n-am plecat. În schimb, am pus calm peria jos, am intrat în bucătărie și am pus mâna pe cel mai mare cuțit pe care l-am putut găsi.

38

Berlin, 3 februarie

Stimate domn profesor E.,

De la ultima mea comunicare, am aflat următoarele cu privire la problema care vă interesează.

Cazul în discuție este în prezent atribuit doctorului Martin Kirsch (născut în 1890, în Wittenberg, Saxonia Anhalt). Kirsch a fost chirurg militar în timpul Marelui Război[1]*, alocat Armatei a IX-a de pe frontul de est. A primit mai multe laude înainte de a fi demobilizat în septembrie 1918, fiind considerat inadecvat psihologic pentru îndatoririle sale. Conform zvonurilor, doctorul Kirsch a scăpat o dată de curtea marțială (motivele nefiind clare) prin intervenția personală a comandantului său, colonelul Gustav Schad.*

Doctorul Kirsch e considerat de colegii săi arogant din punct de vedere intelectual și fără orientare politică. În anumite situații, s-a dovedit atât neloial, cât și recalcitrant. O astfel de purtare ar fi și mai nesocotită, se spune, dacă n-ar fi cultivat cu succes legături în cercuri bogate și influente. În speță, este logodit cu fiica industriașului Otto Siegel. S-a dovedit îndatoritor când i s-au oferit avantaje profesionale sau financiare.

Doctorul Kirsch a dezvoltat un interes ieșit din comun față de cazul Draganović, aparent în detrimentul altor sarcini. Poate din cauză că acest caz s-a aflat în atenția publicului (am atașat decupaje din ziare). Kirsch pare ambițios și, dacă i se va lăsa mână liberă, probabil că va exploata cazul în orice mod consideră că-i va aduce avantaje persoanle.

De curând, doctorul Kirsch și-a luat concediu și a plecat la Zürich, aparent cu intenția de a efectua cercetări pentru o lucrare

[1] Primul Război Mondial.

de specialitate. Acolo a vizitat Spitalul de Psihiatrie Burghözli, unde fișele arată că Frau Draganović a fost pacientă câteva săptămâni în septembrie, anul trecut. Până acum, n-am reușit să-mi dau seama de motivele precise pentru care a procedat astfel. Totuși, date fiind perseverența și hotărârea lui de a scoate la iveală trecutul pacientei, nu poate fi exclus ca doctorul Kirsch să fie de părere că există o legătură între dumneavoastră și ea, lucru care, dacă va fi dovedit, poate fi valorificat în avantajul său.

Înțeleg pe deplin importanța anticipării unui astfel de curs ale evenimentelor și sunt pregătit să iau toate măsurile necesare pentru a mă asigura că interesele dumneavoastră nu sunt compromise în această privință.

Al dumneavoastră,

H. de Vries

39

Nimeni nu i se adresă cât timp traversă clădirea, astfel încât Kirsch nu era pregătit pentru ceea ce îl aștepta atunci când deschise ușa biroului. Încăperea era goală. Fișetul dispăruse. Biroul lui era gol: nu mai avea nici mașină de scris, nici hârtii, nici dosare. Rafturile, în mod obișnuit curbate sub greutatea cărților și a revistelor, nu mai conțineau nimic. Deschise sertarele biroului: nu mai rămăsese decât o chitanță veche pentru o carte cumpărată de la Speyer & Peters și ciotul unui creion rupt. Dispăruse până și halatul alb pe care-l ținea întotdeauna atârnat de un cârlig, în dosul ușii. Ridică receptorul telefonului pentru a o suna pe Frau Rosenberg, dar linia era moartă. Desfăcu receptorul și se trezi că privește două smocuri de sârmă neizolată.

În clipa aceea, servieta lui adăpostea singurele dovezi că fusese vreodată psihiatru. Oare Bonhoeffer se răzgândise din nou? Mai primise vreo plângere? Nu se mai pomenise de concediere *in absentia*, totuși Kirsch fusese deja destituit. Ar fi fost deja plecat – biroul golit, rafturile eliberate (dar făcuseră cu cărțile lui?) – dacă nu ar fi intervenit răzgândirea bruscă a doctorului Mehring.

Afară ploua întruna. Strânse servieta la piept. Își simțea mâinile moi și reci. Era oare posibil să-și fi imaginat retractarea lui Mehring? Sau s-o fi visat? Visele îi erau atât de vii, atât de legate de grijile din perioada de veghe, încât, privind în urmă, era greu de spus dacă fuseseră cu adevărat vise. Scotoci după telegrama primită la Zürich. Poate că și pe aia o visase. Răscoli servieta, apoi își goli buzunarele unul după celălalt. Francii elvețieni se aflau încă în portofelul lui, dar nici urmă de telegramă.

DIRECTOR-ADJUNCT POST LIBER STOP
REVENIȚI RAPID ÎN BERLIN STOP

Voia cu disperare să nu-l mai vadă pe Heinrich Mehring și experimentele lui de șarlatan, să facă lucrurile așa cum dorea el, fără vreun alt amestec. Și exact asta se întâmplase. Nu încetase niciodată să se întrebe dacă era adevărat. Apa de ploaie îi picura de pe bărbie, udându-i gulerul. Granița dintre percepție și imaginație era fragilă, dar crucială. Știa prea bine ce se întâmplă atunci când aceasta începe să se năruie.

Glasul lui Max îi șopti în ureche: „Nu ai mult timp."

Urcă în biroul lui Bonhoeffer. La baza scărilor, două asistente discutau. Înainte să apuce să le dea bună dimineața, cele două se despărțiră și plecară. Traversând secțiile, surprinse privirile altor angajați, dar niciun zâmbet în semn de recunoaștere, cu atât mai puțin vreun salut. Un medic examina pieptul unui pacient. Doctorul era ocupat cu stetoscopul lui, dar pacientul se holba la el ca și cum ar fi fost o stafie, strângând din ce în ce mai tare marginea patului de fier.

Cât timp fusese plecat? Plănuise o absență de aproximativ o săptămână, dar oare durase mai mult? I se părea că lipsește un interval de timp. Oare din această pricină îi fuseseră luate lucrurile – pentru că fusese absent prea mult timp? Sau poate că de fapt nu spusese nimănui că pleacă. Poate că și asta făcuse parte din visul lui. În ceea ce-l privea pe Bonhoeffer și personalul clinicii, Kirsch pur și simplu dispăruse. Ajuns în fața biroului directorului-adjunct, se opri. Dacă Heinrich Mehring se afla acolo, Kirsch avea să afle, într-un fel sau altul.

Bătu ușor, apoi mai tare, dar nu primi răspuns. Ceasul de la încheietură arăta ora nouă. Era posibil ca Mehring să-și facă vizita sau să fie la subsol, supraveghindu-și experimentele cu insulină, făcându-și pacienții să fie mai puțin „complicați" – dar care pacienți?

Kirsch împinse ușa. De luni întregi nu se mai aflase în acea încăpere. Își amintea un miros de tutun turcesc, un șezlong cu perne galbene cu canafi, schițe colorate pe perete, înfățișând Viena și Budapesta, o scenă de un erotism modest, cu o piață de

sclavi, atârnată în colț, ascunsă parțial de un arbore de cauciuc. Inima îi stătu în loc: totul, cu excepția pernelor, era la loc.

Lăsă ușa pe jumătate întredeschisă și păși înăuntru. Era frig. În loc de fum de țigară se simțea miros de dezinfectant. Își plimbă privirea de-a lungul rafturilor cu cărți, protejate de vitrine, și fu surprins să observe că Mehring avea aproape aceleași cărți ca și el. Ba chiar le păstra în aceeași ordine. Văzu acolo volumul despre schizofrenie al lui Eugen Bleuler, autobiografia filosofică a lui Karl Jasper, un exemplar al volumului *Dialoguri cu Einstein* al lui Alexander Moszkowski. Kirsch scoase volumul de Moszkowski și îl răsfoi, găsind adnotări în creion. Descoperi și mai multe adnotări în volumul *Tulburarea maniaco-depresivă și paranoia* de Kraepelin: aceleași însemnări pe care le făcuse *el*.

Atunci își dădu seama ce se întâmplase, cel puțin cu cărțile lui: le luase Mehring. Pesemne că se gândise că tânărul și indisciplinatul lui angajat nu mai are nevoie de ele. Oare ce se întâmplase cu hârtiile, cu însemnările lui? Kirsch merse la fișet și deschise sertarele. Era limpede, hârțoagele dinăuntru erau ale lui. Se duse la birou. Scrisorile – scrisori adresate evident doctorului M. Kirsch – se aflau acolo, în tăvița lui Mehring.

Puse mâna pe receptor. Operatoarea îi făcu legătura cu Frau Rosenberg.

— Doctorul Kirsch la telefon.

— Bună dimineața, domnule doctor.

— Biroul meu e...

Dar cum era?

— Sunteți mulțumit?

Se așeză la birou.

— Toate lucrurile mele au fost duse în biroul directorului-adjunct.

— Da.

Femeia nu părea să considere că vreo explicație ar fi fost necesară.

— Păi, eu... Urmă o pauză pe fir. Fișetul meu a fost deschis. L-am lăsat încuiat.

— Sunteți sigur?

Nu era sigur de nimic. Se aștepta să se trezească în orice clipă. Dar unde și când?

„Poate că e o poveste cuantică."

— Da, sunt convins.

— Lipsește ceva?

— Din câte-mi dau seama, nu, dar... Observă că halatul lui alb era agățat pe dosul ușii. Unde e doctorul Mehring?

Frau Rosenberg ezită.

— Doctorul Mehring nu mai lucrează la noi.

— Unde e?

— A demisionat.

Kirsch privi fotografiile și șezlongul și se întrebă de ce Mehring nu le luase cu el.

— Nu știam.

Urmă o altă pauză.

— Mai aveți nevoie de ceva?

— De ce și-a dat demisia?

— Va trebui să-l întrebați pe domnul director. Momentan, nu e aici.

În glasul lui Frau Rosenberg se simțea o șovăială stranie, o răceală. În trecut, fusese mereu prietenoasă, ca o mătușă îngăduitoare.

— Mai doriți ceva? întrebă ea din nou.

Privirea lui Kirsch se opri pe un plic mare aflat deasupra, în tăvița de corespondență. Cuvintele „Universitatea din Berlin" erau tipărite pe fața acestuia.

— Nu, mulțumesc, spuse el și închise.

Deschise plicul. Conținea un scurt articol publicat de Institutul de Psihiatrie, alături de o scrisoare bătută la mașină. Dar scrisoarea nu era din partea profesorului von Laue, așa cum s-ar fi așteptat.

Stimate doctor Kirsch,

Sunt încredințat că cercetările dumneavoastră se desfășoară adecvat și că în curând veți fi în măsură să strângeți informații. Evenimentele recente de pe frontul politic au îmbunătățit în mare măsură perspectivele de reformare

a profesiei psihiatrice, atât în Germania, cât și în alte țări. Munca dumneavoastră este acum mai valoroasă decât oricând pentru sprijinirea schimbării atitudinilor învechite și egoiste.

Anexez un articol – ar putea fi numit „manifest" – care tocmai a fost publicat de amicul și colegul meu, doctorul Ernst Rudin. Exemplare ale acestuia sunt transmise angajaților de rang superior din toate instituțiile psihiatrice, cu aprobarea autorităților. Așa cum subliniază doctorul Rudin, abordarea intervenționistă din medicina psihiatrică a eșuat. Este o știință clădită în mare parte pe presupuneri netestate și pe o clasificare dubioasă. Așa încât oferă doar speranțe false (tratamente etc.) Pe termen lung, singura modalitate prin care putem spera să reducem în mod decisiv bolile și degenerările mintale în rândul populației constă în introducerea programelor de igienă mintală și socială. Doar acestea vor goli azilurile și vor proteja generațiile viitoare. Cred că Germania are acum un guvern pregătit să-și asume această responsabilitate, sprijinit, desigur, de centrele academice semnificative.

Veți fi încântat să observați că doctorul Rudin a oferit citate de amploare din studiul dumneavoastră preliminar, publicat de Analele de Medicină Psihiatrică, *pentru a furniza dovezi cu privire la natura neștiințifică a abordărilor actuale ale schizofreniei. Nădăjduiesc că acesta vă va convinge de importanța lui.*

Cu stimă,

Doctor Eugen Fischer

Halatul îi aparținea lui Kirsch, dar era ceva neobișnuit în legătură cu el. Era mai strâmt ca înainte și de un alb ceva mai strălucitor. Emana miros de detergent. În absența lui, își dădu seama, halatul fusese spălat și apretat.

Îl îmbrăcă și porni către secția de femei. În camera de recreere se derula un curs de cusut, la care pacientele în combinezoane gri ședeau în cerc, cu capul aplecat asupra lucrului de mână. Maria Draganović nu se număra printre ele. Urcă în camera ei.

O pacientă nouă, o femeie cu păr cenușiu zburlit era întinsă în patul suplimentar, dar pe cel care fusese al Mariei nu mai existau nici cearșafuri, nici pături. Salteaua era strânsă. Deschise dulapul: hainele ei lipseau.

— Unde e?

Femeia se ridică, sprijinindu-se în coate. Avea părul lung și cenușiu, aidoma unei vrăjitoare din basme.

Kirsch arătă spre patul gol.

— Maria. Știți unde e?

— A, nu, spuse femeia, ridicându-se în capul oaselor, cu picioarele atârnând dincolo de marginea patului. Acum e rândul meu. Aștept de mult.

*

O găsi pe sora Auerbach fumând o țigară în fața spălătoriei, suflând fumul printr-o fereastră minusculă ce dădea spre bucătării. Văzându-l, azvârli țigara și înșfăcă un teanc de cearșafuri.

— O caut pe Fräulein Draganović, spuse el. Asistenta rămase inexpresivă. Pacienta E.

— Știu la cine vă referiți, doctore. Nu-i aici.

— Nu-i aici?

— Au luat-o cu vreo două zile în urmă. Sora Auerbach își lăsă capul într-o parte, adoptând o atitudine de îngrijorare care nu era nici convingătoare, nici autentică. Nu știați?

40

Miliția SA se autointitulase „poliția auxiliară". Trei astfel de membri SA stăteau la intrarea în secția de triaj, patrulând în sus și-n jos, cu degetele mari înfipte în centurile portarmei. Când a sosit o ambulanță, s-au strâns în jurul ei, ca și cum ar fi fost cu ochii-n patru după vreun semn de contrabandă. Echipajul a coborât din spatele mașinii, cărând un bărbat pe targă. Unul dintre membrii SA a tras pătura de pe el, iar un altul l-a înghiontit cu o pușcă. Voiau să știe dacă are vreo vânătaie sau oase rupte. Kirsch auzi pe cineva rostind „apendicită", iar targa a primit permisiunea să treacă.

În interior, spitalul era mai liniștit decât de obicei. Personalul părea preocupat și mai tăcut decât de obicei. Oamenii își vedeau de treburile lor cu asprime, vorbind în șoaptă atunci când dialogul era absolut necesar. Ca medic psihiatru, Kirsch nu se bucura de privilegii speciale când venea vorba de orele de vizită. Dar nimeni nu-l contrazicea, nici chiar când cerea îndrumări.

După spusele sorei Auerbach, Maria se îmbolnăvise în urmă cu trei zile. Avea temperatură foarte mare și începuse să delireze. Când începuse să-i curgă sânge din nas, s-a trimis după un medic. Temându-se că avea o boală infecțioasă, acesta recomandase să fie mutată din clinică în spitalul principal. Acolo, diagnosticul s-a schimbat. Se afirma că Maria suferise o reacție alergică, deși asistenta nu știa la ce anume.

Kirsch o găsi pe Maria într-unul dintre saloanele de recuperare pentru femei. Opt paturi identice, având cadre albe de fier, erau așezate de fiecare parte a intervalului de trecere, cu mese albe identice între ele. Cu excepția a două paturi, toate celelalte erau ocupate. Maria dormea pe-o parte. Purta o cămașă de noapte cu mânecile suflecate, iar un braț i se odihnea deasupra păturii.

Rămase acolo, privind-o. Vru să se așeze lângă ea și s-o țină de mână, dar nu existau scaune. Una dintre paciente, aflată în celălalt capăt al camerei, avea o tuse seacă, persistentă. Sunetul răsună, reverberat de pereții goi și de podeaua lucioasă de lemn.

Trecuseră luni întregi de când o găsise prima oară la spital și iată că se aflau din nou în același loc, intervalul dintre cele două evenimente fiind comprimat într-o fâșie. Părul Mariei era mai lung și nu mai avea zgârieturi pe față, dar în toate celelalte privințe era neschimbată. Totul rămăsese la fel. Toate cercetările și strategiile lui fuseseră în zadar. Anumite fapte palpabile ieșiseră la lumină, însă ele în sine explicau prea puține și promiteau chiar și mai puțin. Asemenea situației sale dificile, mintea Mariei rămânea de nepătruns. Kirsch deținea destule informații ca să poată elabora teorii și ipoteze, dar nu îndeajuns de multe ca să o poată înțelege, darămite să o vindece. Iar în toată această vreme, niciunul dintre ei nu mai avea mult timp: cu cât Maria rămânea mai mult în starea de amnezie, cu atât mai greu avea să-și recapete amintirile. Precum visele, amintirile se destramă dacă nu sunt rederulate în minte.

Se așeză pe marginea patului. Caietul de schițe al Mariei se afla pe masă. Îl luă și răsfoi filele. Portretul lui era desenat pe fiecare dintre ele, al lui și numai al lui. Chiar și bătrânul și idolul de matineu dispăruseră. Oare era un progres, un semn că iluzia încurajată de Eduard Einstein începea să slăbească? Sau era o dovadă a declinului ce avea să urmeze?

Îl surprinsese în tot felul de atitudini și dispoziții: șezând, stând în picioare, zâmbind, încruntat, energic, gânditor. Însă, pe măsură ce Kirsch întorcea paginile, imaginile deveneau treptat mai grosolane, mai puțin precise, chipul lui fiind tot mai greu de recunoscut. Când ajunse la ultima schiță, imaginea avea doar câteva linii suspendate în spațiu. Gulerul și ochelarii erau desenați mai detaliat decât fața. Apoi paginile erau goale.

Maria se trezi. Pielea îi era palidă și ca de ceară, părul dezordonat. Dar revederea ei – regăsirea vieții în ochii ei negri, sprâncenele, contururile delicate ale gurii ei – îi făcură inima să bată mai repede.

— Bună dimineața, o salută el.

Ea îl privi mijind ochii, dar chipul ei nu avea nicio expresie.

— M-am întors. Deveni conștient că celelalte femei îl priveau pe deasupra păturilor. Am fost plecat prea mult timp. Îmi pare rău.

Ea își duse o mână la gură, pipăindu-și buzele cu vârfurile degetelor.

— Ai fost plecat mult timp?

— Câteva săptămâni. Mai mult decât plănuisem. Dac-aș fi știut...

Maria își ridică mâinile în față, îndoindu-și degetele, înfigându-și unghiile în palme.

— Sunt trează? întrebă ea.

El trase paravanul și se așeză din nou.

— Sigur că ești trează. Maria?

Femeia nu răspunse. Își tot încleștа și descleștа pumnii, ca și cum propriile degete ar fi fost ceva nou pentru ea.

— N-ar trebui să fiu aici, continuă ea. Le-am spus: trebuie să mă duc undeva. Cineva așteaptă.

— Cine așteaptă? Eduard?

Ea își azvârli picioarele peste marginea patului.

— Trebuie să mă-ntorc.

N-o văzuse niciodată atât de confuză. Probabil că era efectul vreunui analgezic. Bănui că-i administraseră ceva care să-i alunge durerea.

— Maria? Știi cine sunt, nu? Ridică în mână caietul de schițe și-i arătă portretul lui de pe prima pagină. Sunt eu, doctorul Kirsch. *Martin* Kirsch.

Ea privi pieziș desenul, apoi se uită la el.

— Martin, rosti ea. Bărbatul crezu că zărește urma unui zâmbet. Scriitorul.

De cealaltă parte a paravanului se auziră pași.

— Cine a pus *asta* aici?

Cu un zornăit, paravanul fu pliat înapoi la perete.

— Doctore Kirsch. Era Brenner, cu asistenta de secție. Ce faceți aici? Orele de vizită sunt de la două la patru.

Kirsch se dădu înapoi în timp ce asistenta își făcea de lucru pe acolo.

— Haide, spuse ea, ridicând păturile.

Ascultătoare, Maria se culcă la loc și închise ochii. Îl confundase pe Kirsch cu Eduard. Asta nu se mai întâmplase până atunci.

— Se va face bine, doctore?

— Sper să se recupereze complet, cu toate că o vreme situația a fost critică. Face progrese în fiecare zi.

— Ce s-a întâmplat cu ea? întrebă el.

Brenner îl privi insistent.

— De fapt, speram să ne lămurești dumneata.

— Mi s-a spus că a avut o reacție alergică.

Brenner privi peste umăr. Evident că nu aprecia să se tragă cu urechea.

— A fost *una* dintre variante. Umflarea, eczema. Desigur, fără toate informațiile concludente, nu putem decât să o luăm pe ghicite.

Nu știuse ca Brenner să aibă tonul altfel decât aspru, însă de data asta medicul era aproape acuzator.

— Ce informații concludente?

— Un istoric al tratamentului medicamentos, de pildă, răspunse Brenner. Lucrul acesta *ar fi putut* fi util. Am trimis o solicitare la biroul dumitale, dar nimeni nu s-a obosit să răspundă.

— Îmi pare rău. Am fost plecat. În orice caz, nu i s-a administrat niciun medicament. Niciunul.

Brenner își trecu degetele butucănoase prin părul cenușiu și rar.

— Mulțumesc, soră, spuse el.

Asistenta de secție încetă s-o mai învelească pe Maria și se îndepărtă.

Brenner se apropie de el.

— Tratamentul pacienților pe care-i ai în grijă e treaba dumitale, doctore Kirsch. Nici prin gând nu-mi trece să-mi bag nasul în experimentele dumitale. Dar te rog să nu-mi insulți inteligența.

— Despre ce vorbiți?

Brenner luă încheietura Mariei, întorcând-o pentru a da la iveală partea interioară a brațului. Carnea din jurul cotului era umflată și sub piele se vedeau urme clare de hemoragie. Atunci

Kirsch înțelese: două picături de sânge uscat indicau locurile în care vena cefalică fusese străpunsă.

— Ei bine, e prima oară când aud asta. Doctorul e absolut sigur?

Se aflau în spatele clinicii. Eisner, în cămașă, se îndeletnicea cu reparatul bicicletei. Vehiculul stătea între ei cu roțile în sus, cea din spate fiind prinsă în grilaj.

— Am văzut cu ochii mei, spuse Kirsch. Cel puțin două injecții.

— Injecții recente?

— *Foarte* recente. Cum au apărut acolo?

Eisner se chinuia cu lanțul, încercând să-l forțeze să iasă din pinion.

— Ai idee cât de puțini angajați avem, Martin? Am fost extrem de ocupat încercând să țin lucrurile în frâu. *Tu* ce-ai făcut în timpul ăsta?

— Așadar, nu știi ce s-a întâmplat?

— Am câteva idei. Nu și informații.

— Ce idei?

— Poate că cineva a vrut s-o adoarmă ca să poată profita de ea. Eisner privi printre spițele roții din față. N-ar fi prima dată, Martin. Sau poate că cineva i-a vândut ceva. Știi cum e. Din depozite dispar diverse substanțe: sedative, opiacee. La fostul meu loc de muncă, infirmierii aveau o afacere în toată regula.

— Nu cred. Maria n-ar putea plăti. N-are bani.

— Poate că nu urmăreau să obțină bani.

Eisner dădu drumul lanțului și-și privi mâinile. Erau acoperite de funingine și unsoare. Pufni dezgustat. Abia de curând începuse să meargă cu bicicleta la serviciu. Înainte de asta, se bucurase de deplasarea cu un automobil stilat, dar vechi, un Adler antebelic. Însă motorul își dăduse obștescul sfârșit, iar costul reparației îi depășea veniturile.

— Ai spus odată ceva legat de acidul barbituric, spuse Kirsch. Un ser al adevărului. Voiai să faci un experiment.

— Așa-i. Și te-ai împotrivit trup și suflet. Să nu-mi spui că te-ai răzgândit.

Eisner se încruntă la bicicletă.

— Va trebui să desfac iar nenorocita asta de bicicletă. Nu-mi vine să cred.

— Nu m-am răzgândit. Mă gândesc că te-ai pus pe treabă, oricum. Așa e?

— Sigur că nu. Mă mir că mai întrebi. Eisner își șterse mâinile pe o cârpă. Uite ce e. Poate că a fost Mehring.

— Mehring? Ce tot spui?

— Haide, Martin. Întotdeauna a avut un dinte împotriva ta, nu? Iar pacienta E., ei bine... Luă o șurubelniță și-i studie capul. Toată lumea știa că e un caz important pentru tine. *Eminentul* doctor Kisch? Poate s-a gândit să-ți pună bețe în roate, ca dar de la revedere.

Kirsch puse o mână pe grilaj. Nu voia să se gândească la Heinrich Mehring.

— Nu cred. Nu cred o vorbă din ce spui.

Eisner își ridică privirea către el. Ochii lui spălăciți erau ficși.

— N-ai decât.

Începu să se lupte iar cu lanțul de bicicletă, folosind șurubelnița ca să-l scoată de pe pinion.

Kirsch se apropie un pas. O picătură de sudoare i se desprinse de pe tâmplă și i se prelinse pe obraz.

— Dacă aflu că tu ești la mijloc, nu mai ai ce căuta aici.

Eisner oftă și se ridică în picioare. Avea de gând să spună ceva, dar Kirsch nu suportă să audă. Îi puse o mână în piept și-l împinse. Eisner se dezechilibră. Făcu un pas în spate, împiedicându-se de bicicletă și se prăbuși neîndemânatic peste ea. Kirsch îl lăsă lățit la pământ.

— Apropo, felicitări pentru promovare, strigă Eisner după el. Ești de departe cel mai potrivit pentru postul ăsta.

41

Robert Eisner se ridică și continuă să lucreze la bicicletă, convins că și dacă ar fi privit înapoi, Kirsch nu i-ar fi văzut obrajii înroșiți sau mâinile tremurânde. Ba chiar încercă să fluiere, dar buzele îi erau prea uscate și nu-i ieși decât un șuierat. Abia când Kirsch dispăru din raza vizuală se ridică, se duse rapid în biroul lui și puse mâna pe telefon.

Nu era hotărât ce să facă cu dosarul și nici cu scrisoarea misterioasă de la Zürich. Dacă le-ar fi dat presei, se putea stârni un scandal, însă ar fi fost o naivitate să presupună că prăbușirea lui Kirsch ar fi fost neândoielnic în avantajul colegilor săi. Evenimentele se desluşeau la o cercetare atentă. Dacă rolul lui Eisner în tărăşenia asta ieşea la iveală? Ar fi putut însemna sfârşitul carierei sale, ba chiar mai rău. În plus, Kirsch era prietenul lui, sau cel puțin așa crezuse dintotdeauna. Prietenii pe cale de afirmare sunt mai folositori decât cei care o iau la vale, chiar dacă nu stimulează prea mult stima de sine. Dar, după câte se părea, Kirsch nu mai era prietenul lui. Prudența impunea să atace cât timp încă se afla în poziția care-i permitea s-o facă. Uite ce se întâmplase cu Heinrich Mehring. Fugise din țară după ce fusese amenințat cu moartea. Dar nimeni nu se îndoia cu privire la identitatea persoanei care aranjase așa ceva.

Centralista îi făcu legătura. La celălalt capăt al liniei, telefonul sună. Eisner presimți că e pe cale să facă ceva important, nesăbuit. Dar Kirsch nu-i dăduse de ales.

— De Vries.

— Eisner.

Se auzi un scârțâit de mobilă: de Vries se ridicase în picioare sau se rezemase de spătarul scaunului.

— Ei, ce pot face pentru dumneata, doctore?

Eisner acoperi microfonul cu mâna. Vârfurile degetelor erau negre. Duhneau a unsoare și a funingine.

— Mai degrabă se pune problema ce pot face eu pentru dumneata.

42

Întregul sat Reinsdorf se adunase pentru slujba de sfințire. Kirsch nu reușise să găsească un loc în șirul de bănci din biserică și fusese nevoit să se strecoare la capătul unei băncuțe, una dintre mai multe înghesuite între portic și vechiul fronton. După slujbă, membrii congregației ieșiră pe rând la lumina soarelui, îndreptându-se către intersecția unde urma să fie dezvelit monumentul. Abia după ce ieșiră din cimitir, Kirsch reuși să-și prindă familia din urmă. Rămase surprins să-și vadă mama într-o haină nou-nouță, la două rânduri. Era lungă și neagră, cu manșete late, cingătoare și nasturi mari la talie și la umăr. Purta o pălărie asortată, iar la gât avea o blană de culoare brun-roșcat. N-o mai văzuse niciodată atât de elegantă. Pășea braț la braț cu soțul ei, ținând capul sus, ca și cum ar fi mers să petreacă o seară plăcută la operă.

Sora lui Kirsch, Emilie, îi urma la câțiva pași în spate. Se dăduse cu ruj și era însoțită de un străin slăbănog, pe la vreo treizeci de ani, cu o ținută țeapănă și un ceas de buzunar de aur atârnându-i din buzunarul de la vestă. Bărbatul rămânea la marginea grupului, păstrând o distanță atât de respectabilă între el și Emilie, încât, pentru un moment, Kirsch se întrebă dacă bărbatul o însoțea cu adevărat.

— Acesta este Reinhard, făcu Emilie prezentările în cele din urmă. El e fratele meu, Martin.

Străinul se opri, întinse mâna și se înclină ceremonios.

— Reinhard Poppel. Sunt onorat să vă cunosc, domnule.

Își strânseră mâinile și continuară să meargă, de-acum fiind vizibil și monumentul, ascuns sub un înveliș mare de catifea roșu-închis. Sătenii își țineau strașnic pălăriile, căci un vânt aspru se învârtea în spațiul deschis.

— Înțeleg, domnule, că și dumneavoastră ați fost în război.

Kirsch avu nevoie de o clipă până să-și dea seama că Reinhard Poppel i se adresa.

— În război? Da, am fost, într-un fel.

Popper privea țintă locul monumentului.

— Din păcate, eu eram prea tânăr ca să lupt.

Emilie se făcu albă ca varul. Kirsch se chinuia din răsputeri să nu râdă.

— Da, într-adevăr din păcate, zise el.

Într-o clipită, expresia lui Emilie trecu de la jenă la mânie, îngustându-și ochii, ca și cum ar fi zis: „Vrei să mor fată bătrână?"

Kirsch își împreună mâinile la spate și începu să-i pună întrebări politicoase. Se dovedi că Herr Poppel era inspector școlar și că o întâlnise pe Emilie într-una dintre vizitele lui de inspecție.

— Am fost impresionat pe loc de cât de atenți erau copiii la orele ei și cât de nerăbdători să învețe, spuse el. Fetele arătau un entuziasm real chiar și pentru matematică.

— Păreți surprins.

— Ei bine, e ceva rarisim – lucru de înțeles, probabil, dacă ne gândim cât de mici sunt șansele ca ele să aibă nevoie de așa ceva.

— Uitați de socotelile gospodărești, replică Kirsch, privind în depărtare.

— A, într-adevăr. Dar aceasta era o oră de geometrie, nu de aritmetică. Mă tem că Euclid nu e de mare folos în cămară.

— Covășește laptele.

Herr Poppel râse amabil, încântat să se înțeleagă atât de grozav cu eminentul frate al iubitei sale.

— Emilie e norocoasă, adăugă Poppel. Nu încape îndoială că și-a descoperit adevărata vocație.

În secret, Kirsch avea dubii în această privință. Avea impresia că Emilie își dorise dintotdeauna să fie muziciană, să fi absolvit una dintre marile școli de la Berlin sau de la Dresda și să călătorească în toată lumea, concertând – și pesemne că asta ar fi și făcut, dacă războiul nu s-ar fi declanșat.

Sătenii formaseră un semicerc larg în jurul monumentului, părinții ducându-și copiii în brațe sau ținându-i ferm de umeri, ca și cum s-ar fi temut de ce s-ar fi putut întâmpla dacă ajungeau

prea aproape. Herr Poppel nu mai era alături de ei. Kirsch cercetă chipurile privitorilor, sperând, de dragul surorii lui, să nu fi fost prea distant. În cele din urmă îl găsi în mulțime, vorbind cu un bărbat în uniformă brună. În spatele lor, mai mulți oameni din miliția SA săreau dintr-un camion.

— *Ăștia* ce caută aici?

— Sunt orchestra, răspunse Emilie. Singurii care au fost de acord să cânte gratuit.

Lângă monument apăru un locotenent-general în rezervă, îmbrăcat în uniformă completă, dând mâna cu edilii locali și cu membrii comitetului de organizare. Pe când clopotele bisericii băteau ora douăsprezece, placa de granit fu dezvelită în aplauze. Goală, tăiată grosier și masivă, arăta cu totul nelalocul ei printre casele îngrijite și acareturile rustice. De piatră era sprijinită o singură coroană mare de flori. Locotenent-generalul ținu o scurtă cuvântare cu privire la datoria aducerii-aminte, glasul lui părând neînsemnat în rafalele de vânt. Înălțarea unor asemenea monumente, care erau rușinos de mult întârziate, spunea el, juca un rol vital în reinstaurarea demnității naționale, fapt care se petrecea în acel moment în Germania. La acele vorbe, Cămășile Brune aplaudară, urmate de o parte din mulțime. Apoi locotenent-generalul citi cu voce tare o listă cu cei paisprezece eroi din Reinsdorf căzuți pe front, precizând gradele lor și regimentele de care aparținuseră. Unii oameni din adunare își scoaseră batistele. Un copil mic începu să plângă în brațele mamei, din pricină că zărise o rață traversând strada cu mers legănat și voia să o atingă. Apoi fanfara de alămuri începu să cânte *Ich hatt' einen Kamaraden*[1], în timp ce se făceau fotografii pentru presa locală.

— Nu credeam că am strâns suficienți bani pentru așa ceva, observă Kirsch, în timp ce așteptau ca formalitățile să ia sfârșit. Am crezut că suntem strâmtorați.

— Am fost, răspunse Emilie, înainte ca Alma să intervină.

— Despre ce vorbești?

Emilie se încruntă la el, apăsându-și un deget pe buze, obligându-l pe Kirsch să se apropie mai mult.

---

[1] „Am avut un camarad" (germ. în original).

— Tatăl ei a acoperit diferența, îi explică Emilie. Chiar săptămâna trecută.

Kirsch simți că-i fuge pământul de sub picioare. Se hotărâse să nu spună nimănui despre sfârșitul logodnei lor până când avea să discute personal cu Alma. Telefonase de două ori la casa din Oranienburg și lăsase mesaje, dar Alma nu-i răspunsese. Presupunea că femeia se simte jignită. Poate chiar insultată. Poate că nu credea câtuși de puțin că e bolnav. Până și lui scrisoarea îi sunase neconvingător. Și totuși, plănuia să-i facă o vizită, să-i spună tot: că ruperea logodnei era un noroc pentru ea. Dar îi era greu să o convoace la o întâlnire al cărei unic scop era împăcarea conștiinței lui, dar care ei nu i-ar fi adus decât și mai multă umilință. Pur și simplu trebuia să se ducă la Oranienburg, să se înființeze la ușă și să riște orice avea să urmeze.

— Emilie, ești sigură? Ești convinsă că tatăl Almei a dat banii?

Emilie dădu din cap.

— Cinci sute de mărci. De unde crezi că au venit?

— Nu mi-a spus.

— Sigur că nu, Martin. De ce ți-ar fi spus, când știa prea bine că vei afla?

Deci acesta era răspunsul Almei: milă, pomană, condescendență. Familia lui nu trebuia să tragă ponoasele, doar pentru că el era oaia neagră. Dar toate astea păreau prea complicate, prea calculate ca să fie mâna Almei la mijloc. Kirsch rămase cu privirea pierdută la monument și prin cap îi trecu ideea că Alma nu acceptase cele scrise de el. Considera scrisoarea o aberație, rezultatul suprasolicitării și a a apropierii nesănătoase de nebuni. Probabil stătea acasă, așteptând o altă scrisoare din partea lui, care să retracteze cuvintele din prima. Între timp, totul era menit să decurgă normal.

Emilie clătină din cap.

— Știi, Martin, uneori am impresia că nu-ți cunoști prea bine logodnica.

Comitetul de organizare pusese la punct un prânz în vechea clădire a școlii, oferind sandvișuri și salată de cartofi, bere pentru domni și punci pentru doamne. Orchestra stătea afară,

interpretând marșuri. Locotenent-generalul dădu mâna cu mai multe persoane și după zece minute plecă, dar starea generală de satisfacție persistă. Măcar și pentru faptul că cei paisprezece eroi căzuți ai Reinsdorfului puseseră satul pe hartă, iar în general, stilul modern al memorialului era considerat superior obeliscurilor și crucilor de calcar apărute în circumscripțiile învecinate. Kirsch se servi cu bere și o porni prin încăpere, salutând cu o mișcare a capului vechi cunoștințe din copilărie, acceptând felicitări oferite când și când cu privire la viitoarea căsătorie. Mama lui era unul dintre principalii poli ai atenției, fiind bine știut că salvase situația. Stătea înconjurată de membrii mai importanți ai comunității, conversația fiind marcată de alte solicitări de a zâmbi spre aparatul foto. La un moment dat, își luă soțul de mână și îl aduse în cadru, astfel încât să pozeze braț la braț. Trecuse multă vreme de când Kirsch îi văzuse atât de liniștiți și de fericiți împreună; mama lui nu mai fusese demult atât de senină. Monumentul îi apropiase pe oameni. Le reamintise că satul e o familie. Suferiseră ca o singură ființă și își aminteau ca o singură ființă. Și acum, cu numele săpate în piatră, era ca și cum cei paisprezece eroi chiar și-ar fi dat viața acolo, vărsându-și sângele pentru zidurile, casele și pământul lor – și izbândiseră, întrucât zidurile, casele și pământul erau toate la locul lor.

După o vreme, orchestra se opri din cântat și veni înăuntru. Kirsch trecu pe lângă ei la intrare, ignorând felul în care aceștia se dădeau la o parte ca să-i facă loc să treacă, zâmbind asemenea cățeilor care așteaptă cu nerăbdare o mângâiere de mulțumire. Se uită la ceas: încă o oră și trebuia să pornească din nou către gară. Tocmai își aprinsese o țigară când observă că maică-sa ieșise după el.

Femeia își lăsă mâna pe brațul lui.

— Știu că ai jucat un rol în primirea e banilor.

— Nu, n-am...

— Nu ți-a fost ușor să-i ceri Almei să intervină. Știu cât de mândru ești și nimănui nu-i face plăcere să ceară de pomană.

— Te înșeli amarnic. Nici măcar n-am știut.

Dar ea nu asculta.

— Drept să-ți spun, nu eram sigură dacă ai fost cu adevărat de acord. Știu ce părere ai în privința războiului...

Privirea îi fugi către monumentul memorial. De la distanța de o sută de metri, lui Kirsch îi părea că seamănă cu un asteroid care tocmai se prăbușise din cer și se îngropase în pământ.

— Sigur că sunt de acord, spuse el.

— Mai vorbim la cină. Mama lui îi strânse brațul și se întoarse în clădirea școlii. Am primit o scrisoare atât de frumoasă de la Alma. Rămâi, nu-i așa?

În seara aceea, după masă, Kirsch se furișă la ultimul etaj. Era încredințat că Max îl aștepta, pregătit să-și verse amarul cu privire la evenimentele zilei: irosirea fățarnică a unei pietre bune, vorbăria fantastică în legătură cu demnitatea națională. Kirsch voia să-l asigure că e total de acord. Dar odată ajuns în odaia lui Max, observă că și aceasta se schimbase. Patul fusese mutat în partea opusă a încăperii, vechea cuvertură fusese înlocuită cu o pătură în culori pastelate: albastru, verde și roz. În locul vechilor draperii decolorate de satin erau întinse unele noi, cusute din bumbac cu imprimeu de culoare deschisă, în zig-zag. Un covor nou era întins pe podea, iar comoda mare cu sertare, în care erau depozitate atât de multe lucruri de-ale lui Max, fusese mutată în colț, fiind acum presărată de perii de păr, agrafe, piepteni, forfecuțe și un pămătuf de pudră așezat într-o cutie de argint. Fotografia decolorată a lui Max era în continuare acolo, dar toate celelalte lucruri dispăruseră.

Acolo dormea Emilie. După treisprezece ani, se mutase, în sfârșit, din odaia cât o cutiuță. Mai erau și alte lucruri în dulapul cu sertare, în spatele ușii fiind agățate hainele ei. Pusese stăpânire pe odaie, folosind totul pentru ea, transformând totul după gusturile ei.

Un mic raft cu cărți fusese montat deasupra tăbliei patului, volumele fiind mai ales romane și colecții de poezie. Cotoarele erau împodobite cu modele câmpenești imprimate în relief, cu auriu: Goethe și Schiller, Shakespeare, Balzac, precum și alți scriitori de care Kirsch nu auzise. Ce făcuseră cu cărțile lui Max, cu hainele și cu jucăriile lui din copilărie? Oare fuseseră expediate în

pod (unde cu siguranță nu aveau să mai fie tulburate vreodată)? Sau le vânduseră în contul fondului pentru monumentul memorial? „Cel mai probabil ultima variantă", cugetă el, considerând-o mai potrivită. Se îndoia să fi câștigat cine știe ce sumă de bani de pe urma lor. Hainele erau vechi, jucăriile mai mult stricate, cărțile – din cele fără prea mare căutare. Cei mai mulți le-ar fi cumpărat din milă. Probabil că în scurt timp le-ar fi aruncat, de vreme ce nu aveau nicio valoare sentimentală. Urma să fie lăsate pentru a fi luate de mașina de gunoi sau azvârlite într-un incinerator. Și nimeni nu avea să le ducă dorul vreodată.

43

Noua lui funcție fu confirmată printr-o scrisoare. I se atribuiră toate cazurile lui Heinrich Mehring. Kirsch despachetă dosarele, puse în cutii în colțul biroului, și le parcurse unul câte unul. Găsi înregistrările tratamentelor cu comă insulinică într-un dosar special, cu încuietoare proprie – încuietoare pe care o forță, întrucât nu descoperise nicăieri dovada că ar fi existat vreo cheie. Mehring fusese meticulos. Fiecare etapă a fiecărui tratament era înregistrată detaliat: doze, intervale de timp, reacții, toate în conformitate cu un program prestabilit. Pacienții erau examinați în același mod, întrebările și stimulii fiind standardizați pentru a ușura comparația. După standardele lui Mehring, era limpede că reacțiile pacienților deveniseră mai adecvate pe parcursul tratamentului. Dovezile de paranoia și delir scăzuseră în intensitate. În unele cazuri, pacienții chiar negau că ar fi făcut asemenea afirmații. Aproape toți deveneau mai cooperanți când li se cerea să îndeplinească anumite sarcini intelectuale și fizice și își exprimau dorința de a reveni în societate. „Speranța revenirii viitoare a pacientului la o existență productivă stă în dorința reînnoită de a mulțumi", menționase Mehring după o sesiune deosebit de mulțumitoare.

Kirsch găsi înregistrările tratamentului administrat sergentului Stoehr. Cu privire la incidentul din 30 octombrie, când sora Ritter fusese rănită, Mehring scria: „Ședință terminată înainte de finalizare. Vezi anexă." Dar Kirsch nu găsise nicio anexă.

Puse tot dosarul în incinerator. N-ar fi crezut că va face vreodată așa ceva, pentru că informațiile erau totuși informații, dar după ce începu, treaba i se păru deosebit de mulțumitoare. A doua zi dădu ordin ca tot echipamentul să fie scos din

laboratoarele lui Mehring: paturile, perfuziile, depozitele de soluție de glucoză. Insulina o trimise la spitalul principal, cu un bilet care avertiza că trebuie verificată să nu fie contaminată.

Pe de altă parte, pacienții rămaseră. Schizofrenicii incurabili, în special cei socotiți periculoși sau cu tendințe suicidare, erau de obicei mutați în aziluri, unde li se adminsitrau sedative în permanență. Pentru a-i ține în clinică se impunea continuarea unei forme de tratament, în ideea ca boala să cunoască o ameliorare. Dar notițele lui Mehring se concentrau în totalitate asupra simptomelor aberante, strânse în vederea identificării unei boli predefinite. Nu-l interesase istoricul pacienților. Posibilitatea ca experiența de viață să-i fi condus la comportamente extreme sau problematice fusese ignorată. Kirsch nu știa de unde să înceapă.

Restul angajaților nu-i erau de ajutor. Poate din pricina funcției lui Kirsch îl ocoleau, îndeplinindu-și însărcinările cu promptitudine, dar fără să se ofere voluntari pentru nimic. Era ca și cum s-ar fi întors în armată, cu o ierarhie a autorității atât deasupra, cât și dedesubtul lui. Făcea turul secțiilor, al atelierelor de lucru și al camerelor de recreere, încercând să-și facă timp pentru fiecare pacient în parte, să asculte și să ia notițe, dar erau prea mulți, prea multe povești. Deși era bântuit de vise intense și episoade de febră, lucra mai mult ca oricând, fără a înregistra vreun progres deosebit. Începu să-și dorească să fie la clinica din Elveția, într-o vale asemănătoare cu cele din vederi, așa încât să poată prescrie cel puțin liniște, aer curat și exerciții fizice, aidoma uneia dintre acele instituții private pe care mai demult le considerase impostoare. După cum stăteau lucrurile în acel moment, clinica asigura doar adăpost și siguranță – ba chiar și asta din ce în ce mai puțin.

Externa pacienți ori de câte ori putea, fără să se confrunte cu vreun semn de împotrivire din partea colegilor. Încercările lui de a mai reduce din rândurile angajaților erau considerate o măsură de reducere a costurilor. Toată lumea știa că instituția,

asemenea altora de felul ei, era presată să reducă din cheltuieli. Reducerile de personal începuseră deja la spitalul principal.

Unele familii au fost încântate să afle că rudele afectate nu le pun în pericol și că cel mai bun tratament pentru acestea era atenția și grija. Majoritatea nu erau deloc încântați. De cele mai multe ori, pur și simplu refuzau să-și ia rudele acasă. Unii dintre pacienți nu aveau niciun fel de rude, cel puțin nu atât de apropiate încât să le ofere un cămin. Pentru aceștia se întrevedea și mai puțină speranță de îngrijire decât de vindecare. Mai mult ca niciodată, Kirsch își dădea seama că, în ce-i privește pe bolnavii mintal, pur și simplu nu există suficientă compasiune.

Kirsch o vizita pe Maria în fiecare zi, cu toate că orele de vizită erau stricte și limitate, iar ambianța nu îmbia deloc la discuții intime. După o săptămână, Maria fu externată de doctorul Brenner, care confirmă că simptomele fizice dispăruseră în cele din urmă, iar starea ei mintală părea stabilă. Mai rămânea doar amnezia. La insistențele lui Kirsch, Maria fu din nou internată în clinică.

În aceeași zi, Kirsch primi o altă înștiințare de la doctorul Fischer, felicitându-l pentru promovare și solicitând informații:

Veți fi încântat să aflați că Secretarul pentru Sănătate și Servicii Medicale din cadrul Ministerului de Interne al Reichului a acceptat recomandările Institutului „Kaiser Wilhelm" cu privire la redefinirea priorităților în ceea ce privește medicina psihiatrică. În scurt timp, tuturor instituțiilor psihiatrice li se va solicita să pregătească liste complete cu pacienții din trecut și din prezent, care prezintă sau au prezentat simptome de boli mintale sau neurologice incurabile. În conformitate cu principiul precauției, de acum înainte acestea vor fi considerate congenitale și, prin urmare, cu risc mare de a avea o componentă ereditară. Listele cu pacienți trebuie să-i includă pe cei care suferă de orice formă de:

— *schizofrenie*
— *depresie maniacală*
— *epilepsie*
— *cecitate și surditate ereditare*
— *malformații corporale grave*
— *alcoolism ereditar*
— *retard mintal congenital.*

Astfel de informații vor permite statului să protejeze populația ca întreg și generațiile viitoare de ravagiile și de suferința bolilor ereditare.

Ca medic al uneia dintre cele mai respectate instituții din Germania, este în avantajul dumneavoastră să începeți imediat această activitate. Disponibilitatea de a dovedi abilități de conducere în sprijinul acestei inițiative cruciale va asigura încrederea și sprijinul continuu al celor aflați în poziții cu autoritate.

*

Frau Rosenberg îi spuse că directorul vorbește la telefon. Kirsch precizează că va aștepta. Vreme de zece minute stătu în tăcere în anticameră, în timp ce Frau Rosenberg lovea într-o doară tastele mașinii de scris, hotărâtă să-i evite privirea. Când, în cele din urmă, fu primit de Bonhoeffer, îl găsi pe bătrân în fața ferestrei, jucându-se nervos cu încuietoarea acesteia. O țigară ardea nesupravegheată în scrumieră. Ceva anume în înfățișarea lui era neobișnuit, deși la început Kirsch nu își putu da seama ce anume.

— Al naibii curent, bombăni Bonhoeffer. Ia loc, doctore Kirsch.

Kirsch rămase în picioare. Îi înmână lui Bonhoeffer scrisoarea. Directorul îl privi șovăitor, apoi își vârî mâna în buzunar, după ochelari. Atunci înțelese Kirsch ce anume îl deranja: Bonhoeffer nu purta halatul alb. Privi prin cameră, încercând să-l găsească pe undeva, dar singurul halat alb pe care-l zărea era al lui.

Bonhoeffer îi dădu scrisoarea înapoi.

— Am fost înștiințat de solicitările Secretarului de Stat. Dar apreciez că mă ții la curent.

— Vor liste. Cu foști și actuali pacienți.

— Așa se pare.

— Pentru ce? Care-i scopul?

Bonhoeffer îl privi pe Kirsch pe deasupra ochelarilor.

— De ce nu-l întrebi pe doctorul Fischer?

— Doctorul Fischer? Abia dacă-l cunosc.

Cutele se adânciră pe fruntea lui Bonhoeffer.

— Foarte ciudat. Se pare că el te cunoaște destul de bine. Și nu doar după reputație.

Împinse scrisoarea peste birou. Kirsch o luă fără tragere de inimă. Legătura lui cu Fischer era prea complicată pentru a putea fi explicată.

— Care-i scopul? întrebă el din nou.

Directorul îl privea fix.

— Persoanele ale căror nume se află pe listă vor fi trimise în unități speciale. Când anume, nu știu.

— Ce fel de unități?

— Unități chirurgicale, îmi închipui. Psihiatria, așa cum o înțelegem noi, cu siguranță nu va fi luată în considerare. Bonhoeffer se așeză la birou și începu să răsfoiască hârtiile.

— Desigur, sterilizarea obligatorie va impune o modificare a legii, ca și eutanasia, deși sunt încredințat că nu va dura mult până se va realiza. Vor fi nevoiți să găsească chirurgi, desigur. Întinse mâna după țigară, cercetându-i capătul, apoi o strivi de fundul scrumierei. Însă mă îndoiesc că asta va constitui un obstacol. Colegii noștri din ramura principală a medicinei n-au crezut niciodată în valoarea psihiatriei.

— N-aveți de gând să cooperați? Kirsch își puse mâinile pe birou. Bonhoeffer le privi țintă, ca și cum se temea că acestea făceau doar o oprire în drum spre gâtlejul lui. Nu le veți furniza acele liste?

— Voi face ceea ce prevede legea, firește.

— La naiba cu legea.

Bonhoeffer râse.

— Ai grijă. Altminteri, s-ar putea ca legea să-ți vină de hac.

Kirsch ar fi băgat mâna-n foc că întreaga clădire se clatină sub picioarele lui.

— Te simți bine? întrebă Bonhoeffer. Arăți palid. Și istovit.

— Nu voi coopera.

— Sigur nu vrei să te așezi?

— Ar fi mai bine să închidem clinica. Mai bine golim locul, dacă asta îi așteaptă pe pacienții noștri.

— Să golim clinica? Bonhoeffer își înclină capul într-o parte. N-ai început deja să faci asta? N-a fost acesta scopul dumitale de la bun început?

— Scopul meu? Scopul meu e... a fost dintotdeauna...

Kirsch nu voia să se așeze, dar nu-l mai țineau picioarele. Simți o arsură în jurul pieptului, ca și cum pielea i se contracta peste coaste, întinzându-se și sfâșiindu-se. Bonhoeffer îi oferi apă, dar el refuză.

— Herr Director, nu puteți preda aceste fișe. E de neconceput.

— Dimpotrivă. Cred că a fost ceva îndelung conceput. Sănătatea ereditară a rasei europene? Lecturile dumitale au fost selective, cred eu.

— Nu ne pot forța să ne supunem.

— Nu legal, deocamdată. Dar cred că e doar o chestiune de timp.

— Atunci trebuie să ne folosim de timp.

Bonhoeffer se lăsă pe spate în scaun. Kirsch era un individ greu de citit. La început fusese devotat muncii sale și curios. Dar, încet-încet, ideile lui se cristalizaseră în desconsiderarea autorității și a practicilor acceptate – cel puțin asta era percepția lui Bonhoeffer. Fusese începutul unei dezintegrări morale. Aroganța îi hrănise ambiția și cruzimea. Heinrich Mehring fugise din țară după ce primise amenințări cu moartea la adresa lui și a soției. Peste tot se zvonea că responsabili pentru asta sunt prietenii influenți ai lui Kirsch.

Acum Kirsch dorea să facă ce era onorabil, indiferent de consecințe. Oare se răzgândise? se întrebă Bonhoeffer. Ori îl judecase complet greșit?

— Nu prea înțeleg ce vrei să spui, zise directorul. Cum anume să folosim timpul?

44

Nimeni de la clinică nu se arătă surprins când noul director-adjunct a preluat responsabilitatea de a întocmi lista. Când personalul psihiatric primi înștiințarea venită de la Kirsch, prin care trasa instrucțiuni de parcurgere a dosarelor, mulți dintre angajați presupuseră că acea râvnă de a se supune solicitării ministerului era adevăratul motiv al promovării lui. Tonul înștiințării era sec. Toate dosarele referitoare la pacienții trecuți sau actuali, care întruneau criteriile Secretariatului de Stat din minister, trebuia predate fără întârziere. Chiar și pentru cazurile în care diagnosticul era incert – îndeosebi când se suspecta existența schizofreniei sau a tulburării maniaco-depresive –, dosarul relevant trebuia predat. Nici chiar dosarele bolnavilor decedați nu trebuia ignorate. Ar fi putut exista rude în viață – frați, surori, copii și nepoți –, toate cu potențialul de a împrăștia semințele retardului și ale nebuniei, periclitând generațiile viitoare.

Kirsch era mai vag în ceea ce privește soarta pacienților. Sublinia doar importanța strângerii și transmiterii informațiilor, informații pe care Secretarul de Stat pentru Sănătate și Servicii Medicale avea să le folosească pentru crearea de politici viitoare. Chiar și așa, știa că urmau obiecții. Boala mintală era un blestem pe care familiile se străduiseră dintotdeauna să-l ascundă. Stigmatul nebuniei congenitale era profund și durabil. Profesiei psihiatrice îi luase ani de zile să schimbe atitudinile, să-i fie încredințate secretele de familie, după cum se întâmpla în cazul medicilor. Predarea informațiilor sensibile autorităților – nume, adrese și anamneze – sigur avea să distrugă acea încredere pentru totdeauna.

De îndată ce înștiințarea fu trimisă, Kirsch se apucă să lucreze la ultimul etaj al clădirii, un pod care mirosea a umezeală, unde erau depozitate cele mai vechi fișe, în cutii de carton năpădite de

mucegai și în maldăre legate cu panglici. Multe aveau aproape o sută de ani și datau dinainte de prima clasificare a bolilor mintale, întocmită de Emil Kraepelin. Kirsch le studie pe acestea din urmă, extrăgând orice ar fi putut indica – din punctul de vedere al ministerului – o boală congenitală. Sarcina se dovedi dificilă. Simptome de manie, demență sau alcoolism apăreau în majoritatea cazurilor și dovezi de posibilă epilepsie în alte câteva sute. Singura modalitate prin care putea fi sigur că niciun astfel de caz de boală ereditară nu scapă era să le ia pe toate.

În primele douăzeci și patru de ore sosiră primele dosare de la colegii lui Kirsch. Unele erau aduse personal, altele fură îndesate în căsuța lui de corespondență din fața camerei comune, însoțite de note atașate. „Acestea sunt cazurile din ultimii trei ani. Urmează să mă ocup de cele rămase." Până la sfârșitul celei de-a doua zile se formase un teanc de jumătate de metru. Niciunul dintre colegii lui nu protestă. Nimeni nu ceru o explicație mai elaborată, nici măcar despre momentul în care ar putea primi înapoi dosarele. Informațiile curgeau fără întrebări și fără constrângeri. Kirsch găsi și alte bilete între paginile dosarelor, prinse cu agrafe sau capsate de rapoarte, oferind de bună-voie informații suplimentare: „Cu mai multe prilejuri, asistentele l-au surprins pe Herr Göschel cu alcool. În plus, pot afirma că tatăl lui are aspectul unui alcoolic." Altele erau și mai scrupuloase: „Teoretic, intelectul pacientului este superior celui al unui debil mintal. Totuși, știu din sursă sigură că cel puțin unul dintre frații acestuia este mongoloid."

Până la sfârșitul săptămânii, Kirsch avea toate dosarele necesare pentru a crea o listă exhaustivă. Se îndoia că mai existase vreodată o inițiativă asemănătoare. Confruntând dosarele cu înregistrările publice ale nașterilor și căsătoriilor, ar fi fost posibil nu doar să se urmărească evoluția fostelor boli psihice, ci și să se anticipeze locurile în care boala mintală va apărea în viitor. La urma urmei, să previi e mai bine decât să tratezi, mai ales ținând cont de faptul că tratamentele nu erau disponibile. Dacă instituțiile psihiatrice din toată țara erau la fel de conștiincioase, era posibil ca într-o bună zi nebunia congenitală să fie eradicată

cu totul, aidoma păsărilor dodo sau a urșilor care cutreierau odinioară întinsele păduri ale Germaniei.

În seara aceea, după cină, Kirsch ședea sigur în biroul lui, așteptând să se lase liniștea în clinică. Vremea îi era potrivnică. Un vânt puternic care bătea în rafale zguduia geamurile și șuiera peste acoperișuri. Ploaia cădea în rafale scurte și intense. Furtunile îi agitau întotdeauna pe pacienți. Multora li se păreau terifiante și trebuia să fie sedați. În cazul altora, izbucnirea stihiilor dezlănțuia ceva sălbatic în ei. Aceștia țipau, bolboroseau și dansau. Furtuna era un campion, o zeitate trecătoare la ale cărei picioare se închinau. Uneori, vremea rea provoca violență și automutilare. Kirsch fu chemat pentru mai multe tulburări în secția pentru bărbați și ordonă ca luminile să rămână aprinse un ceas în plus față de programul normal.

În jur de miezul nopții, dormitoarele se potoliră în sfârșit. Făcând cât mai puțin zgomot cu putință, Kirsch se duse la bucătării și luă un căruț. Îl umplu cu dosare și îl târî la subsol, pe scările din spate. La lumina electrică slabă se porni să încarce cazanul, azvârlind cărbune în cuptor cu o lopată ruginită. Era o muncă murdară. Vreme îndelungată, cărbunele păru că nu vrea să ardă, scoțând doar un fum negru care îi răbufnea în față și îi lăsa pete de funingine pe ochelari. Mai avu nevoie de încă nouă incursiuni la ultimul etaj al clădirii pentru a strânge dosarele vechi. Nu putea cără prea multe odată. Cărțul ar fi devenit greoi și greu de manevrat, roțile lui de fier lovindu-se de trepte la coborârea scării. Zgomotul se propaga în clădire asemenea unor focuri de artilerie. Mai dură încă o oră istovitoare până când fu gata să înceapă.

Propriile lui dosare fură primele. Erau în dezordine de când fuseseră mutate din vechiul lui birou. Găsi unele dintre schițele Mariei amestecate printre paginile de corespondență cu Eugen Fischer. Alte note de caz erau în dezordine și împrăștiate. Dar n-avea importanță. Urma să le ardă pe toate. Faptul că cineva fusese pacient la Charité, indiferent de diagnostic sau de scurtimea ședерii, era ceva care acum trebuia ascuns, iar aceasta era cea mai bună cale de a ascunde. Și cercetările lui dispărură, inclusiv

fișele pe care le strânsese și le analizase pentru articolul lui din *Analele de Medicină Psihiatrică.*

— Probabil că nu ești de acord, vorbi el cu glas tare către umbra care pâlpâia pe zidul din spatele lui.

Însă umbra nu-i răspunse, deși din felul în care se mișca pe cărămizile acoperite cu funingine, avu impresia că dă dezaprobator din cap.

Când din dovezile muncii lui în domeniul psihiatriei nu mai rămase decât o grămăjoară de cărbuni, Kirsch trecu la celelalte înregistrări, dosar cu dosar, pachet după pachet. Mai ales vechile hârțoage ardeau mai lent. Sâsâiau și trosneau precum carnea gătită. Cuptorul se îneca în cenușă, așa încât Kirsch fu nevoit să grebleze hârtiile în permanență, pentru ca focul să nu se stingă. Munci până târziu în noapte, până când sudoarea începu să-i curgă șiroaie pe față. Ultimul lucru care ajunse pradă flăcărilor fu halatul lui alb. N-avea să-i mai fie de folos. Își scrisese deja scrisoarea de demisie. Se afla în compartimentul de corespondență al lui Bonhoeffer, așteptând sosirea acestuia de dimineață.

Curăță spălătorul cât de bine se pricepu și apoi merse în secția pentru femei. Una dintre asistentele de gardă se auzea sforăind la capătul coridorului. Cealaltă nu era de găsit. Kirsch se duse în camera Mariei, bătu ușor și intră.

Maria ședea la capătul patului, cu lumina stinsă, privind țintă în noapte. Era încălțată cu ghete și pe umeri avea vechiul palton al lui Max. Ținea carnetul de schițe în poală.

— Ești gata? întrebă el.

O luară prin spatele bucătăriilor. Era aproape ora cinci, o nuanță de albastru în pliurile norilor îndepărtați anunța ivirea zorilor. Îi aștepta un taxi. În tăcere, se îndreptară către est, parcurgând străzile pustii și spălate de ploaie. Kirsch se simțea golit și ciudat de euforic, cele două sentimente fiind separate, și totuși proporționale, asemenea unui obiect și a reflexiei acestuia. Pentru prima dată de ani buni nu mai era psihiatru, nu mai era un om în slujba medicinei, iar Maria nu mai era pacienta lui.

Ea ședea lângă el, chipul profilându-i-se pe fundalul trecerii ritmate a stâlpilor de iluminat. Își dădu iar seama cât de puține

știa despre ea. Fiecare răspuns nu făcea decât să stârnească și mai multe întrebări și, indiferent la cât de multe întrebări răspundea, nu putea ajunge la miezul ei, la esența ei. Acea aparență înșelătoare cuprindea un soi de putere. Acum înțelegea cum fusese sedus de ea, împins să exploreze limitele propriei înțelegeri, să zărească infinitatea a ceea ce nu putea cunoaște vreodată. Dacă n-ar fi existat o domnișoară Einstein, ce s-ar fi ales de el? Era o întrebare pe care și-o pusese adesea, dar care încă rămânea fără răspuns.

Intrară la Herr Mettler și urcară scările fără să aprindă luminile. Deasupra lor, apa curgea printr-o gaură din acoperiș, iar picăturile cădeau într-o găleată de metal aflată pe palierul de la al doilea etaj. Odaia mirosea a umezeală. Rămăsese neocupată și neîncălzită prea mult timp. Kirsch se lăsă în genunchi și încercă să aprindă focul. Sub cărbuni erau așezate petice de hârtie din ziare vechi, dar, întocmai vechilor dosare de la Charité, nu se aprindeau prea ușor.

— În curând o să încălzim camera, spuse el aprinzând un al treilea băț de chibrit.

Maria se așeză pe pat, rotindu-și privirea prin încăpere, studiind mobilierul cenușiu și celelalte lucruri – păpușa cu chip de porțelan, peria de păr și oglinda de mână, pantofii din spatele ușii – care se presupuneau că sunt ale ei. Dintr-o clipă într-alta, privirea ei avea să poposească în locul în care ei se îmbrățișaseră și se sărutaseră, locul acela de lângă fereastră, unde podeaua era goală și scândurile scârțâiau. Kirsch făcu un efort de voință ca să stea cu spatele întors spre acel loc, să nu-și împrospăteze amintirea acelui moment cu câteva detalii suplimentare: modelul draperiilor, înălțimea tavanului, garniturile ferestrei. Pentru câteva minute simți că e un început, o a doua șansă împotriva sorții. Amintirea comună a acelui moment apăsa asupra lor, mustrându-i pentru visurile lor nerealiste.

În cămin, o limbă de flăcări cuprinse suprafața cărbunilor. Cu un minut în urmă, lui Kirsch îi era frig; acum pielea îi ardea.

Maria își vârî palmele sub coapse.

— Acum am terminat cu clinica? Mă mai întorc acolo?

— Nu. Nu trebuie să te mai întorci acolo. Niciodată. Se poate ca acum să-ți pară casa ta, dar acolo nu mai ești în siguranță. Țara asta nu mai e sigură.

În câteva zile, fata urma să aibă un pașaport nou și o altă adresă. Kirsch explicase deja situația la ambasada Iugoslaviei. Cei de acolo acceptaseră să caute fișele Mariei de la Belgrad și să-i comunice prin poștă aspectele esențiale. El avea să-i dea suficienți bani cât să se ducă acasă, oriunde ar fi fost acasă. Acolo va găsi vecini, colegi, prieteni. Aceștia îi vor spune ce avea nevoie să știe.

— Important e să pleci, spuse Kirsch. Cu cât mai repede, cu atât mai bine.

— Și tu?

— Mi-am dat demisia. Kirsch se ridică în picioare. Oricum nu eram de niciun folos acolo.

— Dar ce vei face?

Kirsch fu nevoit să se sprijine de polița căminului. De obicei, crizele de amețeală nu apăreau mai devreme de amiază. Învățase să le anticipeze, să evite locurile unde slăbiciunea lui ar putea fi remarcată. Însă de data asta îl surprinse nepregătit.

— S-ar putea să-mi fac un cabinet particular, undeva. Se chinui să zâmbească. Asta fac bătrânii doctori militari.

— Undeva? Nu aici?

— Și eu am terminat-o cu Berlinul.

Își dorea să-i fi putut explica despre lista ministerului, despre articolul scris de el în *Analele de Psihiatrie*, despre fratele lui, Max, și despre monumentul memorial dedicat războiului și, mai important, despre doctorul Schad și testul de neurosifilis care ieșise pozitiv. Era tentat să-i dezvăluie totul, dacă doar așa ar fi înțeles de ce nu putea pleca împreună cu ea și de ce nu se putea găsi un loc și pentru el, oricare ar fi fost viața care o aștepta. Dar o altă parte din el se ferea s-o împovăreze pe Maria cu prea multe explicații. Cu siguranță că sentimentele ei față de el se stinseseră. Cu puțin noroc, avea să se gândească la el ca fiind un bărbat rece, profesionsit, atât de orientat asupra funcțiilor și operațiilor minții, încât își pierduse capacitatea de a simți. Era mai bine așa, mai simplu, mai curat.

— Era și timpul să fac o schimbare de peisaj, continuă el. Doisprezece ani într-un singur loc e prea mult. Își pipăi bărbia și scormoni după portofel. Capul începu să i se învârtă. De vină era fumul și noaptea nedormită. Uite niște bani cu care să ieși la liman. Magazinele se deschid în câteva ore. Încearcă pe Grenadierstrasse. Acolo găsești tot ce-ți trebuie. Herr Mettler te poate îndruma.

Scoase bancnotele. Se simțea ciudat, ca și cum ar fi fost ceva sordid.

— Ar trebui să plec. Puse banii pe comodă. Mă întorc îndată ce-ți sosește pașaportul.

Era un adevărat chin să meargă normal, să-și țină capul drept. Când ajunse la ușă, vederea îi era atât de întunecată încât nu nimeri clanța. Auzi glasul Mariei în spatele lui, dar nu reuși să înțeleagă sensul vorbelor ei.

Trebuia doar să găsească clanța și-avea să iasă pe hol. Ochii care nu se văd, se uită. Nu voia ca ea să-l vadă clătinându-se asemenea unui bețiv.

— Odihnește-te, mai spuse el. Maxilarul și limba îi erau grele. Pentru călătorie. Va fi o călătorie lungă.

Ajunsese în întuneric, o ceață granulată fremătătoare, alcătuită din pătrate și triunghiuri minuscule, aidoma mâzgăliturilor dintr-un manual. S-ar fi putut ține pe picioare dacă ceața s-ar fi limpezit doar pentru o clipă, dacă cineva ar fi făcut un pic de lumină. Dar atunci a căzut. A ridicat instinctiv brațele pentru a se proteja, dar mâinile i se izbiră de bare de fier. Cadrul unui pat. S-a prins de cadru, dar și acesta se prăbușea. A privit în jos și a zărit apa curgând sub el: un râu negru, lat, pe a cărui suprafață lucioasă se mișcau punctișoare de lumină. Nu era sigur dacă țipase cu voce tare sau doar în mintea lui.

Cineva l-a apucat de încheietură și l-a tras pe debarcader. Era Eduard Einstein. „Poate că e o povestire cuantică." Atunci Kirsch a știut că se află într-un vis.

Pe când se afla întins pe jos, respirând anevoios, Heinrich Mehring a scos o batistă de buzunar și și-a șters cu grijă mâinile. Batista s-a înnegrit de cenușă.

„Cazul dumitale, doctore Einstein", a spus el și s-a îndepărtat. În depărtare, o femeie plângea.

Mai târziu, Kirsch află că febra durase trei zile. Venea și pleca, având o intensitate și un efect diferite. Ceasurile lui de trezie erau fragmentare și confuze, visele adesea lucide. Nu se mai putea baza pe amintirile lui, fiind supuse unei revizuiri constante. Oameni pe care îi credea morți îi apăreau la căpătâiul patului, explicându-i calm motivul greșelii lui. Oameni pe care îi văzuse îngropați sub cruci de lemn sau pietre funerare de granit, pe care erau înscrise o grămadă de nume. Printre asudări, friguri și migrene mistuitoare, se lupta să păstreze un reper local și temporal, o ordine a lucrurilor concrete în care putea crede, un catalog al realului indiscutabil. Se agăță de sentimentul existenței lumii externe și al locului său în ea, cuprins de teama că renunțarea ar însemna pierderea lor pentru totdeauna.

Maria îl îngriji. Dacă de restul nu era sigur, asta era o certitudine. Aproape întotdeauna când se trezea, ea se afla acolo, șezând lângă pat, aducându-i mâncare pe o tavă sau întinsă pe podea, acoperită cu o pătură. Nu o dată deschisese ochii și se trezise la Frau Schirmann, înconjurat de cărțile și hârtoagele lui, dar învață să nu se încreadă în acele viziuni, nu în ultimul rând din pricina oamenilor care se aflau adesea în cameră alături de el, deși aceștia îi ignorau în mod evident prezența. Unul dintre ei era Eduard Einstein. Acesta răscolea printre hârtiile lui Kirsch, căutând îndârjit scrisoarea pe care o furase de la mama lui. Apăreau și membrii familiei Kirsch, chiar și sora lui mai mare, Frieda, pe care n-o văzuse niciodată la Berlin. Aceștia ședeau în ungherele întunecate ale odăii, tatăl lui în spatele unui ziar, asemenea unor îndoliați aflați la un priveghi pe marginea mormântului.

Într-unul dintre vise, îl ruga pe fratele lui, Max, să-l aducă pe colonelul Schad. Se aflau înapoi la clinică, în subsol, înconjurați peste tot de echipamentul lui Mehring. Dar, ceva mai târziu, colonelul Schad chiar își făcu apariția. Îi spuse Mariei să deschidă fereastra, pentru că în odaie era prea cald, iar vocea îi reverbera, ca și cum ar fi fost în interiorul unui buncăr de cărămidă. Kirsch

voia să-i spună că nu există ferestre. Că se aflau în subsol. Apoi simți cum odaia devine din ce în ce mai rece și își dădu seama că e din nou la Herr Mettler.

— Nu mai mult de douăzeci și trei de grade. Și nu prea multe pături. Era clar glasul lui Schad: aspru, dar discret. Multe lichide – supa limpede e excelentă –, o aspirină de două ori pe zi, ca să subțieze sângele. Mă voi întoarce peste două zile. A, și luați asta pentru gura lui. O aplicare la fiecare câteva ore.

O clipă mai târziu, Schad nu mai era – un alt vis, bănui Kirsch. Sau o halucinație. Diferența era greu de distins. Dar apoi Maria era lângă el, ungându-i ușor cu pomadă buzele crăpate. Vârfurile degetelor îi erau reci – atingerea ei, își amintea el, era mereu răcoroasă – și îi putea simți respirația pe obraz. Avea siguranța că ambele senzații sunt reale, dar se temea să se întoarcă și s-o privească, nu cumva să dispară și ea.

Max i-a apărut într-un vis, șezând la căpătâiul patului și răsfoindu-și exemplarul volumului scris de Einstein. Maria îl luase cu ea de la clinică.

„Nu cred că l-a citit", a spus Kirsch.

Max nu și-a ridicat privirea.

„Nu fi prost", i-a zis el. „N-are nevoie. La ce te gândeai?"

Kirsch a vrut să-l întrebe la ce se referea, dar Max a dispărut deja, luând cartea cu el.

Ultima oară o văzu pe Maria cu cel puțin o zi mai târziu. Femeia stătea în picioare, la fereastră. Umezeala întuneca sticla și aducea o răcoare accentuată în aer. Vechiul cufăr de călătorie fusese tras în mijlocul odăii.

— Maria?

Vocea lui răsuna ca un croncănit. Maria nu-și ridică privirea. Se uita pe furiș în jos, pe lângă draperie, către stradă.

El își drese glasul.

— Ce s-a întâmplat?

Ea se apropie de pat. Un castron cu supă se răcea pe masă.

— Nimic. Trebuie să mănânci.

— La ce te uitai?

Maria luă castronul și o lingură.

— Herr Mettler spune că nu-i decât un alt ziarist.

— Un ziarist? Cum arăta?

— Nu-i nimic.

Ea refuză să discute până când el nu termină castronul. După aceea, Kirsch avu nevoie să-și golească vezica, iar apoi simți nevoia să doarmă din nou.

— Ies un pic, spuse Maria, în timp ce-l învelea. Să iau niște lucruri. Nu întârzii mult.

Din câte-și dădea seama Kirsch, fata nu se mai întoarse niciodată.

45

Colonelul Schad se întoarse în Wörtherstrasse, după cum promisese. În acel moment, Maria era plecată de mai multe ceasuri. Habar n-avea despre unde plecase.

— Probabil a plecat să caute o altă cameră. S-o fi săturat să tot doarmă pe podea, bănuiesc.

Bărbatul asculta plămânii lui Kirsch cu un stetoscop. Păru satisfăcut că ce era mai rău trecuse, cel puțin pe moment.

— Mi-ar fi spus, zise el. Kirsch își azvârli picioarele din pat. Trebuie s-o găsesc.

Schad îi puse hotărât o mână pe umăr.

— Nu pleci nicăieri, doctore Kirsch. Ești foarte slăbit și, în starea în care te afli, o răceală ar fi fatală.

— S-a întâmplat ceva. S-ar putea să se fi rătăcit sau...

Kirsch încercă să se ridice. Se simțea lucid, dar pustiit, aidoma unei păpuși de mucava. Unde-i erau hainele, pantofii?

— Martin. Schad îl privea cu o expresie îngăduitoare. Știe ce boală ai. Habar n-am cum a aflat. Eu nu i-am spus. Probabil a ghicit. Dar nu poți fi surprins dacă simte că puțină distanță ar fi... Oftă. Te-am avertizat. Chiar și persoanele iubite își închipuie ce-i mai rău.

Kirsch își surprinse reflexia în ușa dulapului. Cu cămașa descheiată, semnele de pe trupul lui erau la vedere. Se întinseseră peste tot pieptul lui, unindu-se în linii lungi și curbate, asemenea cleștilor unui crab uriaș.

— Cred că eu i-am spus, zise Martin. Fără să vreau.

Schad mormăi și replie stetoscopul.

— Ei bine, asta e ceva vrednic de laudă.

Lui Kirsch îi era limpede ce crede Schad: că Maria e amanta lui. Dar faptul că se înșela în acea privință nu însemna că se înșela în legătură cu restul.

— Episoadele astea de febră pot veni și pleca, explică el. E de așteptat. Sistemul tău luptă cu infecția. De data asta a câștigat, spun eu.

Kirsch îi mulțumi și-i ceru nota de plată, dar Schad nici nu vru să audă de bani. Era bucuros să fie de ajutor, de dragul vremurilor trecute.

— În plus, domniței ar trebui să-i mulțumești, zise el. E o adevărată soră medicală. Te-ai aflat pe mâini bune. Nu încape îndoială.

De îndată ce Kirsch putu să se ridice în picioare, plecă s-o caute. Merse din casă în casă acolo unde se găseau odăi de închiriat, prin toate cartierele estice. Nici urmă de ea. În zilele următoare încercă la spitale, clinici și aziluri. Mulți oameni auziseră de domnișoara Einstein, dar nimeni nu o văzuse. Întrebă la secțiile de poliție, ba chiar se uită și la fotografiile femeilor neidentificate găsite moarte prin oraș. Intră în toate barurile din Alexanderplatz și de pe Kurfürstendamm, înarmat cu fotografia lui din *Die Berliner Woche*. Ca ultimă soluție, încercă să coopteze presa berlineză. Cu ceva timp în urmă, reporterii fuseseră fascinați de poveste. Acum, în cele din urmă, situația luase o nouă turnură. Dar redactorii cu care discută nu erau interesați să scrie despre dispariția Mariei, de fapt despre dispariții, în general.

— În perioada asta avem lucruri mai importante asupra cărora să ne concentrăm, îi spuse un ziarist. Avem privilegiul de a trăi vremuri istorice.

Se întoarse în fiecare zi în Wörtherstrasse, sperând ca Maria să se fi întors sau să-i fi lăsat vorbă. Continuă să achite chiria pentru cămăruța ei. Dar ea nu se întoarse și nici nu-i lăsă vreun mesaj. Către sfârșitul lui martie, sosi exact când un camion încărcat cu mobilier se îndepărta de trotuar. Aproape că fu călcat de mașină pe când încercă să-i facă semn șoferului. Se dovedi că mobilierul urma să fie scos la licitație. Herr Mettler vânduse proprietatea și plecase. Noii proprietari nu păreau că se grăbesc să se mute în clădire. O săptămână mai târziu, ferestrele erau acoperite cu scânduri bătute în cuie.

*

Către sfârșitul lunii martie, luă trenul spre Potsdam. Era încă prea devreme ca vaporul să funcționeze, așa încât Kirsch închirie o bicicletă din fața gării și pedală spre sud, către potecile șerpuite din Telegraphenberg. Turnul Einstein[1] se afla pe partea îndepărtată, la câteva sute de metri dincolo de culme. Drept și alb, se înălța din peisajul deluros asemenea turnului de comandă al unui submarin uriaș. Ferestrele erau alungite spre spate, curbate și cu o formă anormală, parcă profilate aerodinamic de forțe evoluționiste, pentru a spori viteza mișcării. Doar cupola argintie de deasupra, sub care se afla marele telescop vertical, trăda un element pur funcțional.

Se spunea că lui Einstein nu-i pasă de clădirea creată în cinstea lui. Nu era deprins cu sensibilitățile expresioniste ale arhitectului. O vizitase doar ocazional, deși era președintele fundației care o administra. Dar Maria s-ar fi dus acolo, Kirsch era sigur. Turnul era singurul loc din Berlin care purta numele Einstein. Probabil că fata se îmbrăcase bine și venise să se amestece printre vizitatorii pentru care Telegraphenberg era un loc preferat, chiar și doar pentru priveliști, pentru aerul curat și grădinile ornamentale din jurul culmii. Poate că fusese acolo cu o zi înainte de a fi găsită de băieții cu biciclete. Își spuse că fata avea să meargă din nou acolo, fără să știe neapărat de ce, mintea ei fiind desprinsă de certitudinile liniștitoare ale timpului liniar. În schimb, totul se repeta. Un ciclu de criză, amnezie, recuperare, criză, singurul sfârșit fiind moartea.

Vizitatorii lipseau în acea zi, cu toate că ploaia se mai potolise și soarele se ivise printre nori. Ușile turnului erau încuiate și blocate cu un lanț. Într-un colț al construcției erau fixate schele. O prelată desprinsă flutura în vânt, funii groase biciuind pământul.

Kirsch se îndreptă către povârnișurile din depărtare. Potecile erau abrupte și alunecoase. Începu să prindă viteză, roțile dera-

[1] Observator astronomic, situat în Campusul Științific Albert Einstein, Potsdam.

pându-i la cotituri. Frânele bicicletei erau periculos de rigide. De fiecare dată când le strângea, aproape că se răsturna peste ghidon. Fu nevoit să-și folosească picioarele. Preț de câteva minute se chinui să-și păstreze echilibrul, până când, în cele din urmă, poteca deveni dreaptă.

Lăsă bicicleta să încetinească până când se opri. De data asta pătrunsese adânc în pădure, undeva la sud de Telegraphenberg. Peste tot în jur copacii erau înalți și răzleți. Kirsch ascultă, întorcând capul într-o parte și-n alta. Îi era greu să scape de senzația că e urmărit. Își aduse aminte de tânărul pastor din Reinsdorf, de ceva ce acesta spusese referitor la frunzele căzute și la oamenii căzuți în război. Întotdeauna i se păruse o metaforă nefericită, amăgitoare și slabă.

Un foc de armă tulbură liniștea. Era destul de departe, la cel puțin câteva sute de metri. Oamenii vânau în pădurile din jurul Berlinului, cu sau fără permis. Un câine lătra. Kirsch auzi un bărbat strigând. Apoi nimic. O pasăre ședea gheboșată pe ramura unui copac, la maxim trei metri deasupra lui: o cioară sau un corb. Penele negre erau mânjite, mai ales în jurul gâtului. Kirsch bătu din palme, dar pasărea nu-și luă zborul. Bolnavă sau buimacă, aceasta continua să-l privească, imperturbabilă.

Aleea pietruită deveni o potecă. Kirsch continuă să meargă cu bicicleta, roțile afundându-i-se din ce în ce mai adânc în noroi. O apă neagră izvora din pământ, umplând făgașele, împroșcându-i fața și hainele, până când îi putu simți gustul pe buze. Se ridică în șa, lăsându-se cu toată greutatea pe pedale, pentru a-și păstra elanul. În fața lui se iveau bălțoace negre, mari cât gropile lăsate în urmă de obuze. Pădurea se îneca în ele.

După un kilometru și jumătate, deveni imposibil să mai pedaleze. Coborî de pe bicicletă și începu s-o împingă, ocolind bălțoacele, avântându-se prin luminișuri și ferigi, adesea pierzând cărarea cu totul, doar ca s-o găsească din nou câteva sute de metri mai departe. Scaieți și rochița-rândunicii i se agățau de pantaloni și mâneci. Drumurile ar fi trebuit să străbată pădurea. Mai devreme sau mai târziu, avea să întâlnească unul. Conform ceasului de mână, pedala de o oră, dar când se uită mai atent,

ștergând ecranul de noroi, descoperi că limbile ceasornicului nu se mai mișcă.

În cele din urmă, zări petice aurii pe cer, care-i spuneau că se îndreaptă către sud-vest. Nu putea fi prea departe de lac. Părăsi poteca și o luă spre vest, dorind să ajungă la apă cât mai repede cu putință. Pământul de sub tălpile lui începu să se ridice, apoi coborî din nou. În acea parte a pădurii, copacii erau sufocați de iederă. Doar pinii și sălciile mai erau în viață.

Nu zări casa până când nu nimeri într-un colț al grădinii. Se afla într-o mică poieniță, o clădire cu șindrilă roșu-maronie, cu obloane albe. O terasă mare, la care se urca pe o scară exterioară, precum și o fereastră ciudată la parter, aidoma unui hublou, confereau clădirii aspectul unei vile de la malul mării. Kirsch mai văzuse casa înainte, în ziare și în reviste de arhitectură. Cu excepția fundației, era construită în întregime din brad Douglas și pin galițian, un exemplu al stilului Bauhaus. Deși amplasarea exactă nu fusese niciodată dezvăluită, știa unde se află. Ajunsese la periferia Caputhului. Se afla în grădina casei de vară a lui Albert Einstein.

Decupajele din ziare se găseau încă în carnețelul lui. Avea și alte fotografii înfățișându-l pe Einstein stând în fața ușilor franțuzești alături de diverși oaspeți distinși sau privind către lac de pe terasa aflată pe acoperiș, cu pipa în mână. În mintea lui Kirsch, casa era mai mare și mai frumoasă – nu impunătoare, dar elegantă și primitoare. Reflecta căldura și înțelepciunea proprietarului. Varianta reală părea micșorată, înghesuită, ca și cum absența lui Einstein îi i-ar fi răpit spiritul.

Trifoiul și buruienile sugrumaseră peluzele. Mușchiul invadase potecile. Plantele din ghivecele de la ferestre – care erau înflorite în fotografii – muriseră. Kirsch lăsă bicicleta jos și păși pe veranda de ciment, percepând pe măsură ce se apropia un sunet estompat, izbituri înăbușite, asemenea zgomotului produs de o mașină de bătătorit.

Scara exterioară era alunecoasă. Pe palierul aflat la jumătatea ei, balustrada era ruptă. Pe terasă, frunzele se adunaseră în mormane umede. O umbrelă de soare strânsă era culcată pe jos. La mică distanță, lacul se zărea ca o fâșie de apă cenușie,

ascunsă de copaci. Kirsch tremura. Veșmintele îi erau reci și umede pe trup.

Zgomotul reîncepu. Venea din interiorul casei. Terasa avea o ușă, dar era încuiată. Kirsch dădu ocol clădirii prin partea de nord, trăgând cu ochiul printre obloane. Înăuntru totul era întunecat.

Un Mercedes verde, murdar, cu capota lăsată, era parcat în aleea pentru mașină. Se părea că, la urma urmei, cineva era acasă. Dar nu putea fi familia Einstein. Albert Einstein se ascundea în afara țării. Regimul politic îi confiscase conturile bancare și ceea ce mai rămăsese din proprietăți. Un ziar pronazist pusese o recompensă de 50.000 de dolari pe capul lui, viu sau mort.

Kirsch merse la ușa din față. Tocmai era pe cale să ciocăne, dar observă că lemnul era crăpat în jurul încuietorii. Sub clanță era o amprentă mare, noroioasă. Ușa fusese forțată. Un ghiont cu umărul fu suficient ca să poată intra.

Un hol îngust, întunecat, cu podeaua având model tablă de șah. Un miros umed, mucegăit. O scară îngustă ducea la primul etaj. O ușă întredeschisă dădea în pivniță. Kirsch merse către spatele casei, unde fâșii de lumină se iteau prin obloane.

Nimic care să trezească interesul hoților. Mobilierul era puțin și simplu. Nu existau vitrine care să etaleze argintăria familiei. Intră în bucătărie. Lângă o râșniță de piper se afla un sac spart de făină. Mii de furnici minuscule mișunau pe blat și în chiuvetă.

Simți un curent ușor la ceafă. Zgomotul venea de dincolo de zidul interior: un ciocănit nepăsător, o chemare ironică. Pe masa din bucătărie erau întinse niște cuțite, dar niciunul suficient de ascuțit pentru a-i putea servi drept armă. Se duse pe coridor. Foșneau hârtii. Cineva era acolo, în odaia de alături. Deschise ușor ușa.

Lumina soarelui îl orbi. Ferestrele erau sparte. Obloanele atârnau de o singură balama. Oscilau înainte și înapoi, izbindu-se de grilajele metalice de afară. Încăperea – un mic birou – fusese răscolită. Cărți și hârtii zăceau împrăștiate pe podea. În spatele unei mese simple din lemn masiv de pin, un bărbat stătea în patru labe, adunând grăbit ce era pe jos. Kirsch nu avu nevoie decât de o secundă ca să-l recunoască.

— Domnule profesor von Laue?

Profesorul își ridică privirea, speriat.

— Cine ești? Ce vrei?

— Martin Kirsch. De la Charité. Nu vă amintiți de mine? Profesorul se holba în continuare la el. Gulerul i se desprinsese de cămașă, dând la iveală o bucățică de piele de la baza gâtului. Ușa era...

— Ce doriți? întrebă din nou von Laue.

— Caut pe cineva.

— Pe cine?

— O pacientă. O fostă pacientă. Cea în legătură cu care erați curios.

— Studenta?

— A dispărut.

Von Laue se încruntă, apoi dădu din cap, panica potolindu-i-se vizibil.

— Păi n-o veți găsi aici. Aici nu mai locuiește nimeni.

— Observ.

Profesorul puse un teanc de dosare pe birou. Kirsch își dădu seama că-l speriase foarte tare.

— Bine, spuse von Laue. Bine. Nu-i nimic. Mă puteți ajuta să strâng hârtiile astea. Făceți-vă util. E doar o chestiune de timp până se vor întoarce.

— Cine? Până se întoarce cine?

— Cine credeți? Trebuie să ducem toate astea la mașină. Va trebui să le depozităm în apartamentul lui până când găsesc un loc mai sigur. Căutați niște cutii sau ceva asemănător. Von Laue îl privi. Hai, ce mai așteptați?

Kirsch făcu întocmai cum i se ceruse. Sub scări găsi un geamantan vechi, iar în cămară niște lădițe pentru legume. Ajuns înapoi în birou, se apucă să le umple cu hârtii.

— Și cărțile? întrebă Kirsch.

— Orice conține însemnări. Altfel, nu.

Munciră în tăcere preț de câteva minute. Kirsch simți că von Laue era jenat de ostilitatea de care dăduse dovadă. Își dădea seama că bătrânul căuta moduri de a se revanșa.

— Ce v-a făcut să credeți că pacienta dumneavoastră ar fi aici? întrebă el în cele din urmă.

Kirsch făcu o pauză ca să-și șteargă fruntea. Adevărul era că venise în locul în care se Maria fusese găsită de cei doi băieți pe bicicletă. Era un fel de a se apropia de ea, singurul care-i venea în minte.

— Prima dată a fost găsită la mai puțin de un kilometru și jumătate distanță de-aici, răspunse Kirsch. Cred că e posibil să fi venit ca să-și întâlnească părintele.

Von Laue oftă și începu să cerceteze rafturile cu cărți.

— Sunteți un om bun, doctore Kirsch. Aveți intenții bune, văd asta. Dar ar fi mai bine dacă v-ați direcționa energiile în altă parte. Luă un volum, îi cercetă cotorul și-l puse la loc. Credeți-mă, nimic nu poate ieși la iveală din această investigație.

— Cum puteți fi sigur?

Câteva coli de hârtie căzură la picioarele lui Kirsch, contribuind la mormanul care acoperea deja dușumeaua. Se aplecă să le ridice, dar i se tăie răsuflarea.

Von Laue răsfoia o carte.

— Lumea crede că munca lui Albert Einstein are de-a face doar cu stele și galaxii îndepărtate. Nu cred că are vreo legătură cu *ei*. Acești oameni uită că toți facem parte din univers. Suntem o expresie a legilor lui fizice la fel de mult precum oricare alt lucru, fie că ne place, fie că nu. Prin urmare, schimbarea modului de înțelegere a cosmosului înseamnă schimbarea modului în care înțelegem Omul. Iar acesta e un lucru foarte important.

Kirsch strângea cărți. În mână avea un exemplar al volumului dăruit de Max: *Teoria relativității generale și restrânse, pe înțelesul tuturor*. Trebuie că Max împărtășise opinia lui von Laue, într-o anumită măsură. Altfel de ce ar fi ales un astfel de cadou pentru fratele său, chirurgul militar?

— Vreți să spuneți că profesorul Einstein n-ar avea timp pentru propria sa fiică?

Von Laue zâmbi.

— Timpul *este* o problemă, dar nu în felul în care spuneți dumneavoastră.

— Atunci, în ce fel?

Afară, norii acoperiră soarele. Odaia se întunecă brusc. Von Laue privi pe fereastră, spre pădure. Preț de-o clipă, Kirsch avu impresia că zărește pe cineva stând acolo, privind de la adăpostul umbrei.

— Ce credeți că se află în spatele acestor mari salturi în cunoaștere? întrebă von Laue. Ați studiat mintea umană, doctore. Cum se face că Albert Einstein poate vedea ceea ce pentru toți ceilalți este invizibil? Cum de el poate concepe ceea ce pentru alții e de neconceput?

— Bănuiesc că e mai inteligent.

Von Laue dădu dezaprobator din cap.

— Mai inteligent decât Poincaré? Mai inteligent decât Max Planck? Mă îndoiesc. Mă îndoiesc că *el* ar spune asta. Diferența, diferența critică rezidă în independența gândirii lui. În scepticismul său, dacă doriți. Cumva, el și-a dezvoltat capacitatea de a se delimita de orice presupunere, de orice abstracție, oricât de adânc înrădăcinată în fundația minții umane, și de a stabili cu exactitate ce e real și palpabil și ce nu. Spațiul liniar și timpul absolut au fost mai mult decât sfinte, doctore Kirsch. Ele au fost piatra de temelie ale gândirii raționale. Nimeni nu s-a *gândit* vreodată să le pună la îndoială. Einstein nu doar a demonstrat că sunt iluzorii. El a văzut că sunt astfel.

Kirsch își simți fruntea caldă, febra pulsându-i ușor în tâmple.

— Nu-i neg unicitatea. Dar nu înțeleg...

— Dar o negați. Vă închipuiți că aceste perspective extraordinare pot fi atinse fără sacrificiu, fără schimbare. Însă așa este descoperit adevărul. Pentru a percepe lumea, e nevoie să pășești *în afara* lumii. În Evanghelii scrie că adevărul te va elibera. De fapt, ar trebui să scrie că adevărul te va *separa*.

Ceea ce spusese Eduard Einstein la prima lor întâlnire: „Maria se schimbă."

— Aici e vorba numai de știință, spuse Kirsch. Cu siguranță n-are nimic de-a face cu... cu familia.

Von Laue scutură din cap.

— Nu vreți să mă-nțelegeți. Dar cred că pricepeți. Scoase două volume din raft, ținând câte unul în fiecare mână. Dacă

ideile instinctive de spațiu și timp nu sunt valide, atunci convențiile societății umane nu sunt nici pe departe infailibile. Onoare, comunitate, patrie, Dumnezeu. Pe ce bază sunt construite aceste concepte? Pe fundamente solide și palpabile? Pe ceva absolut, ca viteza luminii? Sau pe supoziții atât de îndoielnice și lipsite de consecvență, încât mintea umană nici nu știe de unde să-nceapă? Puse cărțile deoparte, apoi deschise un sertar al mesei. În interiorul acestuia se aflau alte hârtii. Într-o lume sceptică, adevărul și certitudinea ar merge mână-n mână. Dar priviți în jurul dumneavoastră. Asta vedeți?

Kirsch își duse o mână la față. Transpira. Închise ochii și văzu monumentul de la Reinsdorf, granitul negru și lucios și minciuna aceea uriașă și nerușinată: PENTRU DUMNEZEU ȘI PENTRU PATRIE.

— Nu trebuie să fie neapărat așa, spuse el. Oamenii pot învăța.

Von Laue râse.

— Ce vă face să credeți că *vor* să-nvețe? Dragă domnule, pentru marea masă a oamenilor, doar iluziile fac viața suportabilă. Asta-i tragedia condiției umane, dacă mă-ntrebi pe mine. Oamenii au nevoie să creadă că există sens acolo unde rațiunea susține că nu există. Fără asta, ce-ar mai avea în comun? Legăturile umane s-ar dizolva. Societatea s-ar dezintegra, iar oamenii ar fi nevoiți să se confrunte cu indiferența universului. Asta vor ei să evite, mai mult decât orice altceva, iar pentru acest lucru până și războiul e un preț pe care sunt dispuși să-l plătească.

O rafală de vânt lovi flancul casei. Oblonul se izbi de ramă. Von Laue ridică o cutie.

— Ar cam trebui să terminăm. Nu vreau să rămân aici după ce se-ntunecă.

Se duse la mașină. Kirsch se reapucă de treabă, îndesând un braț de hârtii într-o valijoară de piele. Încercă să nu se gândească la Maria, cum intra în casă îmbrăcată cu noua ei rochie și purtând pantofii cei noi, sperând să-l găsească pe acel Albert Einstein din buletinele de știri: profetul plin de compasiune, tatăl generos. Încercă să nu gândească deloc.

Aproape că sfârșise, când dădu peste un teanc de plicuri, toate nedesfăcute: facturi, mai multe invitații în plicuri imprimate în relief, ceva ce aducea a publicații periodice, judecând după greutate. La fundul teancului se afla un plic gros, cu numele lui Einstein și adresa lui scrise cu o ortografie feminină, ordonată. Conform ștampilei poștei, pachetul fusese trimis în 26 octombrie, din districtul poștal C al Berlinului, aproape de zona în care locuia Kirsch. Atunci știu unde îl mai văzuse.

În interior se afla un teanc de pagini dictando, așternute cu același scris îngrijit. Filele alcătuiau un caiet întreg. Pe ultima pagină era înghesuit un crochiu de câțiva centimetri pătrați: Albert Einstein, stând în fața unui pupitru, cu un zâmbet amabil pe chip.

Prima pagină începea astfel: „Cum de-am ajuns să mă aflu aici după atâta vreme?"

LUMINA

46

A fost o neghiobie să cred că pot doborî un bărbat de talia lui Zoltán, chiar beat fiind, și am fost chiar și mai proastă să-mi închipui că aveam pornirea necesară ca să-i înfig un cuțit în inimă. Îi doream moartea. El o împinsese pe sora mea la moarte la fel de sigur ca și cum ar fi înecat-o cu mâna lui. Dar un fel de instinct mi-a înfrânat foamea de răzbunare și m-a împiedicat să mă reped la el de îndată ce a deschis ușa, lucru care ar fi fost cea mai înțeleaptă și mai eficientă formă de atac. Nu mila m-a oprit, cu atât mai puțin teama. Era vorba de senzația – neobișnuită, dar pregnantă, aidoma unei tumori în trup – că a curma o viață de om e ceva străin de mine, că odată ce-aș fi făcut pasul fatal, m-aș fi schimbat pentru totdeauna. Fostul meu eu s-ar fi stins și aș fi început o existență nouă, una în care istoria și legăturile de sânge trebuia uitate, în care mintea ar fi vie, dar inima ar tăcea pentru totdeauna.

Stăteam în bucătărie, ținând cuțitul în mână, ezitând în pragul acelei noi existențe pustii. Asta era situația când Zoltán Draganović a intrat din curte.

A rămas privindu-mă, la început uimit, apoi jignit, mai târziu amuzat, toate acele trei emoții înghesuindu-se să iasă la suprafață în creierul lui stupefiat.

„Ce-nseamnă toate astea?" a bolborosit el în cele din urmă. Apoi ochii i s-au îngustat și vedeam cum se străduiește să-și explice sieși ce se află în spatele acelei ostilități neașteptate. „Ai vorbit cu soră-ta? Ce ți-a spus?"

Oare ce mi-ar fi spus, dacă ar mai fi fost în viață? Sau dacă aș fi fost suficient de lipsită de egoism pentru a o întreba? Îmi închipui destul de bine acum, când e prea târziu. Însă n-am putut rosti nimic despre asta, nici chiar atunci. O părticică din mine încă nădăjduia că mă-nșel.

Zoltán s-a apropiat. Am împuns cuțitul spre el, cu vârful îndreptat către gât. „O lovitură zdravănă", mi-am spus eu, „și-o să sângereze până la moarte, ca un miel înjunghiat." M-am luptat să-mi adun ultimele fărâme de voință. Dar gândul propriei mele vine, a complicității mele tăcute la soarta Senkăi m-a slăbit.

Zoltán a simțit că pericolul trecuse. A izbucni în râs în timp ce eu fluturam cuțitul în fața lui.

„Asta e casa mea," a spus el desfăcându-și larg brațele. „Dacă o vrei, va trebui s-o iei." A pășit țanțoș spre mine, oferindu-și pieptul drept țintă, provocându-mă să-l atac.

I-am spus că nu voiam casa lui. Dar nu puteam rosti cu voce tare ce anume voiam: să schimb trecutul și să rămân lângă sora mea, așa încât niciun rău să n-o atingă, să-i aud râsul în timp ce se cațără pe ramurile unui măr sau să șed cu ea în livadă și să ne șoptim din nou secretele copilăriei; și, mai presus de orice, să știu că nu greșisem când avusesem încredere în mine. Dar toate acele lucruri nu mai erau în puterea mea și nici chiar moartea lui Zoltán n-avea să le aducă înapoi.

„Atunci ce vrei, domniță?" a întrebat el. „Ce te-a scos din pepeni?" Și-a lăsat capul într-o parte, ca și cum aș fi fost o problemă interesantă a cărei soluție începea să întrezărească în sfârșit. „Poate că sora ta te-a făcut un pic geloasă."

Înainte să-i pot răspunde, s-a repezit la cuțit, pe care eu l-am tras suficient de repede cât să-l tai în palmă. A urlat de durere și m-a plesnit peste față atât de tare, încât m-am prăbușit peste masă. Capul mi se învârtea și în gură am simțit gustul sărat al sângelui. Apoi m-a împins înapoi și în jos, cu un braț, mi-a ridicat picioarele de pe podea, așa încât am căzut cu spatele pe masă, aceeași masă din bucătărie pe care fusese întins trupul surorii mele cu doar câteva ceasuri în urmă. Apoi întreaga lui greutate s-a trântit deasupra mea, o greutate atât de mare, încât am crezut că mă va strivi. Felinarul de deasupra mesei se legăna înainte și înapoi, încât părea că întreaga odaie se clatină. Zoltán vorbea în tot acest timp, spunând că nu s-ar fi căznit cu sora mea dacă ar fi știut că sunt dornică de așa ceva și multe alte lucruri pe care n-am vrut să le aud. Deși mă luptam, m-am trezit retrăgându-mă din acel loc și timp, într-o uitare unde nimic nu mă putea atinge, unde nu existau consecințe și nici revelații groaznice, pentru că nu

exista cunoaștere. Din acel loc lipsit de simțiri am putut urmări bărbatul și femeia luptându-se unul cu celălalt pe o masă, sub lumina unui felinar care se legăna – și am văzut doar acest lucru. Bărbatul n-avea nume, nici femeia. Masa era doar o masă, iar felinarul proiecta umbre asupra lor, așa încât era greu de spus dacă îmbrățișările lor erau ale unor iubiți sau ale unor dușmani aprig încleștați într-o luptă pe viață și pe moarte. Abia după aceea, când m-am trezit și mi-am dat seama că sunt singură, amarul adevăr mi s-a înfățișat limpede și am înțeles că slăbiciunea și vinovăția mă costaseră scump.

Abia mă ridicasem în picioare când Maja Lukić s-a întors. Pesemne și-a dat seama ce s-a întâmplat. M-a înfășurat într-un palton, mi-a luat valiza și m-a dus direct la ea acasă, ieșind prin spate. Nu eram în stare s-o întreb de ce a ales ușa din dos, dar bineînțeles că-i era teamă că vom fi văzute pe strada principală, deși aproape se înnoptase. Mai târziu, acea nedreptate m-a înfuriat. Dar Maja Lukić nu era proastă. Știa prea bine locșorul în care trăia și că, odată pierdută, indiferent cât de nedrept, onoarea unei femei nu mai putea fi recâștigată în veci. Acestea sunt cruzimile primitive ale locului în care am crescut, unde bărbații își proclamă devotamentul față de modernitate și de binecuvântările iluminării (cine nu va călători cu trenul cu aburi, nu se va folosi de cele mai bune medicamente și nu-și va introduce energie electrică în gospodărie, când au posibilitatea să o facă?), dar își lasă inimile pradă trecutului, printre duhurile superstiției și ale ignoranței. Cât de bine îți înțeleg intoleranța față de acea lume învechită, stupidă și putredă, și nevoia de a te elibera de ea!

Mă îndoiesc că Maja Lukić împărtășea aceste păreri, dar grija ei pentru mine era reală. A stabilit că cel mai bine ar fi să plec din sat cât mai repede cu putință. Mi-a mărturisit că de ceva vreme credea că Zoltán nu e în toate mințile și că fusese cât pe ce să renunțe la postul ei de menajeră, și asta nu doar o dată. Se temea că Zoltán m-ar omorî mai degrabă decât să apuc să fac vreo acuzație la adresa lui. Mi-a dat toți banii pe care-i avea în casă și m-a trimis la Belgrad chiar a doua zi, înarmată cu o scrisoare de prezentare scrisă în grabă, adresată unei rude prin căsătorie. N-am contrazis-o. Nu știam unde să mă duc în altă parte. Nu puteam rămâne în Orlovat, iar fără banii lui Zoltán nu-mi puteam continua studiile la

Zagreb. Cugetam, totodată, că mă va căuta acolo, gând care mi-a dat coșmaruri multe săptămâni după aceea. Pe scurt, starea în care mă aflam era de așa natură, încât a fost mai bine să las pe seama altora deciziile raționale. Nici chiar memoria mea nu mai era de încredere, într-o asemenea măsură încât nu doar o dată m-am trezit din somn neștiind unde mă aflu, gândindu-mă că Senka – ba chiar și mama – sunt în viață și că familia din care făcusem parte mai demult încă există.

Svetlana Lukić era sora soțului decedat al Majei. Avea o mică prăvălie unde vindea rochii, în apropiere de catedrala Sfântul Sava, și era o femeie bună la inimă, deși oarecum sclivisită și tipicară. Cel mai mult îi plăceau pisicile, din păcate, căci nu-și permitea să țină vreuna, ca nu cumva animalele să-și lase părul pe rochii ori să zgârie țesăturile. Hrănea pisicile vagaboande care sălășluiau prin preajma catedralei, dar pe furiș, ca vecinii să nu se plângă. Cei mai mulți oameni de-ai locului păreau a crede că pisicile sunt o pacoste și le goneau cu mătura, ba chiar mai rău.

Am făcut tot ce mi-a stat în putere ca s-o ajut în magazin. Nu mă pricepeam să lucrez cu acul, dar puteam s-o ajut cu socotelile contabile, care se aflau într-o asemenea dezordine încât orice inspector fiscal ar fi avut-o la cheremul lui. Apoi, după aproximativ o lună, am pornit să-mi caut un post în învățământ, pe care de altfel l-am găsit ușor, deoarece erau foarte puține profesoare de matematică. În anii care au urmat am încercat cât de mult mi-a stat în putere să-mi continui studiile. Mulțumită intervenției unui meditator din Zagreb, mi s-a oferit acces la câteva dintre cele mai importante biblioteci academice, ba chiar am reușit să particip la anumite cursuri la Universitatea din Belgrad, care mi-au hrănit apetitul pentru fizică și pentru numeroasele descoperiri extraordinare din acest domeniu. Nu cred că eforturile mele de autodidactă au ținut locul unei diplome în toată regula, dar rigorile pe care le presupunea studierea acestei științe și contemplarea misterelor ei au contribuit din plin la liniștea mea din acele vremuri, chiar dacă liniștea nu era deplină.

Dar să nu las povestirea să înainteze la întâmplare. Mai sunt multe de spus cu privire la acea primăvară ploioasă când a murit sora mea, deși îmi este greu. În afară de mine, cred că doar Maja Lukić mai știe întreaga poveste. Și în curând vei afla și tu. Trebuie,

altminteri lunga mea călătorie până aici nu va avea niciun rost. Vezi tu, îți ofer tainele mele îndelung păstrate, cu speranța că voi primi și eu la schimb un secret al tău. Asta și numai asta îți cer.

Încă locuiam cu Svetlana când am început să primesc scrisori de la Maja Lukić. Întotdeauna le deschideam cu inima îndoită, știind că ele cuprind vești despre oameni și lucruri pe care voiam să le uit, cu excepția sărmanei mele surori, desigur. Maja mă informa că trupul Senkăi fusese dus la Novi Sad, capitala provinciei, și înmormântat în locul de veci al familiei Draganović. Și în ziua de azi mă întreb de ce s-a ostenit Zoltán să o facă. Pot doar să bănuiesc că era preocupat să păstreze aparențele. Acum, că fiica lui era moartă, își putea permite să-i ofere toate onorurile din lume și, la schimb, să se bucure de compătimirea tuturor. Îmi doream să fi fost acolo pentru ultimul rămas-bun, dar și mai mult îmi doream să fi fost așezată întru odihnă veșnică în altă parte și într-o companie mai bună.

Mi-a devenit limpede faptul că, la fel cum mă simțeam oarecum responsabilă de soarta Senkăi, și Maja Lukić se simțea responsabilă pentru mine. Din scrisorile ei bizare, dar sincere, îmi dădeam seama că e chinuită de vinovăție. Pesemne că răspunsurile mele rare au adâncit și mai mult acele sentimente, căci a devenit mai disperată ca oricând să mă liniștească. În acest sens a început să insinueze, apoi să sugereze, ca mai apoi să afirme – ca și cum ar fi fost o chestiune știută – că Zoltán Draganović nu e tatăl meu. A repetat ceva ce auzisem mai demult de la bunica mea, cum că mama avusese un copil înaintea mea, care se îmbolnăvise de scarlatină. Uitasem cu totul de acea poveste, considerând-o un fel de fantezie de-a mea din copilărie. Cât despre ce știa lumea, eu eram prima născută. Mă îmbolnăvisem de febră la șase luni, dar mă însănătoșisem. Aceasta era versiunea oficială. Dar Maja Lukić spunea cu totul altceva.

La vremea aceea muncea în casa noastră și-l văzuse pe primul născut mai mult mort decât viu. Mama mea, spunea ea, se afla într-o stare groaznică și era de neconsolat. Apoi Maja fusese trimisă acasă pentru două săptămâni sau chiar mai mult. Nimănui nu i s-a permis să intre în casă, nici măcar preotului, ceea ce era neobișnuit, întrucât, atunci când se crede că un copil va muri, e normal să-l botezi, ca sufletul lui să fie în siguranță. Când Majei i s-a permis

în cele din urmă să-și reia îndatoririle, găsise copilul sănătos tun – doar că nu era același copil. „Copilul acesta era mai mare cu cel puțin două luni", mi-a scris ea. „Avea o față mai rotundă și ochi mai închiși la culoare." După părerea ei, nu exista decât o singură explicație: fusesem adoptată în secret, fie pentru a compensa durerea mamei, fie din pricină că Zoltán se temea că n-o să mai aibă deloc copii. Pe de altă parte, Maja habar n-avea de unde aș fi putut să apar sau al cui copil eram cu adevărat.

Maja Lukić se temea că dezvăluirea mă va supăra sau că mă voi simți insultată, chiar și după cele întâmplate. Una era să nu fiu copilul tatălui, și cu totul alta să nu fiu nici al mamei. Însă când am citit scrisoarea, a fost ca și cum o problemă cu care mă luptasem toată viața s-a rezolvat deodată. Ani de zile mă simțisem ca o intrusă în familia Draganović. În sfârșit, descoperisem motivul. Confirmarea sentimentelor mele de către fapte (dacă într-adevăr erau fapte) a venit brusc și în mod hotărâtor. Însă a fost și o alinare mai mare decât Maja Lukić și-a închipuit vreodată.

Probabil aș fi putut să-i cer lui Zoltán să-mi spună adevărul. Poate că lucrurile s-ar fi lămurit în acest fel. Însă nimic nu m-a îndemnat să iau legătura cu el, cu atât mai puțin să-i dezvălui unde mă aflam. În sfârșit, după nouă ani, am primit vorbă de la Orlovat că murise din cauza unui accident cerebral. Avocatul lui a venit de la Novi Sad ca să-i încheie socotelile, însă n-a găsit niciun testament, cu excepția celui întocmit înainte de moartea mamei. Întrucât nu mai exista altă rudă în viață, mi s-a adus la cunoștință că restul averii, după plătirea anumitor creditori, îmi va reveni mie. Valoarea proprietăților era mai mare decât mă așteptam, întrucât, deși Zoltán obișnuia să-și încaseze regulat pensia sărăcăcioasă și chiriile pe care le primea pentru terenuri, pământul rămăsese în posesia lui. În plus, lăsase anumite bunuri familiale, precum și casa.

M-am întors la Orlovat pentru a intra în posesia averii. Am vândut o parte din terenuri la un preț bun, apoi m-am concentrat asupra casei. Amânasem sarcina de a parcurge actele lui Zoltán, dar mi s-a spus că era necesar, așa încât, în cele din urmă, m-am așternut s-o fac. Actele erau într-o stare haotică și am fost tentată să pun totul pe foc, când am dat peste câteva bilete de la banca lui din Novi Sad, datând cu zece ani în urmă. În fiecare caz, banca îl

informa pe tata că primise fonduri de la o bancă din Zürich. De trei ori pe an, banii erau trimiși de la o anumită Frau Einstein-Marić, suficienți cât să acopere studiile mele universitare. În plus, plățile încetaseră în jurul momentului în care abandonasem studiile și plecasem la Belgrad.

Îți închipui cât de curioasă m-au făcut toate acestea. Mi-am adus foarte bine aminte de însoțitoarea taciturnă a mătușii Helene, și de efectul pe care prezența ei în casa noastră îl avea asupra mamei și tatei. Mi-am amintit îndeosebi ce aflasem ulterior despre reușitele și faima ei. În acel moment, stând singură chiar în odaia în care Frau Einstein se aflase demult ca oaspete al nostru, am îndrăznit să cred povestea Majei Lukić.

Câteva săptămâni mai târziu am căutat-o pe mătușa Helene în Belgrad. N-o văzusem de mulți ani, dar și-a amintit de mine și mi-a oferit condoleanțe pentru moartea tatălui meu. Bănuiesc că știa foarte bine că ne înstrăinaserăm, dar nu cred că știa și motivul. I-am spus că starea asta se datorează circumstanțelor care se schimbaseră și că intenționez să-mi continui studiile în străinătate. Am întrebat-o unde ar trebui să merg și dacă-mi poate sugera un loc în care să obțin educația necesară în matematică și fizică, așa încât să pot reintra în lumea academică. Ea a întâmpinat gânditoare solicitarea mea și – cred eu – cu oarecare satisfacție. Prin urmare, mi-a sugerat să mă duc la Zürich, așa cum știam că va face, iar acolo să caut o profesoară pe care o cunoștea. Nu mai e nevoie să-ți spun cine era profesoara respectivă.

Nu i-am spus adevărul mătușii Helene, sau cel puțin nu tot adevărul. Nu doream nimic mai mult decât să-mi reiau studiile. Visasem să mă lupt din nou cu acele ghicitori ciudate și minunate, să mă chinui să obțin iluminarea finală și absolută care știu că acum a pus stăpânire pe tine. A câștiga acel premiu, dacă poate fi câștigat, se va dovedi cu siguranță reușita cea mai de preț a omenirii. Nimic nu poate fi mai important sau mai valoros. Dar țelul călătoriei mele la Zürich, țelul venirii mele la Berlin este simplu: să-mi aflu părinții și să descopăr, odată pentru totdeauna, dacă povestea Majei Lukić este adevărată. Sunt încredințată că doar tu mă poți ajuta. Cei care ar putea vorbi n-o vor face, sunt convinsă, câtă vreme tu păstrezi tăcerea. Atât de mare este puterea pe care o ai asupra lor. Se pare că ești binecuvântat de două ori: nu doar

cu puterea de a stăpâni mințile oamenilor, ci și cu devotamentul și dragostea lor – un rezultat care decurge, fără îndoială, nu doar din marea ta înțelepciune, ci și din bunătatea și mărinimia ta. Așadar, mă încredințez mâinilor tale, fiind convinsă că pentru tine, dintre toți oamenii, perpetuarea unei minciuni este un lucru intolerabil, oricât de convenabil ar fi acest lucru din perspectiva oamenilor cu vederi înguste și principii neînsemnate.

47

Le Coq sur Mer, Belgia, aprilie 1933

Soarele coboară printr-un strat de abur, făcând umbrele să pară șterse. Marea e de un calm mort, nefiresc, orizontul disipat într-un cer alb. Din veranda Vilei Savoyarde, Albert Einsten îl privește pe unul dintre detectivi cum merge la pas pe malul apei. Numele lui e Gilbert și își petrece cea mai mare parte a timpului patrulând pe plajă și pe dunele înalte care înconjoară vila. Un asasin ar putea încerca să vină cu o barcă, îi explicase el Elsei într-o dimineață. În afară de asta, n-a spus prea multe. Nu face decât să fumeze țigări și să privească fix traulerele pufăind în sus și-n jos, pescuind creveți gri. Dincolo de acestea, în depărtare, feriboturile pot fi văzute strecurându-se din portul Ostende, pornind către Anglia.

Un alt detectiv se află mereu în casă. Numele lui e flamand și, prin urmare, imposibil de pronunțat. Stă pe hol, acceptând cești de cafea și supraveghind aleea pentru mașini. Ori de câte ori apar vizitatori, sare în picioare, legitimând orice persoană pe care n-o recunoaște. Localnicilor din Le Coq li s-a cerut să simuleze ignoranța când sunt întrebați de locuința lui Einstein, dar fără cine știe ce rezultate. În fiecare zi, din ce în ce mai mulți oameni vin să hoinărească pe plajă, unii mimând nonșalanța, alții căscând gura în mod gălăgios sau făcând fotografii. Atât Gilbert, cât și colegiul lui au devenit considerabil mai tensionați. Își verifică adesea revolverele și vorbesc în șoaptă la telefon cu superiorii lor despre lipsa unui perimetru operațional. Au existat altercații pe dune cu reporterii și cu un echipaj de știri care purta o cameră de filmat, ca să nu mai vorbim de mai multe delegații de academicieni. La mai puțin de trei săptămâni *in situ*, sentimentul de asediu este pregnant. Elsa petrece ceasuri întregi

la etaj, încuiată în dormitorul ei. Nu încape îndoială că acest refugiu oferit gratuit de către regele Belgiei va fi pur temporar. Germania nazistă se află prea aproape, puterea ei de întindere este prea mare. Aici a devenit imposibil să lucreze.

Secretara particulară a lui Albert, Fräulein Dukas, o femeie subțirică și simplă, cu părul ca pana corbului, își ridică privirea din carnetul ei de stenografie. Einstein s-a oprit în mijlocul dictării: o scrisoare către Lordul Rutherford, referitoare la apropiata vizită în Marea Britanie. Prelegeri comemorative la Oxford și Glasgow. Rutherford trebuie să confirme programul.

Fără să fie nevoie să i se ceară, Fräulein Dukas citește ultimul rând: „Nădăjduiesc să sosesc la Dover nu mai târziu de 26 mai..."

În mod normal, agenda lui zilnică este responsabilitatea ei. Ea cunoaște pe dinafară angajamentele și obligațiile angajatorului ei, precum și pe cele ale soției acestuia. Dar există câteva îndatoriri pe care nu le poate programa pentru el, unele obligații pe care doar el le poate cântări.

Ar fi trebuit să facă de mult o călătorie la Zürich. A promis să meargă în vizită în mai. Dar cât ar trebui să rămână acolo? Trei zile? Patru? Elsa vrea ca el să stea la hotel, însă așa ceva ar fi grosolan și inutil de cuviincios. Mileva are o cameră de oaspeți foarte potrivită în apartamentul ei din Huttenstrasse. Pe de altă parte, există pericolul să-l aducă pe Eduard înapoi de la Burghölzli, așa încât să profite la maxim de timpul petrecut împreună. Tatăl și fiul vor interpreta duete muzicale, ceea ce nu va fi dureros, și vor discuta despre subiecte din psihiatrie și literatură, lucru care va fi dureros. Va evita să vorbească despre un rămas-bun definitiv. A avut grijă să nu spună nimic, niciodată, despre stabilirea permanentă în America. Comentariile lui publice referitoare la Pământul Libertății au fost defăimătoare. Și totuși, tânjește să-și ia adio odată pentru totdeauna de la complicațiile vechii lumi, să scape de povara de a-i purta de grijă, în mod public sau în intimitate. Lumea veche, aidoma vechii lui vieți, constituie pentru el o distragere a atenției, o mâncărime pe care nu o poate scărpina. Gândul de a pune un ocean între lumea veche și el devine mai atractivă pe zi ce trece.

Trei zile și trei nopți. Dacă acest interval este depășit, buna dispoziție a Milevei începe să se istovească. Resentimentele ies la suprafață. Plăcerea și mândria ei de a-l vedea sunt înlocuite treptat de sentimentul ei înnăscut de nemulțumire. Martira Mileva. Nicio întrevedere nu e completă fără vreo aluzie la promisiunile încălcate sau la neglijența lui. În sprijinul ei, fiul lor cel mic este arma perfectă, o dojană vie. Cu doi ani în urmă a apărut la Berlin, neanunțată, la nunta fiicei Elsei, aducând vești proaste despre starea mintală a lui Eduard. Dar nebunia nu se trage din partea familiei lui. E de ajuns să te uiți la sora Milevei, Zorka. A umblat prin spitale de psihiatrie cea mai mare parte din viața ei de adult. Acum locuiește singură în Novi Sad, într-o casă cu patruzeci de pisici.

Trei zile și *două* nopți. Ar trebui să fie suficient.

Albert se întoarce către Fräulein Dukas.

— Nădăjduiesc să sosesc la Dover nu mai târziu de...

Pe masă zace un teanc de corespondență nedesfăcută. Gama de ștampile ale poștei este mai impresionantă decât de obicei, dar un plic mare, maroniu, îi atrage atenția lui Einstein. Nu poartă nicio ștampilă și nici numele lui; doar cuvintele „Vila Savoyarde".

— De unde a apărut ăsta?

Fräulein Dukas își ridică privirea din carnețel, alungând o musculiță insistentă.

— A fost livrat de un curier pe motocicletă. A vrut să vi-l înmâneze în persoană, dar detectivul Dejaeck...

Face un gest cu capul în direcția holului. Plicul este sigilat cu ceară și marcat „Confidențial". Fräulein Dukas nu deschide plicurile pe care scrie „Confidențial".

Albert rupe plicul. Știe de la cine e. Doar de Vries trimite corespondența prin curier privat.

— Durează doar o clipă, spune Albert și intră cu hârtiile în casă.

În salon, se oprește și ascultă. Un foșnet dinspre hol dezvăluie faptul că detectivul Dejaeck citește un ziar. Elsa e la etaj. Ceasul portabil de pe polița căminului ticăie ușor, de două ori pe secundă. Chiar înainte să citească, Albert simte degetele

trecutului înfășurându-se în jurul lui. Se întind să-l revendice. Oare nemărginirea unui ocean va fi de ajuns? Va ajunge în paradisul ales de el la Princeton doar ca să-și găsească vechile păcate ascunse în bagaje, așteptând să fie despachetate?

Cel mai recent raport al lui de Vries este liniștitor în ceea ce privește punctele principale. N-a descoperit niciun indiciu al unei conspirații în afacerea Draganović, niciun indiciu cum că s-ar fi plănuit o escrocherie sau un șantaj. Dacă Maria Draganović are un conspirator, atunci acesta e psihiatrul ei, un personaj ambițios, dar aparent instabil, al cărui devotament față de caz iscase comentarii. Există sugestii ale unei legături între el și pacientă, zvonuri ale unui atașament extraprofesional, dar nimic mai îngrijorător de atât. Asta încă lasă loc posibilității ca afirmațiile fetei să fi fost produsul unei minți induse în eroare; posibilitatea ca undeva, probabil în Zürich, să fi auzit povestea lui Lieserl Einstein și să și-o fi asumat. Asemenea fantezii sunt adesea născocite de mințile tulburate, poate ca un mijloc de îndreptare a unui sentiment cronic de neînsemnătate sau izolare. Chiar și așa, psihiatrul din Berlin n-a consemnat o astfel de tendință la Maria Draganović, niciun semn de psihoză avansată. Nici Albert n-avea impresia c-ar fi nebună. Dacă femeia ar fi fost într-adevăr nebună, ar fi ignorat toată chestiunea.

Oricare ar fi adevărul, fata nu mai e sub tratament la Charité. De Vries consideră că e puțin probabil ca femeia să-și mai facă vreodată apariția într-un mod semnificativ. Se pare că toate temerile lui Albert sunt nefondate.

Se așază pe canapea, lăsându-și o mână pe marginea acesteia. Conștientizează că tânjește după detalii. Încă sunt mult prea multe lucruri pe care nu le știe, incertitudini care într-o bună zi se pot coagula în ceva amenințător, aidoma resturilor unei tumori care n-a fost perfect extirpată.

Dacă fata nu minte și dacă nu e nebună, atunci pur și simplu se înșelase. Lieserl era moartă de ani buni. Cel puțin așa i s-a spus. Încearcă să-și amintească momentul în care Mileva i-a dat vestea, circumstanțele exacte. Dar nu reușește.

O fotografie micuță e lipită la baza ultimei pagini, o poză de felul celor folosite la pașapoarte și birouri de pașapoarte, de

unde probabil a obținut-o de Vries. Acest chip seamănă mai mult cu cel pe care și-l amintește. Maria se afla în mulțime, în Amfiteatrul Filarmonicii. De-abia începuse să vorbească în clipa în care a remarcat-o. La prelegerile lui publice vin de obicei femei frumoase, dar ceva anume pe chipul ei i-a atras atenția. S-a surprins privind-o iar și iar. „Ne cunoaștem?" a întrebat-o la sfârșit, în timp ce ea traversa mulțimea, îndreptându-se către el. Nu era o strategie de conversație, o replică de introducere. A fost singura explicație găsită: se mai întâlniseră, amintirea plutind dincolo de hotarul conștienței, ispititoare și plăcută.

Ce importanță are? Aici nu mai e nicio amenințare, niciun posibil scandal care să-i împiedice stabilirea în America. Fata a dispărut și nu se va mai întoarce vreodată. Doar fotografia rămâne tulburătoare – acea senzație de recunoaștere care mai demult i se păruse atât de fascinantă. Recunoscuse oare carnea din carnea lui și sângele din sângele lui? Asta să fi fost?

Își trece degetele prin părul alb și lung. De ce ar minți Mileva? Ca să-l rănească? Dar nu a fost deloc rănit. Vestea morții lui Lieserl, adevărată sau nu, n-a avut niciun fel de consecință practică. Sau poate că tocmai asta face înșelătoria posibilă – de fapt, ușoară?

Raportul are atașată și o scrisoare, adresată fetei. De Vries a atașat un bilet. „Prezenta scrisoare pare să fi fost trimisă de un pacient rezident la Clinica Psihiatrică Burghölzli. Își spune Eduard, dar încă n-am reușit să-i stabilesc identitatea completă." Dar Albert știe deja. Scrisul este negreșit al fiului său.

Începe să citească. Din pricina brizei marine accentuate, în casă începe să se răcorească. Are nevoie de pipă și jachetă. Ceasul ticăie pe polița șemineului. Eduard. Nu se gândea niciodată la Eduard, bănuia că se află departe, într-o lume a lui, incapabil să comploteze. Sau poate că l-a pus cineva s-o facă? În absența lui, vechile nemulțumiri au copt, devenind adevărate ulcerații.

Când termină de citit, rupe scrisoarea și raportul lui de Vries și aruncă în foc bucățelele de hârtie. Apoi iese din nou pe verandă.

Fräulein Dukas ia carnetul și creionul.

— Nădăjduiesc să sosesc la Dover nu mai târziu de 26 mai... spune ea, citindu-i din nou dictarea.

Albert se așază, apărându-și ochii de lumina soarelui. În curând, trecutul își va slăbi strânsoarea. Viața lui va fi mai ușoară, mai limpede. Va face lucruri măreț la Princeton. Îi va îmblânzi pe rebelii mecanicii cuantice și va salva, odată pentru totdeauna, sănătatea mintală a științei. După ce va fi liber.

Ia pipa din scrumieră. Focul din cupa pipei s-a stins. Inhalează aerul rece și cu gust ca de catran.

— Nu mai târziu de 1 iunie. Va trebui să lipsesc ceva mai mult timp decât mi-am închipuit.

48

Orlovat, 28 aprilie

Stimate doctor Kirsch,

Te rog să mă ierți dacă dorința care mă determină să-ți scriu această scrisoare nu este bine-venită. A trecut o lună de când am plecat din Berlin. În această perioadă am încercat să fac tot ce mi-a stat în putință, așa cum m-ai povățuit, ca să să uit orașul și tot ce s-a întâmplat acolo. Dar cred că există lucruri pe care trebuie să le aflu, precum și unele pe care trebuie să ți le comunic. Căci, deși nu mai sunt pacienta sau responsabilitatea dumitale în vreun fel, mă tem că plecarea mea bruscă se poate să-ți fi provocat neliniște sau să îți fi lăsat o impresie greșită cu privire la sentimentele mele sau judecata mea. Cuget adesea la timpul pe care l-ai petrecut cu mine, la protecția și grija dumitale, fiind tulburată de posibilitatea ca eu să nu-ți fi oferit în schimb decât probleme și griji.

Înainte de toate, vreau să mă asigur că ești bine și că ți-ai revenit în urma febrei. Prietenul dumitale, doctorul Schad, m-a asigurat că ești în convalescență și am avut motive să cred că are dreptate. Temperatura scăzuse, în sfârșit mâncai și începusei să dormi liniștit, fără acele vise violente care m-au înspăimântat atât de tare în primele două zile. Acum îmi doresc să fi zăbovit mai mult, chiar și numai pentru a-mi potoli îngrijorarea, însă sper să nu mă judeci prea aspru când vei afla adevărul.

Unul dintre ultimele lucruri pe care mi le-ai spus a fost că dumneata consideri că nu ai procedat deloc bine la Charité. Am avut impresia că gândeai că m-ai dezamăgit, că eforturile dumitale au fost în van. Vreau să-ți aduc la cunoștință că n-ai avut dreptate. Dacă te-ai fi înzdrăvenit ceva mai iute sau dacă aș fi plecat mai târziu din Berlin, ai fi văzut cu propriii ochi. Acum, în timp ce scriu, memoria mea este pe deplin refăcută. Există câteva

momente, câteva episoade din trecutul meu recent pe care încă nu mi le amintesc întocmai, dar sunt puține și se împuținează tot mai mult odată cu trecerea timpului. Am redobândit conștiința a ceea ce sunt, fără a recurge la născociri sau la amintiri de mâna a doua. Am avut nevoie de forță mentală pentru a face acest lucru, pentru a mă confrunta cu ceea ce un instinct adânc înrădăcinat în mine a fost hotărât să îngroape în cel mai ascuns și mai întunecat loc. Însă acum știu că am găsit acea putere datorită ție. Privind în urmă, îmi este mai limpede decât oricând: fără dumneata aș fi continuat să exist doar ca o fantomă a propriei persoane, probabil învățând în timp să joc acel rol, dar niciodată să-l trăiesc.

Aveam grijă de dumneata la Herr Mettler când cunoștințele pierdute au început să iasă la suprafață. Au reapărut puțin câte puțin, neavând o ordine clară. La început, aproape că nu mi-am dat seama că sunt acolo. În timp ce dormeai în acea primă noapte, am cercetat odaia în care locuisem odată și am examinat lucrurile care se presupunea că-mi aparțin. Am găsit cufărul de călătorie și i-am cercetat conținutul: cărți despre știință, deodată formidabile și familiare, numeroasele vederi pe care le cumpărasem, dar nu le expediasem niciodată, albumul de fotografii cu cadrele goale – un indiciu că tristețea se afla în trecutul meu și că avea să mă aștepte, dacă insistam să-l redescopăr. Treptat, amintirile cu privire la aceste lucruri și la ce însemnau pentru mine s-au apropiat, aidoma unui cuvânt care-ți stă pe vârful limbii, dar pe care nu reușești să-l rostești.

Nu m-am chinuit prea mult să ajung la ele. Erau momente de trândăvealã pe care le petreceam între somn și îngrijirea mea și a pacientului meu, ocupație pentru care am fost foarte recunoscătoare. Știai că Frau Mettler mi-a dat voie să-i folosesc bucătăria, ba chiar m-a ajutat să pregătesc mâncarea, odată ce-a aflat cât de bolnav ești? M-am orientat destul de bine prin cartier și către doctorul Schad, așa cum ai cerut. Ba chiar am luat-o pe o scurtătură fără să mă gândesc, când mă întorceam într-o dimineață din Grenadierstrasse. Lucrul acesta ar fi trebuit să-mi spună că-mi revenea memoria, dar un alt indiciu, mai concret, m-a făcut să înțeleg, odată ajunsă acasă.

Am luat în serios ce mi-ai spus, cum că Germania nu mai e un loc sigur pentru mine, însă n-aveam idee ce formă ar putea lua

pericolul. Tot ce mi-a spus Herr Mettler a fost că oamenii dispar dacă nu sunt cu băgare de seamă și că n-ar trebui să umblu noaptea pe străzi. I-am urmat sfatul și, chiar și când mă aventuram pe lumină – când, trebuie să recunosc, totul părea normal –, am încercat să fiu vigilentă. Am presupus că dacă urma să dispar, mai întâi trebuia să fiu luată pe sus și înfrântă. Prin urmare, cel mai mult am evitat străzile și aleile pustii, uitându-mă mereu peste umăr, ca nu cumva să fiu urmărită. Mă montam singură, închipuindu-mi că mai văzusem înainte pe cutare sau cutare străin. Când observam pe cineva privindu-mă, mă abțineam cu greu să mă întorc și s-o iau la goană. Apoi chiar am văzut pe cineva, nu urmărindu-mă, dar supraveghind casa. L-am văzut în dimineața aceea, când am ieșit să cumpăr pâine și lapte, pierzând vremea prin fața porților cimitirului evreiesc: un bărbat cu aer aspru, cu pielea rumenă și o privire dură, fixă. Era acolo când m-am întors, nu la vedere, ci de data asta în cimitir, hoinărind fără țintă de la o piatră funerară la alta, cu mâinile vârâte în buzunarele impermeabilului. Herr Mettler a crezut că cel mai probabil era un reporter. Se mai înființaseră reporteri la el și înainte, mi-a zis, punând tot felul de întrebări impertinente. Dar nu mi s-a părut că omul părea să aibă ceva de întrebat. Mi-a dat impresia unui vânător, așteptând răbdător apariția prăzii.

Ajunsă înapoi în odaie, m-am dus la fereastră. N-am văzut nici urmă din acel individ, însă asta nu însemna că plecase. O parte din mine se temea, o altă parte spunea că frica mea e irațională. Era posibil ca bărbatul să fi fost pur și simplu vreun îndoliat, venit să viziteze mormântul unei persoane dragi. Dar undeva, inconștient, trebuie că mă gândeam deja să fug, căci în timp ce cântăream posibilitățile, m-am îndreptat către un sertar al comodei unde aveam un teanc de jupoane și bluze curate. Fără să gândesc, am vârât mâna în mijlocul maldărului de haine și am scos un pașaport și un teanc de bancnote. Acolo le dosisem cu luni în urmă. Abia când le-am ținut în mână mi-am dat seama: îmi aminteam.

Doctorul Schad a venit să vă vadă în ziua aceea. Ai avut dreptate să i te încredințezi, căci a fost foarte grijuliu și a dat recomandări foarte clare. L-am întrebat de boala dumitale și dacă e adevărat ce mi-ai mărturisit în starea febrilă în care te aflai. Poate că din dorința de a-ți proteja intimitatea, nu mi-a spus prea multe.

Totodată, am avut impresia că bănuia că vestea a fost un mare șoc pentru mine, suficient cât să-mi schimbe sentimentele față de dumneata. Apoi mi-a spus că sunt norocoasă, fiind suficient de tânără ca să găsesc pe altcineva. Părea să creadă că sunt ceva mai mult decât o pacientă. Nu l-am contrazis, deși uneori îmi doresc s-o fi făcut. Înțelegi, nu din pricina bolii te-am părăsit atât de brusc.

Probabil că vederile au fost de vină, vederile pe care trebuie să le fi cumpărat, rămase neexpediate. Era în dimineața celei de-a patra zile. Ca de obicei, plecasem să cumpăr mâncare, ieșind pe ușa din spate, prin bucătăria lui Frau Mettler și apoi prin curtea din dosul casei. Așa cum făceam mereu, m-am dus la mica brutărie din capătul îndepărtat al Tresckowstrasse, dar nu mai aveau pâine; prin urmare, am mers un pic în jos pe Prenzlauer Allee, căutând o altă prăvălie. Nu ajunsesem prea departe, când am trecut pe lângă un mic magazin care vindea ziare și tutun. Pe un stand aflat în fața ușii se aflau vederi cu Berlinul, aidoma celor din odaie: exact aceleași priveliști ale acelorași locuri, precum și altele. Era prăvălia de unde le cumpărasem.

Nu mi-am propus conștient să mă opresc, dar am făcut-o. Am început să mă uit la fotografii, în special la cele noi, colorate. Era un lucru pe care obișnuiam să-l fac încă de când am plecat din țara mea. În afară de străzi și monumente, unele vederi înfățișau animale: căței, cai și pisici cu blană lungă și funde la gât. Am ales o vedere cu niște pisici și am intrat s-o plătesc. Atunci mi-am amintit pentru cine erau vederile, pentru cine erau toate. Stăteam în magazin, fără să mă mișc, timp în care amintirile îmi invadau conștiința una după alta, fiecare întrebare fiind urmată de răspuns și apoi de o altă întrebare, cu o asemenea viteză încât simțeam că mi se învârte capul.

Am aruncat vederea și am fugit afară. Deja strada se aglomerase cu oameni care se duceau la serviciu. Erau fie înghesuiți în tramvaie, fie mergeau în șuvoi pe caldarâm către stația Alexanderplatz. Aveam pașaportul și banii în impermeabil. Nimic nu mă oprea să mă urc într-un tren chiar acolo, pe loc. Mă simțeam în siguranță în mulțime, protejată și ascunsă. Dacă mă întorceam în Wörtherstrasse, mă temeam că n-am să mai pot pleca niciodată. Urmăritorii aveau să vină după mine, iar avertismentele dumitale ar fi fost în zadar. Așadar, când am ajuns în Alexanderplatz, am

cumpărat un bilet de metrou până la stația Potsdam și de acolo am luat un tramvai până la stația Anhalt. Un tren urma să plece către München în șapte minute. Acest noroc mi-a părut un semn că fac ceea ce trebuie. Am cumpărat un bilet și m-am urcat în grabă.

Nădăjduiesc că vei înțelege nevoia de a pleca pe care am simțit-o când îți spun că toate acele vederi au fost cumpărate pentru un copil. De ea mi-am amintit în acea prăvălioară, ea, care de cinci luni nu știa nimic de mine. Este fiica mea. Se numește Anna și are nouă ani. La câteva zile după ce am părăsit Berlinul, ne-am regăsit. Acum sunt hotărâtă să nu ne mai despărțim niciodată.

Mă tulbură că ceva atât de prețios a putut fi alungat din mintea mea conștientă. De multe ori mă simt vinovată că iubirea mea pentru Anna n-a fost suficient de puternică pentru a rezista, chiar și împotriva întunericului care m-a cuprins. Ce fel de mamă e capabilă să-și uite propriul copil? Trebuie să-mi reamintesc că în această lume copiii sunt prea adesea uitați și că nu întotdeauna inocenții sunt abandonați de bunăvoie. Buna opinie a societății e un imperativ căruia puțini au puterea și curajul de a-i rezista.

Cea mai mare parte a vieții, Anna a fost silită de circumstanțele nașterii ei să trăiască despărțită de mine. Este greu pentru o femeie cu un copil născut în afara căsătoriei să-și găsească un post ca profesoară, chiar și în aceste vremuri moderne. Orice-ar fi, Anna locuiește acum cu mine. Ne-am mutat din nou la țară, în satul în care m-am născut. Aici s-ar putea ca nevoia de personal didactic să învingă dezaprobarea autorităților școlare, sau cel puțin așa mi s-a sugerat. În orice caz, Anna și cu mine nu vom mai fi despărțite în veci.

M-ai întrebat de multe ori de ce am venit la Berlin. Acum pot să-ți spun că am făcut-o pentru ea. Am nădăjduit să risipesc o umbră care a planat asupra vieții Annei încă de la nașterea ei, deși nu și-a dat niciodată seama de acest lucru și nici nu va ști vreodată, dacă lucrurile vor fi după voia mea. Iartă-mă că nu îți împărtășesc natura exactă a acestei chestiuni. Ajunge să spun că n-am avut sorți de izbândă. Întrebările rămân fără răspuns, deși acum mă preocupă mai puțin decât înainte. Mă întreb uneori dacă această situație, ca multe altele, nu ți se datorează. Oricum, acum deslușesc mai limpede faptul că această nălucă e a mea și numai a mea. Va pieri odată cu mine și va dispărea. Nici Ana, nici urmașii ei n-o

vor afla, nici chiar în visele lor. Lumina nu este cu adevărat lumină decât atunci când e observată, așa ne spun mințile luminate. În același fel, nu poate exista rușine într-o poveste care nu va fi cunoscută vreodată.

Visul meu egoist este că într-o bună zi vei veni aici, la noi. Anna este deșteaptă și frumoasă, plină de curiozitate și bunătate. Sunt atât de multe lucruri pe care ar fi încântată să le învețe de la dumneata. Deși timpul care mi se acordă este scurt, m-aș bucura de fiecare ceas, indiferent de ce fel de îngrijiri ai avea nevoie de la mine. Mi-ai spus că ai încheiat socotelile cu Berlinul. Poate că acest paradis neverosimil îți va oferi liniștea la care tânjești și pe care o meriți din plin.

Dacă nu, află că ai pe vecie recunoștința și iubirea mea.

Prietena dumitale,

Maria

49

Trenul intră huruind în Belgrad, traversând un pod masiv de fier. Primele lucruri pe care le văzu din orașul alb fură înghesuiala de clădiri de pe malul apei și dealurile împădurite, încununate de biserici: un oraș sudic de case pitice și acoperișuri roșii. Abia când se urcă în taxi descoperi măreția obligatorie a suveranității: bulevarde largi și clădiri impunătoare, care aveau cupole și fațade frumos împodobite. Pe străzi, șaretele și trăsurile trase de cai depășeau la număr camioanele și automobilele. Veșmintele bărbaților și ale femeilor deopotrivă erau de o sobrietate funerară și lipsite de orice stil contemporan. În dogoarea după-amiezii, orașul avea un aer letargic, provincial: trufaș și oarecum amenințător, genul de loc unde domnii poartă pumnale pentru a putea răzbuna mai bine cea mai mică ofensă la adresa onoarei lor.

În holul hotelului Moskva, Kirsch consultă cartea telefonică a orașului. Era un fascicul subțire, cuprinzând doar câteva mii de nume, deși recepționerul ținu cu tot dinadinsul să răsfoiască paginile, ca și cum ar fi vrut să-i sublinieze importanța.

— Centrală *automatski*, spuse el arătând către o cabină telefonică aflată la capătul holului. Absolut privat.

Kirsch găsi numele și numărul pe care le căuta, apoi le scrise pe un petic de hârtie, alături de adresa corespunzătoare.

— Știți unde e asta? întrebă el.

Recepționerul mijì ochii, citind bilețelul.

— Da, da.

Făcu un gest peste umărul drept.

— Strada Kataníceva.

— Îmi puteți spune cum ajung acolo?

Recepționerul părea nesigur, ca și cum transmiterea de informații secrete atât de precise unui străin vorbitor de germană ar fi putut constitui un act de trădare.

— Așteptați, spuse el și chemă portarul.

Din buzunarul de la spate, portarul scoase o hartă soioasă a străzilor și-l conduse pe Kirsch până în piață. Strada Kataníceva era un pic mai la sud de centru, în spatele a ceea ce harta părea să indice o mare clădire publică, amplasată într-un parc. Kirsch cumpără harta și sări într-un tramvai care se îndrepta către sud. Ceilalți pasageri se holbau la el în timp ce se scotocea în căutare de bani pentru bilet, oferind bancnote de dinari, pe care vatmanul le refuză cu un gest al capului. Femeile își fereau privirea în timp ce se dădeau la o parte. Bărbații continuau să se holbeze, fără vreun semn că ar dori să se scuze. Mai mult decât orice, un miros unsuros, de măcelărie, îi spunea că e departe de casă.

Se dovedi că marea clădire publică era o biserică: enormă, albă, cu turle în stil ortodox. Pereții fuseseră văruiți recent; așa încât, pentru că soarele își făcuse apariția, Kirsch fu nevoit să-și apere ochii. În văzduh pluteau pescărușii, țipetele lor ascuțite părând neînsemnate în spațiul acela deschis. O femeie bătrână ședea la poartă, ținând lângă ea o cutie deschisă, cu suvenire și talismane. Kirsch se opri să cumpere o carte poștală.

Locuințele de pe Strada Kataníceva aveau câteva etaje, obloane, acoperișuri roșii și fațade de gips – unele simple, altele decorate cu basoreliefuri reprezentând heruvimi și urne clasice; casele, altădată impunătoare, se micșoraseră fără voia lor, din pricina mărimii și puterii erei industriale. La numărul 10 se găsea una dintre proprietățile mari, exteriorul ei ascunzându-se sub viță-de-vie moartă. Crengile fibroase erau înfășurate, aidoma unor degete scheletice, în jurul fiecărui pervaz și a fiecărei proeminențe. Obloanele de la etaj erau deschise, dar altminteri casa avea un aspect dărăpănat, părăsit.

Kirsch apăsă soneria. Se auziră pași șovăitori pe o podea de piatră. Ușa se deschise.

— *Dobro jutro.* Doctorul își scoase pălăria. Frau Helene Savić?

Nu vedea nimic din femeia aflată în fața lui decât ovalul palid al chipului și un crucifix robust de argint legănându-i-se la gât. Femeia clipi din pricina surprizei sau a intensității luminii – bărbatul nu-și dădea seama.

— Numele meu e Kirsch, doctor Martin Kirsch.

Scoase o carte de vizită. Ușa se mai deschise câțiva centimetri. Femeia era îmbrăcată în negru din cap până-n picioare și

purta un batic negru înfășurat în jurul capului. Era de vârstă mijlocie, cam de aceeași vârstă cu mătușa Helene, bănuia el, deși nu se așteptase s-o găsească îmbrăcată ca o călugăriță.

Chipurile, mătușa Helene era austriacă prin naștere, vorbitoare nativă de germană, după cum confirmase scrisoarea ei către Mileva Einstein-Marić, dar acea femeie nu dădea niciun semn că l-ar înțelege. Kirsch privi în pământ, văzu papucii uriași de fetru și cârpa cu care – evident – curățase podeaua.

— Frau Helene Savić, repetă el. E aici?

Femeia luă cartea de vizită.

— Moment, spuse ea și-l chemă înăuntru.

Antreul avea același aspect de eleganță neglijată. Tapetul frumos, cu dungi, era decolorat și coșcovit, pe tavan apăruseră petice de mucegai negru și o mare oglindă cu ramă aurită era tulbure din cauza oxidării. Femeia – o menajeră, bănuia Kirsch – dispăru sus, pe scări. Auzi glasuri: al unui bărbat, morocănos și enervat, al femeii – stăruitor. Ascultă, așteptând să audă o a treia voce, una feminină, dar nu mai era niciuna. Trecuseră treizeci de ani de când Helene Savić scrisese scrisoarea către Milena Marić. Poate că ea și Milivoj se despărțiseră de atunci. Dacă așa se întâmplase, Kirsch spera că mai țin legătura.

Prin intermediul mătușii Helene, Maria ajunsese să reia legătura cu Mileva. Eduard Einstein îi spusese asta. Îi dezvăluise și că mama lui era furioasă pe Helene din această pricină. Kirsch înțelegea de ce: Helene se amesteca în treburile familiei, zgândărind nesăbuit o rană veche și rușinoasă, reînviind o fantomă nedorită. Mileva avea pe atunci alți copii cărora să le poarte de grijă, pe lângă propria liniște sufletească. Pe deasupra, mai era și celebrul nume Einstein, de care se agățase chiar și după divorț.

„Te conjur să fii cu băgare de seamă în această privință și să respecți, atât cât îți stă în putință, convențiile stabilite." Asta îi scrisese Helene Milevei cu treizeci de ani în urmă. Ceva trebuie să fi declanșat acea răzgândire. O bruscă mustrare de conștiință, poate? O reîntoarcere la religie? Sau era vorba de motive materiale? În 1903 Albert Einstein era funcționar la biroul de brevete; acum devenise cel mai celebru om de știință din lume. Privind în jur holul ponosit, inspirând mirosul de mucegai și alcool stătut, Kirsch își închipui cum gândurile de câștig s-ar fi putut înstăpâni.

Dacă cei doi Einstein o acceptau pe Maria, ea ar fi găsit modalități de a-și exprima recunoștința. Iar dacă nu, dacă Mileva refuza să recunoască adevărul, și tăcerea ei ar fi avut un preț.

Kirsch hotărî că adevărul avea să fie darul lui pentru Maria: informația că Zoltán Draganović nu fusese tatăl ei, că era o Einstein, la fel și fiica ei. Presupuse că Helene Savić avea să-i fie un aliat în această cauză. Mătușa Helene era binevoitoare și deșteaptă, așa îi spusese Eduard. Ea înțelegea totul.

Sus, se deschise o ușă. Un bărbat apăru în capul scărilor: un metru optzeci și cinci, obez și cu maxilarul proeminent. Își lega centura peste un halat matlasat, prea scurt pentru el. Privi în jos și se încruntă, ca și cum s-ar fi confruntat cu o provocare dezagreabilă.

— Bună dimineața, doctore...

Miji ochii către cartea de vizită a lui Kirsch, părând că se concentrează cu greu.

— Kirsch. Martin Kirsch.

— Cine sunteți? Unul dintre oamenii *lui*, îmi închipui.

Milivoj Savić vorbea germana cu un puternic accent slav.

— Sunt aici din proprie inițiativă, domnule.

Omul nu se ținea bine pe picioare, deși făcea eforturi s-o ascundă. Menajera se strecură pe lângă el și coborî scările, bodogănind.

— E vorba de o problemă medicală?

— Mă aflu aici în legătură cu Maria Draganović. Aș vrea să discut cu Frau Savić, dacă se poate.

Herr Savić pufni, îndreptându-și spinarea, de parcă asta l-ar fi făcut să pară mai puțin beat.

— Soția mea nu este aici în acest moment.

— Pot întreba când așteptați să se întoarcă?

— În două sau trei zile. E la Novi Sad, în vizită... Savić puse o mână pe balustradă, pentru sprijin. ...la niște prieteni.

Părea a fi toată conversația de care era în stare. Se răsuci clătinându-se și porni înapoi către odaia lui.

— Îi voi transmite că ați căutat-o, adăugă el și închise ușa.

50

Helene Savić, de cincizeci și trei de ani, minionă și căruntă, ședea lângă o fereastră în cafeneaua Queen Elisabeth, cu un pahar de ceai rece în față, așteptând.

Pe când era copilă în Austria, bacilii de tuberculoză îi atacaseră încheieturile, în special genunchiul stâng, afectându-i creșterea piciorului. Ca și prietena ei, Mileva Marić, care suferea de o deplasare congenitală de șold, purtase un pantof ortopedic toată viața. Era un obiect urât, greoi și negru, imposibil de camuflat. Tot ce putea face era să-l ascundă sub fuste până la pământ, acesta fiind unul dintre motivele pentru care continuase să le poarte multă vreme după ce n-au mai fost la modă. Știa că fustele lungi o fac să pară mai în vârstă, ba chiar un pic ridicolă în lunile de vară, dar Belgradul nu era Viena, cu atât mai puțin Parisul. Și de când Milivoj rămăsese fără slujba de la minister, hainele la modă îi erau oricum inaccesibile. Abia acum, când era prea târziu, își dorea să fi putut îmbrăca ceva mai frumos, poate un costum făcut la comandă, cu haină asortată și fustă până la gambe, aidoma celor zărite uneori în revistele de modă. Doar pentru acea zi își dorea să fi putut arăta din nou tânără.

Privea fix, dincolo de piațeta de lângă teatru, mijindu-și ochii în lumină. Nori rarefiați traversau în liniște fața soarelui. Strânse și mai tare în poală gentuța de piele roasă.

Gentuța aparținea celei mai în vârstă fiice, Julka. Întâlnirea cu Albert fusese stabilită cu două săptămâni în urmă – cel puțin atunci primise ea telegrama –, dar abia în acea dimineață se gândise în ce să pună scrisorile pe care până atunci le păstrase încuiate în biroul ei. Julka crescuse și se căsătorise, avea doi copii și o slujbă de voluntar la Spitalul Municipal. Nu îi trebuia gentuța, dar chiar și așa, Helene era îngrijorată că s-ar putea să-i ducă dorul, că obiectul ar putea avea o valoare sentimentală. Roși la gândul că va trebui să justifice că o dăduse.

Prin fața cafenelei trecu un car, potcoavele răsunând pe vechile pietre ale caldarâmului. Ceasul din spatele barului indica ora unu și jumătate.

Fusese o greșeală să aleagă o masă la fereastră. Albert nu va dori să stea acolo unde putea fi văzut din stradă. Dar era prea târziu. Helene nu putea solicita să se mute fără să atragă și mai mult atenția asupra ei și, implicit, asupra lui Albert. Ospătarii erau deja foarte atenți, agitându-se în jurul ei cu meniuri, cărucioare cu prăjituri și sugestii despre meniul zilei. Se întrebă fugitiv dacă îl vor recunoaște. Trecuseră douăzeci și cinci de ani de când încetase să mai fie un client fidel. Dar sigur că-l vor recunoaște: chipul lui Albert era cunoscut de întreaga lume. Mai puțin sigur era faptul că el o va recunoaște pe ea.

Pe masă se afla un cuțit. Se aplecă, încercând să-și surprindă reflexia în lamă. Cât de schimbată avea să-i pară acum, cât de bătrână și decrepită – din pricina timpului, a creșterii copiilor, dar, mai mult decât orice, din pricina neînduplecatei erodări a speranței. Uneori își dorea să nu fi plecat niciodată din Austria, ori, asemenea Milevei, să-și fi găsit un soț în Elveția, unde viața era mai ușoară.

Albert nu fusese niciodată de acord cu Milivoj Savić. Considera că bărbatul e prea prost pentru ea, prea limitat. Aproape că i-o spusese în față. Dar asta n-o împiedicase. Fusese flatată că Albert are o părere atât de bună despre inteligența ei. Legătura lui cu Milena Savić o făcuse pe Helene să se simtă la fel de incomod, deși din motive cu totul diferite. Albert nu o înțelesese niciodată pe Mileva. Niciodată nu pricepuse profunzimile nefericirii de care era capabilă, nici nevoia ei de iubire.

Aproape că se resemnase cu totul că va rămâne fată bătrână, înainte ca Albert să apară în peisaj. Era destul de drăguță în felul ei, dar soarta îi dăruise un mers șchiopătat și o fire timidă, melancolică. Nu putea dansa și nici intra pe sub pielea bărbaților. Singurul bărbat căruia încercase vreodată să-i fie pe plac era tatăl ei, Milos Marić, și măcar în această privință reușise. Mileva fusese preferata lui, cel mai mare motiv de mândrie – până când, desigur, ea îl făcuse de rușine.

Ce văzuse Albert la Mileva? Cu siguranță nu abilitățile ei de calcul diferențial, capacitatea de a înțelege experimentele și

teoriile lui, deși fără îndoială că asta era o noutate deosebită în ceea ce privește femeile. Poate că era vorba pur și simplu de modul în care se îngrijea de el, de confortul și apropierea care însoțeau un devotament total și discret. Dar mai era și mama lui Albert. Ea o detesta pe „sârboaica aia mică și schiloadă", după cum o numise la un moment dat. O ponegrea și o ridiculiza cu atâta răutate, încât adesea cuvintele ei o făceau pe Mileva să plângă. Dar astfel a făcut-o și mai atrăgătoare în ochii lui Albert. Privind în urmă, Helene își dădea seama limpede: maniera în care el cultivase detașarea. Chiar și în fața propriilor instincte și dorințe, se forțase să rămână detașat. Sfidarea mamei, cea mai importantă femeie din viața lui, era dificilă, fără îndoială. Dar tocmai din acest motiv se simțise obligat s-o facă. Era un test pe care nu-și permisese să-l pice.

Lucrul la care el nu se așteptase – sau nu se obosise să-l vadă – era felul în care iubirea schimbase viața Milevei: totul gravita în jurul lui și depindea de el. Cea mai însemnată mărturie a acestui lucru fusese conceperea lui Lieserl. În Voivodina, o astfel de încălcare a onoarei familiei se plătea cu sânge. Chiar și un logodnic care grăbea noaptea nunții putea sfârși lesne cu beregata tăiată. Pentru iubita lui însărcinată, exilul și rușinea erau cele mai bune lucruri la care se putea aștepta. Probabil că Milevei nu-i păsase, pentru că deja se afla în exil. Marele cosmos einsteinian devenise patria ei, lumea ei.

Telegrama lui Albert fusese mai degrabă o convocare decât o invitație. Niciodată nu sugerase că el ar putea veni la Belgrad. Probabil nu dorea să-l întâlnească pe Milivoj sau se temea că soțul ei ar putea să nu fie cooperant. Șomajul îl lovise din plin pe soțul Helenei. Se poate ca Mileva să-i fi povestit lui Albert despre bețiile și vorbele lui violente, despre cum nu ieșea din casă zile la rând. Dacă așa stăteau lucrurile, Helene își regreta mărturisirile. Lucrurile de soiul ăsta trebuia să rămână între ei doi. Milivoj fusese dintotdeauna un bărbat cinstit.

Ospătarul veni și luă paharul Helenei. Ea era prea preocupată ca să-l oprească. Bărbatul se întoarse cu nota de plată. Tocmai scotea banii din poșetă, când un străin intră în cafenea. Avea tenul ridat și pistruiat, aidoma unui țăran, dar cămașa îi era apretată și costumul la două rânduri, cum era moda. Acesta își scoase

pălăria și cercetă încăperea, privirea lui trecând metodic de la o masă la alta. Apoi stărui asupra ei cu o pereche de ochi deschiși la culoare, pătrunzători.

Poșeta îi alunecă din mână și căzu pe podea. Se aplecă s-o ridice, aproape scăpând gentuța din poală. Când ridică din nou privirea, străinul dispăruse.

Un automobil albastru, prăfuit, parcase în fața localului. Un grup de tinere trecură pe lângă el, vorbind în șoaptă. Se opriră chiar în dreptul ferestrei și priviră înapoi, către automobil. Apoi se întoarseră și plecară grăbit, chicotind și ținându-se de braț. Albert sosise. Probabil fetele îl văzuseră coborând: un bărbat în vârstă, care semăna extraordinar de mult cu profesorul Einstein. Nu se gândiseră că omul chiar *e* profesorul Einstein; nu acolo, în acel orășel sârbesc, unde nu existau nici telescoape, nici vreo universitate care să-i stârnească interesul. În plus, Albert era prea faimos, o legendă prea mare ca să se poată materializa cu adevărat într-un anumit loc și timp. Helene își dădu seama că el devenise universal, aidoma divinităților religiei monoteiste. Peste tot și nicăieri. Se întrebă dacă acesta fusese țelul lui de la bun început, năzuința secretă care-i alimenta curiozitatea nesătulă.

Avea o pălărie neagră, neobișnuită, cu boruri late și calotă înaltă, având o adâncitură în partea de sus, precum cele purtate de cowboy. Între dinți ținea o pipă. Cravata lui cu dungi era legată într-un nod mic și neîngrijit. Veni către ea, salutând-o cu o fluturare a pipei. În timp ce se așeza, își scoase pălăria. Părul îi era mai lung și mai dezordonat decât înainte, brăzdat cu fire albe și cenușii, culoarea originală zărindu-se doar deasupra urechilor. Se pare că cea de-a doua Frau Einstein nu-i purta de grijă la fel ca prima.

— Așadar, spuse el. Iată-mă.

Chelnerul apăru îndată și-i înmână un meniu.

— Cafea neagră, zise el, înapoind chelnerului meniul. Două cești.

Era ca și acum ar fi fost plecat un ceas sau două, nu douăzeci de ani. Scotoci în buzunar după o cutie de chibrituri. Mirosul de tutun era impregnat în veșmintele lui. Tânăr fiind, Helenei îi păruse cât se poate de spilcuit, în ciuda mijloacelor lui modeste,

însă de data asta avea o înfățișare șleampătă. Aparențele, bănui ea, nu-i mai erau de niciun folos.

Helene își dădu seama că se holbează la el.

— Albert, zise ea. Dragul meu Albert.

Dragul meu Albert? Ce tot spunea? Roși ca o elevă la primul ei bal.

— Îmi pare bine să te văd.

Albert îi oferi un zâmbet îngăduitor, ochii lui întunecați lucind. Aprinse chibritul și-l lipi de bolul pipei. Fumul împrăștie un miros surprinzător de fructat. Helenei i se părea mult mai plăcut decât putoarea uscată, chimică a țigărilor soțului ei.

Einstein păru că-i citește gândurile.

— O marcă americană, spuse el, aruncând bățul de chibrit în scrumieră. L-au numit „Revelație". Cu un asemenea nume... Își vârî degetele mari în buzunarele vestei și privi în jur. Locul ăsta pare schimbat.

— E la fel. Doar ceva mai ponosit. Helene privi mobilierul scorojit, draperiile de bumbac alb, acum îngălbenite de vreme, lambriurile ciobite și soioase care fuseseră revopsite de curând, astfel încât defectele lor erau mai vizibile ca niciodată. N-a mai fost aranjat de ani de zile. Nu sunt bani.

— E singurul loc de care mi-aduc aminte, spuse Albert vesel. Aveau mereu o cafea excelentă.

Helene era sigură că acea cafea va fi o dezamăgire, asemenea cafenelei în sine. Standardele alimentare scăzuseră, la fel și afluența burgheziei locale. Înainte de război, orașul Novi Sad se bucurase de o anumită importanță strategică în rolul de oraș de frontieră. Podul lui peste Dunăre era un punct crucial de intrare în Imperiul Austro-Ungar. În serviciul vamal și în cel militar se găseau o sumedenie de slujbe, precum și oportunități comerciale. În prezent, Novi Sadul se trezi izolat în mijlocul Iugoslaviei, un târg cu prea multe clădiri impunătoare; ultima oprire înainte de Belgrad.

— O să-mi lipsească toate astea, adăugă Albert. Americanii se pricep la tutun. Dar arta de a prepara cafeaua le este total străină.

Helene auzise că avea să se întoarcă în America. Chiar putea fi pentru totdeauna?

— Unde stai? întrebă ea. Pe strada Kisacka?

Albert păru nedumerit, ca și cum numele nu-i spunea nimic.

— Casa Marić.

— A. Albert se încruntă. Nu. Zorka locuiește acolo acum.

Își lovi ușurel dinții cu pipa, ca și cum ar fi transpus în limbaj Morse implicațiile acelei afirmații. Albert nu dăduse niciodată dovadă de prea multă considerație față de sora mai tânără a Milevei, iar aceasta fusese întotdeauna îngrozită de el. Rămăsese cu o traumă psihologică din pricina a ceea ce i se întâmplase în război (Helene încă se cutremura când se gândea la întâmplare). Probabil că niciun bărbat, cu siguranță nu un sârb, n-ar fi dorit să se însoare cu o femeie violată de un grup de soldați, chiar presupunând că ea ar fi consimțit. Însă ăsta nu era un motiv pentru a o evita. Nu făcuse rău niciunui suflet în toată viața ei.

— Dacă e singură, atunci cu siguranță are spațiu pentru un oaspete, spuse Helene.

Albert trase gânditor din pipă.

— Casa e plină de pisici, după câte se pare. Culege toate pisicile de pe stradă. Îi înnebunește pe servitori, iar maică-sa e prea bătrână ca s-o oprească.

— Totuși, sunt convinsă că ai fi binevenit acolo.

— Hotelul e foarte potrivit. Oricum, mâine plecăm.

— „Noi?" Nu ești singur?

Albert aruncă o privire pe fereastră. Taxiul era încă acolo, așteptând.

— Sunt nevoit să călătoresc cu un însoțitor. Elsa insistă, la fel și patronii americani. În ziua de azi nu pot face nici măcar o plimbare pe plajă fără ca în urma mea să vină detectivii.

— E detectiv? întrebă Helene, lungindu-și gâtul.

— Când e plătit să detecteze, da. Cu acest prilej, are alte îndatoriri. Elsei i se năzare că sunt agenți naziști la fiecare colț.

— O gardă personală. Ideea i se păru Helenei pe cât de fantastică, pe atât de perversă. Cum s-ar putea gândi cineva să-l omoare pe Albert Einstein? Are pistol?

— Nu cred.

Albert își examină rapid bolul pipei.

— Habar n-are să susțină o conversație, dar măcar îmi cară bagajul. Spatele meu e recunoscător pentru lipsa de îndeletnicire, dar limba îmi este de-a dreptul exasperată.

Cafeaua sosi, însoțită de un mic ulcior cu lapte. În Zürich, când toți erau studenți, lui Helene i se părea că Albert supraviețuiește cu cafea – cafea, tutun și cârnați, iar aceia nu întotdeauna de cea mai bună calitate. Mileva își făcea mereu probleme că avea să devină rahitic și începuse să-i gătească, aceasta fiind singura modalitate de a-i asigura supraviețuirea. Totul i se întorsese împotrivă în mod îngrozitor când Albert îi spusese mamei lui să trimită pachete cu mâncare la adresa Milevei. Sugestia că ei locuiau deja împreună jignise simțul decenței lui Frau Einstein. Din acea clipă, cele două femei se aflaseră în relații proaste.

— Ai adus scrisorile? întrebă Albert turnând cafeaua.

Helene roși. Deci cam asta fusese conversația. Scurtă, politicoasă, dar lipsită de căldură. Ea și Albert nu păstraseră legătura de la divorțul lui, dar se așteptase ca el să se bucure întrucâtva de depănarea vechilor amintiri.

— Sunt toate aici. Unele s-au pierdut, desigur.

Albert o privi în tăcere.

— Tot nu mi-e clar de ce le vrei. La urma urmei, sunt ale Milevei.

— Și Mileva le vrea.

— Ei i le duci?

Albert îi împinse o ceașcă de cafea. Era o întrebare prosteasca. Scrisorile aveau să fie distruse: prea multe informații despre o căsnicie nefericită, prea multe informații despre un copil nelegitim pe care Albert nu-l văzuse nicicând. Odată cu faima și banii venise și paranoia. Nu exista altă explicație.

Helene își luă ceașca și apoi o așeză din nou.

— Chiar nu ai de ce să te temi, să știi. *Poți* avea încredere în mine.

Albert luă o gură de cafea și se încruntă, fie din pricină că vorbele ei îl tulburaseră, fie din cauză că acea cafea era o dezamăgire, întocmai cum se așteptase ea.

— Sunt încredințat. Dar dacă ți se întâmplă ceva? La cine ar ajunge scrisorile? Dacă ți le fură?

— Le pot distruge la fel de bine ca și tine, dacă asta doriți amândoi.

Albert își duse mâna în buzunarul hainei și scoase un plic alb.

— Nu-ți pot cere să faci asta. Într-o zi vor avea valoare. N-ar fi corect.

Sprijini plicul de solniță, ca și cum ar fi fost o felicitare. Helene privi la acesta, trezindu-se că-i evaluează grosimea în minte.

— De ce acum?

— Mai întrebi? spuse el. Afacerea cu Maria Draganović. Acea mică problemă.

O expresie de enervare trecu pe chipul lui Albert. Helene își amintea ce temperament vulcanic avea, exploziile bruște de furie care o îngrozeau pe Mileva – deși nu vorbea despre ele decât în șoaptă. Nu era un bărbat puternic, dar de la o vârstă fragedă fusese expert în folosirea forței gravitaționale. Oricine îl supăra era în pericol de a fi azvârlit pe scări: copii, servitori, ba chiar și soția lui. Mileva spunea că era ca și cum un alt Albert prelua comanda, un bărbat care nu-și controla emoțiile, un bărbat ce cădea pradă întregii pasiuni și violențe de care în restul timpului se temea foarte tare, disprețuindu-le.

— N-am fost rău intenționată, Albert. I-am dat un sfat sănătos unei fete foarte inteligente. Căuta o profesoară, iar Mileva era, evident, acea persoană. Asta-i tot.

Albert dădu încetișor din cap.

— Încetează să te mai prefaci, Helene. Mileva mi-a mărturisit tot. Știu cine e Maria Draganović.

Helene simți cum i se scurge sângele din obraji. Nu fusese ideea ei să mintă. Mileva insistase. „Îi voi spune că Lieserl e moartă", îi scrisese ea Helenei într-una dintre scrisori. Era în anul în care Albert călătorise în Palestina, anul în care susținuse discursul pentru premiul Nobel în Suedia. Cu zece ani în urmă. „Cel mai bine e ca el să nu se mai gândească niciodată la fiica lui: cel mai bine pentru el și pentru ea." Mileva dorea ca Helene să păstreze secretul.

— Îmi pare rău, Albert. Am făcut doar ce m-a rugat Mileva. A dorit să păstrez tăcerea și am făcut-o. Albert trase din pipă. În

plus, nu m-ai întrebat vreodată despre Lieserl. Nu te-a interesat câtuși de puțin.

Îi fu greu să-l rănească pe Albert, chiar dacă merita să sufere. Întotdeauna se purtase ca un copil în acea privință. Vinovăția se întorcea mereu asupra celor care încercau să-l mustre.

— A venit la Berlin, continuă el. Era pornită să-și găsească tatăl.

— Probabil că Mileva i-a spus. N-am suflat o vorbă, Albert. Pe cuvânt.

Albert își scutură capul.

— Știu, știu. Eduard a fost. A găsit niște scrisori vechi despre Lieserl în apartamentul Milevei. Nu știu când. Poate cu ani în urmă. Pufni. Deci, acum înțelegi de ce mă aflu aici.

Helene strânse gentuța la piept.

— Ce s-a întâmplat?

— Ce să se întâmple?

— La Berlin.

— Nimic.

— Nimic?

Albert ridică din umeri.

— A apărut la casa de vară. Dădu deoparte ceașca de cafea, plescăind scârbit din limbă. N-o să mai vin aici. Nu mai e ca înainte. Ce păcat!

— Și atunci?

Albert își luă iar pipa, dar se stinsese. Privi bolul cu o expresie indiferentă, ca și cum nu mai conta dacă scoate fum sau nu.

— A fost o neînțelegere. M-a abordat la o prelegere publică. Femeile procedează adesea așa. Habar n-aveam cine e. A *spus* că se numește Elisabeth. Preda matematica. Prin urmare, am invitat-o în vizită. Am mulți vizitatori zilele astea. Mai mult decât mi-aș dori.

La urechile Milevei ajunseseră povești despre viața lui Albert în Berlin, iar unele dintre acestea ajunseseră și la Helene. A doua sa căsătorie – cu verișoara lui, Elsa – era la fel de furtunoasă ca și prima, din câte se părea, și considerabil mai puțin intimă. Albert refuza să fie dominat de soția lui, în toate privințele. Nu-i

era permis să se amestece în viața lui. Venea și pleca după pofta inimii, mânca unde și când voia, se întâlnea cu oricine avea chef. În Caputh se spunea chiar că Elsei i se cere să plece cu totul de-acasă, așa încât Albert să se poată vedea cu admiratoarele sale fără teamă că vor fi stingheriți sau întrerupți. Aceste relatări erau șoptite la urechile Milevei de către aliați bine intenționați. Îi era mai bine fără el, voiau ei să spună. Dar relatările nu făceau decât s-o înfurie pe Mileva. Erau neloiali, credea ea. Albert merita prieteni mai buni. În toți anii scurși de la divorțul lor, Helene n-o auzise pe Mileva vorbindu-l de rău nici măcar o dată.

— Prin urmare, a venit acolo. Bănuiesc că erai singur.

— Lucram. Doream să mă reapuc de lucru. N-ai nici cea mai vagă idee ce pretenții au de la mine în perioada asta, Helene. Nu e deloc ca la Zürich. Pe-atunci eram liber.

Helene începea să se simtă incomod. Întotdeauna existase ceva capricios în comportamentul lui Albert, chiar și când se întâlniseră prima dată, o umbră de Lothario[1]. Pe atunci, Helene văzuse treaba asta mai mult ca o poză decât o realitate. Însă acum, înarmat cu afrodiziacul celebrității, mai eliberat ca oricând de constrângerile care se aplicau muritorilor de rând, ar fi avut un prilej uriaș să trăiască în realitate acel rol.

Maria avea să fie altă cucerire, o distracție scurtă. Devenise atât de superficial cu „oaspeții" lui? Avea o rutină? Un loc preferat în casă – probabil un salon la etaj, cu o canapea comodă?

— Ți-a spus cine e? Ai aflat cine e înainte...?

— A spus că e Lieserl. Îți imaginezi? Hodoronc-tronc. Am crezut că sunt șantajat. Ce altceva puteam să cred? Mulțumită ție.

Helene își imagină scena: Maria, încrezătoare, încurajată, fără glas, cu inima în gât; el interpretând totul drept devotament amoros din partea unei tinere admiratoare. Cât de măgulitor. Cât de excitant. Apoi să fie refuzat, prins în capcană de o pretenție strigătoare la cer, care nu putea fi adevărată.

— Ai fost furios.

— Am dat-o afară.

— Ai împins-o pe scări?

— Poftim?

---

[1] Personaj reprezentând arhetipul seducătorului lipsit de scrupule.

— S-a rănit. Asta a spus Mileva.

— A căzut. Ploua. Treptele erau ude.

— Trepte...

— Am ieșit după ea, dar a fugit. S-o fi gândit...

„S-a gândit că tatăl ei urma s-o violeze." Helene simți că o ia cu leșin. Nu mai voia să audă nimic, dar Albert continua să vorbească, nerăbdător să se justifice.

— Mi-a furat barca cu vâsle. A sărit în ea și s-a desprins de mal. Știam că avea să ia apă, dar nu m-a ascultat. Bătu cu pipa în scrumieră. Tutunul nears dădu pe dinafară, împreună cu cenușa. Era ca turbată. Am crezut c-o să leșine, așa de repede respira. Am lăsat-o să plece.

— Tot nu știai cine e?

— De unde să știu? Nimic din ce spunea n-avea sens. Am întrevăzut un înțeles când am aflat că psihiatrul ei a venit la Zürich.

În cealaltă parte a încăperii, o personalitate autohtonă și soția lui îi priveau. Bărbatul avea o expresie indignată pe chip, ca și cum prezența unui geniu în cafenea ar fi fost un atac nemeritat la propria lui importanță.

— Totul a fost foarte tulburător, spuse Albert. N-am fost în apele mele zile la rând. Sunt hotărât ca nimic de acest gen să nu se mai întâmple *vreodată*.

Helene se adună.

— Îmi pare rău că te-a deranjat. Sper că nu s-a petrecut nimic ireparabil.

Albert oftă. Respirația lui mirosea urât și grețos.

— Deocamdată nu. Scoase săculețul cu tutun și începu să-și reumple pipa.

— Dar înțelegi de ce am tendința să fiu precaut, Helene, având în vedere că atât de mulți oameni sunt nerăbdători să azvârle piatra în piatră[1]. Chicoti la jocul de cuvinte referitor la numele lui. Acum sunt imaginea unui mare idol. Unii oameni se simt obligați să mă venereze, iar alții vor doar să mă doboare.

Chelnerul reveni să ia ceștile. Înainte să se poată abține, Helene înșfăcă plicul, pentru a-l feri din calea acestuia. Când își ridică privirea, Albert zâmbea.

---

[1] Joc de cuvinte; *ein stein* – „o piatră" (germ. în original).

După ce chelnerul se îndepărtă, puse plicul înapoi.

— Înainte aveau muzică aici, continuă Albert. Ce s-a întâmplat cu muzicienii?

— Valsurile vieneze nu mai sunt la modă. Lucrurile s-au schimbat, Albert.

— Era plăcut să stai aici și să asculți, spuse el. Fără nevoia permanentă de-a pălăvrăgi. Se uită la ceasul de mână. Trebuie să plec.

Helene așeză gentuța cu scrisori în fața lui.

— Sunt toate aici.

— A, da, făcu Albert, ca și cum scrisorile îi zburaseră din minte. Mulțumesc.

Își puse gentuța pe umăr și se ridică să plece. Arăta ușor comic purtată de el, cureaua fiind mult prea scurtă pentru un adult, dar asta nu părea să-l deranjeze.

— Albert. Helene se întinse peste masă și-și lăsă o mână pe brațul lui. Să nu fii supărat pe mine în legătură cu Maria. Am simțit că n-am dreptul să stau în calea ei. N-am vrut să creez probleme.

El îi atinse ușor mâna.

— Problemele există ca să fie rezolvate. Ce plictisitoare ar fi viața fără ele!

Helene zâmbi, deși nu-i venea. Simțea că e pe cale să piardă ceva scump, de data asta pentru totdeauna.

— Nu te ridica, continuă Albert. E mai bine să mă strecor neobservat. E păcat că nu pot sta, dar mai am o întâlnire aici înainte de-a pleca.

Își puse din nou ciudata pălărie neagră și și strânse pipa între dinți.

— Pot să întreb cu cine?

— Cu cineva. Albert scoase niște mărunțiș din buzunarul pantalonilor și-l lăsă să cadă pe masă, zâmbind. Cineva care va rămâne nenumit.

51

Kirsch se trezește, clipind. O bătrână îi scutură ușor genunchiul, vorbindu-i în același timp, deși el n-o poate înțelege. A adormit în tren. Se ridică prompt, îndreptându-și ochelarii, conștient că ceilalți îl privesc. Are respirația întretăiată și transpiră, cămașa îi e udă.

Bătrâna dă aprobator din cap și se așază la locul ei, explicându-le celorlalți călători: tânărul a avut un coșmar, pesemne de la ceva ce mâncase. Ceilalți pasageri izbucnesc în râs.

Compartimentul e încins și aerul dinăuntru e stătut. Bărbatul respiră cu greu. Bătrâna mai spune ceva în timp ce el se îndreaptă împleticindu-se către coridor, trăgându-se de guler. Femeia arată către una dintre polițele de bagaje de deasupra locului. Îi spune să nu-și uite valiza. Nu știe că și le-a pierdut deja în inundație? Ajunge la jumătatea coridorului când își dă seama că inundația a fost doar un vis.

După vizita în strada Katanîceva, a plecat din Belgrad cu primul tren. N-avea niciun sens s-o aștepte pe Helene Savić. Femeia se putea întoarce peste câteva săptămâni, asta dacă se mai întorcea. Chiar și așa, putea nici să nu-i vorbească. Dar călătoria de la Berlin îl sleise de puteri și ar fi fost mai bine să se odihnească o vreme.

În Novi Sad, șeful de gară îi spune că există o linie spre nord-est, prin Titel. În conformitate cu o hartă mare de perete, trenul îl lasă la câțiva kilometri de Orlovat. Dar ultimul tren a plecat deja. Va trebui să rămână peste noapte.

— Vă recomand hotelul Queen Maria, îi spune șeful de gară. Germana omului e neobișnuit de bună. Cel mai vechi din provincie și încă e cel mai bun. Se numea Queen Elisabeth înainte de război, dar *ea* era bavareză, așa încât...

Ridică din umeri ca și cum și-ar fi cerut scuze. Nu e un mare susținător al Federației Iugoslave, în mod clar. Kirsch se încruntă. Apoi își amintește: ca și hotelul, Maria s-a numit Elisabeth odată. A fost Lieserl. Oare șeful de gară știe asta? Face o glumă?

— Nu înțeleg.

Expresia șefului de gară se descompune.

— Mă scuzați, domnule. Arată înspre stradă. Taxiul vă va duce într-acolo.

În oraș, clopote greoaie și zdrăngănitoare bat ceasurile două.

Maria Draganović le aude din holul hotelului Queen Maria. Sunetul reverberează în piața de afară, izgonind un stol de porumbei. Își încrucișează mâinile în poală și așteaptă. Așteaptă deja de o oră și jumătate, iar agitația îi întoarce stomacul pe dos.

Cu zece zile în urmă primise o scrisoare de la Mileva Einstein-Marić, din Zürich. După ce se interesa de sănătatea ei, femeia îi comunica faptul că fostul ei soț plănuia să meargă în vizită la Novi Sad și că dorea să o întâlnească. Ținea să se asigure cu privire la starea sănătății ei și să lămurească orice neînțelegeri care s-ar fi putut ivi la Berlin. Câteva zile mai târziu, scrisoarea fusese urmată de o telegramă. Îi cerea să confirme. Întâlnirea urma să aibă loc la ora două, în ziua aceea.

Îi este cald în rochia ei cenușie, simplă, și în ghetele de călătorie. Ușa de la intrarea hotelului a fost lăsată deschisă, ca să se facă un pic de curent. Peste drum, un copilaș se ghemuiește pe pietrele pavajului, jucându-se cu un titirez. L-a mai văzut alături de frații și surorile lui, dar aceștia au plecat în urmă cu câteva minute, împreună cu mama lor. Se pare că băiețelul a fost uitat. Dar pe el nu-l deranjează. Toată atenția îi este îndreptată asupra titirezului, pe care-l examinează în patru labe, cu obrajii aproape atingând pământul, cu totul copleșit, ca și cum obiectul ar fi un soi de mică zeitate de lemn, înșelătoare în privința puterilor sale.

Amintirile Mariei cu privire la Caputh sunt încă incomplete, fragmentele ascuțite și dureroase: cioburile unei oglinzi sparte.

A luat un vapor. Era ultima zi a sezonului. Își amintește șiruri de locuri goale, scăldate în lumina asfințitului, și sclipirea apei cenușii. A mers pe o potecă prin pădure, uimită de aerul închis, rășinos. Broșura despre conferința lui Einstein îi tot cădea dintre faldurile rochiei. În cele din urmă, a luat-o și a băgat-o în cămașă. Caputhul era mai departe decât i se păruse. Rochia i se îngreuna, smucindu-se și fluturându-i în jurul picioarelor. Aproape de casă, o mașină a ieșit pe drum. O femeie cu păr cenușiu și dezordonat o privea disprețuitor de pe locul din dreapta.

Casa întreagă scârțâia aidoma unei corăbii. Lângă ușă era un spațiu pentru pantofi. În timp ce-și scotea ghetele, a simțit că nu poate respira și că e nesigură pe picioare. Salonul era la etaj. De pe acoperișul transformat în terasă, o scară cobora în grădină, balustradele albe profilându-se intens pe cerul care se întuneca. Un pled scoțian era întins pe un șezlong.

„Elsa a plecat la Berlin pentru toată după-amiaza. Pentru cumpărături și altele asemenea."

Erau singuri. Maria se bucura. Ea și Einstein aveau o sumedenie de lucruri de discutat, secrete de împărtășit. Nu era bine să fie auziți.

Nu primise scrisoarea ei, deși o pusese la poștă, recomandată, cu trei zile în urmă. Serviciul poștal nu era de încredere, a spus el. Grevele erau frecvente la poștă. În plus, avea prea multă corespondență de la publicul lui. Citea doar ce-i recomanda secretara lui particulară. Când a insistat să verifice, el a devenit nervos.

„Ce-ai fi putut avea să-mi spui și nu-mi poți spune acum?"

Dar erau multe lucruri pe care nu putea să i le spună. Tocmai din acest motiv a scris totul: să-i prezinte întreaga istorisire așa încât el s-o înțeleagă, s-o cunoască întocmai cum ea dorea să fie cunoscută. Se încălzise de la mersul pe jos. Odaia era înăbușitoare, iar mirosul puternic de lemn, ușor grețos.

„Putem deschide fereastra?"

S-a ridicat și a mers la ușile franțuzești. Mânerul era blocat. Einstein o privea de pe canapea, uitându-se amuzat cum se chinuia să-l rotească.

„Scoate-ți haina, a spus el. Vreau să te văd."

Își amintește spunându-și în sinea ei că e ceva firesc, la urma urmei. De ce să nu vrea un tată să-și privească odrasla pierdută de atât a timp?

I-a spus că-i e sete. Avea nevoie de puțin timp ca să-și adune gândurile. Einstein a dispărut și s-a întors cu un pahar plin cu un lichid închis la culoare și dulce. Era îmbrăcat cu niște pantaloni lăbărțați și un tricou polo. Pielea îi părea bronzată în comparație cu țesătura albă.

Nu știa cum să înceapă. Rușinea era prea mare. Se simțea vlăguită. Și-a scos haina. Bluza groasă de bumbac i se lipise de piele. Apoi s-au așezat amândoi pe canapea. Einstein a întrebat-o despre prelegere. Reușise s-o urmărească? Zăbovise prea mult la ecuațiile referitoare la câmp? Era inteligibilă geometria diferențială? Ca și cum n-ar fi avut nici cea mai vagă idee cine era ea sau de ce venise. Cu toate astea, în Amfiteatrul Filarmonicii a părut că o recunoaște pe loc. A fost de ajuns să-și spună numele ca el s-o tragă deoparte.

„Trebuie să vorbim", îi spusese el. „Cu cât mai repede, cu atât mai bine. Speram să mă cauți."

A înghițit băutura pe nerăsuflate. I-a ars gâtlejul. Einstein a bătut-o ușor pe genunchi.

„Ce voiai să-mi spui?"

La un moment dat a leșinat. Când și-a venit în fire, a crezut că visează. Era în Orlovat. Pretutindeni pământ inundat, râul întunecat și umflat, ciorile ciugulind buzele surorii ei, care zăcea în crengile unei sălcii. Masa din bucătărie cu felinarul suspendat, legănându-se înainte și înapoi deasupra ei. O voce în capul ei care spunea: „Nu sunt eu. Eu nu sunt aici."

„Nu-i nevoie să leșini din pricina mea." Chipul lui Einstein era aproape de al ei. Respirația lui mirosea a gudron. „Te asigur, nu găsesc cu nimic mai prejos o doamnă care preferă să fie perfect conștientă când face dragoste."

Paharul căzu, spărgându-se de podea. „Elisabeth Einstein. Sunt Elisabeth Einstein. Sunt Lieserl. Fiica ta." Își amintește că a urlat cuvintele în mintea ei. Oare le-a spus și cu glas tare?

Apoi, întuneric. Încercase să-și aducă aminte, dar nu se întâmplase nimic. Își amintește doar gustul sângelui în gură. Habar n-are de ce.

„Târfuliță vicleană."

Avea stropi de sânge pe tricoul polo alb, chiar deasupra inimii.

Erau afară, pe terasa acoperișului. Ea a zărit barca cu vâsle săltând la mal. Einstein i-a cuprins brațul cu mâna. Strânsoarea lui era la fel de puternică precum a unui marinar. Ca o gheară.

„Cine te-a pus să faci asta?"

A fugit, ajungând în capătul scărilor, dar îl simțea în spatele ei. Apoi a căzut, cu brațele întinse către hăul care se căsca. Probabil s-a rostogolit până jos. Durerea străpungea panica. Își aduce aminte că a întrebat: „Mi-am rupt mâna?" Mâinile îi erau jupuite și sângerau.

Scara se zguduia sub ea. Bărbatul cobora, pași apăsați izbeau lemnul.

Apoi în barca cu vâsle, cu inima bătându-i atât de iute încât abia dacă putea respira, privind înapoi către casă: nici urmă de Einstein, nici de vreo altă persoană. Unde dispăruse? Pe urmă apa rece cuprinzându-i picioarele. Scufundându-se. Avea să se înece în hainele acelea greoaie care ar fi tras-o la fund, asemenea unui giulgiu de plumb. Dar dacă el o văzuse înotând? Dacă o urmărise de pe mal? Trebuia să se îndepărteze mai mult. Trebuia să dispară.

Soarele apusese demult. Apa avea culoarea ardeziei, suprafața încrețindu-se în bătaia brizei care se întețea. Și-a smuls veșmintele, vomitând apă în timp ce barca se scufunda sub ea. Ultimul lucru pe care și-l amintește e șocul rece atunci când și-a scufundat capul sub apă și o groază trecătoare în timp ce simțea că se îndepărtează de lumină.

Sună un telefon. Maria își ridică privirea. Bărbatul în vârstă, care lucrează în spatele biroului de la recepție, vine către ea. Aproape toți angajații de la Queen Maria par prea bătrâni pentru slujbele lor.

— Domnișoara Draganović?

Ea răspunde cu o mișcare a capului.

— O mașină vă așteaptă afară.

Ea se uită pieziș afară, pe stradă. Băiatul cu titirezul dispăruse. În schimb, vede o mașină neagră și lucioasă. Cineva așteaptă pe bancheta din spate, fumând o pipă.

Casele din Novi Sad sunt precum cele din Belgrad, doar că mai vechi. Timpul și gravitația le-au deformat, răpindu-le perpendicularitatea și, odată cu ea, demnitatea. Străzile sunt largi, lipsite de arbori și goale. Locuitorii orașului Novi Sad stau mai mult înăuntru, bănuiește Kirsch, adăpostindu-se de căldură. În timp ce se îndreaptă cu taxiul către centru, își închipuie că aceștia îl urmăresc din spatele obloanelor cojite.

Un car tras de cai, plin ochi cu butoaie de bere, blochează o parte din drum. Șoferul lui Kirsch îl depășește, încetinind foarte mult. Venind din partea opusă, un alt automobil efectuează aceeași manevră. Ambele automobile încetinesc. Când trec unul pe lângă celălalt, Kirsch o vede pe Maria pe bancheta din spate, alături de un domn purtând o pălărie neagră, cu boruri late.

La început nu e surprins. În perioada asta, când se gândește la Maria, i se întâmplă adesea ca ea să apară lângă el, cel puțin preț de câteva secunde. Același lucru s-a întâmplat în ultimul an de război cu fantomele bărbaților morți. A văzut-o pe Maria sărind într-un tramvai în mișcare, a văzut-o mergând grăbită pe un peron aglomerat. I-a văzut reflexia de nenumărate ori în vitrinele magazinelor. Apoi, cu o tresărire a inimii, înțelege ceea ce vede. Imaginile și sunetele prezentului îl năpădesc. Iar ea a dispărut.

Însă de data asta ea nu dispare. Întoarce capul, privind direct spre el. El îi zâmbește. Ea nu-i răspunde la fel. Expresia ei e una șocată, ca și când de data asta ea e cea vie, în carne și oase, iar el este năluca neînsuflețită.

În timp ce se îndepărtează, domnul în vârstă se apleacă în față, ca și cum ar fi curios să vadă și el ce anume e atât de interesant. Kirsch zărește chipul bărbatului.

Insista să-i spună Albert. Totuși, deocamdată nu-i spusese nicicum, pentru că nu știa ce să zică. Nu părea să aibă impor-

tanță. Profesorul Einstein părea mulțumit de faptul că ea face câte un semn din cap, un „da" sau un „nu". După primele clipe lipsite de coerență, Maria remarcase chiar o urmă de euforie în purtarea lui: în glasul lui și în felul în care pufăie apreciativ din pipă, ca și cum i s-ar fi luat o povară de pe umeri. Pare-se că nu e sigur de reacția ei la reîntâlnirea cu el și e ușurat să descopere că e cooperantă. Îi spune că la Berlin a fost o neînțelegere pentru care dorește să se revanșeze înainte de a pleca în America. Nu pomenește nimic de amnezia ei, fie din pricină că nu i-a spus nimeni, fie pentru că nu o crede autentică. Îi mulțumește respectuos că își răpise din timp pentru a veni de la Orlovat. Știe că este o călătorie obositoare, adaugă el, drumurile sârbești fiind așa cum sunt. Ca și cum ar fi vechi prieteni.

Șoferul e un străin în costum la două rânduri. Ochii lui apropiați o urmăresc în oglindă – ochi care, e convinsă, au mai urmărit-o și înainte.

— Cine e? întreabă Maria încet, încât să nu fie auzită.

— E de Vries. Nu te îngrijora din cauza lui. Scopul lui e îndeosebi antigravitațional.

— Antigravitațional?

— Îmi cară bagajele.

În față, o căruță apare în drum. Șoferul frânează. A ajuns în colțul străzii Kisacka, la jumătatea drumului spre gară. Din partea opusă vine un taxi. Abia dacă e suficient loc ca cele două automobile să treacă unul pe lângă celălalt.

Kirsch îi spune șoferului să oprească, dar omul nu înțelege. Crede că bărbatul se plânge în legătură cu traseul ales.

— Se sapă aici, spune el, arătând cu degetul mare peste umăr și descriind apoi cercuri cu mâna. Ocolim.

Prin fereastra din spate, Kirsch observă cum taxiul Mariei prinde iar viteză, lăsând în urmă vârtejuri de praf.

— Ia-o pe acolo.

Arată către mașină, dar șoferul scutură din cap. Nu e drumul spre hotelul Queen Maria. Face un gest cu bărbia spre drumul din față, claxonând, ca și cum asta i-ar duce mai rapid la destinație.

Kirsch ezită. La ce bun s-o urmărească? Maria nu mai are nevoie de ajutorul lui. Și-a găsit tatăl, sau el a găsit-o pe ea. Acum nu vor mai fi despărțiți. Ea și fiica ei vor pleca împreună cu el în America, unde nu va fi nevoie de secrete. În plus, va fi o emigrare lipsită de durere, pentru că nu există legături de rupt.

Kirsch înfige o mână în umărul șoferului. Omul apasă frâna.

— În partea aceea, îi spune. Urmărește-i.

Șoferul blestemă și întoarce la o sută de optzeci de grade. Taxiul Mariei cotește la dreapta, pe o stradă lăturalnică. O femeie ținând un coș petrece automobilul cu privirea.

— Acolo. Pe-acolo!

Dar șoferul s-a săturat. Trage pe dreapta, îi ordonă lui Kirsch să coboare. Din partea lui, străinul acesta lunatic poate să meargă pe jos. Kirsch înșfacă valiza. Nu vede alte taxiuri, de fapt nici o altă mașină. N-are de ales decât să meargă pe jos.

Pe un indicator de fier ruginit de la colțul străzii scrie „Almaska". Strada e îngustă, fațadele clădirilor, părăginite și negricioase. Nu duce nicăieri. Poate că aici se opresc. Poate că aici e destinația finală a Mariei.

La o sută cincizeci de metri se vede o biserică înconjurată de copaci, o clădire zveltă în stil baroc, cu un acoperiș roșu, înalt și înclinat, și cu o clopotniță albă. Bărbatul merge iute mai departe, căutând semnul vreunui hotel, al vreunei școli, orice ar avea sens, dar vede numai case, o brutărie cu obloanele trase, balcoane de fier ruginite și vopsea scorojită – și biserica.

Nașteri, căsătorii și decese. Ce-ar putea să vrea de la o biserică? Atunci își dă seama: bisericile au registre. Biserica este locul în care ți se dă numele. Oare aici și-l primise Maria pe al ei?

Dar ce mai contează acum? Vreun ritual vechi, antic și inutil. Ce-i pasă lui Albert Einstein de asta? Poate că Maria are nevoie de viză ca să plece în America. Poate că americanii vor o dovadă a identității ei.

Kirsch se sprijină de o ușă. Alergătura l-a lăsat fără suflare și amețit. Din interior se aude un lătrat. Labele unui câine lovesc în fugă pavajul. Ușa se zguduie, zăvoarele de fier zdrăngăne.

Strada Almaska dă într-o piațetă mică. Biserica se află într-un cimitir înconjurat de un gard de fier. Un vânticel agită copacii. În colțul îndepărtat al pieței, un bărbat cu șorț desface o marchiză. Șurubul scoate un scârțâit. Kirsch n-a fost acolo în viața lui, însă ceva anume i se pare familiar. Doar pentru o clipă, are impresia că visează din nou, că nimic din toate astea nu e real. Atunci îi vede prin porțile cimitirului, mergând printre pietrele funerare: Albert Einstein și primul său născut.

Se oprește. De data asta, Maria nu își ridică privirea. Tatăl ei vorbește și ea ascultă cu atenție. Oare ce spune? Ce explică? Kirsch ar dori să audă. Vrea ca ea să știe că a venit, chiar și numai pentru un ultim rămas-bun.

Apoi zărește cealaltă mașină. E parcată pe partea opusă a drumului, cu motorul pornit. Un bărbat scund și voinic stă la câțiva metri depărtare, aprinzându-și o țigară. Omul privește în susul și-n josul străzii. Purtarea, felul de a sta în picioare, chipul lui – toate par straniu de cunoscute, dar la început nu reușește să-și dea seama de unde să-l ia.

Reporterul. Cel pe care-l zărise cu Robert Eisner. Cel pe care-l zărise învârtindu-se pe lângă clinică. Ce caută *el* aici?

Kirsch își controlează mersul. Trebuie că reporterul e aici pentru Einstein. Ce altceva l-ar aduce până aici? Dar cum de-l găsise pe omul lui? Cum știuse unde să-l caute?

„Apoi am văzut pe cineva privind casa: un bărbat cu un aer aspru, cu pielea rumenă și o privire dură, fixă. Era acolo când m-am întors, în cimitir, hoinărind fără țintă de la o piatră funerară la alta."

Maria fusese urmărită, iar firul a condus-o la Albert Einstein. Era oare noroc chior? Sau era ceva preconizat, anticipat, plănuit?

Cine ar pune la cale un astfel de plan? Cine are răbdarea, informațiile, mijloacele necesare? Sigur nu un simplu reporter. Nu un bărbat care lucrează pentru un ziar. Dar poate un bărbat care e angajat al statului. Un polițist sub acoperire, un spion.

Ar fi putut s-o împiedice pe Maria să părăsească Germania, dar au lăsat-o să plece. Kirsch se oprește. Deodată, totul e clar. Maria nu e de niciun folos în Germania. Einstein nu avea să se mai întoarcă niciodată în Reich. Dar în Voivodina, un loc pe

care l-a știut la un moment dat, ar putea crede că e în siguranță. Ar putea să lase garda jos. Domnișoara Einstein e momeala și cârligul.

Și acum e și el acolo. La țanc ca să fie martorul asasinării lui Albert Einstein.

Străinul îl fixează cu privirea. Ochii acestuia se îngustează de uimire, sau poate de scârbă? În acel moment se risipește și ultima urmă de îndoială. Propulsat de Destin, Kirsch o rupe la fugă, dar nu depărtându-se de asasin, ci în direcția acestuia.

Hans de Vries îl recunoaște pe Martin Kirsch la câteva secunde după ce doctorul îl recunoaște pe el și, după o clipă de gândire rapidă, ajunge la aceeași concluzie. Kirsch e ambițios și instabil din punct de vedere mintal – un bărbat care se aprinde repede, după cum se spune. Concentrarea lui geloasă și obsesivă asupra cazului Draganović a fost remarcată și sugerează un grad de oportunism neobișnuit în profesia lui. Pentru un oportunist, prezența lui Albert Einstein la Novi Sad ar putea fi imposibil de ignorat: îi oferă încă o promovare, mulțumită noului regim politic, fără a mai pune la socoteală cincizeci de mii de mărci imperiale, dacă ziarele pronaziste se țin de promisiune. Nu trebuie decât să-l ucidă pe Albert Einstein și să fugă din țară.

Orice îndoieli ar fi avut de Vries cu privire la ipoteza lui, acestea se risipesc când îl vede pe Kirsch luând-o la goană – fugind către el, cu maxilarul încleștat, ca și cum s-ar pregăti de impact. E deja la zece metri când de Vries își vâră mâna în haină. Revolverul lui, un Walther PPK, nu e la locul lui. Își dă seama că a lăsat pistolul în torpedou. Trei zile în care a interpretat rolul de valet și șofer pentru profesorul Einstein i-au tocit sensibilitatea la pericol. Omul de știință pare că uită de posibilitatea atacului, arborează o asemenea încredere olimpiană, încât e dificil să rămână vigilent.

De Vries se află pe partea stângă a mașinii, partea nefavorabilă. Poate dacă face un salt să-l ia. Deschide brusc ușa, își dă seama imediat că a comis o greșeală. Kirsch îl izbește cu portiera, proptindu-l în cadru. De Vries n-are loc de manevră. Nu poate scăpa de atacator. Deodată se aud clopote, clopote foarte

zgomotoase – nu în capul lui, ci undeva deasupra. Clopotarii exersează în biserică. Lui Kirsch i-au căzut ochelarii. Îi atârnă caraghios de-o ureche. Trântește din nou ușa, mai tare. De Vries simte cum i se rupe o coastă și urlă.

Șovăie. Kirsch a dat drumul portierei. Face un pas înapoi și lovește cu pumnul, pocnind din lateral capul lui de Vries. Acesta se izbește de capota mașinii, aidoma unei mingi de fotbal de os.

Albert se oprește la jumătatea distanței până la poarta sudică și privește în jur, ca și cum ar încerca să se adune.

— A trecut multă vreme, spune el. Mileva mi-a arătat o dată, dar nu sunt sigur...

Arată cu pipa mai întâi într-o direcție, apoi în alta, pe urmă mormăie, aparent mulțumit, și pornește în jurul clopotniței, care strălucește într-o nuanță scânteietoare de alb, în lumina cețoasă a soarelui. Curtea bisericii este mică, dar îngrijită, cu arbuști de tisă și copaci cu frunze mari, dispuși din loc în loc printre morminte. Flori, unele trecute și maronii, stau mărturie pentru comuniunea tăcută dintre vii și morți.

Continuă să meargă vreo cincisprezece metri.

— Uite-l, spune Albert. Aici.

O conduce către un grup de morminte aflate în apropiere de zidul bisericii. Numele de pe pietrele funerare este MARIĆ. Bărbatul arată către unul dintre ele. Un vas de pământ cu bujori e așezat la căpătâi. Ca și crucea, par a fi proaspăt tăiați.

— Aici e Milos Marić, spune Albert. Socrul meu, fostul. Aici ar fi ajuns Mileva, dacă n-ar fi...

Nu încheie propoziția. Nici nu trebuie. Mileva dezonorase familia rămânând însărcinată. În ochii tatălui ei, s-a dovedit că nu e cu nimic mai bună decât o *kurva*. Atunci înțelege Maria ce vrea să spună Einstein: „Nu eu fac regulile astea. N-au nimic de-a face cu mine."

Albert se-ntoarce și se îndepărtează câțiva pași, cercetând mormânt după mormânt. La câțiva metri, ascunse parțial de o tisă bogată, se află locurile de veci ale altei familii. Pietrele funerare de acolo sunt mult mai puțin îngrijite: pietrele sunt ponosite și deteriorate de intemperii, crucile de fier forjat în-

clinate din pricina rădăcinilor insistente de dedesubt. O cruce simplă de lemn are prinsă în cuie o plăcuță de alamă. Pe ea stă scris „S.D". E singurul dintre mormintele Draganović care are flori la bază, deși ofilite și maronii.

Pentru Maria, familia Draganović și familia Marić au fost despărțite de treizeci de ani și de o mie șase sute de kilometri. Dar acolo, în acel cimitir, între ele nu se află decât o palmă de pământ. Acolo, membrii celor două familii sunt vecini, prieteni, țărână din aceeași țărână – doar că ea n-a avut voie să știe acest lucru.

Albert privește fix crucea de lemn.

— Știi cine e?

— Dumneata știi?

Albert își vâră mâinile în buzunare.

— Am uitat prenumele. Care era?

— Senka.

— A, da. S-a înecat, nu-i așa?

— Da.

În sfârșit, Albert își scoate pălăria.

— Mi-a spus că tu ai murit. Fosta mea soție, vreau să zic. A spus că Lieserl a murit. Înecată. Așa încât, când ai pretins...

— De ce? De ce-a făcut asta?

— Nu e limpede?

Onoarea familiei. Asta vrea să spună. Toate acestea s-au întâmplat ca să protejeze onoarea familiei Marić. Dar minciuna ar fi fost necesară doar dacă Albert ar fi amenințat să tulbure apele, să-și caute fiica, să-i facă existența cunoscută lumii întregi. Și unde e dovada acestui lucru? Pesemne că Mileva i-a spus fostului ei soț că nu mai are o fiică pentru că asta voia el să audă. Ar fi fost o povară mai puțin, o legătură lumească în minus.

Albert își duce o mână la haină și scoate la iveală un plic. Maria știe pe loc că acolo se află bani. Un dar de despărțire. În schimbul tăcerii ei.

Maria se lasă pe vine pentru a culege florile uscate. Le-a lăsat acolo cu câteva luni în urmă, când a plecat în Elveția.

— N-ai venit niciodată să ne vezi pe vreuna dintre noi, nu? Așa cum a făcut Mileva? Nu te-ai interesat niciodată. N-ai fost deloc curios?

Albert scutură din cap, își pune pălăria la loc și se îndepărtează. Pentru o secundă, Maria crede că o va lăsa acolo, dar în acel moment bărbatul privește înapoi.

— Draga mea, în legătură cu ce *naiba* să fiu curios? Face un gest către cer, soare și lumină. În comparație cu asta?

Un bunic. Maria așteptase momentul potrivit să-i spună. „De-asta am pornit să te caut. Asta am vrut să știi." Dar acum înțelege foarte clar că momentul potrivit nu va veni niciodată.

Albert vorbește din nou, ceva despre împrejurări și despre dreptul ei la o explicație, dar Maria nu poate înțelege din pricina zgomotului clopotelor. Răsunetul lor umple mica piațetă, dar nu este un cânt melodios de sărbătoare, ci un dangăt rigid, mecanic, care zdruncină aerul. Albert îi oferă plicul, apoi se apleacă și-l lasă să cadă în poala ei. În acel moment, ea îl vede pe Martin Kirsch – de data asta nu mai încape îndoială – traversând în grabă curtea bisericii, către ei.

Lui Hans de Vries i se pare că în șanț mișună un mușuroi de furnici negre. Sunt milioane, o masă clocotitoare care a cuprins totul – doar că, spre deosebire de furnicile pe care le-a văzut înainte, acestea nu au nicio direcție colectivă, marșul lor nefiind orientat înspre ceva anume. Furnicile astea sunt haotice, sârguincioase și hotărâte, dar lipsite de un țel care să le îndrume; eforturile lor sunt condamnate să se neutralizeze reciproc, așa încât colonia moare. Le simte piciorușele pe dosul palmelor. Le simte cleștii minusculi pe brațe.

Se forțează să se ridice în genunchi. Automobilul de lângă el stă acum pe panta unui deal abrupt. Se întreabă neliniștit dacă și-o fi amintit să tragă frâna de mână și dacă mașina o să alunece de lângă el înainte să...

Înainte să ce? Atunci își amintește: înainte să recupereze pistolul, *pistolul de care are nevoie ca să-l împuște pe Martin Kirsch*. Reușește să se ridice în picioare, se târâie peste scaunul șoferului, deschide capacul torpedoului.

Arma e solidă și grea. Simplul fapt că o ține în mână îl face să-și recapete stabilitatea. În timp ce coboară, mașina parcă se îndreaptă singură, aidoma unei bărci revenind pe linia de plutire. Clipește, conștient că în ochi are ceva lipicios care-i încleiază pleoapa. Se freacă. Degetele i se murdăresc de sânge.

Privește prin piață. Clopotele bisericii sună, dar în jur nu e nimeni. Unde e Einstein acum? De cât timp e plecat? În minte îi răsare ideea că bat clopotele ca să anunțe moartea lui Einstein. Sau probabil că, la urma urmei, n-a întârziat prea mult. Poate că bat ca să ceară ajutor.

Intră grăbit în cimitir. Pe ochiul stâng, sângele i se încheagă. Aude glasuri undeva în față, strigând. Einstein stă absolut nemișcat. Kirsch aleargă către el, cu un braț ridicat. Are ceva în mână? Un cuțit? Un pistol?

De Vries îl vede pe Einstein uitându-se la el. Pare că a prins rădăcini. Arată spre Kirsch ca și cum ar spune „Fă ceva". De Vries ridică Waltherul, prinzându-l bine cu ambele mâini. A mai tras o singură dată înainte, și asta s-a întâmplat cu peste un an în urmă, în ziua în care l-a cumpărat. S-a dus în pădure și a tras în mere putrede, fără să nimerească vreunul. Ar fi trebuit să exerseze, dar gloanțele sunt prea scumpe. Dacă nu-l nimerește pe Kirsch și-l împușcă pe profesor? Ce-o să facă atunci?

Kirsch îl înșfacă pe Einstein de braț. Nu mai are răgaz. Trebuie să tragă. Acum.

— Doamne-ajută!

Mâinile lui de Vries tremură când ține.

Trupul se clatină într-un mod nefiresc, ca și cum urzeala forțelor invizibile nevăzute care mai înainte îl susțineau și îl mențineau drept s-ar fi destrămat. Coordonarea mișcărilor, forma membrelor și direcția mersului se dizolvă într-o neorânduială informă. Înainte de a se prăbuși în genunchi, Kirsch își recapătă echilibrul pentru o clipă, afișând o expresie întrebătoare.

Albert aleargă către poartă. De Vries e acolo, cu fața însângerată, îndesând ceva în buzunarul hainei. Maria își dă seama că el trebuie să fi fost cel care a tras. E doar o greșeală. Fără rost.

Maria aleargă către Kirsch, îl ajută să se rezeme. Nu poate vedea rana. Pesemne că e undeva, pe sub haină. Încearcă să se uite, dar bărbatul o apucă de braţe, aidoma unui orb.

— E în siguranţă? Chipul lui are o paloare cadaverică. E în siguranţă?

E tot ce vrea să ştie. Clopotele s-au oprit din bătut. Din piaţă, Maria aude zgomotul portierelor trântite, huruitul unui motor.

Kirsch icneşte, apoi începe să se rostogolească. Maria îl ajută să se întindă pe o parte – trebuie să stea pe o parte, îşi aminteşte ea. Aşa are riscuri mai mici să se sufoce cu propriul sânge. Are nevoie de o ambulanţă, să-l ducă pe Kirsch la un spital. Curtea bisericii e goală, trebuie să fie cineva în biserică. Trebuie să fie oameni care trag clopotele.

— Mă întorc, spune ea. Stai liniştit. Acum stai nemişcat.

El încă îşi ţine mâinile încleştate în jurul braţului ei. Ea le desprinde cu blândeţe şi apoi i le încrucişează sub bărbie.

52

Soarele strălucește în înaltul cerului. Îi luminează chipul, aproape orbindu-l. A fost împușcat? Probabil că da. Cel puțin, e mai bine decât o explozie de obuz. Mai bine un glonț decât un șrapnel. Gloanțele sunt mai ușor de extras, rănile mai curate. Partea dificilă e oprirea hemoragiei.

Deja îl vede pe chirurg tăindu-i hainele de pe trup, asistentele curățându-i rana cu forcepsuri și vată. În curând, îi vor administra cloroform sau morfină ca să nu mai simtă durerea. Măcar dacă inima nu i-ar bate atât de repede! Nu vrea să leșine. Vrea să știe cu siguranță că n-a ajuns prea târziu.

S-a rostogolit pe spate. Soarele s-a transformat în doi sori, galbeni și fierbinți. Asistentele sunt îmbrăcate în călugărițe. Cu aceste măști și veșminte, nu le vede decât ochii: atenți, dar totodată goliți de orice expresie. Cu o străfulgerare de regret, își dă seama că, în sfârșit, cazul Draganović este închis. Nu mai are ce să facă. Încearcă să se aline singur cu gândul că într-o zi, când va veni timpul potrivit și Maria va fi departe, s-ar putea să scrie istoricul cazului pentru o revistă de psihiatrie. Poate că există lecții de învățat, concluzii pe care oameni mai înțelepți decât el le vor trage.

O draperie albă acoperă o fereastră, umflându-se în vânt aidoma unei vele. Unul dintre chirurgi se apleacă asupra lui, cu fruntea brăzdată de încruntare. Buzele i se mișcă sub mască, dar Kirsch nu aude niciun sunet.

Închide ochii. Nu trece mult și i se pare că plutește nu pe apele întunecate ale coșmarurilor, ci pe o mare scânteietoare și limpede. Pe țărm se aud glasuri, unele pe care nu le-a auzit de multă vreme. Îl cheamă. Sunt atâtea lucruri pe care vor să le știe, atât de multe povești pe care trebuie să le depene. L-au așteptat în tot acest timp.

Nădăjduiește totuși să nu ajungă prea curând la el. Vrea să mai stea un pic cu Maria. Vrea să știe că acum totul e bine. Vrea să-i privească fața și s-o vadă zâmbind – așa cum zâmbea când a văzut-o prima dată. Vrea o fotografie sau un desen: ceva care să-i amintească de ea. Încearcă s-o cheme, dar maxilarul îi e țeapăn și lipsit de viață. Gura refuză să-i articuleze numele. Dar care e numele ei? Maria sau Elisabeth? Ce nume va alege acum, când are de ales?

Când se trezește din nou, ea stă lângă el, ținându-l de mână. Își simte întregul trup atât de greoi, încât chiar și întoarcerea capului cere efort. De data asta, când îi rostește numele, se aude tare și răspicat.

Ea se apleacă mai aproape de el.

— Sunt aici. Acum stai liniștit.

De cealaltă parte a încăperii, o asistentă se deplasează de la un pat la altul, distribuind așternuturi. Femeia își ridică privirea preț de o clipă, apoi își vede mai departe de treabă. Tavanul văruit e arcuit, ca într-o capelă sau într-un castel medieval. O fereastră deschisă dă spre niște copaci. Atunci își amintește.

— E în siguranță? întreabă el. E în siguranță?

— Complet în siguranță.

— Ați fost urmăriți. A fost o capcană.

Ea dă aprobator din cap, aproape zâmbind.

— E foarte bine că ai fost acolo. Altfel, ar fi mort. I-ai salvat viața.

Nu și-a dat seama mai devreme. A salvat viața lui Albert Einstein. Nimeni nu-i mai putea cere altceva. Chiar și Max ar fi fost mândru de el – Max mai mult decât oricine altcineva.

Pentru câteva momente nu simte nicio durere. Se simte ușor.

— Cel puțin te-a găsit. Tatăl tău.

— Așa e.

Femeia îi duce la buze un pahar cu apă. Își dă seama că de fapt îi e sete. Bea cu grijă, dar chiar și așa apa i se prelinge pe bărbie.

— Du-te în America împreună cu el. Împreună cu fiica ta. Acolo e mai sigur.

Maria ia paharul și-l așază lângă masă. Când îl privește din nou, femeia zâmbește cuviincios.

— Bine. Dar va trebui să vii cu noi.

— Eu?

Femeia îi ține mâinile cu ambele ei mâini.

— Tatăl meu a considerat că e o idee bună. Vei veni îndată ce te însănătoșești?

Își închipuise adesea America și cum ar arăta viața Mariei acolo. Acum o vede șezând pe veranda unei case cu șindrilă albă. Lucrează concentrată, ține un creion în mână, un caiet în poală, exact ca cel pe care l-a avut în Berlin. Printr-o fereastră deschisă îl zărește pe tatăl Mariei mergând de colo-colo, pufăind din pipă în timp ce așteaptă roadele muncii ei. În grădină, o fetiță sare coarda, numărând în ritmul respirației. Frunze uscate se rostogolesc prin iarba de sub tălpile ei. El pășește pe alee, împingând o bicicletă. Maria își ridică privirea și zâmbește.

— După ce mă fac bine, spune el și închide ochii.

După o jumătate de oră, Maria părăsește spitalul. Polițistul care moțăie pe coridor nu se mișcă. Maria le-a dat deja superiorilor acestuia o declarație cum să se afla singură în cimitir, vizitând mormântul surorii ei. Nu cunoaște nici atacatorul și nici victima, tot așa cum nu cunoaște nici pricina altercației. Deocamdată, nimeni nu i-a pus la îndoială declarația. Poate că asta se va schimba acum, când vor investiga un deces, dacă detectivii locali vor fi sârguincioși. Dar se îndoiește că se va întâmpla așa ceva. Moartea unui străin necunoscut e stranie, dar nu mai mult de-atât. Nu reprezintă nicio amenințare pentru liniștea orașului. Între timp, tatăl ei și garda lui personală au plecat demult.

Fiica ei sosește împreună cu Maja Lukić chiar când Maria pune piciorul în stradă. Pentru această ocazie, poartă noua rochie albastră, iar părul negru îi e legat la spate cu o fundă. Maria se lasă pe vine și strânge fetița la piept.

— A fost foarte cuminte tot drumul, spune Maja. Îi place să călătorească cu trenul.

— Am vrut s-o vadă și el, spune Maria.

Nu vrea să plângă în fața copilei, dar îi vine greu să-și rețină lacrimile, la fel de greu să-și păstreze tonul liniștit și egal.

— El? Vocea Majei Lukić devine șoptită. Adică celebrul om de știință?

Maria inspiră adânc. Se ridică, scuturându-și fusta de praf.

— Nu. Numele lui era Martin Kirsch. Își ia fiica de mână și pornește la drum. A fost medic.

Scumpă Elisabeth,

Adaug acest bilet final pentru a-ți reaminti solicitarea mea și pentru a te ruga să nu judeci prea aspru acest avânt indisciplinat al imaginației, care în scurt timp va exista – dacă va mai exista – doar în mintea ta, și pentru nimeni altcineva de pe lumea asta. E povestea ta nu doar într-un singur sens, din moment ce te afli și înăuntrul ei, ca personaj, și în afară, ca cititor. Cunoscând acest lucru, nădăjduiesc să nu fii jignită de prezumția mea; căci un cititor, aidoma unui om de știință, nu poate decât să dea formă observațiilor sale conform simțurilor, experienței și ipotezelor sale. Așa încât tu și cu mine, ca părinți, trebuie să împărțim responsabilitatea aceasta, a vlăstarului nostru, indiferent cât de nedrepte au fost circumstanțele conceperii.

Sper că doctorul Kirsch ți-a fost un însoțitor agreabil de-a lungul acestui mare număr de file. Adevărul e că încă n-am cunoscut un psihiatru care să-i semene câtuși de puțin. E acel gen de psihiatru care aș fi vrut să fiu, dacă aș fi avut un temperament mai puternic și o minte mai ordonată. Aș accepta chiar și felul lui de a muri, care, în felul său, este mai fericit decât multe alte vieți. Oare cine nu preferă să moară pentru o cauză nobilă, fie ea și iluzorie, mai degrabă decât să trăiască fără vise?

Îmi place să-mi închipui că Niels Bohr și aliații lui vor înțelege valoarea romanului meu. Dar nu încape îndoială că tatăl meu l-ar detesta cu fiecare celulă a ființei sale. De aceea, te sfătuiesc să nu-l lași niciodată pe mâna lui. Și-ar nega rolul în crearea personajului său la fel cum își neagă rolul în modelarea mea și, de fapt, în modelarea ta. L-ar numi fără ezitare opera unui nebun, văzând cum personajele – al tău, al meu și al doctorului Kirsch – există în locuri diferite în același timp, aidoma cuantelor *pe care este atât de hotărât să le găsească. Dar el spune despre multe lucruri care nu-l*

interesează că sunt nebunești. Pesemne că-i e mai ușor așa decât să le accepte. Totuși, o altă parte din mine își dorește ca el să vadă ce am scris, oricât de mult l-ar scârbi, încât să afle măcar o mică parte din prețul plătit pentru libertatea lui.

Nădăjduiesc că am reprezentat fără părtinire propriul meu personaj și purtarea mea, precum și natura tulburării mele. Privind înapoi, îmi dau seama că-mi văd excentricitățile cât se poate de limpede, ca și cum ar fi ale altcuiva. Cu toate astea, a fost dificil să povestesc crizele mele mai lungi, lucru de care, bineînțeles, mă rușinez – mai ales știind că acestea vor deveni mai frecvente și mai greu de suportat odată cu trecerea timpului. Nu pot decât să mă bucur că am reușit să termin povestea înainte ca tratamentul meu să înceapă în adevăratul sens al cuvântului. Acest efort a cerut inspirație – pe care tu mi-ai oferit-o.

Nu mai rămâne decât să i se găsească un titlu. Am decis că alegerea îți aparține. Îți voi respecta sugestia, oricare ar fi aceasta. Dacă nu primesc nicio veste de la tine, îmi voi intitula povestea Domnișoara Einstein, *în cinstea ta. Nu e cine știe ce cadou, dar altceva nu prea am să-ți ofer, căci în acest loc n-am nici putere, nici bunuri, doar câteva haine, muzica mea și gândurile. Cel puțin tu, Elisabeth, știi cel mai bine dintre toți ce putere se află în darul unui nume, la bine și la greu.*

Orice s-ar întâmpla, adu-ți aminte de mine, așa cum am fost.

Al tău pentru totdeauna,

Eduard

Notă istorică

După proclamarea Legii de Prevenire a Procreerii celor cu Boli Ereditare, în data de 14 iulie 1933, aproximativ 400000 de oameni de pe teritoriul Germaniei au fost supuși sterilizării involuntare. Majoritatea acestora au fost pacienți din spitalele psihiatrice și alte instituții. Între 1939 și 1945, alte 250000 de persoane cu handicap mintal și fizic au fost uciși în cadrul unei operațiuni secrete, cunoscute sub numele de T-4. Principalii creatori ai programului nazist de igienă rasială, inclusiv doctorul Eugen Fischer, n-au fost judecați niciodată.

După plecarea definitivă a tatălui său în America, în octombrie 1933, sănătatea mintală a lui Eduard Einstein s-a deteriorat rapid. A mai trăit încă treizeci și doi de ani, perioadă în care a rămas internat la spitalul de psihiatrie Burghölzli, în Zürich, unde a fost supus la numeroase tratamente, printre care coma insulinică și terapia electro-convulsivă. Nu și-a mai revăzut tatăl niciodată.

După sosirea clandestină la New York, Albert Einstein a acceptat un post la Institutul de Studii Avansate din Princeton, New Jersey. Acolo, cercetările pentru o teorie unificată a câmpului au continuat să-i absoarbă atenția, în detrimentul majorității celorlalte probleme. Încă mai făcea calcule în spital, în ceasurile dinaintea morții survenite în aprilie 1955. Această muncă de peste douăzeci și cinci de ani este privită astăzi de fizicieni ca având o valoare științifică redusă. Principiile de bază ale mecanicii cuantice încă n-au fost contrazise cu succes.

În 1986, corespondența – până atunci secretă – dintre Einstein și Mileva Marić a fost făcută publică. Aceasta a scos pentru prima dată la iveală existența unei fiice născute în cadrul cuplului, cu un an înainte de căsătoria celor doi. Copilul a fost botezat Lieserl (Elisabeth) și s-a născut în jurul datei de 27 ianuarie 1902, probabil în Titel, un sat din Voivodina, pe atunci provincie a Imperiului Austro-Ungar. Există dovezi care sugerează că fata a avut un handicap mintal. Soarta ei rămâne necunoscută.

Mulțumiri

Doresc să le mulțumesc Barbarei Wolff de la Arhiva Albert Einstein, din cadrul Bibliotecii Naționale Evreiești și a Bibliotecii Universitare din Ierusalim, precum și lui Osik Moses, din cadrul proiectului „Documentele Einstein", de la Caltech, Pasadena, pentru sprijinul generos acordat în munca de cercetare aferentă acestei cărți.

De asemenea, doresc să-i mulțumesc lui Alice Meyer pentru amintirile ei din Germania interbelică; le mulțumesc Claudiei și lui Heiko Geithner, lui Jonathan Scherer și lui Claire Scherer pentru comentariile utile cu privire la prima variantă a romanului; lui Christopher Zach pentru numeroasele lui sugestii și remarci; lui Peter Straus, Stephen Edwards și Laurence Laluyaux pentru pledoaria entuziastă și lui James Gurbutt, pentru că a oferit o șansă acestui volum.

În sfârșit, aș dori să le mulțumesc părinților mei, Peter și Dorothy Sington, pentru încurajările constante și pentru sprijinul acordat la bine și la greu.